

ریاست جمهوری
سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور
سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

گزارش اقتصادی، اجتماعی و

فرهنگی استان اردبیل

سال ۱۳۹۳

پیشگفتار

سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل در جهت انجام وظایف سازمانی و به منظور تشریح آخرین وضعیت اقتصادی و اجتماعی استان، هر سال گزارش اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان را تهیه و منتشر می نماید.

این سازمان تلاش می کند علی رغم مشکلاتی که در تهیه آمار و اطلاعات وجود دارد با سازو کار فراهم شده، به نحوی این گزارش را تهیه و ارائه نماید که پاسخ گوی نیاز اطلاعاتی و تحقیقی استفاده کنندگان باشد.

یکی از محورهای فعالیت اصلی در تهیه این گزارش علاوه بر تولید اطلاعات مورد نیاز، تلاش برای جمع آوری، طبقه بندی، تحلیل، خلاصه سازی و انتشار اطلاعات مناسب برای همه گروه ها به خصوص برنامه ریزان می باشد. لذا این گزارش با ارائه تصویری از وضع استان در سال ۱۳۹۳ و مقایسه آن با سال ۱۳۹۲ می تواند مدیران، برنامه ریزان و سیاست گذاران را در تصمیم گیری موثرتر و کارآمد یاری دهد.

امید است گزارش حاضر تصویر خلاصه ای از شرایط اقتصادی- اجتماعی استان را در اختیار مسوولان و برنامه ریزان، مدیران دستگاه های اجرایی محققان و دانش پژوهان و سایر علاقمندان قرار دهد. در پایان از مساعدت و همکاری دستگاه های اجرایی استان اردبیل که در تهیه اقلام آماری همکاری لازم را داشته اند و از همکاران محترم معاونت هماهنگی برنامه و بودجه این سازمان، که تدوین گزارش حاصل زحمات و تلاش آنان بوده است، تشکر و قدردانی می نمایم.

داود شایقی

رییس سازمان مدیریت و برنامه ریزی

سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

گزارش اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان اردبیل سال ۱۳۹۳ / تهیه شده در معاونت هماهنگی برنامه و بودجه

اردبیل : سازمان مدیریت و برنامه ریزی، ۱۳۹۳

۲۷۶ ص، سازمان مدیریت و برنامه ریزی

۱- اردبیل (استان) اوضاع اقتصادی ۲- اردبیل (استان) اوضاع اجتماعی

۳- اردبیل (استان) اوضاع زیربنایی

عنوان : گزارش اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان اردبیل سال ۱۳۹۳

ناشر: سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

نظارت عالی: داود شایقی

نظارت و هماهنگی: محمد مسینقلی زاده

ناظر هماهنگی انتشارات: نوربخش مممدی

تهیه کنندگان: خانم ها سهیلا قلیزاده- رباب شیخی و سهیلا عبدالله زاده و

آقایان غلامرضا فوشزاد و فدارمیم شکوهی

تایپ: سهیلا عبدالله زاده

تاریخ تهیه و انتشار: تابستان ۱۳۹۵

فصل ۳- ساختار رشد اقتصادی فصل ۲- جمعیت، نیروی انسانی و بازار کار فصل ۶- بودجه و درآمدهای عمومی استان فصل ۹- حمل و نقل فصل ۱۱- عمران شهری، روستایی و عشایری فصل ۱۶- آموزش فنی و حرفه ای استان فصل ۱۷- آموزش عالی	فانم شیفی
فصل ۴- نهادهای پولی و مالی فصل ۵- هزینه و درآمد خانوارها فصل ۱۰- ارتباطات فصل ۱۲- آب، کشاورزی و منابع طبیعی فصل ۱۳- صنعت و معدن فصل ۱۴- بازرگانی فصل ۲۱- فرهنگ و هنر	فانم قلی زاده
فصل ۱۵- آموزش و پرورش فصل ۱۸- بهداشت و درمان فصل ۱۹- رفاه و تأمین اجتماعی	آقای فوشزاد
فصل ۸- انرژی و سوخت	آقای شکوهی
فصل ۱- سرزمین و آب و هوا فصل ۷- امور پیمانکاران، مشاوران و گزارش نظارتی پروژه ها فصل ۲۰- تربیت بدنی	فانم عبدالله زاده

نقل مطالب این گزارش با ذکر نام کامل منبع بلامانع است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱-۱۸	۱- سرزمین و آب و هوا
19-35	۲- جمعیت، نیروی انسانی و بازار کار
36-49	۳- ساختار رشد اقتصادی
50-62	۴- نهادهای پولی و مالی
63-77	۵- هزینه و درآمد خانوارها
78-85	۶- بودجه و درآمدهای عمومی استان
86-93	۷- امور پیمانکاران، مشاوران و گزارش نظارتی پروژه ها
94-102	۸- انرژی و سوخت
103-113	۹- حمل و نقل
114-120	۱۰- ارتباطات
121-144	۱۱- عمران شهری، روستایی و عشایری
145-184	۱۲- آب، کشاورزی و منابع طبیعی
185-197	۱۳- صنعت و معدن
198-205	۱۴- بازرگانی
206-226	۱۵- آموزش و پرورش
227-229	۱۶- آموزش فنی و حرفه ای استان
230-244	۱۷- آموزش عالی
245-251	۱۸- بهداشت و درمان
252-259	۱۹- رفاه و تأمین اجتماعی
260-265	۲۰- تربیت بدنی
266-276	۲۱- فرهنگ و هنر

فصل اول

سرزمین و آب و هوا

۱- سرزمین و آب و هوا

*موقعیت جغرافیایی، حدود و وضعیت طبیعی و محیط زیست

۱-۱- حدود و موقعیت

استان اردبیل با مساحتی بالغ بر ۱۷۸۰۰ کیلومتر مربع (۱/۰۹ درصد مساحت کل کشور) در شمال فلات ایران بین عرض ۳۷ درجه و ۴۵ دقیقه و ۳۹ درجه و ۴۲ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۳۰ درجه و ۴۷ دقیقه تا ۵۵ درجه و ۴۸ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در شمال غربی ایران واقع شده است. در شمال و شمال شرقی رود ارس و امتداد رشته کوه تالش، یعنی کوههای پشت سارا و رود بلقار یا بالهارود مرز بین استان و جمهوری آذربایجان را تشکیل می دهد. در شرق رشته کوههای تالش و باغرو این خطه را از استان گیلان جدا می کند. از غرب به استان آذربایجان شرقی منتهی شده و در جنوب کشیدگی رشته کوهها، دره ها و جلگه ها موجب پیوستگی توپوگرافیک استان با استان زنجان می شود.

چهار شهرستان از این استان به طول ۲۸۲/۵ کیلومتر با جمهوری آذربایجان هم مرز می باشند که در ۱۵۹ کیلومتر آن رودهای ارس و بالها رود جریان دارند. در حال حاضر ارتباط استان با جمهوری آذربایجان در طول این مرز تنها از دو نقطه اصلاندوز و بيله سوار انجام می گیرد. از نظر همجواری استان آذربایجان شرقی با ۳۲۴ کیلومتر مرز مشترک با شهرستان های پارس آباد، مشگین شهر، نیر، کوثر و خلخال در رتبه اول قرار دارد. استان اردبیل در جنوب خود با استان زنجان همجوار بوده و در طول ۶۲/۵ کیلومتر همسایه جنوبی شهرستان خلخال محسوب می شود. با وجود وحدت قومی و فرهنگی استان های اردبیل و زنجان موانع طبیعی بین دو استان و همچنین قطب جاذبی چون تهران در آن سوی محور تبریز- زنجان (که جاذب هر گونه حرکت اقتصادی- اجتماعی در این محور می باشد). باعث شده است که روابط همجواری در طول این ۶۲/۵ کیلومتر رونق خوبی نداشته باشد و شاید به همین دلیل شهرستان خلخال از شهرستان های حاشیه ای استان به حساب می آید. استان گیلان با داشتن ۱۷۵ کیلومتر مرز مشترک با شهرستان های نمین، اردبیل و خلخال، همسایه شرقی استان اردبیل می باشد. رشته کوه صعب العبور تالش چون دیواره ای این دو استان را از هم جدا می کند. با این وجود جاذبه های اقتصادی کناره دریای خزر باعث شده که مردم استان بیشترین روابط همجواری اقتصادی- اجتماعی خود را پس از مرکز با استان گیلان داشته باشند. گردنه های صعب العبور حیران و اسالم تنها گذرگاه های بین دو استان می باشند که همواره ریزش برف های سنگین در فصل سرما سبب صعوبت تردد در این گذرگاهها می گردد. محور اردبیل- آستارا، از طریق گردنه حیران، مهمترین خط ارتباطی استان با مرکز کشور می باشد که شهرستان های استان را از طریق رشت و قزوین به تهران مرتبط می سازد. در جدول شماره (۱-۱) موقعیت جغرافیایی استان در ارتباط با مناطق همجوار نشان داده شده است.

*منبع: گزارش اقتصادی سال ۱۳۹۰ استان

جدول (۱-۱) موقعیت جغرافیایی استان و چگونگی ارتباط استان با مناطق همجوار

جهت جغرافیایی	همجواری	طول مرز (کیلومتر)	نوع مرز	موانع طبیعی	محورهای ارتباطی	شهرستان های واقع شده در همجواری
شمال	جمهوری آذربایجان	۲۸۲/۵	آبی خاکی	رود ارس، بالهارود و کوه های پشت سارا	بيله سوار اصلا ندوز	پارس آباد- بيله سوار مغان- نمین
شرق	گیلان	۱۷۵	خاکی	کوه های باغرو و تالش	آستارا -اسالم	اردبیل - خلخال - نمین
جنوب	زنجان	۶۲/۵	خاکی	کوه های چله خانه	هشتجین - زنجان	خلخال
غرب	آذربایجان شرقی	۳۲۴	خاکی	کوه های کلیان و بز قوش	اردبیل - سراب - مشگین شهر - پارس آباد - اهر	مشگین شهر - پارس آباد - نیر - کوثر - خلخال

ماخذ: گزارش اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی سال ۱۳۹۱ استان اردبیل

۲-۱- اقلیم و عوامل شکل دهنده آب و هوای استان

طبق تعریف IMV^(۱) عواملی نظیر توپوگرافی، عرض جغرافیایی، ارتفاع از سطح دریا، دوری و نزدیکی از منابع آب و جریانات جوی، شرایط ویژه فیزیکی یک منطقه در کنترل اقلیم آن می باشند. بر این اساس و بر پایه طبقه بندی های رایج جغرافیایی، کشور ما جزو مناطق خشک جهان محسوب می شود. متوسط بارندگی سالیانه در جهان در روی خشکی ها با وسعت تقریبی ۱۴۹ میلیون کیلومتر مربع ۷۴۶ میلی متر است و این در حالی است که میزان متوسط بارندگی سالیانه در ایران با وسعت ۱/۶۴۸ میلیون کیلو متر مربع، ۲۴۵ میلی متر می باشد. در استان اردبیل این شاخص بین ۲۵۰ تا ۶۰۰ میلی متر متغیر است و از نظر میزان نزولات جوی استان اردبیل وضعیت بهتری نسبت به سایر مناطق کشور داشته و از نظر کشاورزی نیز در وضعیت مطلوبی در سطح کشور قرار گرفته است و این امر ناشی از ویژگی های خاص جغرافیایی و توپوگرافی استان و وجود رشته کوه هایی با ارتفاع بیش از ۴ هزار متر و دشت های وسیع می باشد که ضمن تامین آب، باعث تنوع اقلیمی گردیده و یکی از ویژگی های منحصر به فرد این استان محسوب می گردد.

(۱) International Meteorological Vocabulary

توپوگرافی یکی از عوامل مهم ویژگی های اقلیمی استان و عامل اصلی تنوع در آن می باشد. ارتفاع و تغییرات آن و جهت گیری رشته کوه ها در برابر جریانات هوایی، عوامل توپوگرافیک شکل یابی کليمای یک منطقه می باشد. سلسله جبال سبلان در جهت شرقی- غربی کشیده شده است و رشته کوه های باغرو چون دیواره ای بین قسمت های داخلی استان و دریای خزر حائل شده است. ارتفاع عمومی استان نیز از ۴۰ تا ۴۸۱۱ متر متغیر است. قاعدتا چنین اختلاف ارتفاعی خود به تنهائی تفاوتی در حدود ۲۰ درجه سانتی گراد را در متوسط دمای سالانه سبب می شود .

بیان انرژی و یا بیان حرارتی یکی از عوامل اساسی اقلیم و آب و هوای یک منطقه می باشد، بنابراین دومین عامل موثر در خصوصیات اقلیمی، زاویه تابش آفتاب یا به عبارت دیگر عرض جغرافیایی است. همانگونه که گفته شد استان اردبیل بین (۳۷ درجه و ۴۵ دقیقه) تا (۳۹ درجه و ۴۲ دقیقه) عرض شمالی در شمالی ترین قسمت ایران قرار دارد که این امر اختلاف زاویه ای در حدود ۱۰ درجه را با قسمت های جنوبی ایران، در زاویه تابش آفتاب سبب می شود .

سومین عامل موثر در اقلیم استان، جریانات هوایی می باشد. در مجموع سه جریان هوایی با خصوصیات متفاوت، اقلیم و آب و هوای استان را تحت تاثیر خود قرار می دهند. جریان مدیترانه‌ای با ماهیت معتدل و بحری خود که قسمت اعظم بخارات خود را در کوهستان های ترکیه و زاگرس و آذربایجان غربی از دست می دهد، در نهایت استان اردبیل را نیز متأثر می سازد. این جریان منشاء قسمت اعظم نزولات جوی ایران می باشد و ورود آن به منطقه با تعدیل درجه حرارت و رطوبت هوا همراه است. جریان هوایی سیبری آسیای مرکزی که ماهیتی بری و سرد دارد از سمت شمال و شمال شرق و پس از عبور از دریای خزر و جذب بخارات آن، استان را تحت تاثیر قرار می دهد . این جریان نیز قسمت اعظم بخارات خود را در دامنه های شرقی تالش و باغرو بر جای می گذارد. ورود این جریان هوایی در نواحی شمالی و مرکزی و جنوبی استان با سرما و افزایش میزان رطوبت هوا همراه است و در مناطق دیگر و بویژه مناطق مرتفع سرما و یخبندان خشک را سبب می شود . جریان هوایی سیبری در تابستان باعث کاهش شدت گرما و خنک شدن هوا می گردد. سومین جریان هوایی، جریان اطلس شمالی یا اسکاندیناوی است که دارای ماهیتی سرد و بحری می باشد. با وجود اینکه این جریان نیز قسمت اعظم بخارات خود را در سراسر اروپا و روسیه بر جای می گذارد، ولی در استان نیز ورود این جریان از سمت شمال و شمال غرب با سرمای شدید و بارش برف سنگین همراه است. چهارمین عامل موثر در اقلیم استان، وجود دریای خزر در شرق استان می باشد که علاوه بر برخورد کردن منطقه از بخارات خود در مناطق نزدیک به ساحل، عامل تعدیل درجه حرارت نیز می باشد. بر اساس تقسیم بندی بیوکلیماتیک آمبرژه، اقلیم مدیترانه ای بر اساس ضریب رطوبت (Q) و معدل حداقل درجه حرارت روزانه سردترین ماه (M) به شش نوع تقسیم شده است که به جز

اقلیم صحرائی، دیگر انواع اقلیم در پهنه استان به چشم می خورد. اقلیم خشک سرد و نیمه خشک سرد، آب و هوای غالب در اکثر مناطق استان می باشد، که مقدار (Q) در اقلیم خشک سرد ۱۵ الی ۳۰ و در اقلیم نیمه خشک سرد ۲۰ الی ۵۰ و مقدار (M) نیز در این دو اقلیم ۵ تا ۱۴ درجه سانتی گراد زیر صفر می باشد. قسمتی از شهرستان های اردبیل، مشکین شهر و خلخال نیز دارای اقلیم نیمه مرطوب سرد می باشد. در این نوع اقلیم مقدار (Q) از ۴۰ تا ۸۰ و مقدار (M) از صفر تا ۷- درجه سانتی گراد زیر صفر می باشد. همچنین قسمت شمالی استان یعنی شهرستان های پارس آباد، بيله سوار و مغان دارای اقلیم نیمه خشک معتدل می باشد. ولی دامنه تغییرات مقادیر عوامل آب و هوایی، اقلیم این منطقه را نیز تا حدودی به سردی متمایل می کند. با وجود تنوع اقلیمی در استان، از نظر ویژگی های حرارتی، سرد بودن (در اثر ارتفاع، جریان هوایی سرد و عرض جغرافیایی) و ویژگی مشترک تمامی گونه های اقلیمی استان می باشد. حتی قسمت شمالی استان که به جهت پست بودن منطقه دارای اقلیم معتدل می باشد، بطور متوسط در ۵۰ روز سال شاهد یخبندان بوده و پدیده یخبندان در ایستگاه های مرتفع استان (مناطق که ارتفاع آنها حدود ۲۰۰۰ متر می باشد) تا ۱۷۰ روز در سال افزایش می یابد و این اتفاق در ۹ ماه از سال به چشم می خورد. با توجه به این واقعیت که حدود ۲۰ درصد از استان دارای ارتفاع بیش از ۲۰۰۰ متر می باشد و با توجه به گرادیان حرارتی در دامنه های کوهستان ها، می توان نتیجه گرفت که در قسمت قابل توجهی از استان در بیش از نصف روزهای سال، یخبندان رخ می دهد که در سراسر ماه های سال حتی در تابستان، قابل رویت می باشد. با وجود شدت سرما و ثبت برودت های کمتر از ۳۰- درجه سانتی گراد در ایستگاه های هواشناسی مرتفع، درجه حرارت های بالای ۴۰ درجه سانتیگراد نیز در گرمترین ساعات روز ماه های گرم تابستان، در داده های برخی از ایستگاه ها مانند پارس آباد قابل رویت می باشد. دامنه نوسان بین معدل حداقل و حداکثر درجه حرارت سردترین و گرم ترین ماه سال یک منطقه در حدود ۴۰ درجه سانتی گراد می باشد. میانگین دمای روزانه نیز در بین ایستگاه های استان ۶/۵ تا ۱۵ درجه سانتی گراد می باشد. بر اساس داده های این ایستگاه ها، نواحی پست دره رود، ارس و دشت مغان گرم ترین و ارتفاعات دامنه های سبلان سردترین مناطق استان محسوب می شود. میزان نزولات جوی در استان بطور متوسط از ۲۵۰ الی ۶۰۰ میلی متر در نوسان است. فصول بهار و زمستان، فصول بارندگی منطقه محسوب می شوند و بیشترین شدت بارندگی در بهار مشاهده می شود و فصل پاییز از نظر میزان بارندگی پس از بهار و زمستان در مرتبه سوم قرار دارد.

۳-۱- ناهمواریهای استان

معروف ترین و بزرگترین رشته کوه های استان، سبلان و تالش می باشد. رشته کوه سبلان از شمالی ترین نقطه استان و ادامه رشته کوه قره داغ در استان آذربایجان شرقی به سمت شرق کشیده است و به دره رودخانه قره سو و دره رود ختم می شود. شاخه ای از این کوه در آن سوی دره رود به کوه های خروسلو و شاخه ای دیگر به کوههای برزند (صلوات داغ) می پیوندد که این کوه ها نیز پس از عبور از شهرستان های بيله سوار و مغان در حدود شرقی استان به منتهی الیه شمالی رشته کوه تالش می پیوندد. سبلان با ۴۸۱۱ متر ارتفاع، منتهی الیه شرقی رشته کوه قوشا داغ و بلندترین نقطه استان بشمار می آید و این آتشفشان خاموش با مناظر بدیع و نعمت های فراوان اطراف خود، از زیباترین قله جهان محسوب می شود. از قله دیگر این توده آتشفشانی هرم، کسری، قرخ بلاغ و قزل بره را می توان نام برد. دیگر رشته کوه بزرگ استان، تالش می باشد که به موازات کناره دریای خزر از شمال به جنوب کشیده شده است. این رشته کوه از منتهی الیه شرقی کوههای برزند، آغاز و در سراسر حدود شرقی استان با افزایش تدریجی ارتفاع به طرف جنوب کشیده می شود و در خارج حدود استان سرانجام به رشته کوه های البرز می پیوندد. در رشته کوه تالش در قسمت های مختلف خود به نامهای باغرو، پشت سارا، و پلنگا نیز نامیده می شود. رشته کوه پلنگا در حوالی دریاچه نئور از رشته اصلی منشعب و در سراسر شهرستان خلخال کشیده شده است. بلندترین نقطه این شاخه فرعی، قله ۳۳۲۲ متری آق داغ است و کوه های پلنگا، سهدی و ازناو، از دیگر قله آن می باشند. از قله دیگر رشته کوه تالش می توان حصار بلاغی، عجم و شاه معلم را نام برد. در جدول شماره (۱-۲) مهمترین قله های استان به همراه توضیحاتی آورده شده است .

جدول (۱-۲) مهمترین قله استان اردبیل

نام قله	ارتفاع (متر)	رشته اصلی	شهرستان محل استقرار
یاغلی داغ	۲۸۴۵	قوشا داغ	مشگین شهر
قراوول	۲۲۰۴	صلوات	مشگین شهر
خروسلو	۱۰۹۶	خروسلو	بيله سوار
سبلان	۴۸۱۱	سبلان	مشگین شهر
قرخ بلاغ	۳۸۹۰	سبلان	اردبیل
قره گونی	۳۸۸۲	سبلان	مشگین شهر
قزل بره	۳۸۵۰	سبلان	اردبیل
چال	۳۶۰۴	سبلان	مشگین شهر
ای قار	۳۷۸۳	سبلان	مشگین شهر
آق داغ	۳۳۲۲	تالش پلنگا	خلخال
اسر خانی	۲۸۶۵	تالش پلنگا	خلخال
پلنگا	۲۸۸۶	تالش پلنگا	خلخال
سهدی	۲۷۱۵	تالش پلنگا	خلخال
از ناو	۲۴۱۲	تالش پلنگا	خلخال
شاه معلم	۳۱۰۰	تالش	خلخال
بابا رشت	۲۸۵۰	تالش	خلخال
علا مجار	۲۷۵۰	تالش	خلخال
حصار بلاغی	۲۹۰۴	تالش - باغرو	اردبیل
عجم	۳۰۱۰	تالش - باغرو	خلخال

ماخذ: گزارش اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی سال ۱۳۹۱ استان اردبیل

۴-۱- حوضه‌های آبخیز و شبکه رودخانه‌ها

وجود کوهستان‌های مرتفع و قرار گرفتن آنها در مسیر جریانات هوایی مدیترانه‌ای و اطلس شمالی، پیدایش مناطقی با بیش از نه ماه پوشش برفی و دامنه‌هایی با چشمه‌های فراوان را سبب شده و این پهنه به صورت آبخیز رودخانه‌های بزرگ و کوچک متعددی در آمده است. استان اردبیل آبخیز حوضه بسته خزر به شمار می‌رود که کلیه نزولات جوی آن توسط دو شریان اصلی ارس در شمال و قزل اوزن در جنوب به دریای خزر می‌ریزند.

الف) رود ارس:

رود ارس در محدوده استان اردبیل توسط رودخانه‌های کوچک و بزرگ متعددی که از چند کیلومتر تا بالای ۲۵۰ کیلومتر طول دارند تغذیه می‌شود و از پرآب‌ترین رودهای استان می‌باشد. قسمتی از حوزه آبریز ارس شامل حوزه دره رود و بالهارود می‌باشد. این رود با ۲۸۰ کیلومتر طول و حدود ۵۵۴ میلیون متر مکعب متوسط آبدهی سالانه طویل‌ترین و پرآب‌ترین رودخانه داخلی استان اردبیل به شمار می‌رود. رودخانه دره رود که به ارس می‌ریزد، از وسیع‌ترین حوزه آبخیز برخوردار می‌باشد و قسمت اعظم کوه‌های سبلان، برزند، خروسلو، تالش، باغرو و پشت سارا آبخیز این رودخانه به شمار می‌آیند. از شاخه‌های اصلی دره رود می‌توان قره سو، بالیغلو و خیابو چای را نام برد. بالها رود یکی دیگر از رودهای مرزی ایران و جمهوری آذربایجان می‌باشد که از ارتفاعات شرقی کوه‌های برزند سرچشمه می‌گیرد. شاخه اصلی این رودخانه از شرق گرمی تا بیل‌سوار مرز مشترک ایران و جمهوری آذربایجان را تشکیل می‌دهد. از شاخه‌های فرعی بالها رود، گرمی چای، ساری قمیش، آزاد چای، شره دره و آزاد لو را می‌توان نام برد. مساحت واقع شده در حوزه عمل استان در حوزه آبریز ارس ۱۲۸۳۳ کیلومتر مربع و در حوزه آبریز بالهارود ۱۴۳۰ کیلو متر مربع می‌باشد.

ب) رود قزل اوزن:

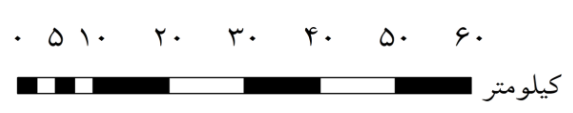
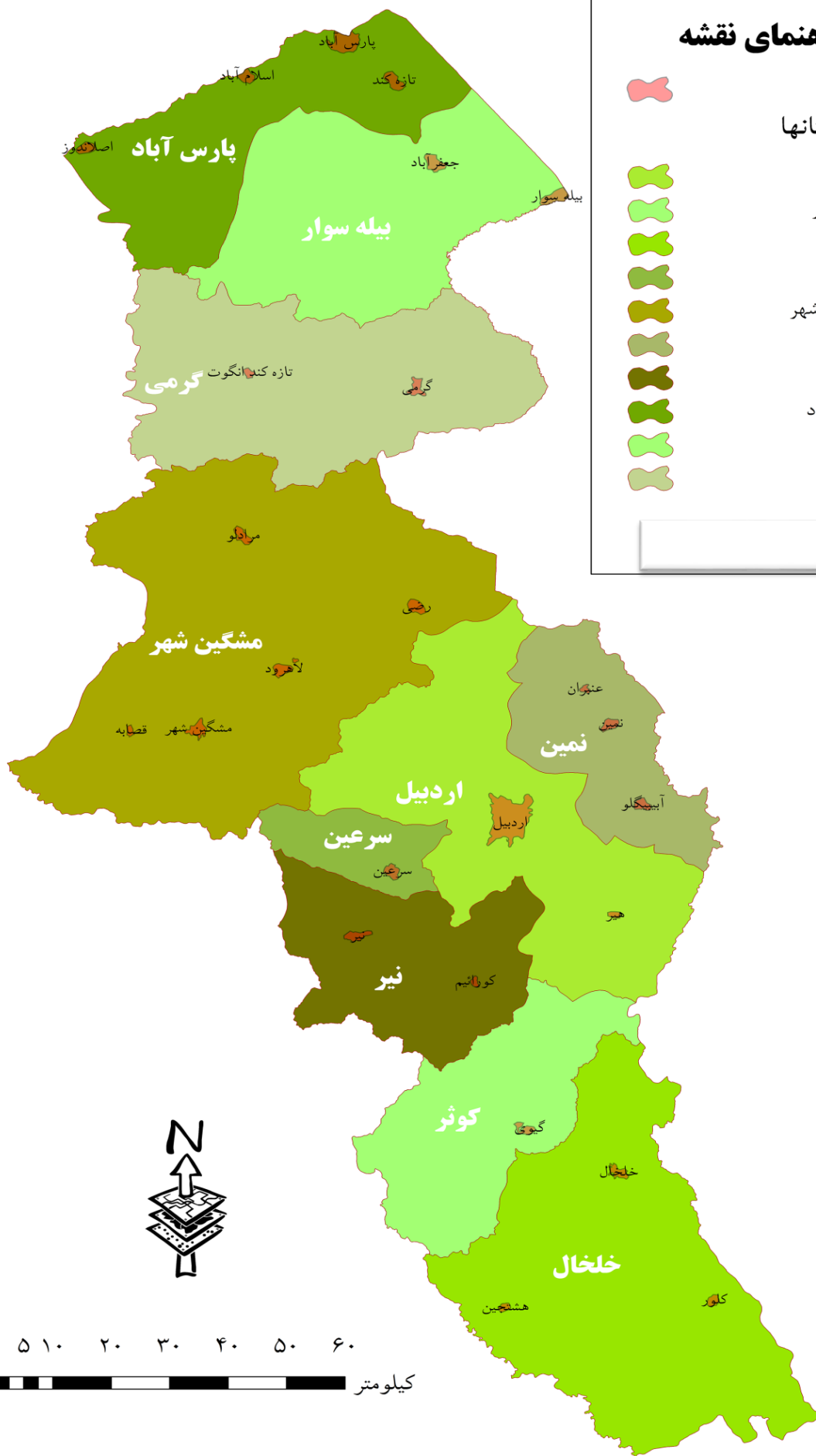
قسمت جنوبی حوضه آبریز خزر شامل حوزه قزل اوزن می‌باشد که کوه‌های بزقوش، جنوب شرقی سهند و تالش را در برمی‌گیرد. در این قسمت نیز که منطقه نسبتاً وسیعی از جنوب استان اردبیل یعنی شهرستان خلخال را تحت پوشش دارد، وجود کوه‌های مرتفع و برف‌گیر، جاری شدن رودهای پرآبی را سبب گشته است که از طریق شریان اصلی خود یعنی قزل اوزن از استان خارج و از طریق دره سفید رود به دریای خزر می‌ریزند. مساحت واقع شده در حوزه عمل استان در حوزه آبریز قزل اوزن ۳۶۹۰ کیلو متر مربع می‌باشد.

در میان رشته کوه ها و واحدهای توپوگرافیک یاد شده و در روند تکامل مورفولوژیک آنها، دشت های کوچک و بزرگ متعددی به وجود آمده است، که امروزه به عنوان یکی از بسترهای مهم فعالیت های اقتصادی در استان بشمار می روند. البته به جز دشت مغان که در محل پس روی آب دریای خزر، در اثر تغییرات آب و هوای دیرینه زمین و حرکات تکتونیکی آن به علت کوهستانی بودن منطقه بوجود آمده است، دشت های موجود در این استان از وسعت قابل توجهی برخوردار نمی باشند و عموماً بصورت جلگه های کوچک و بزرگ آبرفتی پایکوهی به چشم می خورند که از مهمترین آنها به لحاظ وسعت می توان به دشتهای اردبیل و مشکین شهر اشاره نمود.

دشت مغان ایران تنها قسمت کوچکی از دشت بزرگ مغان می باشد، که قسمت اعظم آن در خاک جمهوری آذربایجان قرار گرفته است. این دشت پر برکت و حاصل خیز در محدوده استان اردبیل ۳۵۰ هزار هکتار وسعت دارد که به وسیله کوه های خروسلو از جنوب، رود ارس از شمال و مرز بین المللی ایران و جمهوری آذربایجان از شرق محدود شده است. این دشت در آن سوی مرز تا ساحل دریاچه خزر کشیده است. دشت مغان پست ترین منطقه استان محسوب می شود و ۱۲۰۰ متر پائین تر از دشتهای دیگر استان و در ارتفاع ۱۰۰ متری از سطح دریا قرار دارد. دشت اردبیل در بین دامنه های سبلان و رشته کوه تالش و بزقوش قرار دارد. این دشت با وسعتی در حدود ۹۵ هزار هکتار در ارتفاع ۱۳۵۰ متری واقع شده است. ارتفاع دشت مشکین شهر ۱۱۰۰ متر و حوزه آبخیز آن ۳۹۲۱ کیلومتر مربع و مساحت دشت در حدود ۴۳۰ کیلومتر مربع است که از شمال به کوههای صلوات و از جنوب به دامنه سبلان و از شرق به اردبیل و از غرب به شهرستان اهر محدود می شود و رودخانه های مهم این دشت عبارتند از قره سو و خیاوچای که اهمیت فوق العاده ای در تولیدات باغی و تاکی منطقه مذکور دارند .

راهنمای نقشه

- شهرها
- شهرستانها
- اردبیل
- بیله سوار
- خلخال
- سرعین
- مشگین شهر
- نمین
- نیر
- پارس آباد
- کوثر
- گرمی

۶-۱- تقسیمات جغرافیایی بر حسب شهرستان ها در سال ۱۳۹۳

بر اساس آخرین تقسیمات کشوری در سال ۱۳۹۳، استان اردبیل با وسعتی بالغ بر ۱۷۸۰۰ کیلومتر مربع حدود ۱/۰۹ درصد مساحت کل کشور را به خود اختصاص داده است. این استان به مرکزیت شهر اردبیل دارای ۱۰ شهرستان، ۲۷ شهر، ۲۸ بخش، ۶۹ دهستان و ۱۸۵۲ آبادی می باشد که تعداد ۱۶۹۳ آبادی دارای سکنه و تعداد ۱۵۹ آبادی خالی از سکنه بوده و به عبارت دیگر حدود ۹۱،۴۱ درصد آبادی های استان دارای سکنه و ۸،۵۸ درصد دیگر نیز خالی از سکنه می باشد. مراکز شهرستان های استان عبارت است از اردبیل، بیله سوار، پارس آباد، خلخال، سرعین، کوثر، مشگین شهر، مغان، نمین و نیز مراکز شهری استان نیز عبارتند از: اردبیل، هیر، بیله سوار، جعفرآباد، پارس آباد، اصلاندوز، تازه کند، اسلام آباد، خلخال، کلور، هشتجین، سرعین، گیوی، مشگین شهر، مرادلو، فخر آباد، لاهرود، رضی، قصابه، نمین، عنبران و آبی بیگلو، نیر، کورائیم، گرمی، تازه کند انگوت .

جدول (۱-۳) اطلاعات مربوط به آخرین تقسیمات کشوری استان بر حسب شهرستان در سال ۱۳۹۳

تعداد آبادی			مساحت (کیلومتر مربع)	تعداد دهستان	تعداد شهر	تعداد بخش	شرح نام شهرستان
خالی از سکنه	دارای سکنه	جمع					
۲۹	۱۵۱	۱۸۰	۲۲۱۶	۱۰	۲	۳	اردبیل
۴۳	۲۵۲	۲۹۵	۱۷۸۲	۴	۲	۲	بيله سوار
۱۰	۲۴۵	۲۵۵	۱۴۰۶	۸	۴	۴	پارس آباد
۸	۱۴۲	۱۵۰	۲۶۸۸	۸	۳	۳	خلخال
۱	۲۷	۲۸	۳۷۳	۴	۱	۲	سرعین
۵	۹۹	۱۰۴	۱۲۵۹	۴	۱	۲	کوثر
۴۱	۲۷۲	۳۱۳	۳۷۲۰	۱۲	۶	۵	مشگین شهر
۱۸	۳۱۵	۳۳۳	۲۰۴۸	۹	۲	۳	مغان
۳	۹۱	۹۴	۹۳۹	۷	۳	۳	نمین
۱	۹۹	۱۰۰	۱۱۹۴	۵	۲	۲	نیر
۱۵۹	۱۶۹۳	۱۸۵۲	۱۷۶۲۵	۶۹	۲۷	۲۸	جمع

ماخذ: معاونت آمار و اطلاعات سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان

منطقه اردبیل دست کم از هزاره ششم قبل از میلاد مسکون بوده است. بر اساس پژوهش های مقدماتی باستان شناسی، سراسر منطقه از تپه های باستانی یا به عبارت دیگر مناطق استقراری که روزگاری دژ یا شهرک یا روستا بوده اند، پوشیده است. کاوش های مقدماتی در برخی از نواحی اردبیل نشان می دهد که اردبیل و به طور کلی شرق آذربایجان از کانون های مهم فرهنگ مگالی تیک یا سنگ افراستی بوده است. مردم مگالی تیک شرق آذربایجان که ماهیت قومی آنها می باید از عناصر کاسی و هوری بوده باشد دهها اثر مگالی تیک پر ارزش از خود به یادگار گذاشته اند. کشفیات اخیر در محوطه باستانی «شهر یئری» مشکین شهر، پرتو تازه ای به تمدن و فرهنگ هشت هزار ساله اقوام ساکن در اردبیل و اطراف آن افکنده است و انتشار نتیجه کشفیات می تواند ارتباط تمدن و فرهنگ مگالی تیک اردبیل را با دیگر مناطق ایران و آذربایجان تاریخی و قفقاز و شرق آسیای صغیر مشخص نماید. به نظر می رسد که تصاویر هیکل های سنگی «شهر یئری» با تصاویر هیکل ها و سرهای آدمیانی که بر روی اجاق های نعل اسبی ایغدیر (ایگدیر در شمال شرق ترکیه) در نزدیکی مرز ایران و ارمنستان نقش بسته، شباهت زیادی دارد.

در اردبیل از عصر مفرغ نیز آثار ارزنده ای کشف شده است، شمشیرهای مسی، خنجرهای مختلف، تیر و سرنیزه، حلقه برای گرفتن زه کمان و تیردان های مسی، تبر از نوع تبری که در لرستان پیدا شده و باستان شناسان قدمت آنرا قریب سه هزار سال قبل از میلاد معین کرده اند. اشیاء مفرغی اردبیل غالباً از مفرغ های لرستان ساده ترند و احتمال داده می شود که از حیث قدمت زمان، مقدم بر آنها باشند.

در اواخر دوره مفرغ و بطور قطع در اواخر هزاره چهارم قبل از میلاد دو مهاجرت تاریخی از کرانه غربی دریای خزر و دره ارس به حوالی روسیه و فلسطین و کوه های زاگرس صورت گرفته است. این مهاجرت ها را مدارک باستان شناسی تأیید و تصدیق می نماید. به احتمال قوی دست کم خاستگاه یکی از عناصر مهاجر یعنی کاسی ها که در کوهپایه های زاگرس مرکزی در حدود لرستان و کرمانشاه اسکان یافتند اردبیل و نواحی اطراف آن بوده است.

بر طبق کاوش های میراث فرهنگی در استان اردبیل (تپه نادری اردبیل) آثاری از دوره مفرغ پیدا شده اند که ۵ هزار سال قدمت دارند. مدنیت این محل مربوط به تمدن کل آذربایجان است بطوری که قدمت این تمدن حداقل به دو هزار سال قبل از آمدن آریایی ها به فلات آذربایجان و ایران مربوط می گردد.

در خصوص ارتباط مهاجرت دوم با ناحیه اردبیل می توان گفت که عناصر مهاجر یعنی عناصری که در منابع تاریخی از آنها به عنوان هوری- هیتی نام برده شده است از اقوام مگالی تیک بوده و از لحاظ نام شناسی «حور»، «هیر» در اردبیل و هوراند در ۴۸ کیلومتری شمال اهر با نام قوم هوری در ارتباط است.

ناحیه اردبیل به احتمال بسیار قوی در عصر مفرغ در حوزه فرهنگ بزرگ و شگفت انگیز (کورا-ارس) قرار داشته است. این فرهنگ که از هزاره چهارم قبل از میلاد آغاز و تا هزاره سوم قبل از میلاد را در بر می گیرد از ناشناخته ترین فرهنگ هایی است که مرتبط با شمال غرب ایران و کشورهای گرجستان، آذربایجان، ارمنستان و شمال شرق ترکیه بوده و این مناطق را دربر می گرفته است. پژوهش های انجام یافته اخیر نشان داده است که محوطه های آق توره در پارس آباد (شمال شرق اردبیل) که شامل تعدادی اشیاء از دوره مفرغ است با نفوذ فرهنگ (کورا-ارس) در نواحی شرقی آذربایجان در رابطه می باشد.

چنانچه از گزارش جغرافی دانان و مورخان دوره اسلامی بر می آید اردبیل در اواخر دوره ساسانی مرکز آذربایجان و به تعبیر وسیع مرکز «کوست اباختر» یا «کوست آتورپاتکان» بوده است. کوست آتورپاتکان که موسی خورنی در جغرافیای خود از آن به عنوان کوست کپکوه (قفقاز) نام برده است از سرزمین های زیر (استان ها) تشکیل شده بود :

۱- آتورپاتکان ۲- ارمن (هایک) ۳- اری (ری) ۴- گلان و شنجان (گیلان و زنجان) ۵- رن (الوانک یا اران یا آلبانیا) ۶- بلسکان (بلاسجان، در منابع عربی دشت مغان یا میل مغان امروزی) ۷- دلمونک (دیلمان) ۸- دمباوند (دماوند) ۹- تبرستان (مازندران) ۱۰- رون (رویان در جنوب دریای خزر) ۱۱- سیسکان سیونیک در شمال رود ارس تا دریاچه گولی گول در ارمنستان) ۱۲- آمل (آمل در مازندران) ۱۳- ورجان (گرجستان)

اما نام اردبیل در قدیم چه تلفظی داشته دقیقاً معلوم نیست. آقای به آذین بر این باور است که چون نام اردبیل در منظومه ویس ورامین که منصوب به دوره اشکانی است آمده لذا نام اردبیل در دوره اشکانی موجود بوده است و وجود نام اردبیل در دوره اشکانی مورد قبول است. اردبیل در طول قرون نخستین اسلامی یعنی از سال ۲۲ هجری قمری تا قرن چهارم به مانند عصر ساسانی همچنان کرسی نشین آذربایجان بود.

نام اردبیل در منابع تاریخی بعد از اسلام به صورت های اردویل (حدود العالم)، اردبیل (تقویم البلدان ابوالفدا) و بیشتر به صورت اردبیل در اغلب آثار جغرافی دانان مسلمان (ابن خرد اذبه، ابن رسته،

یعقوبی و ...) آمده است. نام اردبیل به صورت کنونی اش در اکثر سکه هایی که در قرون چهارالی هشت در این شهر ضرب شده (به استثنای سکه ابوبکر بن محمد) تکرار شده است. مورخ ارمنی «لووند» در پایان قرن هشتم میلادی (قرن دوم هجری) نام اردبیل را به صورت «ارت ویت» ضبط کرده که بعدها به ظن مارکوارت «ارت ویل» شده است (یوزف مارکوارت. ایران شهر، ۲۰۶) تا آنجایی که منابع موجود نشان می دهند نام اردبیل یا اردویل در هیچ نوشته ای به صورت «آرتاویل» نیامده است بلکه این صورت، شکل بازسازی شده «اردویل» منابع بعد از اسلام می باشد.

۸-۱- زبان و گویش های منطقه اردبیل

قبل از مهاجرت آریایی ها به فلات ایران، مردمی در این سرزمین زندگی می کردند که بومی محل بودند و به زبان خود سخن می گفتند. برخی از محققان آمدن آریایی ها را به این منطقه از بیست تا چهارده قرن قبل از میلاد می دانند ولی تحقیقات دیگری که در این منطقه صورت گرفته است حکایت از آن دارد که پنج هزار سال پیش قوم اورارتو که محققان آن را شاخه هایی از نژاد آریایی می دانند در این ناحیه، یعنی منطقه ای که در جنوب کوه های قفقاز از ارمنستان تا کردستان و خلخال و سراب (در شرق و جنوب اردبیل) واقع است زندگی می کردند. زبان های باستانی را با آن که در اصل و ریشه یکی بوده است به سه شکل پارسی قدیم، اوستایی و پهلوی منقسم می دانند و بیشتر زبانهای کنونی ایران را شاخه های دگرگون گشته آنها می پندارند. زبان اوستایی از آن جهت که اوستا کتاب دینی و مقدس زردشت بدان نوشته شده است به زبان اوستایی معروف گردیده است. این پیامبر ایران باستان از آذربایجان و به احتمال قریب به یقین از مغان اردبیل و دامنه های کوه سبلان برخاسته که زبان رایج در آن زمان زبان مادها بود به این ترتیب می توان گفت که زبان اوستایی قدیمی ترین زبان آریایی است که احیانا اردبیلی های باستان بدان سخن گفته اند. بعدها چون مادها شکست خوردند زبان پارسی بر اثر تسلط هخامنشیان، در آذربایجان نفوذ یافت ولی ساکنان این منطقه زبان پیشین خود را حفظ کردند و حتی سلوکیها و اشکانیان و ساسانیان نیز به زبان آذری که همان زبان مادی آمیخته با لغاتی از زبان بومیان پیشین بود سخن می گفتند.

زبان ترکی ره آورد ترکان است که با نفوذ تدریجی آنها در این منطقه کم کم رایج گشته است. طوایف ترک نژاد برای بدست آوردن مراتع و چراگاه به سمت ایران آمدند ولی با اقتداری که دولتهای اشکانی و ساسانی داشتند اجازه ورود به ایران نمی یافتند بعد از انقراض ساسانیان قبایل ترک به داخل ایران نفوذ کردند بعضی ها چنین پنداشته اند که شاه اسماعیل صفوی این زبان را رواج داد و آن را زبان مردم آذربایجان نمود در حالیکه در زمان او بیش از یک صد سال از آزادی و توطن

قزلباشها در آن نواحی می گذشت و لذا وقتی که شاه اسماعیل قیام کرد زبان ترکی بین مردم آذربایجان شایع بوده و عامه مردم نیز بدان سخن می گفتند.

۹-۱- دین و مذهب:

ساکنان باستانی اردبیل که از طایفه ماد و بازماندگان بومیان اولیه بوده اند و مذهب هورمزد پرستی داشته اند. هنگامی که زردشت قیام کرد و در دشت مغان و اردبیل و دامنه های سبلان به تبلیغ احکام دین خود پرداخت جمعی از مردم به آئین وی گرویدند. از نوشته مورخان چنین بر می آید که زردشت هورمزد پرستی را از اباطیل و اوهام زدوده و آئین زردشت همان دین اصلاح شده مردم باستان شده است. در این صورت باید قبول کرد که دین مذکور مثل آیین زردشت مبتنی بر ثنویت بوده و در مقابل هورمزد که آفریننده نور و نیکی ها بوده است به وجود خبیثی نیز اعتقاد داشته اند که خالق بدی ها و تاریکی ها بوده است و زردشت پس از آنکه آن دین را از خرافات پاک ساخته این دو منشاء قدرت را به نام های «هورامزدا» و «انگره مینیو» یا اهریمن معرفی کرده است.

پس از آن که مرزهای اردبیل به دست سپاه اسلام گشوده شد دین اسلام با استقبال مردم روبرو گردید و اسلام جانشین آیین گذشته شد. به طوری که اولین مسجد جامع این شهر در سال ۳۵ یا ۳۶ هجری به وسیله اشع بن القیس الکندی ساخته شده است و اعتقاد به وجود یگانه حضرت باریتعالی، جانشین ثنویت کیش زردشتی گردیده است مردم در اندک زمانی به احکام قرآن و اصول دیانت جدید آشنایی یافته اند و علماء آنان را به وظایف و تکالیف شرعی آگاه ساخته اند.

در اردبیل نیز مانند سایر بلاد اسلامی مذهب رایج آئین شافعی بود ولی کسانی به خاندان حضرت علی ارادت می ورزیدند و هر وقت مقتضیات زمان برای ترویج کیش علوی مساعد می گشت به تبلیغ تشیع می پرداختند. بعدها با نفوذ و قدرتی که فرزندان شیخ صفی الدین به دست آوردند، شیعه گری رواج یافت و شیخ جنید و شیخ حیدر صفوی، جد و پدر شاه اسماعیل اول، در زمان خود به حمایت از آن مذهب برخاستند و خود شاه اسماعیل نیز پس از آن که بر اریکه قدرت تکیه زد، آن را مذهب رسمی ایرانیان گردانید. از آن تاریخ مردم این شهر مذهب تشیع اختیار کردند و اکنون نیز بدان مذهب هستند و تنها بخش کوچکی از جمعیت شهرستان های نمین و خلخال اهل تسنن هستند که اکثرا مهاجرینی هستند که از سایر نقاط کشور به این منطقه مهاجرت داده شده اند.

۱۰-۱- محیط زیست

اهمیت محیط زیست در دو دهه اخیر خصوصا با پیدایش الگوی توسعه پایدار موجب گردیده تا محیط زیست در تهیه و تدوین برنامه های سوم و چهارم توسعه و چشم انداز بیست ساله کشور از

جایگاه ویژه ای برخوردار گردد و به عنوان یک موضوع فرابخشی موقعیت نوینی را در نظام برنامه ریزی به خود گیرد. به رغم فعالیت های صورت گرفته در بخش محیط زیست به دلیل ضعف های بنیادی نتایج حاصل از اجرای سیاست ها، فاصله زیاد و قابل توجهی با فرایندهای تنش و تخریب در زیست بوم های منطقه دارد. لذا ضروری است برای رفع کمبودها و جبران ضعف ها، اقدامات جدی و اساسی در طول برنامه پنجم توسعه و برنامه های آتی توسعه کشور به عمل آید و مقابله با آثار مخرب فعالیت های انسان بر زیست بوم ها و رفع یا تقلیل آنها مورد توجه خاص مدیران قرار گیرد. از جمله سیاست های اصلی در حفاظت از محیط زیست ادغام ملاحظات زیست محیطی در فرایند تصمیم گیری های توسعه ای است که با هدف تصحیح و کاهش آثار و پیامدهای سوء آنها (صنعت، کشاورزی و امور زیربنایی) بر فرآیندهای اکولوژیک می باشد.

۱-۱-۱- وضعیت زیستگاه ها و محیط های طبیعی استان

مناطق تحت مدیریت حفاظتی استان اردبیل در سال ۱۳۸۷ شامل ۲ منطقه حفاظت شده و ۲ اثر طبیعی ملی بوده که جمعا با مساحتی بالغ بر ۷۵۸۰۵ هکتار در حدود ۴/۳ درصد از مساحت کل استان را به خود اختصاص داده و در محدوده مناطق حفاظت شده مجموعا تعداد ۵۱ آبادی دارای سکنه واقع گردیده است. در مقایسه با سایر استان های مشابه وسعت مناطق حفاظت شده در استان بسیار ناچیز است.

الف) منطقه حفاظت شده لیسار (نئور)

این منطقه با وسعت ۴۰۶۲ هکتار در بخشی از فولادلوی جنوبی شهرستان اردبیل تحت مدیریت و نظارت اداره کل حفاظت محیط زیست استان قرار گرفته و در حدود ۵/۳۶ درصد از وسعت مناطق حفاظت شده و اثر طبیعی ملی استان را به خود اختصاص داده و ۲ آبادی دارای سکنه نیز در محدوده این منطقه واقع گردیده است.

ب) منطقه حفاظت شده و شکار ممنوع آق داغ

این منطقه به عنوان بزرگ ترین منطقه حفاظت شده و شکار ممنوع استان با وسعت ۶۴۰۰۰ هکتار در شهرستان خلخال تحت مدیریت و نظارت اداره کل حفاظت محیط زیست استان قرار گرفته و در حدود ۸۴/۴۳ درصد از وسعت مناطق حفاظت شده و اثر طبیعی ملی استان را به خود اختصاص داده و ۴۹ آبادی دارای سکنه نیز در محدوده این منطقه قرار گرفته است.

ج) اثر طبیعی ملی سبلان

ارتفاعات بالای ۳۶۰۰ متری رشته کوه سبلان به عنوان اثر طبیعی ملی حفاظت شده استان تحت مدیریت و نظارت اداره کل حفاظت محیط زیست استان درآمده و با ۶۶۴۳ هکتار حدود ۸/۷۶ درصد از وسعت مناطق حفاظت شده و اثر طبیعی استان را به خود اختصاص داده است.

د) اثر طبیعی ملی غار یخگان

این اثر طبیعی ملی در بخش مرکزی شهرستان خلخال با وسعت ۱۱۰۰ هکتار تحت مدیریت و نظارت اداره کل حفاظت محیط زیست استان قرار گرفته و در حدود ۱/۴۵ درصد مناطق چهارگانه تحت مدیریت و نظارت اداره کل حفاظت محیط زیست استان را به خود اختصاص داده است.

۲-۱۰-۱- وضعیت حیات وحش استان

بر اساس بررسی های به عمل آمده توسط اداره کل حفاظت محیط زیست استان در مناطق حفاظت شده و آثار طبیعی ملی استان (منطقه شکار ممنوع آق داغ- سبلان- گندیشمین- پارس آباد- تالاب ها) تعداد ۱۴ گونه حیوانات وحشی به این شرح مشاهده گردیده است: کل و بز کوهی (پاژن)، خرس قهوه ای، گرگ، گراز وحشی، روباه، خرگوش، گربه وحشی، قوچ و میش ارمنی، جوجه تیغی، موش مغان، زنگوله بال، تشی، پلنگ و سمور جنگلی.

۳-۱۰-۱- پایش رودخانه های استان

از رودخانه های مهم استان سه رودخانه (ارس، قره سو، بالخلو) تحت سنجش و کنترل آلودگی فیزیکی و شیمیایی می باشند و حداقل شش پارامتر فیزیکی و شیمیایی مهم در نمونه های اخذ شده مورد بررسی و کنترل می باشد.

فصل دوم

جمعیت، نیروی انسانی و

بازار کار

۲- جمعیت، نیروی انسانی و بازار کار

امروزه مطالعات جمعیتی و استفاده کاربردی از آن در اکثر برنامه ریزی های توسعه اهمیت ویژه ای یافته است و تحلیل جمعیت با ارائه شاخص های و ارزیابی داده های جمعیتی زمینه را برای برنامه ریزی های مختلف توسعه اقتصادی و اجتماعی فراهم می آورد.

2-1- جمعیت استان

در سال ۱۳۹۰ جمعیت استان اردبیل براساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۲۴۸۴۸۸ نفر بوده است. از این تعداد ۶۳۱۹۷۲ نفر مرد و ۶۱۶۵۱۶ نفر زن بوده اند بنابراین نسبت جنسی حدود ۱۰۲/۵ بوده است. تعداد خانوار در این سال حدود ۳۳۸۲۲۴ خانوار و بعد آن ۳/۷ بوده است. در سال ۱۳۹۰ حدود ۷۹۸۹۴۲ نفر از جمعیت استان در نقاط شهری و ۴۴۹۵۴۶ نفر در نقاط روستایی زندگی می کردند. بنابراین حدود ۶۴ درصد جمعیت شهر نشین و حدود ۳۶ درصد روستا نشین بوده اند. (جدول ۱-۲)

با توجه به جمعیت سرشماری شده استان در سال ۱۳۹۰، متوسط نرخ رشد جمعیت بین سال های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ حدود ۰/۳۳ درصد بوده است. نرخ رشد جمعیت در نقاط شهری ۱/۴ درصد و در نقاط روستایی ۱/۴- درصد بوده است. بیشترین جمعیت استان در شهرستان اردبیل زندگی می کردند که حدود ۴۵ درصد کل جمعیت استان را شامل می شود. پس از آن شهرستان پارس آباد با حدود ۱۴ درصد جمعیت استان قرار دارد. چنانچه ملاحظه می شود نسبت بین شهرستان اول و دوم اختلاف فاحشی دارد و این اختلاف نشانه عدم توزیع مناسب جمعیت در عرصه استان و تمرکز بیش از اندازه آن در مرکز استان می باشد.

مقایسه شاخص های جمعیتی استان در سال های ۸۵ و ۹۰ نشان میدهد که تراکم جمعیت از ۶۸,۷ به ۶۹,۷ نفر در کیلومتر مربع افزایش یافته است همچنین شاخص متوسط بعد خانوار از ۴,۴ در سال ۱۳۸۵ به ۳,۷ نفر در خانواده در سال ۱۳۹۰ کاهش داشته است. (جدول ۲-۲)

جدول (۱-۲) جمعیت و خانوار شهرستان های استان به تفکیک نقاط شهری و روستایی در سال ۱۳۹۰

شرح	کل			نقاط شهری			نقاط روستایی				
	جمع	مرد	زن	سهم از کل استان	جمع	مرد	زن	سهم از کل استان	جمع	مرد	زن
استان	۱۲۴۸۴۸۸	۶۳۱۹۷۲	۶۱۶۵۱۶	۱۰۰	۷۹۸۹۴۲	۴۰۵۰۵۰	۳۹۳۸۹۲	۱۰۰	۴۴۹۵۴۶	۲۲۶۹۲۲	۲۲۲۶۲۴
اردبیل	۵۶۴۴۶۵	۲۸۶۹۷۲	۲۷۷۳۹۳	۴۵	۴۸۵۱۵۳	۲۴۶۶۱۸	۲۳۸۵۳۵	۶۱	۷۹۲۱۲	۴۰۳۵۴	۳۸۸۵۸
بيله سوار	۵۳۷۶۸	۲۷۲۴۰	۲۶۵۲۸	۴	۲۲۸۸۹	۱۱۶۳۸	۱۱۲۵۱	۳	۳۰۸۷۹	۱۵۶۰۲	۱۵۲۷۷
پارس آباد	۱۷۳۱۸۲	۸۷۹۴۰	۸۵۲۴۲	۱۴	۹۶۲۷۹	۴۸۵۸۵	۴۷۶۹۴	۱۲	۷۶۹۰۳	۳۹۳۵۵	۳۷۵۴۸
خلخال	۹۲۳۳۲	۴۵۹۳۲	۴۶۴۰۰	۷	۴۷۸۴۸	۲۳۷۹۳	۲۴۰۵۵	۶	۴۴۴۸۴	۲۲۱۳۹	۲۲۳۴۵
سرعین	۱۸۲۳۱	۹۳۸۹	۸۸۴۲	۱	۴۴۴۰	۲۲۸۷	۲۱۵۳	۱	۱۳۷۹۱	۷۱۰۲	۶۶۸۹
کوثر	۲۶۱۹۸	۱۳۱۷۵	۱۳۰۲۳	۲	۷۱۵۸	۳۴۹۰	۳۶۶۸	۱	۱۹۰۴۰	۹۶۸۵	۹۳۵۵
مشکین شهر	۱۵۱۱۵۶	۷۶۵۴۸	۷۴۶۰۸	۱۲	۷۲۹۵۸	۳۷۵۳۵	۳۵۴۲۳	۹	۷۸۱۹۸	۳۹۰۱۳	۳۹۱۸۵
مغان	۸۴۲۶۷	۴۱۳۷۹	۴۲۸۹۱	۷	۳۱۴۹۷	۱۵۵۶۸	۱۵۹۲۹	۴	۵۲۷۷۰	۲۵۸۰۸	۲۶۹۶۲
نمین	۶۱۳۳۲	۳۱۲۱۲	۳۰۱۲۱	۵	۲۴۰۴۶	۱۲۱۶۶	۱۱۸۸۰	۳	۳۷۲۸۷	۱۹۰۴۶	۱۸۲۴۱
نیر	۲۳۶۵۶	۱۲۱۸۸	۱۱۴۶۸	۲	۶۶۷۴	۳۳۷۰	۳۳۰۴	۱	۱۶۹۸۲	۸۸۱۸	۸۱۶۴

ماخذ: داده های معاونت آمار و اطلاعات و محاسبات نگارنده

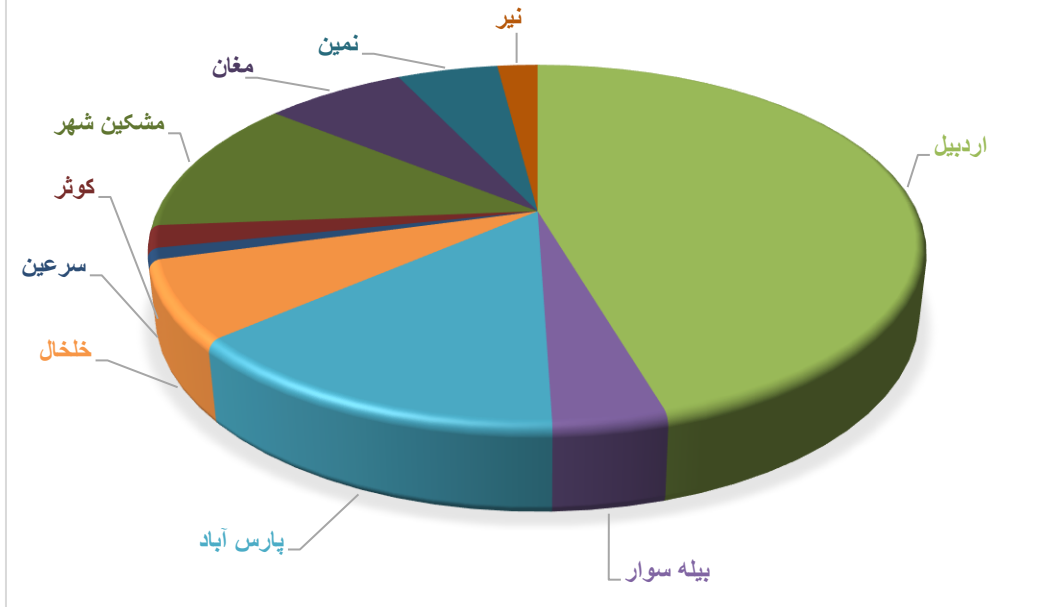
جدول (۲-۲) شاخص های جمعیتی استان در سال های ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰

شرح	۱۳۸۵	۱۳۹۰
جمعیت	۱۲۲۸۱۵۵	۱۲۴۸۴۸۸
زن	۶۰۹۴۱۳	۶۱۶۵۱۶
مرد	۶۱۵۹۳۵	۶۳۱۹۷۲
نسبت جنسی	۱۰۱	۱۰۲/۵
جمعیت شهری	۷۴۶۲۲۶	۷۹۸۹۴۲
جمعیت روستایی	۴۸۱۹۲۹	۴۴۹۵۴۶
تراکم جمعیت (نفر در کیلومتر مربع)	۶۸/۷	۶۹/۷
ضریب شهرنشینی	۶۰/۷	۶۴
درصد جمعیت روستایی	۳۹/۳	۳۶
خانوار شهری	۱۷۰۹۶۸	۲۱۸۸۳۷
خانوار روستایی	۱۱۰۲۴۸	۱۱۹۳۸۷
متوسط بعد خانوار	۴/۴	۳/۷
رشد جمعیت (درصد)	* ۰/۵	* ۰/۳۳
رشد جمعیت شهری (درصد)	۲/۱	۱/۴
رشد جمعیت روستایی (درصد)	-۱/۴	-۱/۴

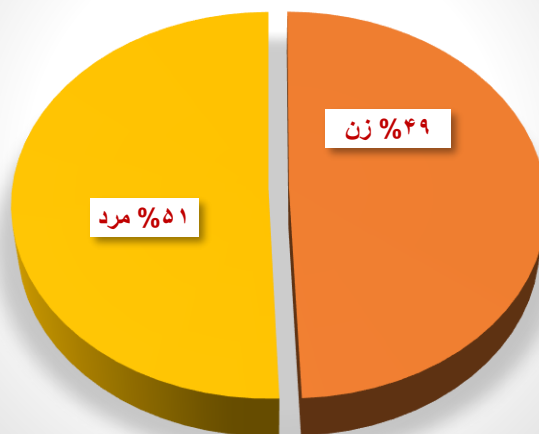
ماخذ: محاسبات نگارنده با همکاری معاونت آمار و اطلاعات

*دوره ۱۳۸۵-۱۳۷۵ *دوره ۱۳۹۰-۱۳۸۵

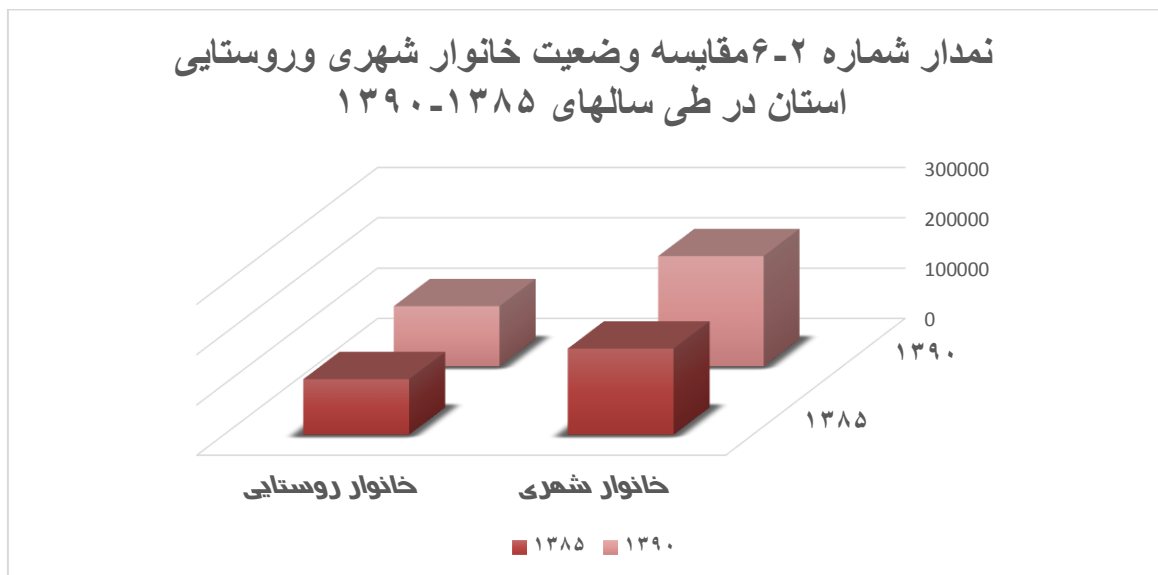
نمودار شماره ۲-۵ سهم شهرستان از کل جمعیت استان

نمودار شماره ۲-۴ جمعیت استان به تفکیک جنسیت

نمدار شماره ۲-۶ مقایسه وضعیت خانوار شهری و روستایی استان در طی سالهای ۱۳۸۵-۱۳۹۰

۲-۲- باروری، امید به زندگی و وقایع حیاتی

۲-۲-۱- باروری

میزان کل باروری (T.F.R) عبارتست از تعداد فرزندانیکه یک زن به طور متوسط در سال های زناشویی خود، از سن قانونی ازدواج تا یائسگی به دنیا می آورد.

سطح باروری در استان متأثر از دو دوره تحولات باروری در سطح کشور است. دوره اول از سال 1326 آغاز می شود که با شروع اولین فعالیت های رسمی مربوط به برنامه های تنظیم خانواده است و پایان آن را نیز می توان زمان شروع انقلاب (سال 1357) محسوب نمود. در این دوره با کاهش باروری مواجه هستیم. به طوری که میزان عمومی موالید در سال 1345 از 50 در هزار به ۴۴/۵ در هزار در سال ۱۳۵۵ کاهش یافته است.

دوره دوم با افزایش سریع باروری بعد از سال 1357 و کاهش مجدد آن در سال 1368 که مقارن با آغاز دومین برنامه های تنظیم خانواده به وسیله دولت جمهوری اسلامی بوده است.

بعد از سال 1357 و با شروع جنگ تحمیلی عراق علیه ایران در سال 1359 و نیز امتیازاتی که از سوی دولت به خانواده های پراولاد اختصاص یافت از جمله عواملی بودند که پس از انقلاب سطح موالید را تحت تأثیر قرار داده و باعث شده میزان عمومی موالید چه در نقاط شهری و چه در نقاط روستایی نسبت به دوره ماقبل افزایش یابد. در سال ۱۳۸۵ میزان باروری کل در نقاط روستایی براساس گزارش مرکز بهداشت استان ۱/۷۳ بوده است که در سال ۱۳۹۲ تقریباً روند رو به بهبودی را تجربه کرده و در سال ۱۳۹۳ به عدد ۲ افزایش یافته است. (جدول ۲-۴)

جدول (۴-۲) روند تغییرات در میزان باروری کل در سطح استان در سال های مختلف

سال	۱۳۸۵	۱۳۹۰	۱۳۹۲	۱۳۹۳
روستایی	۱,۷۳	۱,۷۱	۱,۹	۲

مأخذ: دانشگاه علوم پزشکی استان

۲-۲-۲- امید به زندگی و وقایع حیاتی

مطالعه امید به زندگی به منظور دستیابی به شاخص عمر متوسط در بدو تولد صورت می گیرد که یکی از شاخص های مهم نشان دهنده درجه پیشرفت کلی اقتصادی و اجتماعی منطقه محسوب می شود. میزان امید به زندگی در استان در سال های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳ در جدول ۲-۵ ارائه شده است.

جدول (۵-۲) امید به زندگی در استان در سال های ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، و ۱۳۹۳

شرح	۱۳۹۱		۱۳۹۲		۱۳۹۳	
	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن
امید به زندگی	۷۳,۳	۷۷,۲	۷۳	۷۷,۱	۷۳,۴	۷۷,۲

مأخذ: دانشگاه علوم پزشکی استان

امید به زندگی نیز در استان در دو سال اخیر تفاوت چندانی نداشته است به طوری که این رقم در سال ۱۳۹۳ برای مردها ۷۳,۴ سال و در زنان ۷۷,۲ سال اعلام شده است. (جدول ۲-۵) تعداد متولدین ثبت شده استان در سال ۱۳۹۳ بالغ بر ۲۵۵۶۸ نفر بوده که در کل ۲ درصد از جمعیت متولدین کشور را شامل گردیده و در بین استان های کشور رتبه نوزدهم را به خود اختصاص داده است. در سال ۱۳۹۳ از تعداد ۲۵۵۶۸ نفر متولدین در استان ۵۱,۱۷ درصد پسر و ۴۸,۱۳ درصد دختر بوده اند. بنابراین نسبت جنسیت در تعداد متولدین در این سال ۱۰۷/۷۵ بوده است. همچنین از کل متولدین در همین سال ۱۸۰۷۵ نفر در شهر و ۷۴۹۳ نفر در روستا متولد شده اند. از بین شهرستان های استان بیشترین تعداد متولدین مربوط به شهرستان اردبیل با ۱۳۲۱۵ نفر و پس از آن شهرستان پارس آباد با ۴۰۴۲ نفر و در رتبه سوم شهرستان مشکین شهر با ۳۳۰۳ نفر قرار دارد. (جداول ۲-۶ و ۲-۷)

در سال ۱۳۹۳، ۸۳۲۴ نفر در استان فوت نموده اند که از این تعداد ۵۵ درصد در شهرها و ۴۵ درصد در روستاها فوت نموده اند. همچنین ۳۸۰۷ نفر از فوت های ثبتی مرد و ۴۵۱۷ نفر زن بوده اند. (جدول ۲-۸)

در سال ۱۳۹۳ به ازای هر هزار نفر در استان ۱۳/۸ نفر ازدواج و ۲/۱ نفر طلاق گرفته اند. کل ازدواج ثبت شده در این سال ۱۵۹۱۸ و کل طلاق ثبت شده نیز ۲۷۱۴ فقره بوده است.

بیشترین ازدواج ثبت شده در بین شهرستان های استان همانند دیگر وقایع حیاتی با توجه به تعداد جمعیت شهرستان در اردبیل با ۶۸۴۸ ازدواج ثبت شده و پس از آن شهرستان پارس آباد با ۲۷۰۶ و در رتبه سوم شهرستان مشکین شهر با ۲۰۵۸ مورد ازدواج قرار داشته اند.

همچنین بیشترین طلاق ثبت شده نیز مربوط به شهرستان اردبیل با ۱۳۳۶ مورد پس از آن شهرستان مشکین شهر با ۴۳۱ مورد و در رتبه سوم شهرستان پارس آباد ۳۹۶ مورد طلاق قرار دارد.

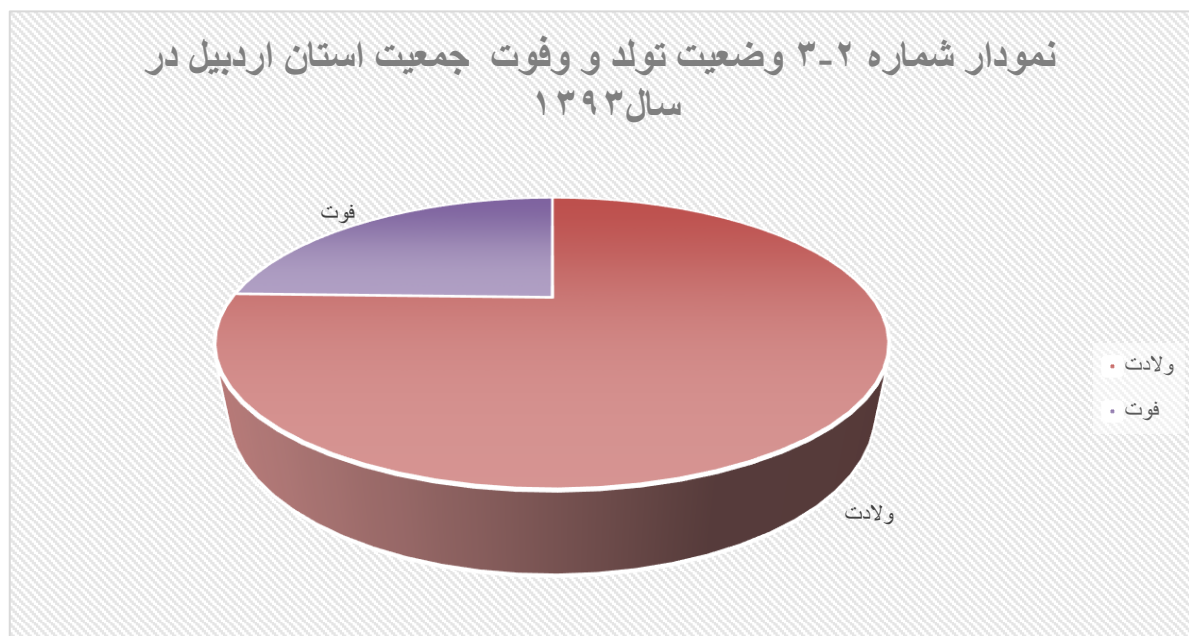
بر این اساس به نظر می رسد شهرستان مشکین شهر در مقایسه با استان در زمینه شاخص طلاق نسبت به ازدواج های ثبتی با اختصاص ۲۰ درصد ازدواج منجر به طلاق و شهرستان اردبیل با ۱۹ درصد بدترین شرایط ازدواج و شهرستانهای نیر و کوثر به ترتیب با ۶ و ۸ درصد از شرایط ثبات ازدواج مناسبتری نسبت به استان برخوردار بوده اند. لازم به ذکر است که شاخص استان در سال ۱۳۹۳ در زمینه درصد ازدواج منجر به طلاق ۱۷ درصد بوده است. علاوه بر این استان اردبیل ۲ درصد از ازدواج های ثبتی و ۲ درصد طلاق های ثبتی کشور را شامل گردیده است. (جدول ۲-۹)

جدول (۶-۲) آمار ثبت وقایع حیاتی کشور به تفکیک استان (۱۳۹۳)

استان و کشور	واقعه	ولادت	فوت	ازدواج	طلاق
۱۳۹۰		۱۳۸۲۲۲۹	۳۸۳۵۰۴	۸۷۴۷۹۲	۱۴۲۸۴۱
۱۳۹۱		۱۴۲۱۶۸۹	۳۶۷۵۳۹۳	۸۲۹۹۶۸	۱۵۰۳۲۴
۱۳۹۲		۱۴۷۱۸۳۴	۳۷۲۲۷۹	۷۷۴۵۱۳	۱۵۵۳۶۹
۱۳۹۳		۱۵۳۴۳۶۲	۴۴۶۳۳۳	۷۲۴۳۲۴	۱۶۳۵۶۹
استان اردبیل		۲۵۵۶۸	۸۳۲۴	۱۵۹۲۰	۲۷۱۴
سهم استان از کشور (درصد)		۲	۲	۲	۲

مأخذ: سالنامه آماری کشور سال ۱۳۹۳

نمودار شماره ۲-۳ وضعیت تولد و وفات جمعیت استان اردبیل در سال ۱۳۹۳

جدول (۷-۲) متولدین ثبت شده بر حسب جنس در نقاط شهری و روستایی به تفکیک شهرستان

نقاط روستایی			نقاط شهری			جمع			جنس و سن
دختر	پسر	جمع	دختر	پسر	جمع	دختر	پسر	جمع	
4132	4262	8394	7017	7734	14751	11149	11996	23145	۱۳۸۶
4215	4455	8670	7154	7618	14772	11369	12073	23442	۱۳۸۷
4171	4429	8600	7081	7976	15057	11252	12405	23657	۱۳۸۸
3621	3779	7400	8053	8532	16585	11685	12300	23985	۱۳۸۹
4014	4314	8328	7499	8081	15580	11513	12395	23908	۱۳۹۰
3727	3925	7652	8245	8704	16949	11971	12630	24601	۱۳۹۱
۳۸۲۴	۴۱۰۸	۷۹۳۲	۸۱۱۲	۸۷۶۰	۱۶۸۷۲	۱۱۹۳۶	۱۲۸۶۸	۲۴۸۰۴	۱۳۹۲
۳۶۱۱	۳۸۸۲	۷۴۹۳	۸۶۹۶	۹۳۷۹	۱۸۰۷۵	۱۲۳۰۷	۱۳۲۶۱	۲۵۵۶۸	۱۳۹۳
۱۳۴۸	۱۴۱۵	۲۷۶۳	۵۰۲۳	۵۴۲۹	۱۰۴۵۲	۶۳۷۱	۶۸۴۴	۱۳۲۱۵	اردبیل
۱۸۵	۲۰۹	۳۹۴	۲۱۴	۲۱۵	۴۲۹	۳۹۹	۴۲۴	۸۲۳	بیله سوار
۶۹۱	۷۶۱	۱۴۵۲	۱۲۶۸	۱۳۲۲	۲۵۹۰	۱۹۵۹	۲۰۸۳	۴۰۴۲	پارس آباد
۳۰۳	۳۴۶	۶۴۹	۳۷۸	۳۹۶	۷۷۴	۶۸۱	۷۴۲	۱۴۲۳	خلخال
۷۳	۷۰	۱۴۳	۲۹	۴۴	۷۳	۱۰۲	۱۱۴	۲۱۶	سرعین
۱۵۵	۱۴۲	۲۹۷	۵۸	۴۵	۱۰۳	۲۱۳	۱۸۷	۴۰۰	کوثر
۳۳۲	۳۸۱	۷۱۳	۱۲۱۲	۱۳۷۸	۲۵۹۰	۱۵۴۴	۱۷۵۹	۳۳۰۳	مشکین شهر
۳۴۶	۳۹۸	۷۴۴	۳۵۲	۳۸۱	۷۳۳	۶۹۸	۷۷۹	۱۴۷۷	مغان
۹۵	۸۳	۱۷۸	۱۲۳	۱۳۴	۲۵۷	۲۱۸	۲۱۷	۴۳۵	نمین
۸۳	۷۷	۱۶۰	۳۹	۳۵	۷۴	۱۲۲	۱۱۲	۲۳۴	نیر

مأخذ: سالنامه آماری استان سال ۱۳۹۳

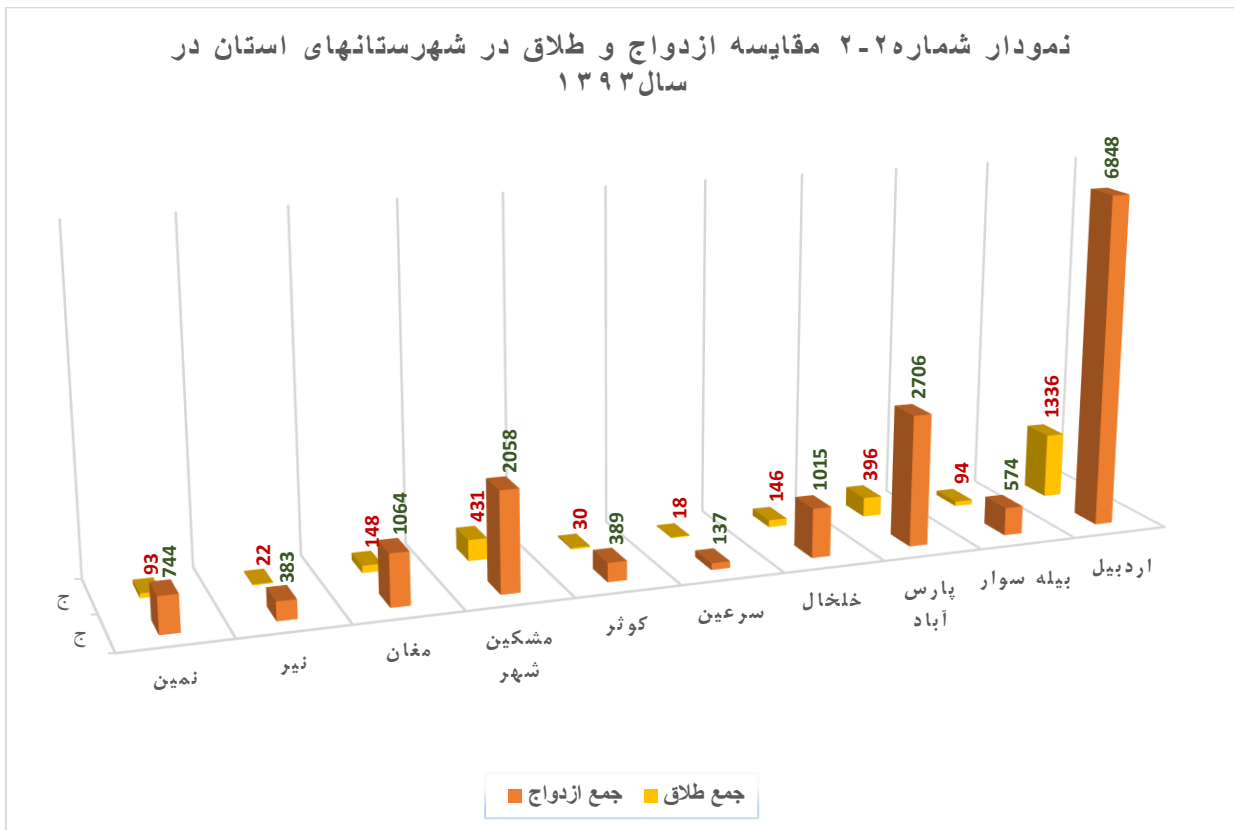
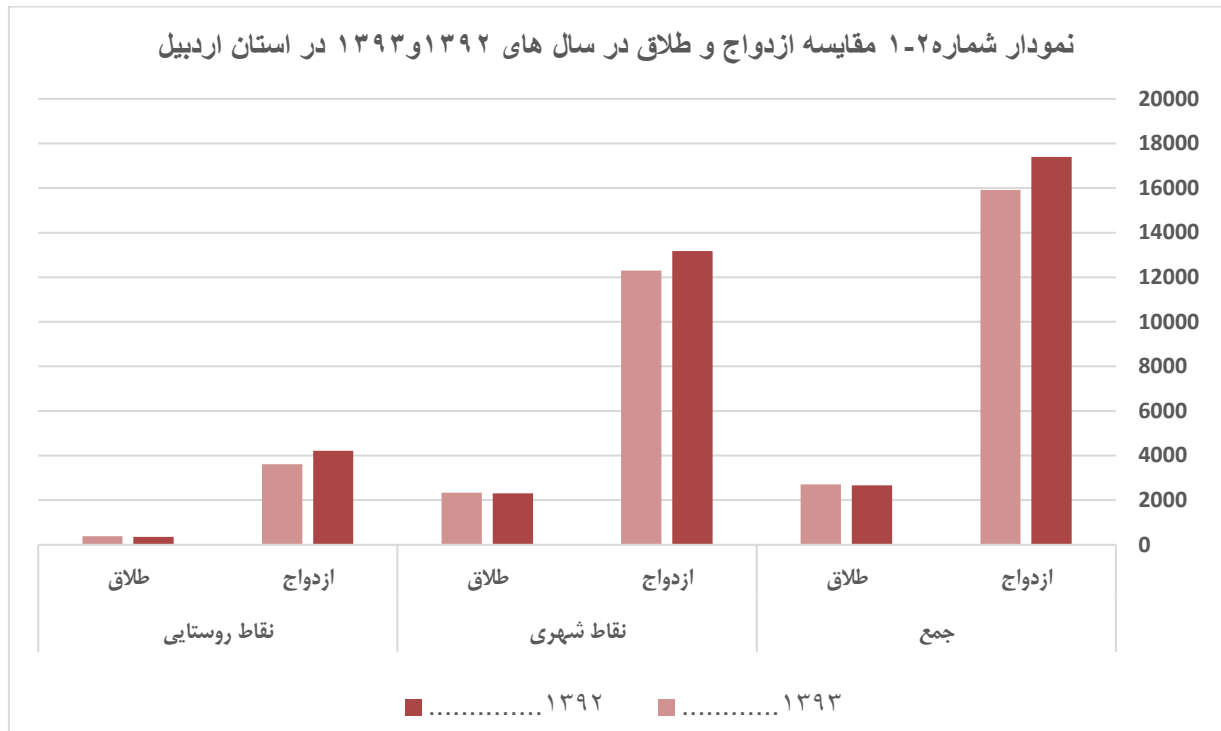
جدول (۸-۲) فوت شدگان ثبت شده بر حسب جنس در نقاط شهری و روستایی به تفکیک شهرستان

نقاط روستایی			نقاط شهری			استان			سال و شهرستان
زن	مرد	مرد و زن	زن	مرد	مرد و زن	زن	مرد	مرد و زن	
1062	1426	2488	1682	2171	3853	2744	3597	6341	۱۳۸۶
1134	1358	2492	1764	2197	3961	2898	3555	6453	۱۳۸۷
1176	1574	2750	1464	1998	3462	2640	3572	6212	۱۳۸۸
1288	1237	2525	1752	2217	3969	2930	3564	6494	۱۳۸۹
1177	1444	2621	1650	2223	3873	2827	3667	6494	۱۳۹۰
1114	1335	2449	1740	2290	4030	2854	3625	6479	۱۳۹۱
۱۱۵۲	۱۴۰۱	۲۵۵۳	۱۷۸۲	۲۲۳۹	۴۰۲۱	۲۹۳۴	۳۶۴۰	۶۵۷۴	۱۳۹۲
۲۱۱۷	۱۵۲۵	۳۷۴۲	۲۴۰۰	۲۱۸۲	۴۵۸۲	۴۵۱۷	۳۸۰۷	۸۳۲۴	۱۳۹۳
۵۸۲	۴۴۱	۱۰۲۳	۱۰۴۰	۱۲۵۸	۲۲۹۸	۱۶۲۲	۱۶۹۹	۳۳۲۱	اردبیل
۱۹۴	۷۳	۲۶۷	۷۲	۴۷	۱۱۹	۲۶۶	۱۲۰	۳۸۶	بيله سوار
۲۰۷	۱۵۸	۳۶۵	۲۰۸	۲۱۱	۴۱۹	۴۱۵	۳۶۹	۷۸۴	پارس آباد
۲۸۵	۲۲۱	۵۰۶	۱۱۱	۱۱۹	۲۳۰	۳۹۶	۳۴۰	۷۳۶	خلخال
۵۷	۳۷	۹۴	۶	۲۰	۲۶	۶۳	۵۷	۱۲۰	سرعین
۱۳۸	۸۵	۲۲۳	۲۰	۱۹	۳۹	۱۵۸	۱۰۴	۲۶۲	کوثر
۲۳۵	۲۴۲	۴۷۷	۷۸۳	۳۴۵	۱۱۲۸	۱۰۱۸	۵۸۷	۱۶۰۵	مشکین شهر
۲۰۳	۱۸۰	۳۸۳	۸۰	۶۵	۱۴۵	۲۸۳	۲۴۵	۵۲۸	مغان
۱۱۸	۱۲۴	۲۴۲	۶۵	۷۳	۱۳۸	۱۸۳	۱۹۷	۳۸۰	نمین
۹۸	۶۴	۱۶۲	۱۶	۲۴	۴۰	۱۱۴	۸۸	۲۰۲	نیر

مأخذ: سالنامه آماری استان سال ۱۳۹۳

جدول (۹-۲) ازدواج و طلاق ثبت شده در نقاط شهری و روستایی به تفکیک شهرستان

نقاط روستایی		نقاط شهری		جمع		سال و شهرستان
طلاق	ازدواج	طلاق	ازدواج	طلاق	ازدواج	
336	4326	1028	12691	1364	17047۱۳۸۶
342	4389	1161	13937	1513	18326۱۳۸۷
342	4389	1161	13937	1513	18326۱۳۸۹
631	6603	1423	12147	2054	18750۱۳۹۰
479	4833	1883	13568	2362	18401۱۳۹۱
۳۵۳	۴۲۲۳	۲۳۱۳	۱۳۱۷۰	۲۶۶۶	۱۷۳۹۳۱۳۹۲
۳۸۳	۳۶۱۹	۲۳۳۱	۱۲۲۹۹	۲۷۱۴	۱۵۹۱۸۱۳۹۳
۱۸۵	۱۴۲۴	۱۱۵۱	۵۴۲۴	۱۳۳۶	۶۸۴۸ اردبیل
۲۴	۱۶۹	۷۰	۴۰۵	۹۴	۵۷۴ بيله سوار
۶	۱۶۱	۳۹۰	۲۵۴۵	۳۹۶	۲۷۰۶ پارس آباد
۴۶	۴۹۶	۱۰۰	۵۱۹	۱۴۶	۱۰۱۵ خلخال
۵	۶۶	۱۳	۷۱	۱۸	۱۳۷ سرعین
۱۴	۲۳۵	۱۶	۱۵۴	۳۰	۳۸۹ کوثر
۷	۳۱۷	۴۲۴	۱۷۴۱	۴۳۱	۲۰۵۸ مشکین شهر
۵۱	۳۸۴	۹۷	۶۸۰	۱۴۸	۱۰۶۴ مغان
۹	۱۰۱	۱۳	۲۸۲	۲۲	۳۸۳ نیر
۳۶	۲۶۶	۵۷	۴۷۸	۹۳	۷۴۴ نمین
مأخذ : سالنامه آماری استان سال ۱۳۹۳						

۲-۳- مهاجرت

بین سال های ۸۵ الی ۱۳۹۰ در مجموع ۵۵۳۴۶۶۶ نفر بین استان های کشور و نیز درون استانی جابجا شده اند. در طی این دوره تعداد ۷۰۹۰۶ نفر مهاجر وارد استان شده است که از این تعداد ۴۰۴۹۴ نفر مهاجرت های درون استانی بوده اند که ۱/۲۸ درصد کل مهاجرین وارده به استان ها را شامل می شود. در همین مدت ۸۴۸۲۱ نفر از استان خارج شده و مهاجرت نموده اند که ۱/۵۳ درصد از کل مهاجرین خارج شده از استان ها را شامل می شود. خالص مهاجرت در این دوره ۱۳۹۱۵ نفر بوده است. میزان خالص مهاجرت به جمعیت استان اردبیل، ۱/۱۱- درصد بوده که مفهوم آن این است که به ازای هر صد نفر جمعیت استان این ۱/۱۱ نفر از استان مهاجرت کرده اند در طی این دوره ۵ ساله از لحاظ نسبت خالص مهاجرت به جمعیت، استان لرستان با ۲/۰۴- درصد در رتبه اول، استان کرمانشاه با ۲- درصد در رتبه دوم، استان چهارمحال و بختیاری ۱/۸۷- درصد در رتبه سوم، استان سیستان و بلوچستان با ۱/۳۲- درصد در رتبه چهارم و استان اردبیل در رتبه ششم قرار دارد. نکته قابل توجه کاهش روند مهاجرت نسبت به دوره زمانی ده ساله ۸۵ تا ۷۵ می باشد بطوری که خالص مهاجرت از ۶۹۰۰۰ نفر در دوره زمانی ۷۵ تا ۸۵ به رقم ۱۳۹۱۵ نفر کاهش یافته است. جدول (۱۰-۲)

جدول (۱۰-۲) مهاجران داخلی وارد شده و خارج شده کل کشور به تفکیک استان از سال ۱۳۸۵ - ۱۳۹۰

خالص مهاجرت		مهاجران خارج شده		مهاجران وارد شده		نام استان
درصد	تعداد(هزار نفر)	درصد	تعداد(هزار نفر)	درصد	تعداد(هزار نفر)	
-	۰	۱۰۰	۵۵۳۴۶۶۶	۱۰۰	۵۵۳۴۶۶۶	کل کشور
-۰/۱۹	-۷۴۰۱	۳/۹۱	۲۱۶۵۹۹	۳/۷۸	۲۰۹۱۹۸	آذربایجان شرقی
-۰/۴۵	-۱۴۰۳۷	۳/۴۶	۱۹۱۵۷۶	۳/۲	۱۷۷۵۳۹	آذربایجان غربی
-۱/۱۱	-۱۳۹۱۵	۱/۵۳	۸۴۸۲۱	۱/۲۸	۷۰۹۰۶	اردبیل
+۰/۹۵	۴۶۸۳۷	۵/۹۶	۳۳۰۲۶۰	۶/۸	۳۷۷۰۹۷	اصفهان
+۳/۸۸	۹۳۶۹۳	۳/۸	۲۱۰۱۵۷	۵/۴۸	۳۰۳۸۵۰	البرز
-۰/۴۸	-۲۷۱۴	۰/۸	۴۵۴۷۳	۰/۷۷	۴۲۷۵۹	ایلام
+۲/۴	۲۴۰۶۱۵	۱/۸	۹۹۸۴۳	۲/۲	۱۲۴۴۵۸	بوشهر
-۰/۱۷	-۲۰۸۳۸	۱۸/۲۵	۹۹۹۶۴۹	۱۷/۷۷	۹۷۸۸۱۱	تهران
-۱/۸۷	-۱۶۷۴۸	۱/۲۸	۷۰۹۴۴	۰/۹۸	۵۴۱۹۶	چهارمحال و بختیاری
+۲	۱۳۶۷۸	۱/۲۷	۷۱۰۱۴	۱/۵	۸۴۶۹۲	خراسان جنوبی
-۰/۰۹	-۵۷۳۵	۷/۴۷	۴۱۳۴۱۵	۷/۳۶	۴۰۷۶۸۰	خراسان رضوی
-۰/۰۶	-۵۲۵	۱/۴۸	۸۲۲۷۹	۱/۴۷	۸۱۷۵۴	خراسان شمالی
-۱/۲	-۵۴۵۳۰	۵/۳۶	۲۹۶۷۱۱	۴/۴	۲۴۲۱۸	خوزستان
+۰/۳۲	۳۳۴۰	۱/۳	۷۲۱۹۶	۱/۳۶	۷۵۵۳۶	زنجان
+۲/۹۳	۱۸۵۲۲	۰/۹۶	۵۳۵۷۶	۱/۳۰	۷۲۰۹۸	سمنان
-۱/۳۲	-۳۳۶۸۴	۲/۴۲	۱۳۴۱۳۷	۱/۸۱	۱۰۰۴۵۳	سیستان و بلوچستان
-۰/۵۶	-۲۵۹۷۵	۷	۳۹۰۳۷۱	۶/۷	۳۶۴۳۹۶	فارس
-۰/۵۵	-۶۶۲۷	۱/۷۳	۹۵۷۹۵	۱/۶۱	۸۹۱۶۸	قزوین
+۰/۴۲	۴۹۳۲	۱/۱۴	۶۳۲۷۰	۱/۲۳	۶۸۲۰۲	قم
-۰/۶۹	-۱۰۳۵۲	۲/۵۶	۱۴۱۹۲۰	۲/۳۷	۱۳۱۵۶۸	کردستان
-۰/۲۱	-۶۳۸۲	۳/۱۶	۱۷۴۹۳۳	۳	۱۶۸۵۵۱	کرمان
-۲	-۳۸۷۱۹	۲/۷۵	۱۵۲۳۳۱	۲/۰۵	۱۱۳۶۱۲	کرمانشاه
-۰/۶۶	۴۳۵۲	۱/۲۵	۶۹۵۲۷	۱/۱۷	۶۵۱۷۵	کهگیلویه و بویر احمد
+۰/۷۷	۱۳۷۵۰	۲/۴۸	۱۳۷۴۲۸	۲/۷۳	۱۵۱۱۷۸	گلستان
+۱/۲۱	۳۰۰۵۲	۳/۵۶	۱۹۷۱۳۳	۴/۱	۲۲۷۱۸۵	گیلان
-۲/۰۴	-۳۵۹۳۷	۱/۹۵	۱۰۷۹۹۹	۱/۳	۷۲۰۶۲	لرستان
+۰/۸۲	۲۵۳۸۲	۳/۸۱	۲۱۱۰۰۰	۴/۲۷	۲۳۶۳۸۲	مازندران
+۰/۵۴	۷۶۳۳	۱/۸۶	۱۰۲۸۳۲	۲	۱۱۰۴۶۵	مرکزی
+۰/۵۲	۸۲۱۹	۲	۱۱۲۷۵۷	۲/۱۸	۱۲۰۹۷۶	هرمزگان
-۱/۰۴	-۱۸۴۰۵	۲/۳	۱۲۷۶۰۷	۱/۹۷	۱۰۹۲۰۲	همدان
+۲/۴۴	۲۶۲۲۳	۱/۴	۷۷۱۱۳	۱/۸۶	۱۰۳۳۳۶	یزد

منبع: مرکز آمار ایران، نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ و محاسبات نگارنده

۲-۴- نیروی انسانی و بازار کار

۲-۴-۱- تقاضای نیروی کار

- جمعیت فعال و نرخ فعالیت عمومی

تمام افراد 10 ساله و بیشتر (حداقل سن تعیین شده) که در هفته تقویمی قبل از هفته آمارگیری (هفته مرجع) طبق تعریف کار در تولید کالا و خدمات مشارکت داشته (شاغل) و یا از قابلیت مشارکت برخوردار بوده اند (بیکار) جمعیت فعال اقتصادی محسوب می شوند. براین اساس تمام افراد 10 ساله و بیشتر که در طول هفته مرجع طبق تعریف، در هیچ یک از دو گروه شاغلان و بیکاران قرار نمی گیرند جمعیت غیرفعال اقتصادی محسوب می شوند. بنابراین براساس تعریف نرخ فعالیت یا نرخ مشارکت اقتصادی، این نرخ عبارتست از نسبت جمعیت فعال (شاغل+ بیکار) 10 ساله و بیشتر (یا 15 ساله و بیشتر) به جمعیت در سن کار 10 ساله و بیشتر (یا 15 ساله و بیشتر) ضرب در 100.

جمعیت فعال 10 ساله و بیشتر

$$\text{نرخ مشارکت اقتصادی (نرخ فعالیت)} = \frac{\text{جمعیت فعال 10 ساله و بیشتر}}{\text{جمعیت 10 ساله و بیشتر}} \times 100$$

جمعیت 10 ساله و بیشتر

در سال ۱۳۹۲ نرخ فعالیت جمعیت ده ساله و بیشتر در استان ۴۲,۶ درصد بوده است که این نرخ در سال ۱۳۹۳ به رقم ۴۲,۸ درصد افزایش یافته است. این نرخ در کشور در سال ۱۳۹۲، ۳۷/۶ درصد بوده است. چنانچه ملاحظه می شود نرخ فعالیت در استان بیشتر از کشور می باشد و نشان می دهد که تقاضا برای کار در بین برخی گروه ها در استان بیشتر از کشور است.

- نرخ اشتغال (زنان و مردان)

طبق تعریف کار، تمام افراد 10 ساله و بیشتر که در طول هفته مرجع، حداقل یک ساعت کار کرده و یا بنا به دلایلی بطور موقت کار را ترک کرده باشند شاغل محسوب می شوند. شاغلان بطور عمده شامل دو گروه مزد و حقوق بگیران و خود اشتغالان می شوند. ترک موقت در هفته مرجع با داشتن پیوند رسمی شغلی برای مزد و حقوق بگیران و تداوم کسب و کار برای خود اشتغالان به عنوان اشتغال محسوب می شود.

بر این اساس نرخ اشتغال عبارتست از نسبت جمعیت شاغل به جمعیت فعال (شاغل و بیکار) ضربدر 100

جمعیت شاغل

$$\text{نرخ اشتغال} = \frac{\text{جمعیت شاغل}}{\text{جمعیت فعال}} \times 100$$

جمعیت فعال

نرخ اشتغال در استان در سال ۱۳۹۳، ۸۸,۷ درصد و در سال 1392 این نرخ ۸۷,۷ درصد بوده است.

۲-۴-۲- عرضه نیروی کار

- نرخ بیکاری:

براساس تعریف، بیکار به تمام افراد 10 ساله و بیشتر اطلاق می شود که:

1- در هفته مرجع فاقد کار باشند (دارای اشتغال مزدبگیری یا خوداشتغالی نباشند)

2- در هفته مرجع و یا هفته بعد از آن آماده برای کار باشند (برای اشتغال مزدبگیری یا خوداشتغالی آماده باشند)

3- در هفته مرجع و سه هفته قبل از آن جویای کار باشند (اقدامات مشخصی را به منظور جستجوی اشتغال مزدبگیری و یا خوداشتغالی به عمل آورده باشند)

افرادی که به دلیل آغاز به کار در آینده و یا انتظار بازگشت به شغل قبلی جویای کار نبوده ولی فاقدکار و آماده برای کار بوده اند نیز بیکار محسوب می شوند.

براین اساس نرخ بیکاری عبارتست از نسبت جمعیت بیکار به جمعیت فعال (شاغل و بیکار) ضربدر 100

$$\text{نرخ بیکاری} = \frac{\text{جمعیت بیکار}}{\text{جمعیت فعال}} \times 100$$

با توجه به تعاریف فوق نرخ بیکاری در استان در سال ۱۳۹۲، ۱۲،۳ درصد بوده است. این نرخ در سال ۱۳۹۳ به ۱۱،۳ درصد کاهش یافته است. نرخ متناظر متوسط کشوری در سال ۱۳۹۲، ۱۰،۴ درصد بوده است. چنانچه ملاحظه می شود نرخ بیکاری در استان از متوسط کشوری بالا تر می باشد.

- ترکیب اشتغال

منظور از ترکیب اشتغال در این قسمت شامل سه گروه کشاورزی، صنعت و خدمات و نیز بخش خصوصی و بخش عمومی می باشد. فعالیت های تولیدی بر اساس طبقه بندی بین المللی فعالیت های اقتصادی (ISIC ۳-۱۹۹۰)، Rev می باشد. در این بخش ها، کشاورزی شامل زراعت، باغداری، دامپروری، شکار، جنگلداری و ماهیگیری است. صنعت شامل استخراج معدن، ساخت، ساختمان و تأمین آب و برق و گاز است. کلیه فعالیت های خارج از کشاورزی و صنعت نیز در حوزه بخش خدمات جای می گیرد. هر کدام از افراد شاغل که در یکی از سه بخش فوق مشغول به فعالیت باشد در آن بخش طبقه بندی می شود.

براساس نتایج آمارگیری از نیروی کار در سال ۱۳۹۲، ۳۲،۱ درصد از شاغلین استان در بخش کشاورزی، ۲۵،۵ درصد در بخش صنعت، ۴۲،۴ درصد در بخش خدمات مشغول به فعالیت بوده اند. این نسبت ها در سال ۱۳۹۳ به ترتیب ۳۲،۷، ۲۶،۷، ۴۰،۶ درصد بوده اند. چنانچه ملاحظه می شود ترکیب شاغلین فعالیت های اقتصادی از بخش کشاورزی و صنعت به نفع بخش خدمات تغییر یافته است.

در سال ۱۳۹۲ در سطح کشور ۱۸،۳ درصد در بخش کشاورزی، ۳۴،۳ درصد در بخش صنعت و ۴۷،۴ درصد در بخش خدمات مشغول به کار بوده اند. در سال ۱۳۹۳ این نسبت ها به ترتیب ۱۷،۹، ۳۳،۸ و ۴۸،۳ درصد رسیده اند.

بررسی ترکیب اشتغال در استان و کشور نشان می دهد علیرغم افزایش جزیی سهم بخش کشاورزی در استان با این حال سهم اشتغال این بخش تقریباً نزدیک به ۱،۸ برابر رقم متناظر کشوری است. سهم اشتغال بخش صنعت استان از متوسط کشوری حدود ۷،۱ درصد کمتر بوده و همچنین سهم بخش خدمات استان در اشتغال به میزان ۸،۳ درصد کمتر از متوسط کشوری می باشد. (جدول ۲-۱۰)

جدول (۲-۱۰) ترکیب اشتغال به تفکیک بخش، استان و کشور ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳

خدمات	صنعت	کشاورزی	عنوان	
۴۲،۴	۲۵،۵	۳۲،۱	۱۳۹۲	استان
۴۰،۶	۲۶،۷	۳۲،۷	۱۳۹۳	
۴۷،۴	۳۴،۳	۱۸،۳	۱۳۹۲	کشور
۴۸،۳	۳۳،۸	۱۷،۹	۱۳۹۳	

مأخذ: مرکز آمار ایران، نتایج آمارگیری از نیروی کار و سالنامه آماری استان سال ۱۳۹۳

فصل سوم

ساختار رشد اقتصادی

۳- ساختار رشد اقتصادی

۳-۱- تولید ناخالص داخلی، رشد اقتصادی و تولید سرانه

تولید ناخالص داخلی استان، مجموع ارزش ریالی سالانه کالاها و خدمات نهایی تولید شده به قیمت های جاری و در محدوده جغرافیایی استان است، بنابراین این رقم نشانگر توان تولیدی استان و رشد آن نشانگر رشد اقتصادی استان است. در حساب های منطقه ای تولید ناخالص داخلی به دو صورت «با احتساب نفت» و «بدون احتساب نفت» ذکر شده است.

در سال ۱۳۹۲ تولید ناخالص داخلی استان به قیمت های جاری ۱۱۳۷۵۴ میلیارد ریال و بدون نفت ۱۱۳۷۲۰ میلیارد ریال بوده که هر دو نسبت به سال قبل ۴۶,۸۶ درصد رشد داشته اند. رشد تولید ناخالص کشور در این سال ۳۶,۱ درصد و بدون نفت ۳۵,۵۲ درصد بوده است.

بررسی سهم جمعیت و تولید ناخالص داخلی استان از کشور می تواند برآوردی از نحوه توزیع تولید ناخالص داخلی با توجه به پراکندگی جمعیتی در استان ها باشد. جمعیت استان در سال ۱۳۹۲، ۱۲۶۴۲۰۰ نفر بوده که حدود ۱,۶۴ درصد از جمعیت کشور را شامل می شود در همین سال سهم استان از تولید ناخالص داخلی کشور ۱,۱۳ و بدون نفت ۱,۳ درصد بوده است. بنابراین استان به نسبت جمعیت خود از تولید ناخالص داخلی برخوردار نمی باشد. جای امید واری این است که رشد اقتصادی استان در سال ۱۳۹۲ بالاتر از رشد اقتصادی کشور می باشد. این می تواند طی سال های آتی پایین بودن سهم تولید استان نسبت جمعیت را جبران کند.

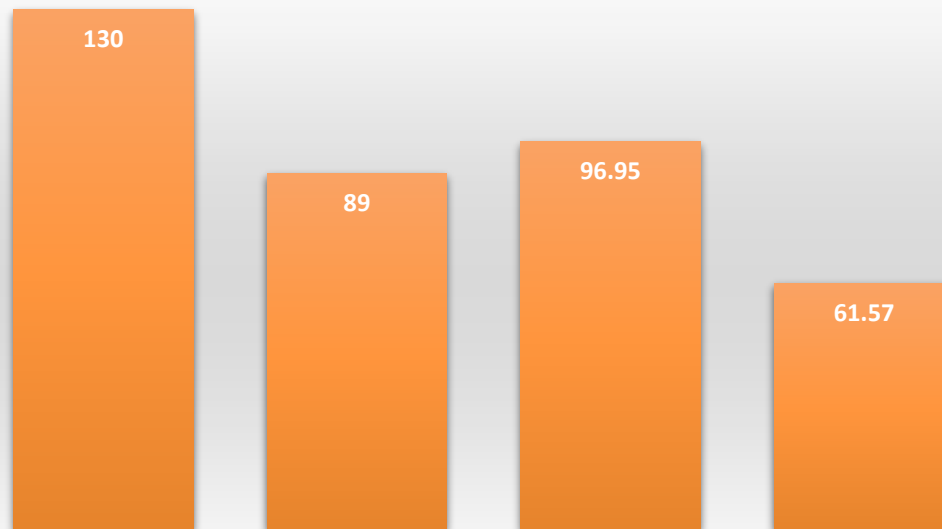
تولید سرانه استان در سال ۱۳۹۲، ۸۹ میلیون ریال و کشور ۱۳۰ میلیون ریال بوده است. بنابراین تولید سرانه استان نیز در این سال حدود ۶۸,۴۶ درصد تولید سرانه کشور است. اگر درآمد سرانه را به عنوان شاخص رفاه و سطح زندگی بدانیم در این سال سطح زندگی مردم استان پایین تر از متوسط کشور بوده است. جدول (۱-۳)

جدول (۱-۳) بررسی و مقایسه سهم تولید ناخالص داخلی استان و کشور در طی سال مالی ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲

درصد تغییرات ۱۳۹۱ به ۱۳۹۲		سال ۱۳۹۲			سال ۱۳۹۱			شرح	ردیف
کشور	استان	سهم از کشور (درصد)	کشور	استان اردبیل	سهم از کشور (درصد)	کشور	استان اردبیل		
۳۶,۳۱	۴۶,۸۶	۱,۱۳	۱۰۰۴۹۰۸۷	۱۱۳۷۵۴	۱,۰۵	۷۳۷۲۱۸۲	۷۷۴۶۰	محصول ناخالص داخلی (میلیاردریال)	۱
۳۵,۵۲	۴۶,۸۷	۱,۳	۸۷۶۱۵۷۱	۱۱۳۷۲۰	۱,۲	۶۴۶۵۲۱۴	۷۷۴۳۱	محصول ناخالص داخلی بدون نفت (میلیاردریال)	۲
۹۰۴۰۰۰	۶۲۰۰	۱,۶۴	۷۶۹۴۲۰۰۰	۱۲۶۴۲۰۰	۱,۶۵	۷۶۰۳۸۰۰۰	۱۲۵۸۰۰۰	جمعیت (نفر)	۳
۳۳,۰۵	۲۷,۴۳	۶۸,۴۶	۱۳۰	۸۹	۶۳,۵۱	۹۶,۹۵	۶۱,۵۷	محصول ناخالص داخلی سرانه (میلیون ریال)	۴

ماخذ: سایت مرکز آمار ایران ۱۳۹۲

نمودار ۳-۱ محصول ناخالص داخلی سرانه

کشور

استان

کشور

استان

۱۳۹۲

۱۳۹۱

۱-۱-۳- ارزش افزوده به تفکیک بخش های اقتصادی

ارزش افزوده عبارت است از اضافه ارزشی که در هر مرحله از تولید بر ارزش (یا قیمت) یک کالا افزوده می شود به عبارت دیگر ارزش افزوده تفاوت بین ستانده از مصارف واسطه می باشد تحلیل ارزش افزوده بخش های اقتصادی استان می تواند نقاط قوت و ضعف اقتصاد استان را نمایان کند تحلیل جزئی ارزش افزوده بخش های اقتصادی استان در سال ۱۳۹۲ نشان می دهد که فعالیت های کشاورزی، شکار و جنگلداری با ۳۱,۲ درصد تولید ناخالص داخلی استان و عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاها با ۲۲,۶۹ درصد تولید ناخالص داخلی استان بیشترین سهم را در مجموع ارزش افزوده استان به خود اختصاص داده اند. مجموع این دو رشته فعالیت به ۵۳,۸۹ درصد تولید ناخالص استان می رسد که رقم قابل توجهی است، این در حالی است که صنعت تنها ۶,۴۱ درصد و مستغلات ۷,۳ درصد و ساختمان ۵,۹۷ درصد از تولید ناخالص استان را دارا است.

بررسی سهم ارزش افزوده فعالیت های استان در مقایسه با کشور در سال ۹۲ گویای آنست که کشاورزی با ۲,۸۹ درصد هتل و رستوران با ۲,۴۱ درصد بیشترین سهم و معدن با ۰,۰۱ درصد و صنعت با ۰,۵ درصد کمترین سهم را در تولید ناخالص کشور شامل گردیده اند.

آمارهای ارائه شده حاکی از آن است که اقتصاد استان بر دو پایه مهم کشاورزی و فعالیت های واسطه گری و خدماتی بنا شده است و صنعت نقش چندانی در اقتصاد استان ندارد و همچنین با توجه به پتانسیل های گردشگری استان و وجود آب های گرم زیرزمینی و جاذبه های طبیعی متأسفانه سهم بخش هتل و رستوران نیز در تولید ناخالص داخلی استان جایگاه شایسته ندارد

بررسی رشد ارزش افزوده بخش های اقتصادی استان جهت گیری های اقتصادی استان را برای تقویت بخش های اقتصادی خاص نشان می دهد.

تحلیل جزئی تر ارزش افزوده بخش های اقتصادی در سال 1392 نشان می دهد، پیشی گرفتن رشد اقتصادی استان نسبت به کشور بدلیل رشد مناسب در بخش صنعت نسبت به سال های قبل می باشد در حالی که رشد بخش صنعت در کشور در این سال ۲۹,۸ درصد (به قیمت جاری) بوده رشد آن در استان ۵۸,۸۱ درصد نشان می دهد. علاوه بر این بخش حمل و نقل با ۴۴,۶۲ درصد نسبت به رشد کشوری ۵,۶۶ درصد و بخش ماهیگیری با ۸۱,۳۶ درصد نسبت به رشد کشوری ۴۰,۶۳ درصد از جایگاه بهتری نسبت به کشور در رشد ارزش افزوده استان ایفا نموده اند.

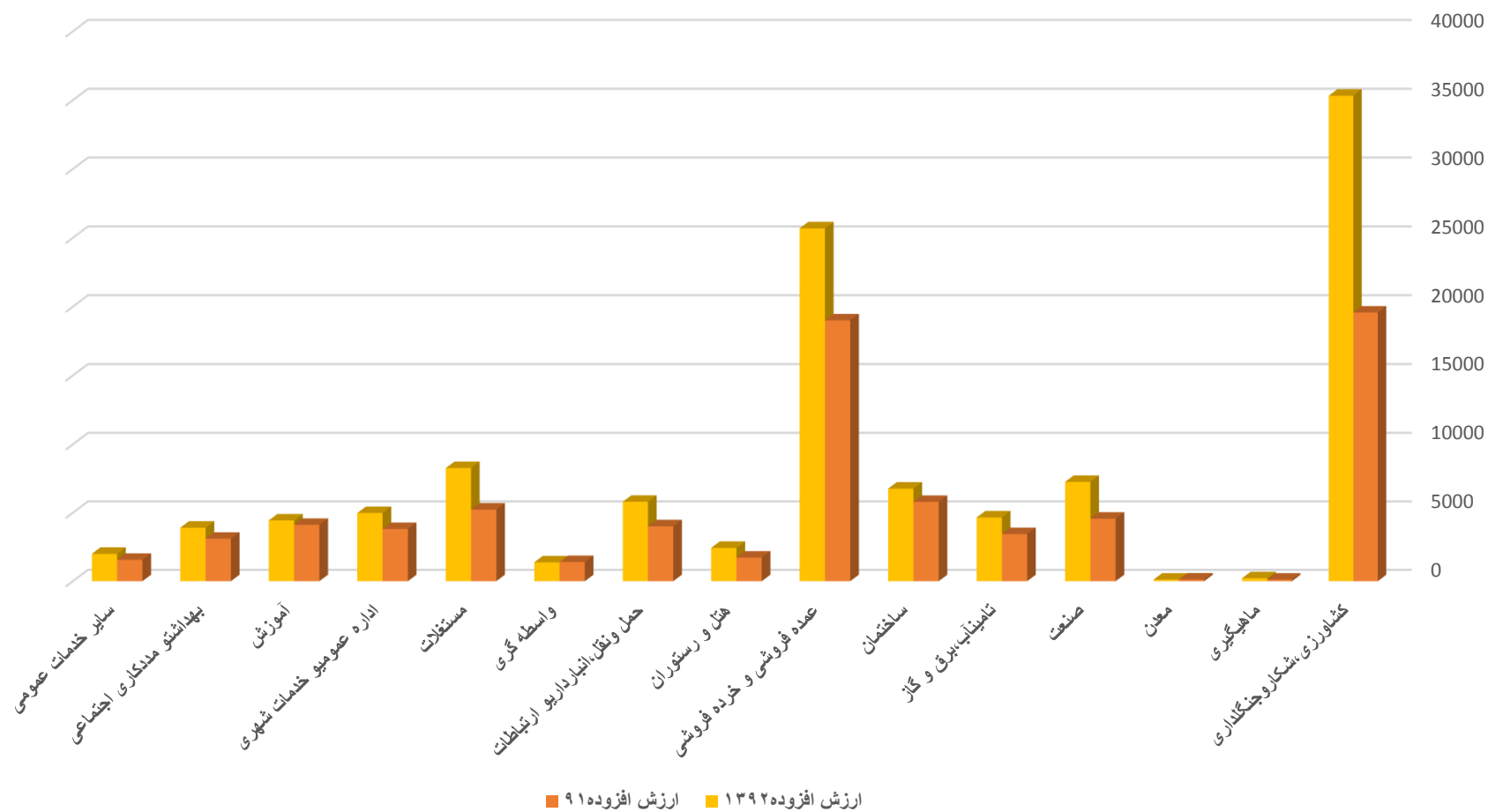
رشد ارزش افزوده بخش کشاورزی استان نیز در سال 1392 بالاتر از متوسط کشوری است. در حالی که رشد بخش کشاورزی کشور 62.27 درصد است بخش کشاورزی استان رشد 80.47 درصد داشته است.

بیشتر بخش های اقتصادی استان در سال 1392 نسبت به کشور از رشد بالاتری برخوردار بوده اند به طوری که بخش «مستغلات، کرایه و خدمات کسب» در استان 58.02 درصد رشد داشته است در حالی که رشد کشوری آن 30.47 درصد بوده است.

بررسی نسبت مصارف واسطه به ستانده در سال 1392 نشان می دهد که بخش صنعت با 70.34 درصد بیشترین و بخش آموزش با 12.34 درصد کمترین مقدار را بین بخش های اقتصادی استان دارند.

این نسبت برای هتل و رستوران 48.5 درصد، ساختمان 57.6 و ماهیگیری 40.28 درصد می باشد. بالا بودن این نسبت نشان می دهد که تولید برخی از بخش ها نیازمند استفاده بیشتر از مواد واسطه است. لازم به ذکر است که این نسبت برای استان در سال 1392 حدود 36.21 درصد بوده که نسبت به سال قبل 2.72 درصد بهبود یافته و از وابستگی به کالای واسطه کاسته شده است. (جدول 3-2 و 3-3)

نمودار ۲-۳ مقایسه ارزش افزوده فعالیت‌های اقتصادی استان در سال ۹۱ و ۹۲

جدول (۲-۳) ارزش افزوده رشته فعالیتهای اقتصادی در استان و کشور به قیمت های جاری در سال های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲

مبالغ به (میلیارد ریال)

ردیف	شرح فعالیت ها	۱۳۹۱				۱۳۹۲				درصد تغییرات	درصد تغییرات
		کل کشور	اردبیل	سهم استان از کشور (درصد)	سهم در تولید ناخالص استان (درصد)	کل کشور	اردبیل	سهم استان از کشور (درصد)	سهم در تولید ناخالص استان (درصد)	کشور در سال ۹۲ نسبت به سال قبل به قیمت جاری	استان در سال ۹۲ نسبت به سال قبل به قیمت جاری
1	کشاورزی، شکار و جنگلداری	۷۵۲۵۳۰	۱۹۵۶۹	۲,۶	۲۵,۲۳	۱۲۲۱۱۵۵	۳۵۳۱۸	۲,۸۹	۳۱,۲	۶۲,۲۷	۸۰,۴۸
2	ماهگیری	۲۹۹۶۸	118	۰,۳۹	۰,۱۵	۴۲۱۴۵	۲۱۴	۰,۵۱	۰,۱۹	۴۰,۶۳	۸۱,۳۶
3	معدن	۷۳۸۱۹۹	۱۲۱	۰,۰۲	۰,۱۶	۱۱۱۳۴۰۴	۱۱۸	۰,۰۱	۰,۱	۵۰,۸۳	-۲,۴۸
۴	صنعت	1125476	۴۵۶۷	۰,۴۱	۵,۸۹	۱۴۶۰۸۲۶	۷۲۵۳	۰,۵	۶,۴۱	۲۹,۸	۵۸,۸۱
۵	تأمین آب، برق و گاز طبیعی	505682	3437	0.68	4.43	۷۴۶۸۸۱	۴۶۵۹	۰,۶۲	۴,۱۲	۴۷,۷	۳۵,۵۵
۶	ساختمان	394076	5792	1.47	7.47	۴۸۴۱۷۱	۶۷۶۳	۱,۴	۵,۹۷	۲۲,۸۶	۱۶,۷۶
۷	عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاها	1081800	19000	1.76	24.5	۱۴۵۹۷۰۴	۲۵۶۸۵	۱,۷۶	۲۲,۶۹	۳۴,۹۳	۳۵,۱۸
۸	هتل و رستوران	71704	1723	2.4	2.22	۱۰۰۹۹۲	۲۴۳۱	۲,۴۱	۲,۱۵	۴۰,۸۵	۴۱,۰۹
۹	حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات	589809	4009	0.68	5.17	۷۸۰۱۷۵	۵۷۹۸	۰,۷۴	۵,۱۲	۵,۶۶	۴۴,۶۲

ماخذ: سایت مرکز آمار ۱۳۹۲ و محاسبات نگارنده

ادامه جدول (۲-۳) ارزش افزوده رشته فعالیت‌های اقتصادی در استان و کشور به قیمت‌های جاری در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲

(میلیون ریال)

ردیف	شرح فعالیت‌ها	۱۳۹۱				۱۳۹۲				درصد تغییرات	درصد تغییرات
		کل کشور	اردبیل	سهم استان از کشور	سهم در تولید ناخالص استان	کل کشور	اردبیل	سهم استان از کشور	سهم در تولید ناخالص استان	کشور در سال ۹۲ نسبت به سال قبل به قیمت جاری	استان در سال ۹۲ نسبت به سال قبل به قیمت جاری
۱۰	واسطه‌گری‌های مالی	203190	1398	0.69	1.8	۲۱۴۶۹۴	1378	۰.۶۴	۱.۲۲	۵.۶۶	-۱.۴۳
۱۱	مستغلات، کرایه و خدمات کسب و کار	925779	5231	0.57	6.74	۱۲۰۷۸۹۳	8266	۰.۶۸	۷.۳	۳۰.۴۷	۵۸.۰۲
۱۲	اداره امور عمومی، و خدمات شهری	331624	3811	1.15	4.91	۴۱۹۶۹۰	4981	۱.۱۹	۴.۴	۲۶.۵۶	۳۰.۷۰
۱۳	آموزش	249169	4115	1.65	5.31	۲۷۹۵۱۳	4438	۱.۵۹	۳.۹۲	۱۲.۱۸	۷.۸۵
۱۴	بهداشت و مددکاری اجتماعی	229240	3099	1.35	4	۳۰۴۹۴۷	3910	۱.۲۸	۳.۴۵	۳۳.۰۳	۲۶.۱۷
۱۵	سایر خدمات عمومی، اجتماعی، شخصی و خانگی	124336	1564	1.26	2.02	۱۶۰۱۹۷	1999	۱.۲۵	۱.۷۷	۲۸.۸۴	۲۷.۸۱
16	جمع	7352582	77554	-	۱۰۰	9996387	113211	-	۱۰۰	35.96	45.98
۱۷	خالص مالیات بر واردات	68219	717	-	-	۵۲۷۰۰	543	-	-	-	-
۱۸	محصول ناخالص داخلی(به قیمت بازار)	7420801	78281	-	-	۱۰۰۴۹۰۸۷	113754	-	-	-	-

ماخذ:سایت مرکز آمار ۱۳۹۲ و محاسبات نگارنده

جدول (۳-۳) ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده رشته فعالیت‌های اقتصادی استان به قیمت‌های جاری در دوره ۹۲-۱۳۹۱

(میلیون ریال)

	شرح فعالیت‌ها	ارزش افزوده		مصرف واسطه		ستانده		نسبت مصرف واسطه به ستانده	
		1391	1392	1391	1392	1391	1392	1391	1392
1	کشاورزی، شکار و جنگلداری	۱۹۵۶۹	۳۵۳۱۸	11443	17775	31011	53092	36.9	33.48
2	ماهیگیری	118	۲۱۴	81	145	200	360	40.5	40.28
3	معادن	۱۲۱	۱۱۸	75	66	198	184	37.88	35.87
۴	صنعت	۴۵۶۷	۷۲۵۳	13539	17201	18106	24454	47.78	70.34
۵	تأمین آب، برق و گاز طبیعی	3437	۴۶۵۹	471	716	3908	5375	12.05	13.32
۶	ساختمان	5792	۶۷۶۳	7913	9189	13705	15953	57.74	57.6
۷	عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاها	19000	۲۵۶۸۵	6926	9050	25927	34734	26.71	26.06
۸	هتل و رستوران	1723	۲۴۳۱	1627	2289	3350	4720	48.57	48.5
۹	حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات	4009	۵۷۹۸	۱۶۴۷	2195	5656	7993	29.12	27.46

ماخذ: سایت مرکز آمار ۱۳۹۲ و محاسبات نگارنده

ادامه جدول (۳-۳) ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده رشته فعالیت‌های اقتصادی استان به قیمت‌های جاری در دوره ۹۲-۱۳۹۱

ردیف	شرح فعالیت‌ها	ارزش افزوده		مصرف واسطه		ستانده		نسبت مصرف واسطه به ستانده	
		1391	1392	1391	1392	1391	1392	1391	1392
۱۰	واسطه گری‌های مالی	1398	1378	569	709	1967	2087	28.93	33.97
۱۱	مستغلات، کرایه و خدمات کسب و کار	5231	8266	2954	2101	8184	10367	36.09	20.27
۱۲	اداره امور عمومی، و خدمات شهری	3811	4981	783	1036	4594	6016	17.04	17.22
۱۳	آموزش	4115	4438	458	625	4572	5065	10.02	12.34
۱۴	بهداشت و مددکاری اجتماعی	3099	3910	473	590	3571	4500	13.25	13.11
۱۵	سایر خدمات عمومی، اجتماعی، شخصی و خانگی	1564	1999	474	590	2038	2589	23.26	22.79
16	جمع	77554	113211	49433	64277	126987	177489	38.93	36.21
۱۷	خالص مالیات بر واردات	717	543						
۱۸	محصول ناخالص داخلی (به قیمت بازار)	78281	113754						

ماخذ: سایت مرکز آمار ۱۳۹۲ و محاسبات نگارنده

۲-۳- شاخص قیمت

۱-۲-۳- شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری

این شاخص که تغییرات آن نسبت به سال قبل را به عنوان میزان تورم (نرخ رسمی تورم) اعلام می کنند در سال 1393 در استان به حدود 200.6 (سال پایه ۱۳۹۰) رسید که نسبت به سال قبل حدود 12.6 درصد افزایش یافته است.

در بین گروه های اصلی بیشترین میزان افزایش شاخص قیمت در مناطق شهری در استان مربوط به گروه بهداشت و درمان با ۲۶,۷ درصد می باشد

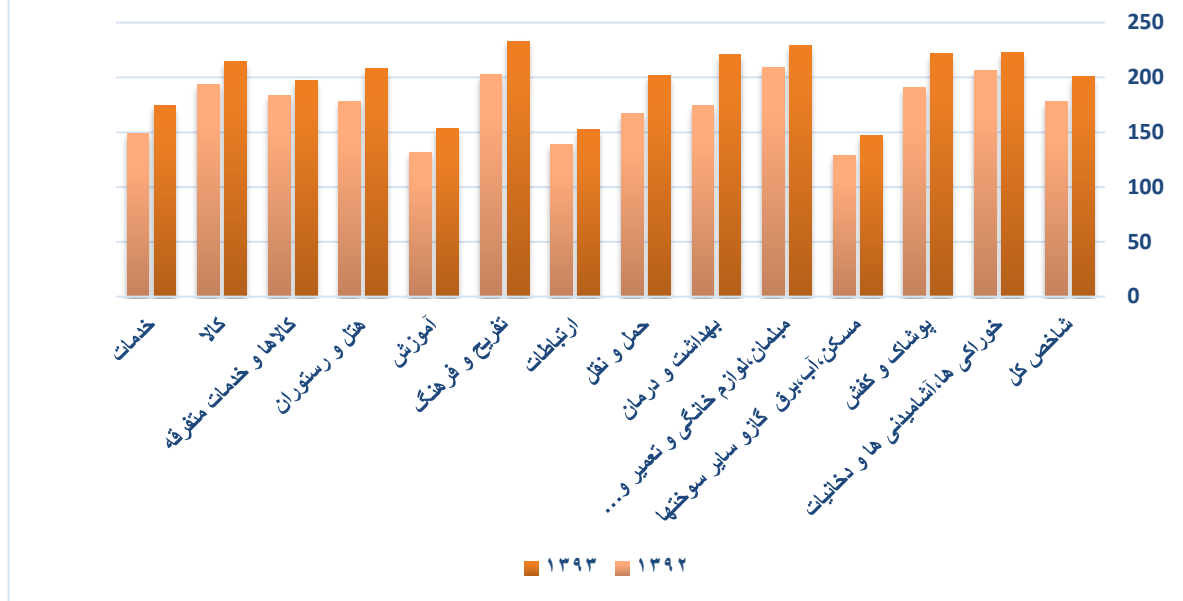
پس از آن گروه «حمل و نقل» با ۲۰,۸ درصد قرار دارد. کمترین افزایش نیز مربوط به گروه «خوراکیها، آشامیدنیها و دخانیات» با ۷,۷ درصد می باشد. جدول (۳-۴)

جدول (۳-۴) شاخص قیمت مصرف کننده خانوارهای شهری استان در سال ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ بر مبنای سال پایه ۱۰۰=۱۳۹۰

شاخص	اردیبه	
	شاخص ۹۳	شاخص ۹۲
شاخص کل	200.6	178.2
خوراکیها، آشامیدنیها و دخانیات	222.3	206.3
پوشاک و کفش	221.9	190.4
مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوختها	147.32	129.2
مبلمان، لوازم خانگی و تعمیر و نگهداری آنها	228.8	209.1
بهداشت و درمان	220.5	174.1
حمل و نقل	201.6	166.8
ارتباطات	152.1	139
تفریح و فرهنگ	233.1	202.6
آموزش	153.4	131.6
هتل و رستوران	208	178.1
کالاها و خدمات متفرقه	197.6	183.2
کالا	214.2	193.5
خدمات	174	148.4

ماخذ: سالنامه آماری 1393 استان

نمودار ۳-۳ مقایسه شاخص قیمت مصرف کننده خانوارهای شهری در سال ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ بر مبنای سال ۱۳۹۰=۱۰۰

۳-۲-۲- شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق روستایی

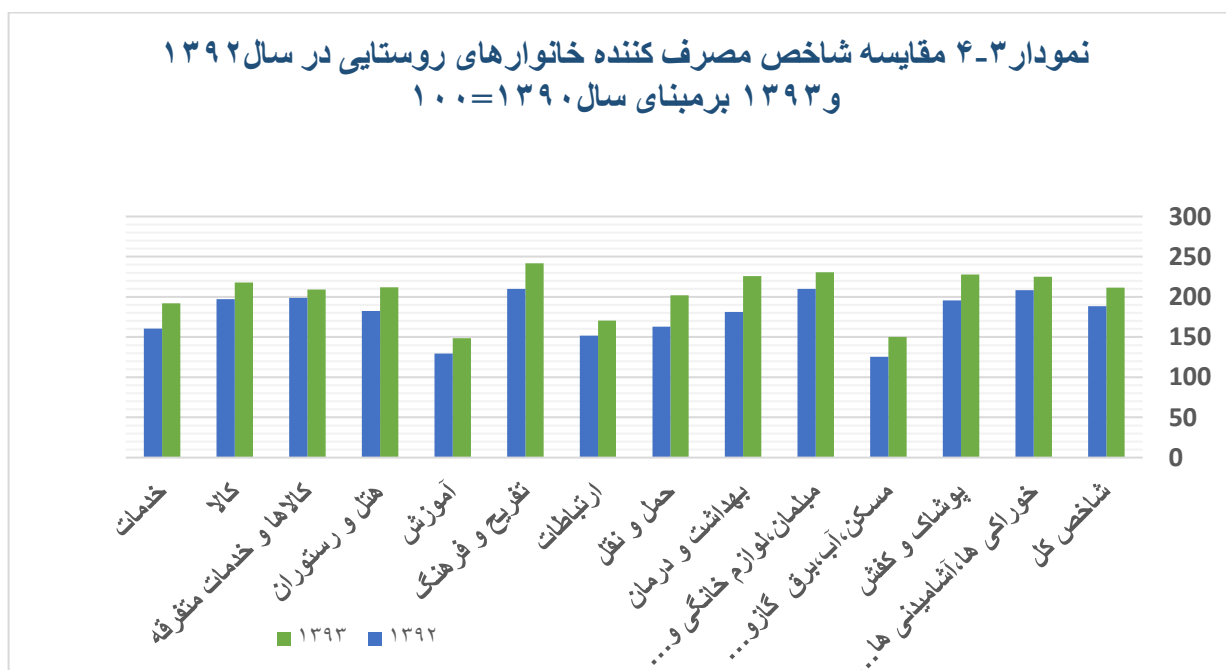
شاخص قیمت کالاها و خدمات در مناطق روستایی در استان در سال 1393 به عدد ۲۱۱,۷ (سال پایه 1390) رسیده که نسبت به سال قبل از آن ۱۲,۴ درصد رشد داشته است.

در بین گروه های اصلی بیشترین افزایش شاخص قیمت در استان مربوط به گروه «بهداشت و درمان» با ۲۴,۴ درصد و پس از آن «حمل و نقل» با ۲۳,۸ درصد بوده است. کمترین رشد قیمت مربوط به گروه «کالاها و خدمات متفرقه» ۵,۳ درصد می باشد. جدول (۳-۵)

جدول (۳-۵) شاخص قیمت مصرف کننده خانوارهای روستایی استان بر مبنای سال پایه ۱۰۰=۱۳۹۰

اردبیل			شاخص
رشد درصد تغییرات ۹۳ به ۹۲	شاخص ۹۳	شاخص ۹۲	
12.4	211.7	188.3	شاخص کل
8	225.2	208.5	خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها و دخانیات
16.5	227.8	195.5	پوشاک و کفش
19.7	150.1	125.4	مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها
9.8	230.6	209.9	مبلمان، لوازم خانگی و تعمیر و نگهداری آن‌ها
24.4	225.7	181.4	بهداشت و درمان
23.8	201.8	163.1	حمل و نقل
12.5	170.6	151.6	ارتباطات
15.1	241.6	210	تفریح و فرهنگ
15	148.6	129.3	آموزش
16.2	211.9	182.3	هتل و رستوران
5.3	209.2	198.6	کالاها و خدمات متفرقه
10.5	217.9	197.3	کالا
19.6	192.1	160.6	خدمات

ماخذ: سالنامه آماری ۱۳۹۳ استان

فصل چهارم

نهادهای پولی و مالی

۴- پول و بانکداری و بیمه

بازار پول به عنوان یکی از اجزای مهم بازار مالی در اقتصاد می باشد که با جلب پس اندازهای عوامل اقتصادی و توزیع آن میان واحدهای متقاضی پول و نقدینگی، جهت دهنده مسیر حرکت در بخش های تولیدی اقتصاد است و بحث های زیادی در مورد نقش آن در افزایش تولید و کاهش بیکاری از یک سو و تداوم کساد یا ایجاد تورم از سوی دیگر وجود دارد. اجرای سیاست های پولی اثرات قابل توجهی بر روی اقتصاد می گذارد، لذا شناخت دقیق مباحث مربوط به بازار پول و عملکرد سیستم بانکی در برنامه ریزی مناسب و کارآمد مربوط به سیاست های پولی اهمیت ویژه ای دارد. در سال ۱۳۹۳، سیستم بانکی استان شامل ۱۳ بانک دولتی، ۱۴ بانک خصوصی و تعدادی مؤسسه اعتباری غیر بانکی و تعداد نامعلومی صندوق اعتباری خصوصی می باشد که به علت عدم دسترسی به آمار و اطلاعات موسسات اعتباری غیر بانکی و صندوق های اعتباری خصوصی، در این قسمت فقط اطلاعات مربوط به بانک های دولتی و تعدادی از بانک های خصوصی استان، مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

ابلاغ سیاست های کلی بند(ج) اصل 44 قانون اساسی توسط مقام معظم رهبری درباره توسعه بخش های غیر دولتی از طریق واگذاری فعالیت ها و بنگاه های دولتی، فصل نوینی را در اقتصاد ایران ایجاد کرده است و بانک های تجاری دولتی تجارت، ملت، صادرات ایران و رفاه کارگران مشمول واگذاری اصل 44 قانون اساسی شده و مالکیت آنها در سال های 1387 و 1388 از سهامی خاص به سهامی عام تغییر یافته و در زیر مجموعه بانک هایی که دولت در سهام دارد قرار گرفته اند. با توجه به اینکه در این قسمت وضعیت بانک ها نسبت به سال قبل مورد بحث و بررسی قرار می گیرد بنابراین تجزیه و تحلیل ها عمدتاً با تقسیم بندی قدیم بانک ها برای بانک های دولتی و غیردولتی ارائه می گردد که در آن بانک های دولتی و بانک هایی که دولت در آن سهم دارد جزء بانک های دولتی تقسیم بندی شده اند.

بانک های دولتی استان شامل بانک های تجاری و بانک های تخصصی می باشد که قبل از بحث واگذاری بانک های تجاری دولتی، بانک های تجاری استان مشتمل بر بانک ملی، بانک سپه، بانک صادرات، بانک تجارت، بانک ملت، بانک رفاه و پست بانک بودند و بانک های تخصصی را بانک صنعت و معدن، بانک مسکن، بانک کشاورزی و بانک توسعه صادرات و بانک توسعه تعاون تشکیل می دهند بانک های تجارت، ملت، صادرات ایران و رفاه کارگران بعد از بحث واگذاری بانک های تجاری دولتی از زیر مجموعه بانک های تجاری دولتی جدا شده و به بانک های غیر دولتی که دولت در آنها سهام دارد، افزوده شدند .

۴-۱- تعداد و مبلغ انواع سپرده ها

سپرده های بانک های استان شامل سپرده های دیداری، سپرده های قرض الحسنه پس انداز ، سپرده های سرمایه گذاری کوتاه مدت، سپرده های سرمایه گذاری بلند مدت و سایر سپرده ها می باشد .

در سال ۱۳۹۳ تعداد کل سپرده های بانک های استان ۲۷۹۴۲۹۸ سپرده بوده است این تعداد شامل ۵۹۴۷۳۱ سپرده قرض الحسنه جاری معادل ۲۱/۳۸ درصد کل تعداد سپرده ها، ۱۳۹۳۰۶۱ سپرده قرض الحسنه پس انداز معادل ۵۰/۰۹ درصد کل سپرده ها، ۶۶۸۳۸۶ سپرده سرمایه گذاری کوتاه مدت معادل ۲۴/۰۳ درصد کل سپرده ها، ۱۲۴۴۰۸ سپرده سرمایه گذاری بلند مدت معادل ۴/۴۷ درصد کل سپرده ها و ۱۳۷۱۲ سپرده معادل ۰/۰۱ درصد کل سپرده ها مربوط به سایر سپرده گذاری ها بوده است.

به بیان دیگر در سال ۱۳۹۳ بالاترین تعداد سپرده گذاری ها مربوط سپرده قرض الحسنه پس انداز و پس از آن مربوط به سپرده سرمایه گذاری کوتاه مدت بوده است.

بررسی مبلغ سپرده ها در استان در سال ۱۳۹۳ نشان میدهد که سپرده سرمایه گذاری کوتاه مدت با ۶۶۸۳۸۶ میلیون ریال معادل ۴۰/۴۴ درصد مبلغ کل سپرده ها ، در جایگاه اول قرار دارد پس از آن سپرده سرمایه گذاری بلند مدت با مبلغ ۱۲۴۴۰۸ میلیون ریال و ۳۶/۹۵ درصد کل مبلغ سپرده ها در ردیف دوم قرار دارد.

سپرده قرض الحسنه جاری با مبلغ ۵۹۴۷۳۱ میلیون ریال و ۱۲/۵۵ درصد و سپرده قرض الحسنه پس انداز با مبلغ ۱۳۹۳۰۶۱ میلیون ریال و ۸/۱۷ درصد در ردیفهای بعدی قرار دارند.

با مقایسه تعداد و مبلغ سپرده گذاریها میتوان اذعان نمود که افراد با مبالغ پایین، بیشتر متمایل به سپرده گذاریهای قرض الحسنه جاری و پس انداز هستند در حالی که در مبالغ بالای پولی بیشتر ترجیح می دهند در سپرده های سرمایه گذاری مدت دار پول پس انداز نمایند. لازم به توضیح میباشد که تحلیلهای فوق بر اساس اطلاعات در دسترس بانک ها صورت گرفته و شامل تمامی بانک های استان نمی باشد.

جدول شماره (۱-۱۴) تعداد و مبلغ انواع سپرده ها نزد بانک های استان در پایان سال ۱۳۹۳ (میلیون ریال)

سال و نوع سپره	جمع کل		اقتصاد نوین		ایران زمین		پاسارگاد		سامان		توسعه اقتصاد		توسعه تعاون		دی		کارگران	
	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد
۱۳۹۳	۲۷۸۱۰۴۸	۲۷۹۸۳۳۶۲	۱۸۳۰۳	۴۳۳۷۸۷	۶۶۶۰	۸۱۸۲۰۳	۴۱۷۳۷۸	۷۷۳۵	۱۷۲۶۵	۴۳۲۱۸۸	۱۴۹۷۴	۱۷۸۴۷۶	۲۷۶۰۱۹	۲۵۸۴۴۶۴
قرض الحسنه جاری	۵۹۴۷۳۱	۲۴۶۲۹۰۹	۱۱۸۹	۶۲۲۸	۱۳۱۵	۳۱۸۱۸	۵۰۸	۵۲۳	۲۸۷۲	۸۴۶۱۳	۳۶۴	۴۱۲۵	۹۳۳۵۹	۴۸۵۰۷۶
قرض الحسنه پس انداز	۱۳۹۳۰۶۱	۱۴۹۶۶۴۸	۳۹۱۶	۳۹۴۳	۱۰۰۲	۵۸۶۸	۲۲۴۲۵۲	۶۱۷۴	۱۰۶۸۶	۵۷۷۵۴	۵۳۱	۷۱۸	۱۲۷۰۷۱	۹۷۲۷۲
سرمایه گذاری کوتاه مدت	۶۶۸۳۸۶	۹۶۳۴۳۶۶	۱۲۳۵۱	۱۰۹۶۱۶	۳۶۷۴	۶۳۸۵۱۷	۱۹۱۱۰۸	۹۲۸	۲۹۷۳	۱۹۱۱۴۱	۱۳۳۲۲	۷۲۷۸۹	۴۴۴۳۵	۳۴۵۰۴۸
سرمایه گذاری بلند مدت	۱۲۴۴۰۸	۷۵۶۵۷۳۴	۸۴۷	۳۱۴۰۰۰	۶۶۹	۱۴۲۰۰۰	۱۵۱۰	۱۱۰	۷۳۴	۷۲۷۰۱	۷۵۷	۹۳۷۱۷	۱۰۷۱۳	۱۶۵۵۳۷۰
سایر	۱۳۷۱۲	۴۳۴۰۷۷	۲۵۹۷۹	.	۷۱۲۷	۴۴۱	۱۶۹۸

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۹۳

جدول شماره (۱-۱۴) تعداد و مبلغ انواع سپرده ها نزد بانک های استان در پایان سال ۱۳۹۳ (میلیون ریال) دنباله

کشاورزی	کار آفرین		قوامین		صنعت و معدن		صادرات		شهر		سینا		سرمایه		سپه		سال و نوع سپره	
	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد		
۳۷۴۲۸۶۰	۱۰۱۶۳۴۰	-	-	۳۳۲۵۲۷۳	...	۸۰۴۹۸	۱۷۷۸	۳۱۳۷۸۵	۱۲۸۶۴	۱۷۷۸۱۹۱	۵۰۰۸۱۵	۱۳۹۳
۶۵۷۲۲۶	۳۳۴۱۸۶	۲۰۸۹۰	...	۱۶۰۰۳	۷۴۳	۱۵۷۱۶	۲۲۰۹	۲۴۹۲۱۳	۵۴۵۴۲	قرض الحسنه جاری
۳۰۷۱۳۹	۵۳۴۹۴۱	۲۴۲۴۸	...	۱۶	۱۲۰	۱۶۳۱	۳۰۲۰	۱۷۵۵۴۶	۲۱۲۴۹۶	قرض الحسنه پس انداز
۱۳۱۸۶۲۸	۱۰۸۲۳۲	۲۰۶۹۱۵۵	...	۳۱۴۷۹	۹۰۴	۵۴۱۶۵	۶۷۴۳	۱۰۳۱۶۰۰	۲۲۰۵۵۰	سرمایه گذاری کوتاه مدت
۱۲۵۲۲۳۲	۳۸۹۶۱	۱۲۱۰۹۸۰	...	۳۳۰۰۰	۱۱	۲۴۰۹۸۰	۸۹۱	۱۳۱۴۸۷	۱۳۲۲۷	سرمایه گذاری بلند مدت
۲۰۷۶۳۵	۲۰	۰	...	۰	۰	۱۲۹۳	۱	۱۹۰۳۴۵	۰	سایر

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۹۳

جدول شماره (۱-۱۴) تعداد و مبلغ انواع سپرده ها نزد بانک های استان در پایان سال ۱۳۹۳ (میلیون ریال) دنباله

سال و نوع سپره	مسكن		ملت		ملی		آینده	
	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ
۱۳۹۳	۳۱۵۷۰۹	۱۹۶۶۴۷۴	۵۹۲۵۸۶	۵۵۲۲۱۵۷	...	6389628
قرض الحسنه جاری	۲۰۷۴۶	۹۶۱۹۶	۸۲۶۸۳	۷۹۵۲۹۷	...	۱۰۵۱۷۴۶
قرض الحسنه پس انداز	۱۹۰۹۸۳	۱۲۰۲۴۳	۳۰۲۱۲۱	۴۷۸۰۱۸	...	۷۹۱۸۹۳
سرمایه گذاری کوتاه مدت	۹۸۸۴۷	۱۲۷۸۲۶۰	۱۵۵۴۲۷	۲۳۰۲۸۶۰	...	۱۶۸۴۱۴۵
سرمایه گذاری بلند مدت	۵۱۳۳	۴۷۱۷۷۵	۵۲۳۵۵	۱۹۴۵۹۸۲	...	۲۷۷۴۴۱۳
سایر	۰	۰	۰	۰	...	۸۷۴۳۱

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۹۳

۴-۲- تعداد و مبلغ تسهیلات

تعداد تسهیلات پرداختی بانکها به بخش غیر دولتی براساس بخشهای عمده اقتصادی در جدول شماره (۲-۱۴) آورده شده است بر اساس اطلاعات این جدول در سال ۱۳۹۳ تعداد ۴۱۶۹۷۲ مورد تسهیلات به مبلغ ۳۴۹۹۳۲۲۶ میلیون ریال به بخشهای عمده اقتصادی پرداخت شده است.

بررسی تسهیلات پرداختی به تفکیک بخشهای عمده اقتصادی نشان میدهد که ۵۹/۹۷ درصد تعداد تسهیلات به بخش خدمات بازرگانی و متفرقه، ۱/۸۸ درصد به بخش صنعت و معدن، ۲۵/۹۸ درصد به بخش مسکن و ساختمان و ۱۲/۱۴ درصد به بخش کشاورزی اختصاص داده شده است.

در بحث مبلغ تسهیلات پرداختی نیز ۱۶/۸۸ درصد مبلغ تسهیلات پرداختی به بخش خدمات بازرگانی و متفرقه، ۳/۶۱ درصد به بخش صنعت و معدن، ۶۴/۶۵ درصد به بخش ساختمان و مسکن و ۱۴/۳۷ درصد به بخش کشاورزی اختصاص داده شده است.

مقایسه درصد تعداد و مبلغ تسهیلات پرداختی نشان میدهد که در سال ۱۳۹۳ بیشترین تعداد تسهیلات پرداختی به بخش خدمات بازرگانی و متفرقه اختصاص یافته است در حالی که بیشترین مبلغ تسهیلات پرداختی به بخش ساختمان و مسکن اختصاص دارد. کمترین تعداد و همچنین کمترین مبلغ تسهیلات پرداختی به بخش صنعت و معدن اختصاص یافته است.

جدول شماره (۲-۱۴) تعداد و مبلغ تسهیلات پرداختی بانک ها به بخش غیر دولتی بر حسب بخشهای عمده اقتصادی در سال ۱۳۹۳

در استان اردبیل (مبالغ به میلیون ریال)

بانک و نوع تسهیلات	تعداد	مبلغ	خدمات بازرگانی و متفرقه	صنعت و معدن	ساختمان و مسکن	کشاورزی	جمع
توسعه صادرات	تعداد	۷	۱۴	۰	۰	۰	۲۱
	مبلغ	۱۹۹۳۳	۴۰۷۹۴	۰	۰	۰	۶۰۷۲۷
دی	تعداد	۱۳۶	۶۰	۱۱۰	۵	۳۱۱	
	مبلغ	۱۴۰۵۸	۸۰۱۰	۱۹۳۰۰	۲۰۰۰	۴۳۳۶۸	
رفاه کارگران	تعداد	۱۴۶۳	۱۸۲	۷۱۶	۲۸۱	۲۶۴۲	
	مبلغ	۲۳۴۶۲۳	۷۷۸۵۰	۲۴۷۲۳۰	۱۰۹۷۶۰	۶۶۹۴۶۳	
سپه	تعداد	۲۹۹۹۵	۷۱۰	۱۶۳۹۲	۸۱۱۶	۵۵۲۱۳	
	مبلغ	۵۰۹۷۶۹	۲۱۹۴۶۰	۴۳۶۱۹۷	۳۴۴۷۸۸	۱۵۱۰۲۱۴	
سینا	تعداد
	مبلغ	-	-	-	-	-	-
صادرات	تعداد
	مبلغ	-	-	-	-	-	-
صنعت و معدن	تعداد	۰	۲۲	۰	۰	۰	۲۲
	مبلغ	۰	۲۴۹۰۰۷	۰	۰	۰	۲۴۹۰۰۷
قوامین	تعداد	۲۲۹۴	۰	۰	۰	۰	۲۲۹۴
	مبلغ	۵۸۳۴۸۴	۰	۰	۰	۰	۵۸۳۴۸۴
کشاورزی	تعداد	۹۰۴۱	۹۹	۱۷۲۶	۳۱۲۶۵	۴۲۱۳۱	
	مبلغ	۸۰۲۵۶۰	۱۳۸۰۷۷	۱۸۶۹۸۶	۳۹۸۱۴۶۴	۵۱۴۴۵۹۶	
ملت	تعداد	۲۳۰۱۲	۶۱۰۳	۴۶۴۹	۶۰۰۵	۳۹۷۶۹	
	مبلغ	۴۸۵۴۵۳	۳۳۸۶۸۸	۱۳۵۴۷۵	۱۶۹۳۴۴	۱۱۲۸۹۶۰	
مسکن	تعداد	۳۰۳۸	۰	۶۷۵۴۰	۰	۰	۷۰۵۷۸
	مبلغ	۱۴۴۱۰۹	۰	۲۱۲۰۶۰۷۳	۰	۰	۲۱۳۵۰۱۸۲

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۹۳

ادامه جدول شماره (۲-۱۴) تعداد و مبلغ تسهیلات پرداختی بانک ها به بخش غیر دولتی بر حسب بخشهای عمده اقتصادی در سال ۱۳۹۳ در استان اردبیل (مبالغ به میلیون ریال)

بانک و نوع سپرده	خدمات، بازرگانی و متفرقه	صنعت و معدن	ساختمان و مسکن	کشاورزی	جمع		
						تعداد	مبلغ
ملی	تعداد	۲۴۶۳۱	۷۲	۱۱۸۰	۹۹۳	۲۶۸۷۶	
	مبلغ	۱۷۷۴۰۱۲	۵۴۴۱۵	۲۰۸۷۲۶	۱۱۱۷۸۲	۲۱۴۸۹۳۵	
آینده	تعداد	۷۶۱	۱۸	۱۱	۶	۷۹۶	
	مبلغ	۱۳۹۸۴۶	۲۵۲۰	۱۴۵۴	۱۱۱۲	۱۴۴۹۳۲	
سرمایه	تعداد	۷۵۸	۰	۲	۰	۷۶۰	
	مبلغ	۱۵۴۵۶۲	۰	۲۱۷	۰	۱۵۴۷۷۹	
سامان	تعداد	۱۸۸	۰	۱۸	۰	۲۰۶	
	مبلغ	۳۶۳۵۵۲	۰	۹۴۹۰۰	۰	۴۵۸۴۵۲	
اقتصاد نوین	تعداد	۱۴۴۷۱۵	۰	۱۵۲۱۵	۰	۱۵۹۹۳۰	
	مبلغ	-	-	-	-	-	
ایران زمین	تعداد	۱۳۱۳	۵	۱۷۸	۱۹۷	۱۶۹۳	
	مبلغ	۱۸۷۸۵۷	۸۷۸	۲۲۸۱۰	۲۲۹۲۶	۲۳۴۴۷۷	
پاسارگاد	تعداد	-	-	-	-	-	
	مبلغ	-	-	-	-	-	
تجارت	تعداد	-	-	-	-	-	
	مبلغ	-	-	-	-	-	
توسعه تعاون	تعداد	۸۷۴۶	۵۷۷	۶۱۶	۳۷۹۱	۱۳۷۳۰	
	مبلغ	۴۹۵۷۳۸	۱۳۶۱۲۳	۶۶۱۷۵	۴۱۳۶۱۴	۱۱۱۱۶۵۰	
جمع کل	تعداد	۲۵۰۰۹۸	۷۸۶۲	۱۰۸۳۵۳	۵۰۶۵۹	۴۱۶۹۷۲	
	مبلغ	۵۹۰۹۵۵۶	۱۲۶۵۸۲۲	۲۲۶۲۵۵۴۳	۵۱۵۶۷۹۰	۳۴۹۹۳۲۲۶	

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۹۳

۳-۱۴- مانده بدهی

مانده بدهی بخش غیر دولتی به بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی بابت تسهیلات اعطایی بر اساس عقود اسلامی در جدول شماره (۳-۱۷) مورد شده است.

بر اساس اطلاعات جدول مذکور در سال ۱۳۹۳ فروش اقساطی ۵۲/۸۱ درصد، مضاربه ۳/۴۸ درصد، سلف ۱/۲۹ درصد، قرض الحسنه ۲/۷۸ درصد، جعاله ۳/۱۴ درصد، مشارکت مدنی ۲۰/۹۵ درصد،

اجاره به شرط تملیک ۰/۴۳ درصد، خرید دین ۰/۰۰۶ درصد و سایر ۱۵/۰۶ درصد، مانده بدهی بخش غیر دولتی به بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی بابت تسهیلات اعطایی بر اساس عقود اسلامی را تشکیل داده اند.

جدول شماره (۳-۱۴) مانده بدهی بخش غیر دولتی به بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی بابت تسهیلات اعطایی بر اساس عقود اسلامی در پایان سال ۱۳۹۳ (میلیون ریال)

شرح	فروش اقساطی	مضاربه	سلف	قرض الحسنه	جعاله	مشارکت مدنی
اقتصاد نوین.....	۷۹۸۱۴	۴۱۳۶۵	۰	۴۸۶۹	۴۳۸۶	۹۲۴۱۶
ایران زمین.....	۱۱۱	۱۱۰۵۵	۰	۰	۳۰۰۲۵	۹۹۲۷۱
پارسیان.....
پاسارگاد.....
تجارت.....
توسعه تعاون.....	۴۲۴۰۹	۳۹۴۷	۰	۱۹۰۹	۱۰۳۸	۲۰۶۳۳
توسعه صادرات	۴۰۷۹۴	۰	۰	۰	۰	۱۹۹۳۳
دی.....	۰	۰	۰	۰	۰	۰
رفاه کارگران.....	۳۷۹۱۲۴	۱۳۳۳۵۴	۴۱۹۸	۶۰۵۲۰	۱۴۹۵۷	۱۳۱۱۲۹۲
سامان.....	۰	۱۱۵۳۶۱	۰	۷۵۵	۰	۱۱۲۰۹۴
سپه.....	۴۱۰۲۶۰	۱۲۹۱۷۹	۷۸۴۲۴	۳۹۴۸۵	۱۶۲۱۶	۴۰۳۸۴۶
سرمایه.....	۰	۲۷۳۷۵	۰	۴	۳۴	۱۲۷۱۴۹
سینا.....
شهر.....
صادرات.....
صنعت و معدن	۵۰۰۴۰۸	۲۲۹	۸۷۷۳۱	۰	۱۳۲۴۳۶	۱۶۵۶۷۵
قوامین.....	۲۹۵۲	۱۱۳۸۰	۰	۵۱۸۰۹	۱۲۷۱	۳۲۰۵۶۲
کار آفرین.....	۸۵	۸۰۰۸۷	۰	۰	۰	۲۲۰۰۲۴
کشاورزی.....	۵۸۶۵۳۳۵	۲۳۷۸۳۳	۵۱۱۵۳۸	۳۲۳۵۵۵	۵۶۲۴۱۹	۱۴۳۱۵۸۶
مسکن.....	۱۶۱۸۷۸۴۳	۲۲۹۱	۰	۱۶۲۲۳۳	۴۰۵۲۵۹	۴۵۳۹۴۸۸
ملت.....	۰	۰	۰	۰	۰	۹۸۲۷۷۷

جدول شماره (۳-۱۴) مانده بدهی بخش غیر دولتی به بانکها و موسسات اعتباری غیر بانگی بابت تسهیلات اعطایی بر اساس عقود اسلامی در پایان سال ۱۳۹۳ (میلیون ریال) ادامه

شرح	اجاره به شرط تملک	مشارکت حقوقی	سرمایه گذاری مستقیم	خرید دین	سایر
اقتصاد نوین.....	۰	۰	۰	۰	۰
ایران زمین.....	۰	۰	۰	۰	۰
پارسیان.....
پاسارگاد.....
تجارت.....
توسعه تعاون....	۸۱۲۴۹	۰	۰	۰	۱۲۶۳
توسعه صادرات	۰	۰	۰	۰	۰
دی.....	۰	۰	۰	۰	۰
رفاه کارگران.....	۰	۰	۰	۰	۵۴۷۰
سامان.....	۰	۰	۰	۰	۰
سپه.....	۳۹۹۹	۰	۰	۰	۴۲۸۸۰۵
سرمایه.....	۰	۰	۰	۰	۰
سینا.....
شهر.....
صادرات.....
صنعت و معدن	۰	۰	۰	۰	۰
قوامین.....	۰	۰	۰	۰	۰
کار آفرین.....	۰	۰	۰	۰	۰
کشاورزی.....	۷۸۱۸۰	۰	۰	۰	۰
مسکن.....	۵۳۰۶۹	۰	۰	۰	۰
ملت.....	۱۱۳۶۳	۰	۰	۳۳۳۷	۳۵۱۸۳۶۳

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۹۳

جدول شماره (۳-۱۴) مانده بدهی بخش غیر دولتی به بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی بابت تسهیلات اعطایی بر اساس عقود

اسلامی در پایان سال ۱۳۹۳ (میلیون ریال) ادامه

شرح	فروش اقساطی	مضاربه	سلف	قرض الحسنه	جعاله	مشارکت مدنی
ملی.....	۲۵۰۰۷۷۰	۹۴۸۰۵۲	۴۳۳	۸۱۸۳۷۲	۴۸۳۷۵۵	۹۴۸۰۵۲
موسسه مالی و اعتباری اعتماد ایرانیان.....
موسسه مالی و اعتباری ثامن الائمه.....	۱۷۱۹۴۹۵	۸۸۵۸۷	۰	۸۲۱	۱۷۲	۲۰۷۲۶۶
موسسه مالی و اعتباری ثامن الحجج.....
موسسه مالی و اعتباری مهر ایرانیان.....

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۹۳

جدول شماره (۳-۱۴) مانده بدهی بخش غیر دولتی به بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی بابت تسهیلات اعطایی بر

اساس عقود اسلامی در پایان سال ۱۳۹۳ (میلیون ریال) ادامه

شرح	مشارکت حقوقی	سرمایه گذاری مستقیم	خرید دین	سایر
ملی.....	-	-	-	۷۰۲۸۰۶۹
موسسه مالی و اعتباری اعتماد ایرانیان.....
موسسه مالی و اعتباری ثامن الائمه.....	۰	۰	۰	۱۰۳۴۶۶
موسسه مالی و اعتباری ثامن الحجج.....
موسسه مالی و اعتباری مهر ایرانیان.....

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۹۳

۱۴-۴ بیمه

تحلیل های صورت گرفته در این قسمت بر اساس اطلاعات شرکتهای بیمه منتخب صورت گرفته است این شرکتهای بیمه شامل شرکت بیمه دانا، شرکت بیمه البرز، شرکت بیمه آسیا و شرکت بیمه ایران می باشد.

در سال ۱۳۹۳ تعداد ۴۹۶۶۰۳ بیمه نامه در شرکتهای منتخب بیمه استان صادر شده است که حق بیمه عاید شده برابر با ۱۵۹۶۶۲۰ میلیون ریال بوده است.

در سال مذکور تعداد ۱۳۲۲۹۷ مورد خسارت وارد شده روی داده است که مبلغ ۱۹۱۲۹۹۱ میلیون ریال بابت جبران خسارت پرداخت گردیده است.

جدول شماره (۴-۱۴) بیمه نامه صادر شده در شرکت های منتخب بر حسب نوع بیمه

شرح	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳
بیمه ایران	۵۳۸۱۸۰	۴۶۹۶۵۴	۳۸۳۴۸۴	۳۷۱۶۷۲
بیمه دانا	۱۵۹۶۰	۱۴۵۷۷	۱۸۶۲۶	۱۹۶۷۰
بیمه البرز	۲۲۳۱۲	۲۳۱۶۹	۲۴۱۳۴	۲۷۰۴۱
بیمه آسیا	۶۲۲۵۳	۷۶۶۳۶	۷۹۱۲۱	۷۸۲۲۰
جمع	۶۳۸۷۰۵	۵۸۴۰۳۶	۵۰۵۳۶۵	۴۹۶۶۰۳

جدول شماره (۵-۱۴) حق بیمه عاید شده در شرکت های منتخب در سالهای ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۳ (میلیون ریال)

شرکت بیمه منتخب	1390	1391	1392	1393
بیمه ایران	۹۹۱۵۹۰	۱۲۳۵۱۳۵	۱۶۰۳۶۶۰	۱۲۶۶۴۲۰
بیمه دانا	-	-	-	-
بیمه البرز	۳۶۴۳۰	۵۷۰۱۶	۷۵۸۹۹	۹۷۹۳۱
بیمه آسیا	۸۸۹۰۲	۱۲۵۴۷۰	۱۸۶۵۳۰	۲۳۲۲۶۹
جمع	۱۱۱۶۹۲۲	۱۴۱۷۶۲۱	۱۸۶۶۰۸۹	۱۵۹۶۶۲۰

جدول شماره (۶-۱۴) تعداد و مبلغ خسارت واقع شده در شرکت های منتخب بیمه در طول سالهای ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۳ (میلیون ریال)

شرکت بیمه	1390		1391		1392		1393	
	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ
بیمه ایران	۴۹۱۰۲	۶۲۴۳۷۳	۱۰۹۱۹۵	۱۱۷۰۲۶۱	۱۴۳۴۴۰	۱۴۴۰۶۸۲	۱۰۱۱۶۹	۱۴۷۶۱۹۵
بیمه دانا	۴۷۴۰۹	۳۹۴۶۳	۳۵۰۵۳	۶۱۹۸۱	۳۳۲۷۱	۹۷۵۳۸	۲۳۷۶۵	۲۱۰۴۸۸
بیمه البرز	۱۶۳۸	۱۶۹۳۳	۱۵۶۹	۳۰۰۲۷	۲۰۴۶	۴۸۹۶۷	۲۵۵۲	۶۱۶۵۶
بیمه آسیا	۴۳۲۹	۷۴۷۰۱	۳۷۵۷	۸۲۷۳۶	۳۵۷۴	۱۰۵۰۱۰	۴۸۱۱	۱۶۴۶۵۲
جمع	۱۰۲۴۷۸	۷۵۵۴۷۰	۱۴۹۵۷۴	۱۳۴۵۰۰۵	۱۸۲۳۳۱	۱۶۹۲۱۹۷	۱۳۲۲۹۷	۱۹۱۲۹۹۱

فصل پنجم

هزینه و درآمد خانوارها

۵- هزینه و درآمد خانوارها

اطلاعات مربوط به بودجه خانوارهای استان شامل متوسط هزینه و درآمد خالص خانوارهای شهری و روستایی در استان از نتایج طرح آمارگیری از هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی استخراج شده است و در سالنامه آماری استان قابل دسترسی می‌باشد. بررسی آمار مربوط به هزینه و درآمد خانوار و شاخصهای مربوط به آن از قبیل ضریب جینی، نسبت شکاف مصرف بین شهر و روستا و ... می‌تواند نمایی از عملکرد اقتصاد کشور در زمینه توزیع عادلانه تر درآمد باشد.

۵-۱- هزینه خانوارها

طبق تعریف، هزینه ارزش پولی کالای تهیه شده یا خدمت انجام شده توسط خانوار به منظور مصرف اعضا و یا هدیه به دیگران نامیده می‌شود. تهیه شامل خرید، تولید خانگی، در برابر خدمت، از محل کسب، پایا یا پای و یا مجانی است که به صورت پولی برآورد و جزو هزینه منظور می‌شود.

کل هزینه خالص خانوار شامل دو قسمت هزینه های خالص خوراکی و دخانی و هزینه های خالص غیر خوراکی می‌باشد. هزینه های خالص خوراکی و دخانی شامل هزینه های مربوط به گروه کالاهای «آرد، رشته، نان و فرآورده های آن»، «گوشت خام، شیر و فرآورده های آن و تخم پرندگان»، «روغن ها و چربیها»، «میوه ها و سبزیها»، «خشکبار و حبوبات»، «قند و شکر، شیرینیا، چای، قهوه و کاکائو»، «ادویه، چاشنیا و سایر ترکیبات خوراکی»، و «نوشابه ها، غذاهای آماده و دخانیات» می‌باشد.

هزینه های خالص غیر خوراکی نیز شامل هزینه های صرف شده روی گروه کالاهای «پوشاک و کفش»، «مسکن، لوازم و اثاثه و ملزومات و خدمات خانوار»، «بهداشت و درمان»، «تفریحات، سرگرمیها و خدمات فرهنگی»، «حمل و نقل و ارتباطات» و «کالاها و خدمات متفرقه خانوار» می‌باشد.

۵-۱-۱- متوسط هزینه های خالص سالانه خوراکی و دخانی خانوارها و ترکیب آن در مناطق شهری و روستایی کشور و استان

بررسی هزینه های خالص خوراکی و دخانی خانوارهای شهری و روستایی استان و کشور نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۳ متوسط هزینه های خالص سالانه خوراکی و دخانی خانوارهای شهری استان بالاتر از متوسط هزینه خالص سالانه خوراکی و دخانی خانوارهای شهری کشور می‌باشد.

متوسط هزینه‌های خوراکی و دخانی خانوارهای روستایی استان نیز بالاتر از خانوار های روستایی کشور است. در سال مذکور خانوار های شهری کشور و استان به ترتیب با اختصاص ۲۱/۵۶ درصد و ۱۹/۶۳ درصد از هزینه های خالص خوراکی و دخانی خود به گروه کالا های گوشت شامل گوشت دام، گوشت پرندگان و گوشت حیوانات دریایی بیشترین هزینه خوراکی و دخانی خود را صرف این گروه از کالاها نموده اند.

همچنین در مناطق شهری کشور گروه کالا های «ادویه ها، چاشنیها و سایر ترکیبات خوراکی» با ۳/۲۵ درصد و در مناطق شهری استان نیز این گروه از کالا ها با ۲/۲۱ درصد کمترین سهم را در هزینه خالص خوراکی و دخانی خانوارها دارا بوده اند.

خانوارهای روستایی استان در سال ۱۳۹۳ معادل در صد هزینه های خوراکی و دخانی خود را صرف خرید کالا های گروه آرد، رشته، غلات، نان و فرآورده های آن نموده اند و به این ترتیب بیشترین سهم هزینه های خوراکی و دخانی صرف این گروه از کالاها شده است. در سال مذکور خانوارهای روستایی کشور نیز با اختصاص ۲۵/۱۰ درصد از هزینه های خوراکی و دخانی خود به گروه کالا های آرد، رشته، غلات، نان و فرآورده های آن، بیشترین سهم هزینه های خوراکی خود را به این گروه از کالاها اختصاص داده اند. کمترین سهم هزینه های خوراکی و دخانی خانوارهای روستایی کشور و استان به ترتیب با ۳/۲۹ درصد و ۱/۶۰ درصد به گروه کالا های «ادویه ها، چاشنیها و سایر ترکیبات خوراکی» اختصاص یافته است.

جدول شماره (۱-۵) متوسط انواع هزینه‌های خوراکی سالانه یک خانوار شهری در کشور و استان اردبیل

(مبالغ به هزار ریال)

۱۳۹۳		۱۳۹۲		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۵۸۱۲۶	۵۹۷۱۷	۵۴۹۵۳	-	جمع کل
۱۲۱۹۳	14842	۱۱۶۹۱	-	آرد، رشته، غلات، نان و فرآورده های آن
۷۳۲	۶۰۲	۶۴۹	-	آرد، رشته و ماکارونی
۶۱۴۷	۶۷۱۳	۶۱۰۱	-	غلات
۴۷۸۸	۶۵۴۳	۴۴۷۵	-	انواع نان
۵۲۶	۹۸۴	۴۶۶	-	بیسگویت، کیک و یفر
۱۲۵۳۷	۱۱۷۲۴	۱۲۰۲۹	-	گوشت
۶۴۶۴	۶۱۵۳	۶۲۸۱	-	گوشت دام
۴۴۵۲	۴۵۶۳	۴۳۴۱	-	گوشت پرندگان
۱۶۲۱	۱۰۰۸	۱۴۰۸	-	گوشت حیوانات دریایی
۶۷۱۵	۶۰۷۸	۶۳۴۰	-	شیر و فرآورده های آن و تخم پرندگان
۱۷۷۴	۱۶۹۰	۱۶۴۱	-	انواع شیر
۳۹۳۶	۳۳۳۹	۳۶۶۰	-	فرآورده های شیر
۱۰۰۵	۱۰۴۹	۱۰۳۹	-	انواع تخم پرندگان
۲۲۰۸	۲۲۶۲	۲۲۲۰	-	روغن ها و چربی ها
۹۵	۰	۷۱	-	روغن ها و چربی های حیوانی
۲۱۱۳	۲۲۶۲	۲۱۴۹	-	روغن های نباتی

ماخذ: سالنامه آماری استان ۱۳۹۳ - سالنامه آماری کشور ۱۳۹۳

جدول شماره (۱-۵) متوسط انواع هزینه‌های خوراکی سالانه یک خانوار شهری در کشور و استان اردبیل (دنباله)

(مبالغ به هزار ریال)

۱۳۹۳		۱۳۹۲		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۱۰۶۸۸	۸۵۶۹	۱۰۱۲۸	-	میوه ها و سبزی ها
۵۲۱۹	۴۳۰۳	۴۴۶۸	-	انواع میوه
۵۴۲۵	۴۲۳۵	۵۶۱۸	-	انواع سبزی
۴۴	۳۱	۴۲	-	میوه ها و سبزی های آماده (برای مصرف در منزل
۳۱۸۳	۲۸۸۱	۲۸۵۲	-	خشکبار و حبوبات
۲۰۳۳	۱۶۵۱	۱۵۹۲	-	خشکبار
۱۱۵۰	۱۲۳۰	۱۲۵۹	-	حبوبات
۴۱۰۱	۴۸۲۷	۳۸۴۱	-	قند و شکر، شیرینی ها ، چای ، قهوه و کاکائو
۹۸۷	۱۳۲۸	۹۷۶	-	قند و شکر
۱۸۲۳	۱۹۶۷	۱۵۷۳	-	انواع شیرینی ها، مرباها و عسل
۱۲۹۱	۱۵۳۲	۱۲۹۱	-	چای، قهوه و کاکائو
۱۸۹۰	۱۳۲۱	۱۷۱۰	-	ادویه ها، چاشنی ها و سایر ترکیبات خوراکی
۵۲۸	۳۲۲	۵۰۶	-	انواع ادویه
۱۳۶۲	۹۹۹	۱۲۰۵	-	چاشنی ها و سایر ترکیبات خوراکی
۴۶۱۱	۷۲۱۳	۴۱۴۳	-	نوشابه ها، غذاهای آماده و دخانیات
۱۳۵۶	۲۰۳۹	۱۲۵۸	-	انواع نوشابه
۲۰۹۴	۳۵۱۹	۱۸۰۶	-	غذاهای آماده و تنقلات
۱۱۶۱	۱۶۵۵	۱۰۷۹	-	دخانیات

ماخذ: سالنامه آماری استان ۱۳۹۳ - سالنامه آماری کشور ۱۳۹۳

جدول شماره (۲-۵) متوسط انواع هزینه‌های خوراکی سالانه یک خانوار روستایی در کشور و استان اردبیل

(مبالغ به هزار ریال)

۱۳۹۳		۱۳۹۲		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۵۷۰۳۳	۷۹۳۴۷	۵۶۰۶۳	-	جمع کل
۱۴۳۱۷	...	۱۳۸۶۷	-	آرد، رشته، غلات، نان و فرآورده های آن
۱۸۸۴	۱۷۵۹	۱۷۸۶	-	آرد، رشته و ماکارونی
۶۵۶۱	۹۸۲۲	۶۶۲۹	-	غلات
۵۴۱۹	۸۳۰۸	۴۹۹۷	-	انواع نان
۴۵۳	۸۹۱	۴۵۶	-	بیسگویت، کیک ویفر
۱۱۵۶۲	۱۸۷۸۳	۱۱۷۵۵	-	گوشت
۵۶۰۲	۱۱۸۷۹	۵۷۹۰	-	گوشت دام
۴۹۳۱	۶۰۱۰	۴۹۷۹	-	گوشت پرندگان
۱۰۲۹	۸۹۴	۹۸۶	-	گوشت حیوانات دریایی
۶۱۵۳	۱۰۴۲۰	۵۸۴۲	-	شیر و فرآورده های آن و تخم پرندگان
۲۳۰۲	۶۲۱۵	۲۱۱۷	-	انواع شیر
۲۶۳۶	۲۲۹۴	۲۴۷۴	-	فرآورده های شیر
۱۲۱۶	۱۹۱۱	۱۲۵۱	-	انواع تخم پرندگان
۲۵۹۱	۲۹۰۵	۲۷۵۲	-	روغن ها و چربی ها
۱۲۰	۰	۱۰۳	-	روغن ها و چربی های حیوانی
۲۴۷۱	۲۹۰۵	۲۶۴۹	-	روغن های نباتی

ماخذ: سالنامه آماری استان ۱۳۹۳ - سالنامه آماری کشور ۱۳۹۳

جدول شماره (۲-۵) متوسط انواع هزینه‌های خوراکی سالانه یک خانوار روستایی در کشور و استان اردبیل (دنباله)

(مبالغ به هزار ریال)

۱۳۹۳		۱۳۹۲		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۹۴۳۸	۹۷۴۳	۹۱۷۷	-	میوه ها و سبزی ها
۳۸۹۳	۴۷۹۴	۳۵۰۰	-	انواع میوه
۵۵۰۰	۴۹۱۸	۵۶۳۲	-	انواع سبزی
۴۵	۳۱	۴۴	-	میوه ها و سبزی های آماده (برای مصرف در منزل)
۲۹۱۳	۳۵۳۲	۲۷۸۰	-	خشکبار و حبوبات
۱۵۰۵	۱۹۱۰	۱۲۳۴	-	خشکبار
۱۴۰۸	۱۶۲۲	۱۵۴۶	-	حبوبات
۴۵۳۲	۵۷۸۱	۴۴۶۷	-	قندو شکر، شیرینی ها ، چای ، قهوه و کاکائو
۱۵۱۷	۲۴۳۴	۱۵۶۵	-	قند و شکر
۱۳۹۹	۱۵۱۰	۱۲۶۱	-	انواع شیرینی ها، مرباها و عسل
۱۶۱۶	۱۸۳۷	۱۶۴۱	-	چای، قهوه و کاکائو
۱۸۸۰	۱۲۷۴	۱۷۳۸	-	ادویه ها، چاشنی ها و سایر ترکیبات خوراکی
۵۷۴	۳۵۹	۵۰۰	-	انواع ادویه
۱۳۰۶	۹۱۵	۱۲۳۹	-	چاشنی ها و سایر ترکیبات خوراکی
۳۶۴۶	۶۱۳۰	۳۶۸۵	-	نوشابه ها، غذاهای آماده و دخانیات
۱۲۳۱	۱۶۷۵	۱۱۹۵	-	انواع نوشابه
۱۰۴۷	۲۵۳۲	۱۱۰۷	-	غذاهای آماده و تنقلات
۱۳۶۸	۱۹۲۳	۱۳۸۲	-	دخانیات

ماخذ: سالنامه آماری استان ۱۳۹۳ - سالنامه آماری کشور ۱۳۹۳

۵-۱-۲- متوسط هزینه های خالص سالانه غیر خوراکی خانوارها و ترکیب آن در مناطق شهری و روستایی استان و کشور

مقایسه هزینه های غیر خوراکی خانوارهای شهری و روستایی کشور و استان نشان دهنده آن است که متوسط هزینه های خالص غیر خوراکی خانوارهای شهری کشور بالاتر از متوسط هزینه های خالص غیر خوراکی خانوارهای شهری استان می باشد. متوسط هزینه های خالص غیر خوراکی خانوارهای روستایی کشور نیز بالاتر از میزان این نوع هزینه ها در خانوارهای روستایی استان می باشد. بررسی سهم کالاها در هزینه های غیر خوراکی خانوارهای شهری کشور در سال ۱۳۹۳ نشان دهنده آن است که هزینه های مربوط به مسکن شامل «اجاره بها و سایر هزینه های منزل مسکونی، آب، سوخت و روشنایی منزل مسکونی» با ۴۴/۳۹ درصد بیشترین سهم هزینه های خالص غیر خوراکی خانوار شهری کشور را به خود اختصاص داده است.

خانوارهای شهری استان نیز با اختصاص ۳۸/۲۷ درصد هزینه های غیر خوراکی خود به گروه کالاهای مسکن، بیشترین سهم هزینه های غیر خوراکی خود را روی این گروه از کالاها صرف نموده اند. گروه کالاهای «تفریحات، سرگرمیها و خدمات فرهنگی» نیز با ۳/۷۸ درصد در مناطق شهری کشور و ۴/۷۲ درصد در مناطق شهری استان کمترین سهم را در هزینه های خالص غیر خوراکی خانوارها دارد. در سال مذکور خانوارهای روستایی کشور بیشترین سهم هزینه های غیر خوراکی خود را با ۲۸/۹۹ درصد صرف گروه کالاهای «مسکن» نموده اند در خانوارهای روستایی استان نیز گروه کالای مسکن با ۱۸/۴۵ درصد بیشترین سهم از هزینه های غیر خوراکی را داشته است.

گروه کالاهای «تفریحات، سرگرمیها و خدمات فرهنگی» با ۳/۳۱ درصد در مناطق روستایی کشور و ۴/۰۵ درصد در مناطق روستایی استان کمترین سهم را در هزینه های خالص غیر خوراکی خانوارها به خود اختصاص داده است.

جدول شماره (۳-۵) متوسط انواع هزینه‌های غیر خوراکی (خارج منزل) سالانه یک خانوار شهری در کشور و استان اردبیل
(مبالغ به هزار ریال)

۱۳۹۳		۱۳۹۲		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۱۷۶۷۳۹	۱۱۵۶۷۲	۱۵۱۰۲۹	۱۰۴۱۷۰	جمع کل
۱۰۷۱۵	۹۷۴۶	۹۵۶۷	۱۰۱۲۹	پوشاک و کفش
۸۵۶۷	۷۴۶۵	۷۶۷۰	۷۸۷۸	پوشاک و تعمیرات آن
۲۱۴۹	۲۲۸۱	۱۸۹۷	۲۲۵۱	انواع کفش و تعمیرات آن
۷۸۴۶۷	۴۴۲۷۳	۶۸۳۹۹	۳۵۱۲۹	مسکن
۷۰۸۲۲	۳۹۱۶۰	۶۲۳۹۵	۳۱۳۴۳	اجاره بها و سایر هزینه‌های منزل مسکونی
۷۶۴۵	۵۱۱۳	۶۰۰۴	۳۷۸۶	آب، سوخت و روشنایی منزل مسکونی
۹۷۰۶	۱۰۱۳۰	۹۰۶۶	۱۰۵۰۱	لوازم، اثاثیه، ملزومات و خدمات خانوار
۱۹۱۱	۲۳۴۸	۱۸۹۰	۳۰۱۱	مبلمان و اثاثیه ثابت، فرش و کفپوش و تعمیرات آنها
۶۲۹	۶۶۳	۶۸۲	۵۱۸	لوازم و اثاثیه منزل
۱۸۷۹	۲۱۶۲	۱۷۶۳	۲۱۲۸	وسایل حرارتی پخت و پز یخچال و سایر وسایل عمده
۱۱۴۰	۶۶۹	۱۰۲۴	۶۸۷	ظروف و لوازم آشپزخانه و سایر وسایل منزل و تعمیرات
۳۹۱۶	۴۲۶۵	۳۵۸۳	۴۱۱۵	کالاها و لوازم مصرفی بی دوام و کم دوام منزل
۲۳۰	۲۳	۱۲۴	۴۲	خدمات خانگی

ماخذ: سالنامه آماری استان ۱۳۹۳ - سالنامه آماری کشور ۱۳۹۳

جدول شماره (۳-۵) متوسط انواع هزینه‌های غیر خوراکی (خارج منزل) سالانه یک خانوار شهری در کشور و استان اردبیل (دنباله)

(مبالغ به هزار ریال)

۱۳۹۳		۱۳۹۲		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۲۲۳۶۱	۱۴۲۵۸	۱۸۹۲۴	۱۷۰۷۹	بهداشت و درمان
۱۶۰۸۰	۸۰۲۳	۱۴۰۹۶	۱۱۷۳۰	هزینه بهداشتی و درمانی
۶۲۸۱	۶۲۳۵	۴۸۲۹	۵۳۴۹	هزینه بیمه‌های اجتماعی و درمانی و حوادث
۲۶۵۴۸	۱۲۸۹۵	۲۱۶۲۹	۱۲۳۴۱	حمل و نقل و ارتباطات
۱۹۹۷۳	۹۸۱۲	۱۵۹۱۲	۹۳۶۹	حمل و نقل
۶۵۷۵	۳۰۸۳	۵۷۱۷	۲۹۷۲	ارتباطات
۶۹۶۱	۵۴۶۰	۶۱۹۷	۵۵۵۴	تفریحات، سرگرمی‌ها و خدمات فرهنگی
۱۵۶۶	۱۰۴۴	۱۵۱۵	۱۳۵۲	تفریحات و سرگرمی‌ها
۵۳۹۵	۴۴۱۶	۴۶۸۲	۴۲۰۲	تحصیل و آموزش
۲۱۹۸۱	۱۸۹۱۰	۱۷۲۴۷	۱۳۴۳۶	کالاها و خدمات متفرقه خانوار
۳۳۶۴	۳۳۷۰	۳۰۰۵	۳۰۴۷	خدمات شخصی و وسایل آرایشی
۳۸۴	۴۳۸	۱۳۴	۲۵۷۲-	لوازم زینتی و شخصی
۱۶۳۳	۱۲۷	۱۲۹۰	۲۹۹	هزینه‌های هتل، مسافر خانه و مسافرت‌های دسته‌جمعی
۴۷۵	۳۴۱	۴۹۷	۳۵۲	خدمات مالی و حقوقی
۱۰۹۴	۹۶۱	۹۸۰	۸۲۵	هزینه‌های مذهبی
۱۵۰۳۰	۱۳۶۷۳	۱۱۳۴۰	۱۱۴۸۴	هزینه‌های متفرقه

ماخذ: سالنامه آماری استان ۱۳۹۳ - سالنامه آماری کشور ۱۳۹۳

جدول شماره (۴-۵) متوسط انواع هزینه‌های غیر خوراکی (خارج منزل) سالانه یک خانوار روستایی در کشور و استان اردبیل

(مبالغ به هزار ریال)

۱۳۹۳		۱۳۹۲		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۸۱۴۹۵	۸۰۳۹۶	۷۳۴۹۷	۱۰۴۱۷۰	جمع کل
۸۱۴۹		۷۷۰۷	۱۰۱۲۹	پوشاک و کفش
۶۴۵۰	۷۶۱۵	۶۱۰۸	۷۸۷۸	پوشاک و تعمیرات آن
۱۷۰۰	۲۰۹۵	۱۵۹۹	۲۲۵۱	انواع کفش و تعمیرات آن
۲۳۶۲۶		۲۰۳۱۵	۳۵۱۲۹	مسکن
۱۶۲۳۶	۱۰۴۷۵	۱۴۲۴۱	۳۱۳۴۳	اجاره بها و سایر هزینه های منزل مسکونی
۷۳۹۰	۷۹۷۵	۶۰۷۵	۳۷۸۶	آب. سوخت و روشنایی منزل مسکونی
۷۹۸۳		۷۶۳۹	۱۰۵۰۱	لوازم. اثاثیه. ملزومات و خدمات خانوار
۱۲۷۴	۲۲۴۸	۱۲۳۸	۳۰۱۱	مبلمان و اثاثیه ثابت. فرش و کفپوش و تعمیرات آنها
۵۵۵	۲۸۸	۵۴۹	۵۱۸	لوازم و اثاثیه منزل
۱۶۸۱	۳۰۲۲	۱۵۵۹	۲۱۲۸	وسایل حرارتی پخت و پز یخچال و سایر وسایل عمده
۹۷۹	۱۸۰۰	۱۰۳۸	۶۸۷	ظروف و لوازم آشپزخانه و سایر وسایل منزل و تعمیرات
۳۴۵۲	۴۲۶۸	۳۲۱۷	۴۱۱۵	کالاها و لوازم مصرفی بی دوام و کم دوام منزل
۴۱	۹۳	۳۸	۴۲	خدمات خانگی

ماخذ: سالنامه آماری استان ۱۳۹۳ - سالنامه آماری کشور ۱۳۹۳

جدول شماره (۴-۵) متوسط انواع هزینه‌های غیر خوراکی (خارج منزل) سالانه یک خانوار روستایی در کشور استان اردبیل (دنباله)

(مبالغ به هزار ریال)

۱۳۹۳		۱۳۹۲		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۱۱۷۱۰	۱۰۳۰۶	۱۰۸۶۷	۱۷۰۷۹	بهداشت و درمان
۹۳۴۵	۸۴۳۶	۸۹۸۲	۱۱۷۳۰	هزینه بهداشتی و درمانی
۲۳۶۵	۱۸۷۰	۱۸۸۵	۵۳۴۹	هزینه بیمه‌های اجتماعی و درمانی و حوادث
۱۶۰۸۲	۱۲۲۸۶	۱۴۵۲۶	۱۲۳۴۱	حمل و نقل و ارتباطات
۱۲۲۸۱	۱۰۰۲۶	۱۰۹۳۱	۹۳۶۹	حمل و نقل
۳۸۰۱	۲۲۶۰	۳۵۹۵	۲۹۷۲	ارتباطات
۲۷۰۲	۳۲۵۷	۲۴۷۱	۵۵۵۴	تفریحات، سرگرمی‌ها و خدمات فرهنگی
۹۳۳	۱۴۵۱	۸۳۹	۱۳۵۲	تفریحات و سرگرمی‌ها
۱۷۶۹	۱۸۰۶	۱۶۳۱	۴۲۰۲	تحصیل و آموزش
۱۱۲۴۳	۱۴۶۶۷	۹۹۷۲	۱۳۴۳۶	کالاها و خدمات متفرقه خانوار
۲۲۰۳	۲۴۴۴	۲۰۱۸	۳۰۴۷	خدمات شخصی و وسایل آرایشی
۸۸۴	۸۶۹	۹۰۵	-۲۵۷۲	لوازم زینتی و شخصی
۶۸۰	۲۳۳	۶۸۸	۲۹۹	هزینه‌های هتل، مسافرخانه و مسافرت‌های دسته‌جمعی
۵۰۵	۶۰۶	۳۷۰	۳۵۲	خدمات مالی و حقوقی
۹۹۹	۱۲۱۰	۱۰۲۸	۸۲۵	هزینه‌های مذهبی
۵۹۷۲	۹۳۰۵	۴۹۶۳	۱۱۴۸۴	هزینه‌های متفرقه

ماخذ: سالنامه آماری استان ۱۳۹۳ - سالنامه آماری کشور ۱۳۹۳

درآمد شامل کلیه وجوه و ارزش کالاهایی است که در برابر کار انجام یافته یا سرمایه به کار رفته یا از طریق دیگر (حقوق بازنشستگی، درآمدهای اتفاقی و...) در زمان معین به خانوارها تعلق می‌گیرد. بدین ترتیب درآمد خانوار شامل درآمد کلیه اعضای شاغل مزد و حقوق بگیر خانوار در بخشهای عمومی، خصوصی و تعاونی است که شامل دریافتیهای مستمر و غیرمستمر پولی و غیر پولی آنها بعد از کسر مالیات و بازنشستگی می‌باشد آمار درآمد متوسط سالانه خانوارهای شهری و روستایی برحسب انواع منابع درآمد، از روی نتایج طرحهای آماری که «مرکز آمار ایران» همه ساله به روش نمونه گیری و از طریق مراجعه به خانوارهای نمونه در نقاط شهری و روستایی انجام داده و نتایج آن را در سالنامه آماری کشور ارایه می‌نماید، ارائه شده است.

۹-۲-۱- ترکیب درآمد خانوارها در مناطق شهری و روستایی کشور و استان

اطلاعات مربوط به ترکیب درآمد خانوارهای مناطق شهری کشور و استان در جدول (۵-۵) و خانوارهای مناطق روستایی کشور و استان در جدول (۶-۵) آمده است. مقایسه درآمد خانوارهای شهری کشور و استان در سال ۱۳۹۳ نشان دهنده پایین بودن درآمد خانوارهای مناطق شهری استان نسبت به درآمد خانوارهای مناطق شهری کشور می‌باشد. همچنین بررسی انواع منابع درآمد در سال ۱۳۹۳ نشان می‌دهد که خانوارهای شهری کشور بیشترین سهم درآمدی خود را از درآمدهای متفرقه (۵۱/۴۳ درصد) و خانوارهای شهری استان نیز بیشترین سهم درآمدی خود را از درآمد های متفرقه (۴۷/۹۰ درصد) کسب نموده اند.

مقایسه متوسط درآمد خانوارهای مناطق روستایی کشور و استان در سال ۱۳۹۳ نشان دهنده بالا بودن میزان متوسط درآمد خانوارهای روستایی استان نسبت به کشور می‌باشد.

بررسی منابع درآمدی خانوارهای روستایی نیز نشان می‌دهد که در سال مذکور درآمد های متفرقه ۳۹/۷۲ درصد کل درآمد خانوارهای روستایی کشور و درآمد حاصل از مشاغل آزاد ۴۹/۴۱ درصد از کل درآمد خانوارهای روستایی استان را تشکیل داده است.

جدول شماره (۵-۵) متوسط درآمدخالص سالانه یک خانوار شهری و روستایی استان اردبیل برحسب انواع منابع تأمین درآمد (هزار ریال)

شهری		روستایی		شرح
۱۳۹۳	۱۳۹۲	1393	1392	
۱۹۴۳۵۳	...	۱۷۰۵۶۱	...	جمع
۵۱۶۳۷	۴۳۷۳۳	۲۹۱۴۲	۴۳۷۳۳	درآمد از حقوق بگیری
۲۵۲۹۷	۲۲۲۹۲	...	۲۲۲۹۲	بخش عمومی
۲۱۵۶۵	۱۸۵۰۳	۳۹۶۵	۱۸۵۰۳	پولی
۳۷۳۲	۳۷۸۹	۶۸۰	۳۷۸۹	غیر پولی
۰	۰	۰	۰	بخش تعاونی
۰	۰	۰	۰	پولی
۰	۰	۰	۰	غیر پولی
...	۴۶۶۹۳	...	۴۶۶۹۳	بخش خصوصی
۲۴۲۸۶	۱۹۸۷	۲۳۶۲۱	۱۹۸۷	پولی
۲۰۵۴	۴۰۳۸۹	۸۷۵	۴۰۳۸۹	غیر پولی
۴۹۶۱۸	۴۳۱۷	۸۴۲۸۴	۴۳۱۷	درآمد از مشاغل آزاد
۲۹۷۸	۳۵۹۱۳	...	۳۵۹۱۳	کشاورزی
۲۸۸۲	۳۴۶۵۶	۵۳۸۴۳	۳۴۶۵۶	پولی
۹۶	۱۲۵۷	۹۳۱۹	۱۲۵۷	غیر پولی
۴۵۲۲۷۹	۳۵۹۱۳	...	۳۵۹۱۳	غیر کشاورزی
۴۵۰۷۱۰	۳۴۶۵۶	۲۰۰۶۱	۳۴۶۵۶	پولی
۱۵۶۹	۱۲۵۷	۱۰۶۰	۱۲۵۷	غیر پولی
۹۳۰۹۸	۸۳۵۱۳	۵۷۱۳۶	۸۳۵۱۳	درآمدهای متفرقه
۵۷۲۳۳	۵۶۲۴۸	۴۰۸۶۱	۵۶۲۴۸	پولی
۳۵۸۶۵	۲۷۲۶۵	۱۶۲۷۵	۲۷۲۶۵	غیر پولی

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۹۳

جدول شماره (۵-۶) متوسط در آمد سالانه یک خانوار شهری و روستایی کشور بر حسب انواع منابع تأمین در آمد

(هزار ریال)

شهری		روستایی		شرح
۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲	
۲۴۱۳۱۸	۲۰۴۵۴۹	۱۳۹۰۵۱	۱۲۱۰۹۱	جمع
۷۷۹۳۵	۶۱۳۲۰	۴۱۱۸۷	۳۳۰۸۴	درآمد از حقوق بگیری
۳۰۲۲۰	۲۴۶۵۳	۶۹۲۹	۵۶۷۳	بخش عمومی
۲۵۲۱۵	۲۰۴۳۳	۵۷۹۶	۴۷۶۸	پولی
۵۰۰۵	۴۲۲۰	۱۱۳۳	۹۰۵	غیر پولی
۱۸۳	۱۵۱	۱۸۹	۱۴۵	بخش تعاونی
۱۵۴	۱۳۴	۱۶۷	۱۲۳	پولی
۲۹	۱۷	۲۱	۲۲	غیر پولی
۴۷۵۳۲	۳۶۵۱۶	۳۴۰۶۹	۲۷۲۶۷	بخش خصوصی
۴۲۹۱۰	۳۲۷۹۱	۳۲۴۰۳	۲۵۹۲۹	پولی
۴۶۲۲	۳۷۲۵	۱۶۶۶	۱۳۳۸	غیر پولی
۳۹۲۴۹	۳۴۱۷۲	۴۲۶۲۷	۳۵۶۱۱	درآمد از مشاغل آزاد
۲۸۶۳	۲۴۰۱	۲۶۲۱۸	۲۱۵۰۱	کشاورزی
۲۷۶۸	۲۳۰۷	۲۳۶۰۶	۱۹۳۳۶	پولی
۹۵	۹۴	۲۶۱۲	۲۱۶۵	غیر پولی
۳۶۳۸۶	۳۱۷۷۱	۱۶۴۰۸	۱۴۱۱۰	غیر کشاورزی
۳۵۹۶۳	۳۱۲۹۱	۱۵۹۲۱	۱۳۶۸۶	پولی
۴۲۳	۴۸۰	۴۸۸	۴۲۴	غیر پولی
۱۲۴۱۳۳	۱۰۹۰۵۷	۵۵۲۳۷	۵۲۳۹۶	درآمدهای متفرقه
۷۱۳۱۹	۶۲۷۸۴	۳۷۰۱۲	۳۶۱۲۶	پولی
۵۲۸۱۴	۴۶۲۷۳	۱۸۲۲۵	۱۶۲۷۰	غیر پولی

ماخذ: سالنامه آماری کشور ۱۳۹۳

فصل ششم

بودجه و درآمدهای عمومی
استان

۶- بودجه عمومی استان

بودجه یک برنامه مالی دولت برای یکسال است که از دو بخش عمده تشکیل می شود. بخش منابع که شامل اقلام درآمدی می شود و بخش هزینه ها که در قالب اعتبارات تملک داراییهای سرمایه ای و اعتبارات هزینه ای است.

جدول شماره (۱-۶) تصویر کلان عملکرد بودجه عمومی استان اردبیل را در ۱۳۹۳ نشان می دهد. بررسی جدول فوق حکایت از آن دارد که عملکرد منابع بودجه استان در سال مذکور ۳۹۷۳۶۴۱ میلیون ریال بوده که ۶۴,۶۷ درصد از آن از محل درآمدهای استانی و ۳۵,۴۳ درصد از محل درآمدهای ملی بوده است. از سوی دیگر بررسی عملکرد مصارف بودجه استان در سال ۱۳۹۳ بیانگر آن است که ۶۷,۲۴ درصد از اعتبارات تحقق یافته به اعتبارات تملک داراییهای سرمایه ای و ۳۲,۵ درصد به اعتبارات هزینه ای مربوط بوده است.

مقایسه عملکرد تصویر کلان بودجه استان در سال ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ گویای آنست که اعتبارات استان به لحاظ منابع و مصارف نسبت به سال قبل ۵۸,۳۵ درصد افزایش داشته است. نگاهی به افزایش عملکرد منابع بودجه به تفکیک درآمدهای استانی و ملی نشان می دهد که درآمدهای استانی ۳۳,۵۶ درصد و درآمدهای ملی ۱۳۹,۲۶ درصد نسبت به سال ۱۳۹۲ رشد داشته است. همچنین مقایسه عملکرد مصارف بودجه استان اردبیل نسبت به سال گذشته افزایش ۱۲۰ درصدی در اعتبارات تملک داراییهای سرمایه ای و افزایش ۰,۵ درصدی در اعتبارات هزینه ای را نشان می دهد. از این رو مشاهده نوع افزایشها در مصارف بودجه به خوبی سیاستهای انقباضی دولت در کنترل هزینه های جاری و توجه خاص به اتمام پروژه های نیمه تمام عمرانی و جلوگیری از طولانی شدن مدت زمان پروژههای عمرانی را در مدیریت کلان بودجه کشور و استان نشان می دهد.

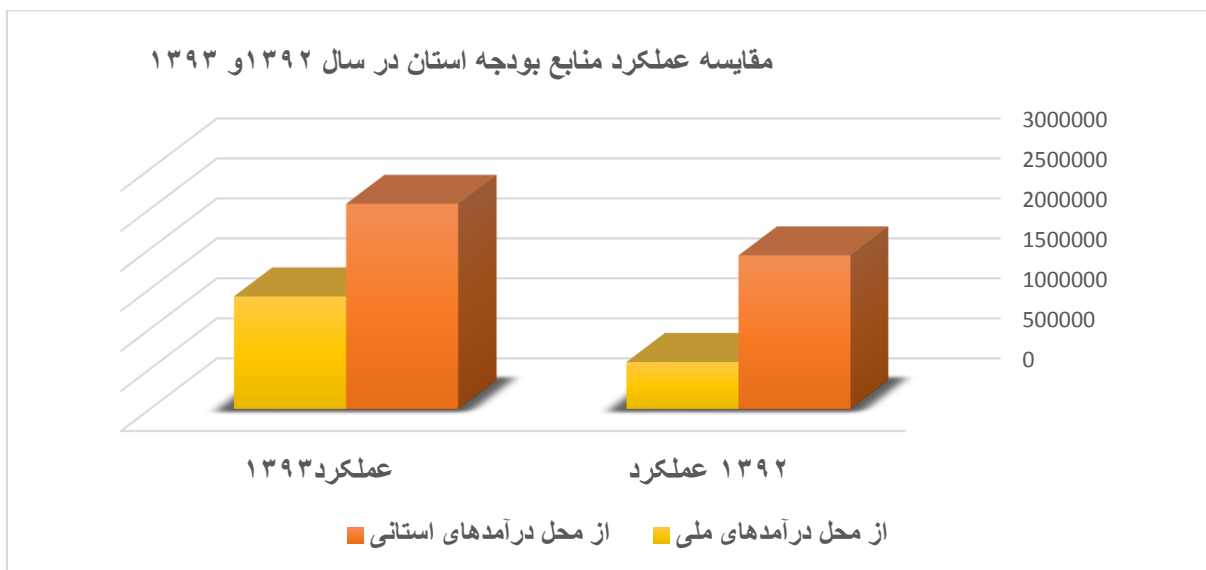
جدول (۱-۶) مقایسه عملکرد تصویر کلان بودجه عمومی استان اردبیل در سال ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳

مبالغ به میلیون ریال

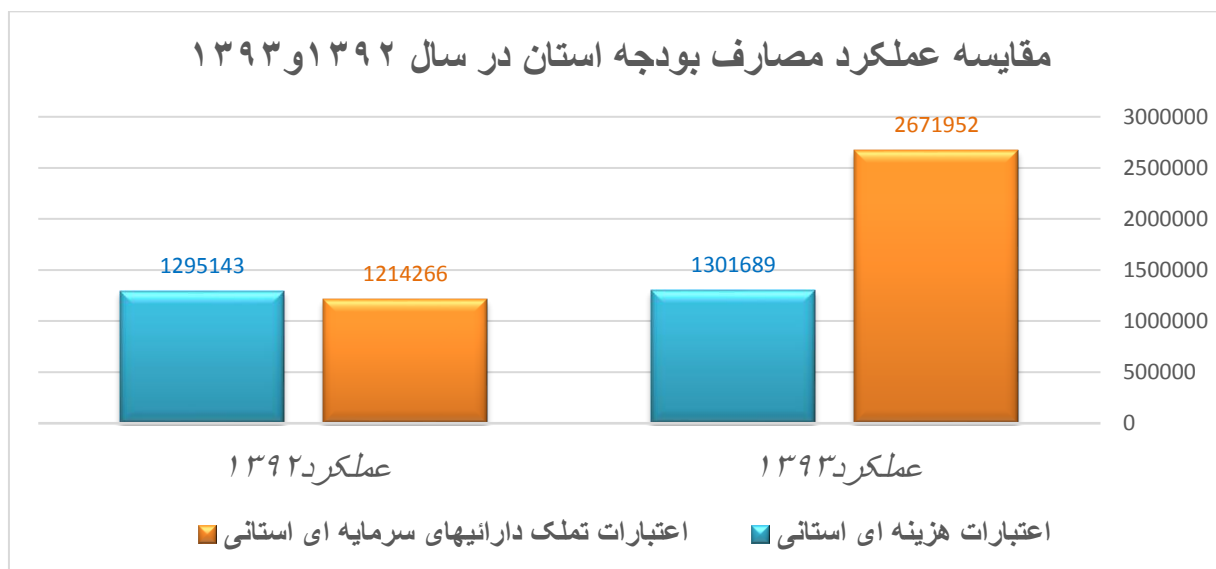
مصارف		منابع		سال
1214266	اعتبارات تملک داراییهای سرمایه ای استانی	1920942	از محل درآمدهای استانی	عملکرد 1392
1295143	اعتبارات هزینه ای استانی	588467	از محل درآمدهای ملی	
2509409	جمع	2509409	جمع	
2671952	اعتبارات تملک داراییهای سرمایه ای استانی	2565646	از محل درآمدهای استانی	عملکرد 1393
1301689	اعتبارات هزینه ای استانی	1407995	از محل درآمدهای ملی	
3973641	جمع	3973641	جمع	

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه

نمودار (۱-۶) مقایسه عملکرد منابع بودجه استان در سال ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳

نمودار (۲-۶) مقایسه عملکرد مصارف بودجه در سال ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳

۱-۶- عملکرد درآمدهای عمومی استان

بررسی وضعیت درآمدها به عنوان ابزار مهمی جهت نیل به سیاست مالی و بودجه ای دولت، از اهمیت خاصی برخوردار است. از آنجا که یکی از اهداف کلان دولت، تامین هزینه ها از محل درآمدهای استانی و عدم تمرکز درآمد ها و هزینه ها در مرکز در قالب نظام درآمد- هزینه استانی است.

در سال ۱۳۹۳ از مجموع ۲۴۴۷ میلیارد ریال درآمدهای استانی مصوب ۱۰۳,۷ درصد تحقق یافته است. لازم به ذکر است که درآمد مالیاتی ۱۰۵,۲ درصد و سایر درآمدها ۱۰۱,۲ درصد عملکرد نسبت به مصوب در سال مذکور رشد داشته اند که به خوبی افزایش تحقق درآمدهای استانی را در این اقلام نسبت به مصوب می توان مشاهده کرد.

از سوی دیگر بررسی سهم انواع درآمدهای استانی در عملکرد درآمدهای استان نشان می دهد که درآمد های مالیاتی با ۸۰,۴ درصد بیشترین سهم درآمد جرائم و خسارت با ۹,۱ درصد کمترین سهم عملکرد درآمدهای استانی را شامل گردیده اند. (جدول ۲-۶)

مقایسه عملکرد درآمدهای استانی نسبت به مصوب در سال ۱۳۹۳ با سال قبل افزایش ۳۳,۵۸ درصدی را نشان میدهد، که نسبت به سال گذشته سهم درآمدهای مالیاتی ۱۱,۵۶ درصد افزایش و سهم درآمد حاصل از جرائم و خسارت ۴۱,۵۱ درصد کاهش نشان می دهد.

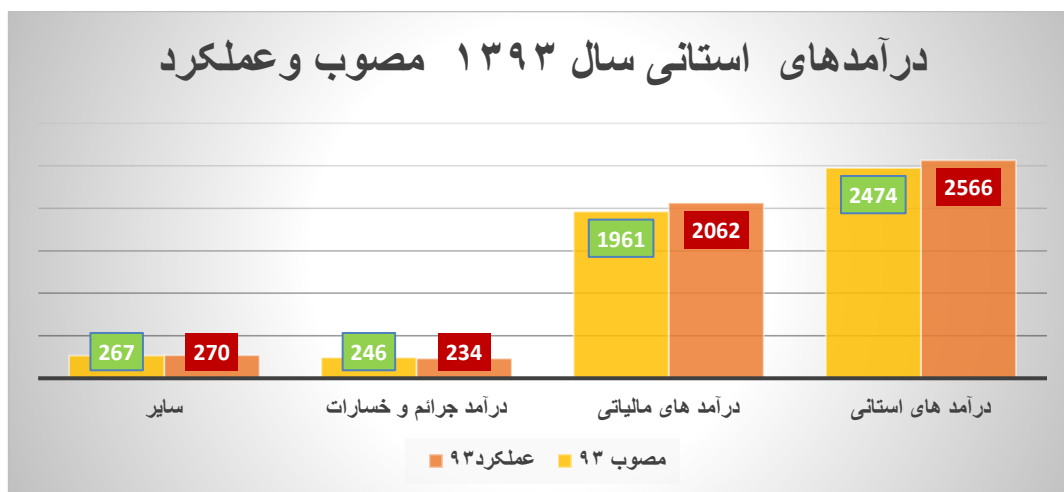
جدول (۲-۶) وضعیت درآمدهای عمومی استان در سال ۱۳۹۳

مبالغ به میلیارد ریال

عنوان درآمد	مصوب ۹۳	عملکرد ۹۳	درصد عملکرد به مصوب (درصد)	سهم از مصوب (درصد)	سهم از عملکرد (درصد)
درآمد های استانی	2474	2566	103.7	100	100
درآمد های مالیاتی	1961	2062	105.2	79.3	80.4
درآمد جرائم و خسارات	246	234	95.1	10	9.1
سایر	267	270	101.1	10.8	10.5

ماخذ: اداره کل اقتصاد و دارائی استان اردبیل

نمودار (۳-۶) درآمدهای استانی به تفکیک مصوب و عملکرد در سال ۱۳۹۳

۲-۶-اعتبارات استانی

۱-۲-۶-اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای

بررسی عملکرد و مصوب اعتبارات تملک داراییهای سرمایه ای استان در سال ۱۳۹۳ نشان می دهد، که از مجموع ۳۸۹۴۶۲۶ میلیون ریال اعتبار مصوب ۶۸,۲۶ درصد تحقق یافته است که این رقم در سال قبل ۴۳,۲۶ درصد بوده که بیانگر وضعیت نسبتا مطلوب سال ۹۳ نسبت به سال ۹۲ می باشد.

در سال ۹۳ بیشترین سهم از اعتبارات پرداختی به فصل مسکن، عمران شهری و روستایی و عشایری با ۳۸,۲۶ درصد و فصل آب با ۳۰,۲۶ از کل و در سال ۹۲ به فصل مسکن، عمران شهری و روستایی و عشایری با ۳۲,۳۸ درصد بوده است.

مقایسه عملکرد فصول عمرانی بودجه در سال ۹۳ نسبت به مصوب نشان می دهد که بیشترین میزان عملکرد نسبت به مصوب به فصل بازرگانی و تعاون با ۱۰۰ درصد و فصل امور مالی، فنی و مدیریت و برنامه ریزی ۹۹,۹۶ درصد و کمترین میزان به فصل بهداشت و سلامت و فصل امور قضایی به ترتیب ۲۸,۸۲ درصد و ۳۲,۰۲ درصد اختصاص داشته است.

این بررسی در سال ۹۲ گویای آنست که فصل بازرگانی و تعاون ۸۷,۹۵ درصد و فصل اداره امور عمومی با ۶۳,۱۱ درصد بیشترین میزان تحقق نسبت به مصوب تربیت بدنی با ۲۰,۹۶ درصد کمترین میزان پرداختی را نسبت به مصوب دارا بوده اند.

مقایسه عملکرد فصول اعتبارات تملک داراییهای سرمایه ای سال ۹۳ نسبت به سال ۹۲ بیانگر آنست که فصل بهداشت و سلامت با ۵۷۵,۴۴ درصد افزایش و فصل تربیت بدنی با ۳۶۳,۰۳ درصد بیشترین میزان افزایش عملکرد اعتبارات را به خود اختصاص داده اند. درحالی که فصل بازرگانی و تعاون با ۱۲,۶۸ درصد کمترین میزان رشد را نسبت به سال قبل برخوردار گردیده است. (جدول ۶-۳)

شرح	1392		1393		نسبت عملکرد به مصوب 1392 (درصد)	نسبت عملکرد به مصوب 1393 (درصد)	نسبت مصوب ۱۳۹۳ به ۱۳۹۲ (درصد)	نسبت عملکرد ۱۳۹۳ به ۱۳۹۲ (درصد)	سهم از ۹۳ عملکرد (درصد)	سهم از ۹۲ عملکرد (درصد)
	جمع		جمع							
	مصوب	عملکرد	مصوب	عملکرد						
فصل اداره امور عمومی	113815	71834	95429	50702	63/11	53/13	83/85	70/58	1/90	5/92
فصل امور قضائی	28609	13810	20965	6712	48/27	32/02	73/28	48/60	0/25	1/14
فصل خدمات مالی فنی مدیریت و برنامه ریزی	8100	5450	14253	14247	67/28	99/96	175/96	261/41	0/53	0/45
فصل توسعه علوم و فن اوری	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
فصل دفاع	20585	11505	35619	33619	55/89	94/39	173/03	292/21	1/26	0/95
فصل نظم و امنیت عمومی	3800	1200	-	-	31/58	-	-	-	-	0/10
فصل آموزش	95851	33497	101428	64836	34/95	63/92	105/82	193/56	2/43	2/76
فصل فرهنگ و هنر	212421	69169	173494	100693	32/56	58/04	81/67	145/58	3/77	5/70
فصل بهداشت و سلامت	62575	35527	193337	55722	56/78	28/82	308/97	156/84	2/09	2/93
فصل رفاه و تامین اجتماعی	26540	6527	59200	37559	24/59	63/44	223/06	575/44	1/41	0/54
فصل تربیت بدنی	82283	17249	121161	62623	20/96	51/69	147/25	363/05	2/34	1/42
فصل کشاورزی و منابع طبیعی	86867	32355	156893	106773	37/25	68/05	180/61	330/00	4/00	2/66
فصل منابع آب	755708	348155	978054	827193	46/07	84/58	129/42	237/59	30/96	28/67
فصل صنعت معدن	97309	30683	37000	32605	31/53	88/12	38/02	106/26	1/22	2/53
فصل محیط زیست	7482	2310	7330	4908	30/87	66/96	97/97	212/47	0/18	0/19
فصل بازرگانی و تعاون	13970	12286	1580	1580	87/95	100/00	11/31	12/86	0/06	1/01
فصل انرژی	12000	3750	17480	11849	31/25	67/79	145/67	315/97	0/44	0/31
فصل حمل و نقل	334018	124284	451408	238090	37/21	52/74	135/14	191/57	8/91	10/24
فصل ارتباطات و فناوری اطلاعات	3293	1484	500	-	45/07	-	15/18	-	-	0/12
فصل مسکن عمران شهری و روستایی	841404	393190	1429495	1022241	46/73	71/51	169/89	259/99	38/26	32/38
جمع	2806630	1214266	3894626	2671952	43/26	68/61	138/77	220/05	100/00	100/00

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه - سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

۲-۲-۶- اعتبارات هزینه ای:

در سال ۹۳ عملکرد اعتبارات هزینه ای استان ۱۳۰۱۶۸۹ میلیون ریال بوده که نسبت به سال قبل ۰,۵۱ درصد افزایش نشان می دهد، بررسی سهم دستگاه های اجرایی در سال ۹۳ از عملکرد اعتبارات هزینه ای استان بیانگر آنست که بیشترین سهم با ۱۸,۱۱ درصد به سازمان جهاد کشاورزی و ۱۰,۹۵ درصد به اداره کل امور راه و شهرسازی و کمترین میزان با ۰,۲۸ درصد به حوزه هنری استان تعلق داشته است. بررسی عملکرد دستگاه های اجرایی استان در این زمینه در سال ۹۳ حکایت از آن دارد که ۳۶,۴۱ درصد عملکرد هزینه ای استان به سه دستگاه اداره کل جهاد کشاورزی، اداره کل زندان ها و اقدامات تأمینی و تربیتی و اداره کل راه و شهرسازی اختصاص داشته است.

مقایسه عملکرد اعتبارات هزینه ای سال ۹۳ نسبت به سال ۹۲ نشان می دهد که دستگاه های اجرایی آموزش و پرورش، امور عشایر، ثبت اسناد، به ترتیب با ۶۹,۸۳، ۶۵,۶۱ و ۵۷,۱۹ درصد بیشترین افزایش و دستگاه های اجرایی صنعت، معدن و تجارت و انتقال خون به ترتیب با ۳,۲۲ درصد و ۵,۲۳ درصد کمترین میزان افزایش را داشته اند. (جدول ۶-۴)

جدول (۴-۶) جدول عملکرد اعتبارات هزینه ای دستگاه های اجرایی استان در سال ۱۳۹۲-۱۳۹۳

(میلیون ریال)

سهام از ۹۳ (درصد)	سهام از ۹۲ (درصد)	عملکرد ۹۳ به ۹۲ (درصد)	عملکرد ۹۳	عملکرد ۹۲	نام دستگاه اجرایی
0/20	19/21	.05	2624	248755	استانداری
3/29	2/74	20.60	42819	35504	اداره کل ثبت احوال
7/35	4/85	52.35	95710	62824	اداره کل زندان ها و اقدامات تامینی و تربیتی
1/30	0/94	38.66	16909	12195	اداره کل بازرسی
1/25	0/99	26.98	16291	12830	اداره کل پزشکی قانونی
6/90	4/41	57.19	89877	57176	اداره کل ثبت اسناد و املاک
0/46	0/39	20.47	6038	5012	اداره کل اوقاف و امور خیریه
2/40	2/19	10.02	31254	28407	اداره کل امور اقتصادی و دارایی
1/36	1/04	31.72	17702	13439	اداره کل هواشناسی
2/21	1/85	20.61	28827	23901	اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری
2/44	1/86	31.75	31779	24120	اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی
1/54	1/40	10.52	20002	18098	اداره کل تبلیغات اسلامی
0/28	0/25	15.36	3696	3204	حوزه هنری اداره کل تبلیغات اسلامی
1/15	0/98	18.34	14950	12633	اداره کل نوسازی، توسعه و تجهیز مدارس
3/13	2/70	16.37	40754	35021	اداره کل ورزش و جوانان
1/21	1/15	5.23	15729	14947	اداره کل انتقال خون
6/34	5/72	11.30	82480	74105	اداره کل بهزیستی
4/30	3/34	29.50	55975	43223	اداره کل دامپزشکی
5/90	4/46	33.12	76847	57729	اداره کل منابع طبیعی
1/84	1/51	22.40	23893	19520	اداره کل حفاظت محیط زیست
0/46	0/42	10.93	6018	5425	اداره کل استاندارد و تحقیقات صنعتی
2/70	1/64	65.61	35162	21232	اداره کل امور عشایر
18/11	14/95	21.73	235776	193685	اداره کل جهاد کشاورزی
10/95	9/99	10.11	142505	129420	اداره کل امور راه و شهرسازی
2/91	2/50	17.24	37938	32358	اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی
3/34	3/25	3.22	43453	42096	اداره کل صنعت، معدن و تجارت
2/60	2/99	-12.78	33831	38784	شرکت آب و فاضلاب روستایی*
3/85	2/28	69.83	50100	29500	اداره کل آموزش و پرورش*
0/21			2750		اداره کل بنیاد مسکن*
100	100	0.51	1301689	1295143	جمع

مأخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه

* لازم به ذکر است که دستگاه های اداره کل بنیاد مسکن، روستایی، آموزش و پرورش و استانداری جزء دستگاه های ذیل اعتبارات هزینه ای استانی نبوده و تنها بر اساس برخی اعتبارات ابلاغی از ردیف ها و درآمد اختصاصی از اعتبارات هزینه ای برخوردار گردیده اند.

فصل هفتم

امور پیمانکاران، مشاوران و
گزارش نظارتی پروژه ها

۷- امور پیمانکاران، مشاوران و گزارش نظارتی پروژه ها

۷-۱- تعداد پیمانکاران به تفکیک حقیقی و حقوقی

در سال ۱۳۹۳ تعداد ۶۰۳ شرکت پیمانکاری با ظرفیت پیمان ۳۳۵۱۰۴ میلیون ریال در ۷ رشته ساختمان، آب، حمل و نقل، صنعت و معدن، نیرو، تاسیسات و تجهیزات و کشاورزی استان فعالیت داشته اند. پیمانکاران واجد شرایط این استان در رشته ساختمان و آب و تاسیسات و تجهیزات در رتبه های ۳، ۴ و ۵ و در رشته حمل و نقل در رتبه ۴ و ۵ و در رشته صنعت و معدن فاقد رتبه و رشته های نیرو و کشاورزی در رتبه ۵ فعالیت می کردند.

جدول (۷-۱) پیمانکاران استان اردبیل به تفکیک رشته، پایه و ظرفیت پیمان در سال ۱۳۹۳

رشته	پایه	تعداد پیمانکاران موجود در رشته	مجموع ظرفیت (پیمان) میلیون ریال
ساختمان	۵	۱۶۰	۴۷۸۷۲
ساختمان	۴	۹	۱۳۶۴۳۵,۲
ساختمان	۳	۴	۲۷۲۸۷۰,۴
آب	۵	۱۱۹	۷۱۸۰۸
آب	۴	۲	۲۰۴۶۵۲,۸
آب	۳	-	۴۰۹۳۰۵,۶
حمل و نقل	۵	۱۶۶	۷۱۸۰۸
حمل و نقل	۴	۱	۲۰۴۶۵۲,۸
صنعت و معدن	-	-	۷۱۸۰۸
نیرو	۵	۴۲	۷۱۸۰۸
تاسیسات و تجهیزات	۵	۹۰	۳۳۵۱۰,۴
تاسیسات و تجهیزات	۴	۳	۹۵۵۰۴,۶۴
تاسیسات و تجهیزات	۳	۴	۱۹۱۰۰۹,۳
کشاورزی	۵	۳	۱۹۱۴۸,۸
جمع	-	603	335104

ماخذ: مدیریت نظام فنی و اجرایی سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان

۷-۲- گزارش نظارتی پروژه های عمرانی ملی

بر اساس اطلاعات دریافت شده از دفتر هماهنگی برنامه ریزی و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل در سال ۱۳۹۳ تعداد کل پروژه های عمرانی ملی در استان اردبیل معادل ۴۰ پروژه با اعتباری بالغ بر ۶۳۲۲۴۸۰۰ میلیون ریال بوده است از این تعداد پروژه عمرانی ملی تعداد ۳۰ پروژه با مبلغ ۵۸۵۱۱۸۰۰ میلیون ریال مربوط به احداث، یک پروژه با اعتبار ۲۷۱۶۰۰ میلیون ریال مربوط به توسعه، ۵ پروژه با اعتبار ۳۸۴۵۸۰۰ میلیون ریال مربوط به تعمیر و تجهیز، ۲ پروژه با اعتبار ۹۷۰۰۰ میلیون ریال مربوط به مطالعه و طراحی و یک پروژه با اعتبار ۴۹۸۶۰۰ میلیون ریال مربوط به تعهدات پروژه های عمرانی ملی بوده است. در سال مذکور برای مطالعات بنیادی پروژه های عمرانی ملی اعتباری اختصاص نیافته است.

جدول (۷-۲) تعداد و میزان اعتبار انواع پروژه های عمرانی ملی استان در سال ۱۳۹۳

مبالغ به میلیون ریال

موضوع	کل پروژه ها		احداث		توسعه	
	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار
۱۳۹۳	۴۰	۶۳۲۲۴۸۰۰	۳۰	۵۸۵۱۱۸۰۰	۱	۲۷۱۶۰۰

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

ادامه جدول (۷-۲) تعداد و سهم پروژه های عمرانی ملی استان در سال ۱۳۹۳

مبالغ به میلیون ریال

موضوع	تعمیر و تجهیز		مطالعه طراحی		مطالعه بنیادی	
	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار
۱۳۹۳	۵	۳۸۴۵۸۰۰	۲	۹۷۰۰۰	۰	۰

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

ادامه جدول (۷-۲) تعداد و سهم پروژه های عمرانی ملی استان در سال ۱۳۹۳

(واحد: میلیون ریال)

موضوع	خدمات		تعهدات	
	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار
۱۳۹۳	۰	۰	۱	۴۹۸۶۰۰

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

بررسی پروژه های عمرانی ملی استان بر حسب سال شروع نشان می دهد که از ۲۴۰ پروژه عمرانی ملی در استان اردبیل ۳۰ پروژه قبل از برنامه چهارم و ۲۱۸ پروژه طی برنامه چهارم آغاز گردیده است. هم چنین در طول سال های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۳ جمعاً ۱۸۷ پروژه شروع شده است. میانگین وزنی پیشرفت فیزیکی پروژه ها قبل از برنامه چهارم ۷۸/۵ درصد، در طول برنامه چهارم ۷۰/۴۹ درصد و در سال ۱۳۹۳ حدود ۶۱/۳۳ درصد بوده است. بررسی میانگین پیشرفت فیزیکی پروژه های عمرانی ملی در استان نشان می دهد که این شاخص قبل از برنامه چهارم و هم چنین در طول برنامه چهارم بالاتر از سالهای ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۳ بوده است.

جدول (۳-۷) تعداد پروژه های عمرانی ملی استان بر حسب سال شروع

واحد: پروژه

موضوع	کل پروژه ها	قبل از برنامه چهارم	طی برنامه چهارم	سال ۱۳۹۰	سال ۱۳۹۱	سال ۱۳۹۲	سال ۱۳۹۳
استان	۲۴۰	۳۰	۲۱۸	۶۱	۴۶	۴۰	۴۰

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

جدول (۴-۷) میانگین وزنی پیشرفت فیزیکی بر حسب سال شروع

(واحد: درصد)

موضوع	قبل از برنامه چهارم	طی برنامه چهارم	سال ۱۳۹۰	سال ۱۳۹۱	سال ۱۳۹۲	سال ۱۳۹۳
استان	78.5	70.49	66.59	61.33	62.56	61.33

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

۷-۳- گزارش نظارتی پروژه های عمرانی استانی

تعداد کل پروژه های عمرانی استانی در سال ۱۳۹۳ در استان اردبیل معادل ۲۲۱۸ پروژه با اعتباری بالغ بر ۲۸۳۲۴۵۹۰۰ میلیون ریال بوده که از این تعداد پروژه معادل ۱۰۹۲ پروژه با اعتبار ۴۰۹۰۴۶۹۸۸۰ میلیون ریال احداثی، ۱۷۶ پروژه با اعتبار ۲۸۰۸۵۵۶۳ میلیون ریال توسعه ای بوده ، هم چنین ۱۶۸۶۶۷۴۶ میلیون ریال به تجهیز ۲۴۲ پروژه و ۳۲۱۶۳۵۰۲ میلیون ریال به تعمیرات ۳۶۵ پروژه پرداخت شده است. در سال مذکور برای مطالعه طراحی ۵۶ پروژه مبلغ ۵۵۸۰۳۳۰ میلیون ریال، برای مطالعات بنیادی ۲ پروژه مبلغ ۱۲۱۸۵۶۰ میلیون ریال و برای تعهدات ۱۰۹۲ پروژه مبلغ ۱۹۰۴۶۹۸۸۰ میلیون ریال پرداخت شده است. هم چنین مبلغ ۸۰۸۵۹۱۰ میلیون ریال به خدمات ۲۵۸ پروژه عمرانی استانی اختصاص یافته است. از کل ۲۲۱۸ پروژه عمرانی استانی در استان اردبیل تعداد ۵۸۰ پروژه با اعتبار ۴۷۹۰۴۶۲۵ میلیون ریال جدید بوده است.

جدول (۵-۷) تعداد و میزان اعتبار انواع پروژه های عمرانی استانی در سال ۱۳۹۳

(اعتبار: میلیون ریال)

موضوع	کل پروژه ها		احداثی		توسعه	
	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار
استان	۲۲۱۸	۲۸۳۲۴۵۹۰۰	۱۰۹۲	۴۰۹۰۴۶۹۸۸۰	۱۷۶	۲۸۰۸۵۵۶۳

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

ادامه جدول (۵-۷) تعداد و سهم پروژه های عمرانی استانی در سال ۱۳۹۳

(اعتبار: میلیون ریال)

موضوع	تجهیز		تعمیرات		خدمات	
	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار
استان	۲۴۲	۱۶۸۶۶۷۴۶	۳۶۵	۳۲۱۶۳۵۰۲	۲۵۸	۸۰۸۵۹۱۰

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

ادامه جدول (۵-۷) تعداد وسهم پروژه های عمرانی استانی در سال ۱۳۹۳

(اعتبار: میلیون ریال)

تعهدات		مطالعه بنیادی		مطالعه طراحی		موضوع
اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	
۱۹۰۴۶۹۸۸۰	۱۰۹۲	۱۲۱۸۵۶۰	۲	۵۵۸۰۳۳۰	۵۶	استان

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

ادامه جدول (۵-۷) تعداد وسهم پروژه های عمرانی استانی در سال ۱۳۹۳

(مبالغ به میلیون ریال)

پروژه های جدید		کل پروژه ها		موضوع
اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	
۴۷۹۰۴۶۲۵	۵۸۰	۲۸۳۲۴۵۹۰۰	۲۲۱۸	استان

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

از کل پروژه های استانی در استان اردبیل تعداد ۲۰۴۰۸ پروژه قبل از برنامه چهارم، ۸۳۵۰ پروژه طی برنامه چهارم ۲۱۵۵ پروژه در سال ۱۳۹۰، معادل ۲۱۸۹ پروژه در سال ۱۳۹۱، تعداد ۲۱۲۱ پروژه در سال ۱۳۹۲ و تعداد ۲۲۱۸ پروژه در سال ۱۳۹۳ شروع شده است.

بررسی نحوه اجرای پروژه های عمرانی استان نشان می دهد که در سال ۱۳۹۳ معادل ۸۶۱ پروژه به صورت امانی و ۳۵۹ پروژه به صورت پیمانی و ۹۹۸ پروژه به صورت امانی- پیمانی اجرا شده است.

میانگین پیشرفت فیزیکی پروژه های عمرانی استانی قبل از برنامه چهارم توسعه ۶۲،۴۹ درصد، طی برنامه چهارم ۶۸،۸۷ درصد، در سال ۱۳۹۰ حدود ۶۸،۰۸ درصد، در سال ۱۳۹۱ حدود ۷۰،۶۶ درصد، در سال ۱۳۹۲ حدود ۷۰،۴۳ درصد و در سال ۱۳۹۳ حدود ۶۹،۹۲ درصد بوده است.

جدول (۶-۷) تعداد و اعتبار پروژه های عمرانی استانی در سال ۱۳۹۳ برحسب سال شروع

(اعتبار: میلیون ریال)

طی برنامه چهارم		قبل از برنامه چهارم		جمع کل		موضوع
اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	
۱۰۳۵۳۱۹۴۴۶	۸۳۵۰	۲۴۳۲۷۹۵۲۶	۲۰۴۰۸	۲۸۳۲۴۵۹۰۰	۲۲۱۸	استان

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

ادامه جدول (۶-۷) تعداد و اعتبار پروژه های عمرانی استانی بر حسب سال شروع

(اعتبار: میلیون ریال)

سال ۱۳۹۱		سال ۱۳۹۰		موضوع
اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	
۱۴۴۷۷۸۲۴۷	۲۱۸۹	۲۱۵۲۸۸۹۶۹	۲۱۵۵	استان

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

ادامه جدول (۶-۷) تعداد و اعتبار پروژه های عمرانی استانی بر حسب سال شروع

(اعتبار: میلیون ریال)

سال ۱۳۹۳		سال ۱۳۹۲		موضوع
اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	
۲۸۳۲۴۵۹۰۰	۲۲۱۸	۱۲۱۹۵۹۰۱۹	۲۱۲۱	استان

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

جدول (۷-۷) نحوه اجرای پروژه های عمرانی استانی در سال ۱۳۹۳

(واحد: درصد)

موضوع	جمع	امانی		پیمانی		امانی - پیمانی	
		اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد
درصد	-	14.63	38.81	23.13	16.18	62.22	44.99
استان	۲۲۱۸	41465671	861	65532199	359	176248030	998

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

جدول (۷-۸) میانگین وزنی پیشرفت فیزیکی پروژه های عمرانی استانی تا پایان سال ۱۳۹۳

(واحد: درصد)

موضوع	کل پروژه ها	قبل از برنامه چهارم	طی برنامه چهارم	سال ۱۳۹۰	سال ۱۳۹۱	سال ۱۳۹۲	سال ۱۳۹۳
استان	69.92	62.49	68.87	68.08	70.66	70.43	69.92

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

بررسی پراکندگی جغرافیایی پروژه های عمرانی استانی در سال ۱۳۹۳ نشان می دهد که تعداد ۷۳۵ پروژه با اعتبار ۹۶۳۴۰۱۹۹ میلیون ریال در مناطق شهری و تعداد ۹۱۱ پروژه با اعتبار ۱۲۰۲۸۰۰۶۲ میلیون ریال در مناطق روستایی اجرا شده است . محل جغرافیایی ۵۴۹ پروژه نیز به غیر قابل تفکیک به شهری و روستایی بوده است.

در جدول شماره (۷-۹) پراکندگی جغرافیایی پروژه های عمرانی استانی به تفکیک شهری و روستایی آورده شده است.

جدول (۷-۹) پراکندگی جغرافیایی پروژه های عمرانی استانی به تفکیک شهری و روستایی

(مبالغ : میلیون ریال)

موضوع	کل		روستایی			شهری			غیر قابل تفکیک	
	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار	درصد از کل	تعداد	اعتبار	درصد از کل	تعداد	اعتبار
استان	2218	283245900	911	120280062	41.07	735	96340199	33.1	549	66592639
									24.75	

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

فصل هشتم

انرژی و سوخت

8- انرژی و سوخت

8-1- برق

8-1-1- تعداد مشترکین برق، انواع مصارف و سرانه آن

با توجه به کاربردهای مختلف انرژی تولید شده و اثرات گوناگون آن بر رشد اقتصادی جامعه، شناخت و گروه بندی مصرف کنندگان اهمیت زیادی دارد. گروه بندی مصرف کنندگان به همراه شناسایی سایر عوامل تأثیرگذار بر مصارف هر یک از بخش های مصرف کننده، برای مدیریت انرژی و بهینه سازی مصرف انرژی، اطلاعات ذی قیمتی را ارائه می نماید. از طرفی سهم مصرف انرژی در هر یک از بخش ها به عنوان شاخص مهم اقتصادی استان و کشور ایفای نقش می کند. به طوری که افزایش سهم بخش های تولیدی (صنعتی و کشاورزی) حاکی از بهبود وضعیت اقتصادی استان و کشور است.

در پایان سال ۱۳۹۳ مجموع کل مشترکین برق استان با ۵/۱ درصد رشد به تعداد ۴۸۱۲۰۷ مشترک رسیده است که نسبت به سال قبل، ۲۴۳۷۸ مشترک افزایش داشته است.

مصرف انرژی توسط مشترکین برق در سال ۱۳۹۳ روندی صعودی داشته، به طوری که مقدار انرژی مصرف شده با ۰/۱ درصد افزایش، از ۱۲۸۵ میلیون کیلو وات ساعت در سال ۱۳۹۲ به ۱۳۹۶/۶ میلیون کیلو وات ساعت در سال ۱۳۹۳ رسیده است.

مصرف سرانه انرژی برق در سال ۱۳۹۳ برای هر مشترک به طور متوسط حدود ۹۰ کیلو وات ساعت افزایش یافته و به حدود ۲۹۰۲ کیلو وات ساعت در سال ۹۳ رسیده است.

طول شبکه توزیع برق استان اردبیل در ۱۰ شهرستان استان در سال ۱۳۹۳ حدود ۰,۶۷ درصد افزایش یافته و به ۱۲۹۸۲ کیلومتر بالغ گردیده است.

شبکه توزیع برق استان مجموعاً ۲۶ شهر و ۱۶۸۹ روستای استان را تحت پوشش داشته و طی سال ۱۳۹۳ معادل ۸۸ کیلومتر گسترش یافته است (جدول ۸-۱)

جدول (۱-۸) مشترکین و مصرف برق در شرکت توزیع نیروی برق استان اردبیل طی سال های ۱۳۹۲-۱۳۹۳

درصد رشد	۱۳۹۳	۱۳۹۲	واحد	شرح	
%۵/۵	۴۸۱۲۰۷	۴۵۶۸۲۹	مشترک	تعداد کل مشترکین (شهری و روستایی)	شرکت توزیع نیروی برق اردبیل
%۸/۷	۱۳۹۶/۶	۱۲۸۴/۷	میلیون کیلو وات ساعت	مصرف کل	
%/۶	۱۲۹۸۲	۱۲۸۹۴	کیلومتر	طول شبکه توزیع (۲۰ کیلو ولت و ۴۰۰ ولت هوایی و زمینی)	
%/۱	۱۶۸۹	۱۵۰۷	روستا	تعداد روستاهای برق دار شده	

مأخذ - شرکت توزیع نیروی برق استان اردبیل

طول شبکه انتقال و فوق توزیع در استان اردبیل در سال ۱۳۹۳ معادل ۱۵۵۱ کیلو متر بوده که نسبت به سال قبل آن که ۱۶۱۱/۸ کیلومتر بوده ۴ درصد کاهش داشته است. همچنین ظرفیت ایستگاه های انتقال و فوق توزیع در سال ۱۳۹۳ برابر با ۱۳۷۷/۵ مگاوات آمپر بوده است. (جدول ۸-۲)

جدول (۲-۸) شاخص های مشترکین و برق منطقه ای استان اردبیل طی سال های ۱۳۹۲-۱۳۹۳

درصد رشد	۱۳۹۳	۱۳۹۲	واحد اندازه گیری	شرح
-۴/۴	۱۵۴۱/۳۸	۱۶۱۱/۸	کیلومتر	طول شبکه انتقال و فوق توزیع
۱/۸	۱۴۱۰	۱۳۸۵	مگاوات آمپر	ظرفیت ایستگاههای انتقال و فوق توزیع

مأخذ - شرکت برق منطقه ای آذربایجان

محدودیت استفاده از سوخت های فسیلی (به صورت مایع یا گاز) و آب های سطحی در تأمین انرژی اولیه، انگیزه بهره گیری بیشتر از نیروگاه های گرمایشی را روز به روز بیشتر می سازد. در این راستا و در چند سال اخیر توسعه و احداث نیروگاه های گرمایشی در منطقه مورد توجه قرار گرفته است که می توان از نیروگاه های ترکیبی سبلان، نیروگاه دیزل اردبیل و نیروگاه آبی مغان و دیزلی مغان نام برد. کل انرژی تولید شده در استان توسط نیروگاه ها تأمین شده است. برای تأمین سوخت این نیروگاه ها و برای کاهش آلودگی محیط زیست تأکید بیشتر بر استفاده از گاز طبیعی بوده و فرهنگ سازی برای گسترش استفاده از انرژی گاز در بخش های مختلف جهت کاهش مصرف سوخت های فسیلی ادامه دارد. حداکثر بار تولیدی در سال ۱۳۹۳ معادل ۸۰۹ مگاوات بوده که عمدتاً در نیروگاه ترکیبی سبلان تولید شده است (جدول ۸-۳).

سوخت عمده این نیروگاه ها عمدتاً توسط گاز طبیعی تأمین شده که در طول سال و متناسب با فصول سرد تغییر می نماید.

نسبت حداکثر بار تولیدی در سال به قدرت نامی در مجموع معادل ۰/۸۰ می باشد.

در سال ۱۳۹۳ ظرفیت عملی نیروگاه های استان، به تفکیک سوخت گاز و سوخت مایع به ترتیب ۴۷۲ و ۳۵۷ مگاوات است که نسبت به سال ۱۳۹۲ ثابت بوده است. (جدول ۸-۴). همچنین مجموع ظرفیت اسمی نیروگاه های استان در سال ۱۳۹۳، ۱۰۱۰ مگاوات بوده که نسبت به سال قبل آن ثابت بوده است.

جدول (۳-۸) مشخصات نیروگاه های استان در سال ۱۳۹۳

شرح	قدرت نامی (MW)	حداکثر بار تولیدی در سال (MW)	تولید کل (MWH)	مصرف داخلی (MWH)	تولید خالص (MWH)	گازوئیل (هزار لیتر)	گاز طبیعی (هزار مترمکعب)	مازوت (هزار لیتر)	نسبت حداکثر بار تولیدی در سال به قدرت نامی
نیروگاه ترکیبی سبلان	۹۵۴	۸۰۰	۵۰۷۹۰۰۰	۱۶۰۰۰	۲۵۳۱۰۰۰	۲۱۵۰۰۰	۶۳۶۰۰۰	-	۰/۸۳
نیروگاه دیزل اردبیل	۱۰/۶	۳	*	*	*	*	-	-	۰/۲۸
نیروگاه آبی مغان	۱۳	۰	*	*	*	-	-	-	۰
دیزلی مغان	۳۱/۷	۶	۲۰۰۰	*	۱۰۰۰	*	-	-	-
بادی سرعین	۰/۶۶	-	-	-	-	-	-	-	-
جمع	۱۰۱۰	۸۰۹	۵۰۸۱۰۰۰	۱۶۰۰۰	۲۵۳۲۰۰۰	۲۱۵۰۰۰	۶۳۶۰۰۰	-	۰/۸۰

مأخذ: شرکت برق منطقه ای آذربایجان

توضیح ۱- نیروگاه ترکیبی سبلان در راستای اصل ۴۴ قانون اساسی به قرارگاه خاتم الانبیاء، واگذار شده است .
توضیح ۲- تاکنون فقط بخش گاز نیروگاه ترکیبی سبلان، نصب و راه اندازی شده است.

جدول (۴-۸) ظرفیت نیروگاه های استان و نسبت جمعیت برخوردار در سال های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳

شرح	۱۳۹۲	۱۳۹۳
	سوخت گاز و مایع	سوخت گاز و مایع
ظرفیت عملی نیروگاه های تولیدی برق (MW)	۸۱۲	۸۱۲
ظرفیت اسمی نیروگاه های تولیدی برق (MW)	۱۰۱۰	۱۰۱۰
نسبت ظرفیت عملی به اسمی نیروگاه های برق استان	۰/۸	۰/۸
تولید خالص (MKWH)	۲۴۵۲/۴۸	۲۵۳۲
نسبت جمعیت شهری برخوردار از برق	%۱۰۰	%۱۰۰
نسبت جمعیت روستایی برخوردار از برق	%۹۹	%۹۹

مأخذ : شرکت توزیع نیروی برق استان اردبیل

تفکیک به سوخت گاز و سوخت مایع در جدول فوق به علت تفاوت قدرت عملی نیروگاه ترکیبی سبلان با هریک از سوخت های مذکور می باشد.

۸-۱-۳- تعداد و ظرفیت پست های انتقال نیروی برق

پست های انتقال و فوق توزیع، انرژی برق تولیدی را از نیروگاه ها دریافت و به شبکه توزیع منتقل می کنند. در سال ۱۳۹۲، از ۲۳ دستگاه پست انتقال نیروی برق با ظرفیت ۱۳۸۵ مگاوات آمپر استفاده شده است (مشخصات این پست ها در جدول زیر آمده است). در سال ۱۳۹۳ تعداد پست انتقال نیروی برق به ۲۲ دستگاه و ظرفیت آنها به ۱۴۱۰ مگاوات آمپر رسید که از نظر تعداد پست و ظرفیت در طی یک سال به ترتیب ۱ و ۲۵ مگاوات آمپر افزایش داشته است.

جدول (۵-۸) وضعیت پست های انتقال و فوق توزیع در استان در پایان سال ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳

شرح	۱۳۹۲		۱۳۹۳	
	تعداد پست (دستگاه)	ظرفیت (مگاوات آمپر)	تعداد پست (دستگاه)	ظرفیت (مگاوات آمپر)
پست های ۱۳۲ کیلو وات	-	-	-	-
پست های ۶۳ کیلو وات	۱۷	۷۰۵	۱۶	۶۹۰
پست های ۴۰۰ کیلو ولت	-	-	-	-
پست های ۲۳۰ کیلو ولت	۶	۶۸۰	۶	۷۲۰
جمع	۲۳	۱۳۸۵	۲۲	۱۴۱۰

مأخذ - شرکت توزیع نیروی برق استان اردبیل

-تعداد پستهای ۲۳۰ کیلوولت با احتساب پست نیروگاهی سبلان می باشد.
-ظرفیت پست های فوق توزیع با احتساب ظرفیت منصوب در بخش فوق توزیع پستهای انتقال می باشد.

۸-۱-۴- فعالیت های برق رسانی به روستاها

در راستای رفع محرومیت از مناطق روستایی و ایجاد زمینه های توسعه اقتصادی، اجتماعی در روستاها و هم چنین برای کاهش مهاجرت روستاییان به شهرهای بزرگ، در سال ۱۳۹۳ کار برق رسانی به روستاها توسط شرکت های توزیع برق استان ادامه داشت.

در طی سال ۱۳۹۳ تعداد ۳ روستای جدید به جمع روستاهای برق دار منطقه اضافه شده و مجموع روستاهای برقدار به ۱۶۸۹ روستا رسیده است. تعداد روستاهای برق دار استان در سال ۱۳۹۲، ۱۶۸۶ روستا بوده و در حدود ۹۹/۵ درصد از روستاها را تحت پوشش خود قرار داده است (جدول ۸-۱).

۸-۲- نفت

۸-۲-۱- مصرف انواع فرآورده های نفتی

در سال ۱۳۹۳ در مجموع ۹۳۱۴۱۱ متر مکعب انواع فرآورده های نفتی (نفت سفید، نفت گاز، نفت کوره و بنزین موتور) در استان اردبیل مصرف شده است. این رقم ۱۵/۲ درصد نسبت به سال ۱۳۹۲ کاهش یافته است. به طوری که نرخ رشد مصرف بنزین، نفت سفید، نفت گاز و نفت کوره نسبت به سال قبل به ترتیب ۳-، ۱۹-، ۱۶-، ۵۵- درصد بوده است.

جدول (۶-۸) مقادیر مصرف فرآورده های عمده نفتی استان در سال های ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۳

(ارقام به متر مکعب)

شرح	بنزین	نفت سفید	نفت گاز*	نفت کوره	جمع کل فرآورده های نفتی
۱۳۹۲	۳۰۲۴۲۷	۱۰۲۵۳۲	۶۴۳۷۰۴	۲۴۱۲۸	۱۰۷۲۷۹۱
۱۳۹۳	۲۹۳۶۷۳	۸۳۴۰۶	۵۴۳۳۶۵	۱۰۹۶۷	۹۳۱۴۱۱
درصد تغییرات	۳-٪	۱۹-٪	۱۶-٪	۵۵-٪	۱۳-٪

مأخذ - شرکت پخش فرآورده های نفتی منطقه ای اردبیل

*آمار نفت گاز، سوخت تحویلی به نیروگاه اردبیل را هم شامل می شود.

براساس داده های جدول فوق، بیشترین کاهش مصرف نسبت به سال قبل مربوط به نفت کوره و کمترین کاهش مصرف مربوط به بنزین می باشد.

۸-۲-۲- ذخیره سازی و پخش فرآورده های نفتی

تعداد مخازن مواد سوختی در استان از ۱۳۲ مخزن در سال ۱۳۹۲ به ۱۳۵ مخزن در سال ۱۳۹۳ رسیده است که برای ذخیره سازی و پخش مواد سوختی استفاده می گردد.

همچنین در سال ۱۳۹۳ تعداد ۵۶ جایگاه فروش مواد سوختی با مجموع ۵۴۴ پمپ (بنزین، نفت سفید، گاز) در سطح استان فعال بوده است.

جدول (۷-۸) شاخص های شرکت ملی پخش فرآورده های نفتی منطقه اردبیل در طی سال های ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۳

شرح	واحد	۱۳۹۲	۱۳۹۳	درصد رشد
ذخیره سازی مواد سوختی	مخزن	۱۳۲	۱۳۵	٪۲
جایگاه فروش مواد سوختی	تعداد	جمع	۵۵	٪۰۱
		دولتی	۴	۰
		خصوصی	۵۱	٪۰۱
تعداد پمپ	تلمپه	بنزین	۴۴۷	٪۲
		نفت سفید	۰	-
		نفت گاز	۸۸	-
	CNG	۱۵۴	٪۵	
	دیسپنسر			

مأخذ: شرکت ملی پخش فرآورده های نفتی منطقه اردبیل

روند افزایش تعداد جایگاه های CNG در طی سال ۱۳۹۳ نسبت به سال های قبل نیز حفظ گردیده و با حدود ۴/۳ درصد رشد از ۱۵۴ دیسپنسر در سال ۱۳۹۲ به ۱۶۱ دیسپنسر در سال ۱۳۹۳ افزایش یافته است .

۸-۳- گاز

۸-۳-۱- گازرسانی به شهرها و روستاها

در طی سال ۱۳۹۳ هیچ شهر جدیدی به شبکه گازی استان اضافه نشده است در حالی که در همین سال به تعداد روستاهای گازرسانی شده، ۱۰۰ روستا اضافه شده است. روند رشد روستاهای بهره مند از گاز در سال ۱۳۹۳ نسبت به سال ۱۳۹۲ معادل ۱۷/۶ درصد بوده است. این نشانگر جهت گیری شرکت گاز استان در توسعه شبکه های روستایی بوده است.

جدول (۸-۸) تعداد شهرها و روستاهای گاز رسانی شده طی سال های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳

میزان رشد (درصد)	۱۳۹۳	۱۳۹۲	سال
			شرح
۰	۰	۰	شهرهای گاز رسانی شده
۰	۲۶	۲۶	شهرهای بهره مند
+۴/۲	۱۰۰	۹۶	روستاهای گاز رسانی شده
+۲۱	۵۶۷	۴۶۷	روستاهای بهره مند

مأخذ: شرکت گاز استان

۸-۳-۲- تعداد مشترکین، انشعابات و سرانه مصرف گاز در استان

در سال ۱۳۹۳، تعداد ۲۶۹۹۷۶ مشترک خانگی، تعداد ۲۵۰۸۱ مشترک تجاری و تعداد ۱۰۳۷ مشترک صنعتی در مناطق شهری و تعداد ۸۲۳۱۸ مشترک در مناطق روستایی وجود داشته است که نسبت به سال ۱۳۹۲ به ترتیب معادل ۶/۱ و ۱۰ و ۱۲ و ۱۵/۴ درصد رشد نشان می دهد.

جدول (۸-۹) تعداد مشترکان گاز به تفکیک خانگی، تجاری و صنعتی طی سال های ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۳

میزان رشد (درصد)	۱۳۹۳	۱۳۹۲	سال	
			شرح	
+۶/۱	۲۶۹۹۷۶	۲۵۴۵۵۲	خانگی - شهری	
+۱۰	۲۵۰۸۱	۲۲۷۸۷	تجاری - شهری	
+۱۲	۱۰۳۷	۹۲۷	صنعتی - شهری	
+۶/۴	۲۹۶۰۹۴	۲۷۸۲۶۶	کل	
+۱۵/۴	۸۲۳۱۸	۷۱۳۵۳	روستا	

ماخذ: شرکت گاز استان

میزان مصرف گاز طبیعی در سال ۱۳۹۳، ۲۱۰۴ میلیون مترمکعب بوده است که نسبت به سال ۱۳۹۲ معادل ۲۲۸ میلیون متر مکعب (معادل ۱۲/۲ درصد) افزایش داشته است.

در سال ۱۳۹۳ مجموعاً ۲۹۸۰۰۰ خانوار در سطح استان از نعمت گاز طبیعی بهره مند بوده که نسبت به سال ۱۳۹۲ حدود ۲/۴ درصد افزایش نشان می دهد.

لازم به ذکر است سرانه مصرف گاز در سال ۱۳۹۳ نسبت به سال ۱۳۹۲، حدود ۱/۶- درصد کاهش یافته است.

جدول (۸-۱۰) تعداد خانوار و انشعابات و سرانه مصرف گاز طی سال های ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۳

میزان رشد (درصد)	۱۳۹۳	۱۳۹۲	سال	
			شرح	
+۲/۴	۲۹۸۰۰۰	۲۹۱۰۰۰	خانوارهای بهره مند (خانوار)	
+۸/۴	۳۷۷۶۸۴	۳۴۸۴۴۲	مصرف کننده	
+۱۳	۱۱۷۶	۱۰۴۲	مصرف کننده صنعتی (مورد)	
+۶/۷	۱۸۹۱۰۹	۱۷۷۲۱۹	انشعاب نصب شده (عدد)	
+۱۲/۲	۲۱۰۴	۱۸۷۶	مصرف گاز (میلیون متر مکعب)	
-۱/۶			سرانه مصرف گاز (متر مکعب)	

ماخذ: شرکت گاز استان

فصل نهم

حمل و نقل

۹- حمل و نقل

واژه حمل و نقل به سیستم یا وسیله ای گفته می شود که جابه جایی انسان و کالا را از جایی به جای دیگر به عهده دارد، فعالیتهای این صنعت به سه روش زمینی (جاده ای و ریلی) آبی و هوایی انجام می گیرد.

کارشناسان توسعه این صنعت، حمل و نقل را قلب جریان توسعه کشورها قلمداد می کنند که توزیع درآمدها و کاهش نابرابری های اقتصادی و اجتماعی و کاهش آثار فقر و اختلاف درآمد روستا نشینان و شهرنشینان را به عهده دارد.

بر این اساس، حمل و نقل از جمله بخش های زیربنایی اقتصاد است که فرآیند توسعه اقتصادی را به لحاظ مبادلات بازرگانی و هزینه تمام شده کالاها و خدمات تحت تاثیر مستقیم قرار می دهد. از سوی دیگر آثار اجتماعی و فرهنگی توسعه صنعت حمل و نقل چون؛ آثار آموزشی، بهداشتی، فرهنگی، سیاسی و زیارتی و گردشگری را نمی توان از نظر دور داشت.

توجه به شاخص های اقتصادی همچون به صرفه بودن از لحاظ زمانی در برگیرنده زمان کمتر و از لحاظ رفاه و آسایش دارای تجهیزات و امکانات مدرن برای راحتی بیشتر مسافران و ایمنی آنها، مسوولین این صنعت را برآن می دارد تا در سرمایه گذاری های استانی و ملی و منطقه ای به سیستمهای حمل و نقل و صنایعی توجه نمایند که دارای مصرف سوخت کمتر، سازگاری بهتر با محیط زیست و ایمنی بالاتر و قابلیت انتقال انبوه کالا و مسافر همراه با امکانات رفاه بیشتر برای مسافران باشد.

در این راستا توجه به مشکلات و تنگناهای صنعت حمل و نقل مثل هزینه بر بودن سرمایه گذاری در این صنعت بلحاظ موانع طبیعی و صعب العبور بودن مسیرها، عدم وجود مدیریت واحد و هماهنگی در بخش های مختلف این صنعت (جاده ای، ریلی، هوایی و دریایی)؛ هزینه های سنگین حمل و نقل و نگهداری و تجهیز ناوگان های این صنعت و دیگر کمبودها و مشکلات؛ از عمده ترین چالشهای پیش روی دست اندرکاران و مسوولین توسعه این صنعت در سطح ملی و استانی به شمار می آید.

۹-۱- حمل و نقل جاده ای

۹-۱-۱- وضعیت راههای استان

در سال ۱۳۹۳ استان اردبیل با وسعت حدود ۱۷۸۰۰ کیلومتر مربع (۱/۰۹ درصد مساحت کل کشور) ۶۱۹۹ کیلومتر از انواع راه ها را تحت پوشش خود داشته است که در مجموع ۳/۰۹ درصد از کل راه های ارتباطی کشور می باشد.

بر اساس جدول (۹-۱) مجموع راه های تحت پوشش اداره کل راه و ترابری استان در سال ۱۳۹۳ بر حسب نوع راه شامل، راه اصلی ۷۴۵ کیلومتر (درصد ۱۲,۰۲)؛ فرعی آسفالتی ۸۰۰ کیلومتر (۱۲,۹۱ درصد)، راه روستایی آسفالتی ۲۳۲۲ کیلومتر (۳۷,۴۶ درصد) و راه روستایی شوسه ۲۳۳۲ کیلومتر (۳۷,۶۲ درصد) بوده است.

نگاهی به ارقام فوق در سال ۱۳۹۳ به خوبی نشان می دهد که ۷۵,۰۸ درصد از کل راه های استان راه روستایی بوده است، در مجموع ۳,۵۲ درصد از کل راههای روستایی کشور در استان اردبیل واقع شده است. از سوی دیگر استان فاقد آزاد راه بوده و تنها ۱۲۵ کیلومتر بزرگراه دارا می باشد.

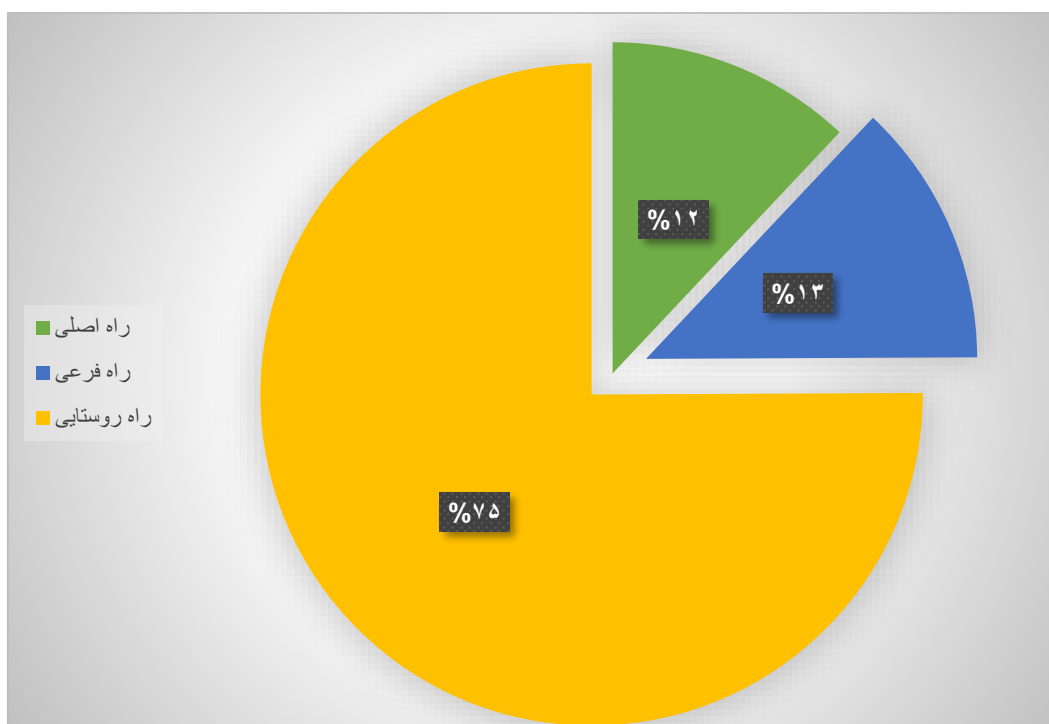
جدول (۹-۱) طول انواع راه های تحت پوشش راه و شهرسازی استان و کشور به تفکیک شهرستان در سال ۱۳۹۳

واحد: کیلومتر

سال	شهرستان	راه اصلی	راه بین شهری		روستایی		جمع	سهم از کل راههای استان (درصد)
			فرعی	آسفالتی	شوسه	آسفالتی		
1	اردبیل	۱۴۰	۱۳۴	۳۵۷	۱۳۱	۷۶۲	۱۲,۲۹	
2	بيله سوار	۳۷	۵۶	177	۲۷۳	۵۴۳	۸,۷۶	
3	پارس آباد	۱۲۴	۳۱	198	۱۶۰	۵۱۳	۸,۲۸	
4	خلخال	۲۰	۱۷۹	195	۴۷۹	۸۷۳	۱۴,۰۸	
5	سرعین	۱۳	۰	91	۲۵	۱۲۹	۲,۰۸	
6	کوثر	۳۲	۹۶	152	۱۸۴	۴۶۴	۷,۴۹	
7	مشکین شهر	۱۶۵	۹۱	459	۵۰۴	۱۲۱۹	۱۹,۶۶	
8	مغان	۱۱۲	۸۶	284	۳۸۴	۸۶۶	۱۳,۹۷	
9	نمین	۶۲	۷۲	204	۸۲	۴۲۰	۶,۷۸	
10	نیر	۴۰	۵۵	205	۱۱۰	۴۱۰	۶,۶۱	
11	کل استان	۷۴۵	۸۰۰	۲۳۲۲	۲۳۳۲	۶۱۹۹	۱۰۰	
12	سهم در استان (درصد)	۱۲,۰۲	۱۲,۹۱	۳۷,۴۶	۳۷,۶۲	۱۰۰		

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۹۳

نمودار (۹-۱) وضعیت راههای استان به تفکیک نوع راه در سال ۱۳۹۳

۹-۱-۲- وضعیت راهها به تفکیک شهرستان های استان

بررسی سیمای شهرستانی راه های استان نشان می دهد که شهرستان مشگین شهر با اختصا ۱۹,۶۶ درصد و شهرستان خلخال ۱۴,۰۸ و مغان با ۱۳,۹۷ درصد بیشترین سهم و شهرستان های سرعین با ۲,۰۸ و نیر با ۶,۶۱ در صد کم ترین سهم از کل راه های استان را به خوداختصاص داده اند.

بررسی وضعیت شهرستان ها به لحاظ راهها گویای آنست که در سال ۱۳۹۳ از مجموع ۷۴۵ کیلومتر راه اصلی که مهمترین راه جاده ای می باشد شهرستان مشگین شهر با ۱۶۵ کیلومتر و اردبیل با ۱۴۰ کیلومتر و پارس آباد با ۱۲۴ کیلومتر بیشترین میزان و شهرستان های سرعین با ۱۳ کیلومتر و خلخال با ۲۰ کیلومتر کمترین میزان را شامل گردیده اند.

از مجموع ۸۰۰ کیلومتر راههای فرعی بین شهری استان، شهرستان خلخال با ۱۷۹ کیلومتر بیشترین و شهرستان پارس آباد با ۳۱ کیلومتر راه کمترین مقدار را نشان می دهند.

بررسی سیمای راههای روستایی شهرستان بیانگر آنست که از مجموع ۴۶۵۴ کیلومتر راه روستایی آسفالتی و شوسه در استان، شهرستان مشگین شهر با ۹۶۳ کیلومتر، شهرستان خلخال با ۹۶۳ کیلومتر و مغان با ۶۶۸ کیلومتر بیشترین میزان و شهرستان سرعین با ۱۱۶ کیلومتر کمترین راه روستایی را به خود اختصاص داده اند. (جدول ۹-۱)

بر اساس جدول (۲-۹) شاخص تراکم که از مهمترین شاخص ها در بحث راه می باشد متوسط تراکم راه ها در استان برابر با ۳۴,۸۳ کیلومتر در هر ۱۰۰ کیلومتر است. جایگاه شهرستان های استان در این شاخص بسیار نزدیک به شاخص استان بوده اند بطوریکه شهرستان های نمین، مغان و کوثر به ترتیب با (۴۳,۷۶)، (۴۲,۶۲)، (۳۶,۸۷) کیلومتر در هر ۱۰۰ کیلومتر بیشترین میزان تراکم و شهرستان های بیله سوار، مشگین شهر به ترتیب با (۳۰,۴۹)، (۳۱,۰۹) کیلومتر در هر ۱۰۰ کیلومتر کمترین میزان را شامل گردیده اند.

بنابراین به نظر می رسد اگر چه شهرستان های مشکین شهر و خلخال بالاترین سهم راه های استان را شامل می شوند ولی در بررسی شاخص تراکم این شهرستان ها کمترین میزان راه را بلحاظ واحد سطح در استان دارا می باشند.

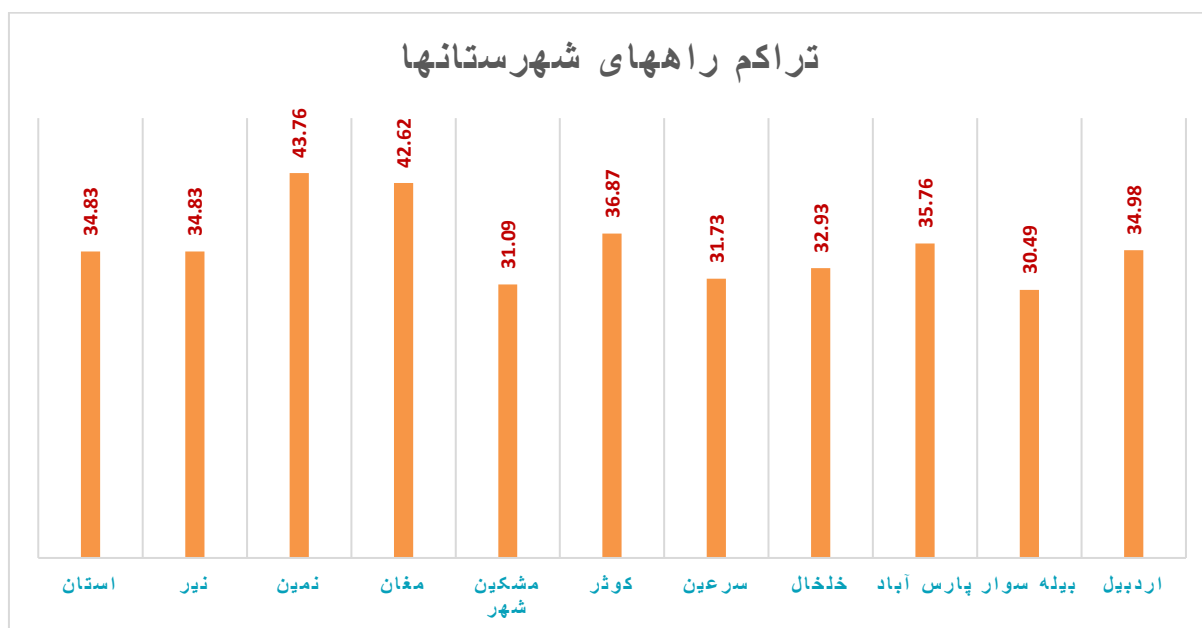
این درحالی است که شهرستان مغان در مقایسه با سایر شهرستان ها در مجموع شاخص های راه از جایگاه مطلوب تری در استان برخوردار بوده است. جدول (۲-۹)

جدول (۲-۹) تراکم انواع راهها در سطح شهرستان های استان در سال ۱۳۹۳

ردیف	شهرستان	مجموع طول راهها (کیلومتر)	مساحت (کیلومتر مربع)	تراکم راهها (کیلومتر در هر ۱۰۰ کیلومتر مربع)
1	اردبیل	762	2178.6	34.98
2	بيله سوار	543	1781.2	30.49
3	پارس آباد	513	1434.4	35.76
4	خلخال	873	2651.4	32.93
5	سرعین	129	406.7	31.73
6	کوثر	464	1258.5	36.87
7	مشکین شهر	1219	3920.6	31.09
8	مغان	866	2031.7	42.62
9	نمین	420	959.7	43.76
10	نیر	410	1177.2	34.83
11	کل استان	6199	17800	34.83

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل

نمودار (۲-۹) وضعیت تراکم راههای شهرستان های استان در سال ۱۳۹۳

۹-۱-۳- حمل و نقل مسافر در سیستم حمل و نقل جاده ای استان

حمل و نقل جاده ای بلحاظ ویژگی های استان و امکانات موجود حمل و نقل تنها و مهمترین سیستم حمل و نقل در استان می باشد؛ از این رو حمل و نقل مسافر بیشتر از طریق وسایل نقلیه جاده ای صورت می گیرد. بررسی وضعیت مسافرتها در استان در سال ۱۳۹۳ نشان می دهد که از مجموع ۳۱۹۷۸۴ سفر؛ ۲۲۸۵۸۳۴ نفر از طریق وسایل نقلیه جاده ای جابه جا گردیده اند که از این تعداد سفر ۶۶،۷۷ درصد سفرها درون استانی و ۳۳،۲۳ درصد برون استانی بوده اند و شاخص مسافر جابه جا شده در هر سفر ۷،۱۴ نفر در هر سفر بوده است که بیشترین میزان مسافر جابه جا شده توسط اتوبوس و مینی بوس جابه جا گردیده اند.

بررسی وضعیت حمل و نقل درون استانی در سال ۱۳۹۳ گویای آنست که اگر چه تعداد سفر نسبت به سال ۱۳۹۲، ۵،۲۹ درصد کاهش نشان می دهد با اینحال در سال ۱۳۹۳ بیشترین مسافر جابه جا شده با ۵۲،۴۶ درصد و بیشترین میزان سفر نیز با ۷۱،۵۸ درصد توسط سواری انجام شده است. از سوی دیگر در مسافرتها برون استانی بیشترین میزان مسافر با ۸۳،۹۰ درصد و سفر با ۵۹،۸۱ درصد توسط اتوبوس در استان صورت گرفته است. (جدول ۹-۳)

از این رو به نظر می رسد که در سفرهای درون استانی به لحاظ راحتی و زمان و به صرفه بودن مردم سواری را برای سفر ترجیح می دهند، در صورتیکه در مسافرت های برون استانی به لحاظ مدت زمان طولانی سفر، ایمنی و هزینه و راحتی اتوبوس و سیله مناسبتی را برای مسافران این استان به شمار می آید: لازم به ذکر است که در سال ۹۳ حدود ۱۵۱۴۷۳۷ تن بار در درون استان و ۴۴۵۳۴۱۴ تن بار در بیرون استان به صورت ورودی و خروجی از طریق وسایل نقلیه باری جابه جا گردیده است.

جدول (۳-۹) شمار وسیله نقلیه، سفر و مسافر جابه جا شده درون و برون استانی از طریق پایانه های مسافربری در سال ۱۳۹۳

شرح	شمار وسیله نقلیه	درون استانی		برون استانی		جمع	
		سفر	مسافر جابجا شده (نفر)	سفر	مسافر جابجا شده (نفر)	سفر	مسافر جابجا شده (نفر)
۱۳۹۲	جمع	۷۳۹	۲۲۱۶۰۹	۱۱۶۰۵۵	۱۳۶۶۳۳۵	۳۳۷۶۶۴	۲۶۷۶۰۳۷
	اتوبوس	۵۲	۲۴۲۹۵	۶۹۷۰۷	۱۱۷۰۲۵۲	۹۴۰۰۲	۱۵۱۸۵۱۸
	مینی بوس	۳۶	۱۶۵۲۲	۳۱۲۹	۳۹۵۶۵	۱۹۶۵۱	۲۸۰۲۴۸
	سواری	۶۵۱	۱۸۰۷۹۲	۴۳۲۱۹	۱۵۶۶۱۸	۲۲۴۰۱۱	۸۷۷۲۷۱
۱۳۹۳	جمع	۷۳۹	۲۱۳۵۱۶	۱۰۶۲۶۸	۱۱۱۷۹۸۴	۳۱۹۷۸۴	۲۲۸۵۸۳۴
	اتوبوس	۵۲	۱۷۸۴۵	۶۳۵۵۹	۹۳۷۹۶۰	۸۱۴۰۴	۱۱۹۹۲۰۶
	مینی بوس	۳۶	۷۷۸۷	۱۶۹۰	۲۰۳۶۸	۹۴۷۷	۱۲۳۰۱۷
	سواری	۶۵۱	۱۸۷۸۸۴	۴۱۰۱۹	۱۵۹۶۵۶	۲۲۸۹۰۳	۹۶۳۶۱۱

ماخذ : سالنامه آماری استان

۹-۱-۴- نقاط حادثه خیز استان

استان اردبیل به لحاظ کوهستانی و صعب العبور بودن اکثر مناطق و نیز از نظر تعداد روز های یخبندان در طول سال از جایگاه ویژه ای در برنامه های راه و ترابری برخوردار می باشد.

از جمله تنگناها و مشکلات عدیده ای که مسوولین اجرایی راه در این استان همواره با آن مواجه بوده اند، می توان به فصلی بودن عملیات عمرانی بلحاظ شرایط اقلیمی، بالا بودن هزینه اجرای پروژه در مناطق کوهستانی و صعب العبور، ناهموار و پرپیچ و خم بودن مسیرهای اجرای پروژه ها، بالا بودن هزینه نگهداری راهها و از همه مهمتر حادثه خیز بودن مسیرهای عبور و مرور خصوصاً در فصل زمستان اشاره کرد.

جدول شماره (۴-۹) نشان می دهد که از ۲۳ نقطه حادثه خیز در استان ۱۲ نقطه در مشگین شهر، زمین و خلخال هر کدام با ۴ نقطه بیشترین نقاط حادثه خیز در استان و ۱ نقطه در کوثر و ۲ نقطه در نیر و ۲ نقطه در مغان کمترین نقاط حادثه خیز در استان را به خود اختصاص داده اند که البته قابل ذکر است که نقاط حادثه خیز استان نسبت به سال قبل ۱۴٫۸۱ درصد کاهش نشان می دهد.

همچنین بررسی مقاطع حادثه خیز در سال ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ گویای آنست که مقاطع حادثه خیز استان از ۱۵ مقطع به ۱۱ مقطع کاهش یافته و بر اساس آمار ۱۳۹۳ مقاطع موجود که بایستی در برنامه های آتی رفع گردد عبارتند از: شهرستان مشگین شهر ۳ مقطع و مغان، کوثر و خلخال هر کدام ۲ مقطع و پار سآباد و نیر هر کدام ۱ مقطع.

بررسی وضعیت راهدارخانه های استان که مسوولیت حفظ و نگهداری راههای استان را به عهده دارند نشان می دهد که در سال ۱۳۹۳ جمعاً ۸ راهدارخانه مشغول بکار بوده که توزیع شهرستانی آن بیانگر آن است که در شهرستانهای نمین، نیر، مغان، مشگین شهر هر کدام یک راهدارخانه موجود بوده و تنها شهرستانهای خلخال و اردبیل هر کدام دارای ۲ راهدارخانه بوده اند. علاوه بر این ۶ پاسگاه پلیس راه حفظ امنیت جانی و مالی مسافران را در جاده های استان به صورت شبانه روزی بعهده دارند تا م مسافران و هموطنان عزیز با رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی به سلامت به مقصد برسند.

جدول (۴-۹) برخی مشخصات شبکه راههای اصلی و فرعی استان

تعداد پاسگاه پلیس راه (۱۳۹۳)	تعداد راهدارخانه (۱۳۹۳)	تعداد نقاط حادثه خیز				شهرستان
		۱۳۹۳		۱۳۹۲		
		مقطع	نقطه	مقطع	نقطه	
۴	۲	-	۳	۲	۴	اردبیل
-	-	-	-	-	-	بيله سوار
۱	-	۱	۳	۲	۴	پارس آباد
-	۲	۲	۴	۲	۴	خلخال
-	-	۲	۱	۲	۲	کوثر
-	۱	۳	۴	۴	۵	مشکین شهر
۱	۱	۲	۲	۲	۲	مغان
-	۱	-	۴	-	۴	نمین
-	۱	۱	۲	۱	۲	نیر
۶	۸	۱۱	۲۳	۱۵	۲۷	جمع

ماخذ: اداره کل راه و شهرسازی استان اردبیل ۱۳۹۳

در دنیای امروز که زمان و راحتی و امنیت انسانها حرف اول را در سیستم جابه جایی از سانها و کالا بیان می کند، اهمیت حمل و نقل هوایی بیشتر روشن می شود. فرودگاه اردبیل به بعد از حمل و نقل جاده ای دومین سیستم حمل و نقل موجود استان می باشد که در سال ۱۳۹۳ با ۷۳۴ پرواز ورودی و خروجی جمعاً ۱۷۳۹۲۵ نفر را جابه جا کرده است که در مقایسه با سال قبل افزایش ۱۶ برابری در پروازها و افزایش ۱۰ برابری در تعداد مسافر را می توان مشاهده کرد. این موضوع استقبال مسافران از این سیستم حمل و نقل را با وجود مشکلات تاخیری در پروازهای استان نشان میدهد.

همچنین در سال مذکور ۵۷۵ تن بار خروجی از طریق این سیستم در استان جابه جا گردیده است. (جدول ۹-۵)

نگاهی به وضعیت پروازها در استان طی سال های مختلف گویای آنست که فرودگاه اردبیل و حمل و نقل هوایی اگرچه مورد دلخواه مسافران می باشد ولی متأسفانه بدایلی این سیستم حمل و نقل نتوانسته رضایت و کیفیت مناسب زمانی را برای مسافران فراهم کند و متأسفانه کنسلی پروازها و تاخیر در پرواز از جمله مشکلات مسافران در فصول سرد در این استان می باشد.

بررسی دلایل این مشکلات نشان می دهد که موقعیت نامناسب فرودگاه اردبیل در محل گردنه حیران و موقعیتی که مه دریاچه خزر مرتباً در پروازها اختلال ایجاد می کند، باعث گردیده که با کوچکترین مه، وزش باد و گرفتگی ابرها و بارش برف و باران پروازها با مشکلات روبرو شوند و این خود مشکلات عدیده ای را برای مسافران در تهران و اردبیل ایجاد می کند و مسافران درمانده برای رسیدن به مقصد مجبور به مسافرت های سه ساعته به استان های همجوار برای رسیدن به پرواز و مقصد می شوند.

به نظر می رسد جابه جایی فرودگاه و یا احداث یک فرودگاه جدید از مهمترین چالش های مسوولین در برنامه های توسعه آتی استان به شمار می آید.

جدول (۵-۹) تعداد پرواز و مسافر وارد و خارج شده استان

وزن بار (تن)		تعداد مسافر (نفر)		تعداد پرواز		شرح
خروجی	ورودی	خروجی	ورودی	خروجی	ورودی	
-	-	1523	1077	10	10	سال ۱۳۹۰
-	۱,۹۱	10693	7020	42	42	سال ۱۳۹۱
۴۲۲۷۲	۳۲۰۰	8175	7299	42	42	سال ۱۳۹۲
۵۷۵	-	87112	86813	734	734	سال ۱۳۹۳

ماخذ: سالنامه آماری استان

۹-۳- حمل و نقل ریلی

راه آهن به عنوان سیستم حمل و نقل سبز، ایمن و ارزان، کارآیی و اثربخشی بسیار بالایی در جا به جایی کالا و انسان به شمار می آید.

در راستای توسعه شبکه ریلی کشور، طرح راه آهن میانه اردبیل در سال ۱۳۸۵ شروع گردیده که با دو بخش میانه- فیروزآباد به طول ۷۹ کیلومتر، شامل ۵ قطعه و بخش فیروزآباد- اردبیل به طول ۹۶ کیلومتر، شامل ۴ قطعه تاکنون ۳۵۰ میلیارد تومان و ۶۱ درصد پیشرفت فیزیکی در زیرسازی طرح، در حال اجرا می باشد. برآورد می شود که ۹۰۰ میلیارد تومان اعتبار جهت زیرسازی، روسازی، ریل گذاری، علائم ساخت ایستگاه ها و ... مورد نیاز خواهد بود.

یکی از عمده ترین مشکلات اجرای این طرح کوهستانی بودن منطقه است که اجرای خطوط ریلی را ملزم به اجرای ۵۸ دستگاه تونل به طول ۲۳ کیلومتر و ۳۱ دستگاه پل به طول ۷ کیلومتر که ۴ کیلومتر پلهای دره ای بزرگ و ۳ کیلومتر پل آبرو نموده است.

بنابراین مسیر راه آهن میانه- اردبیل به طول ۱۷۵ کیلومتر با سرعت ۱۶۰ کیلومتر بر ساعت برای مسافری و ۱۲۰ کیلومتر بر ساعت برای باری طراحی شده است که شامل ۸ ایستگاه خواهد بود که ۲ ایستگاه تشکیلاتی به نام های سبز و اردبیل ۳ ایستگاه مسافری در جه ۲ به نام های فیروزآباد، گنجگاه و مهماندوست و ۳ ایستگاه بین راهی اجرا خواهد شد.

فصل دهم

ارتباطات

۱۰- ارتباطات

۱۰-۱- پست

اهم فعالیتها در بخش پست شامل شناخت و تامین نیازهای پستی جامعه، تهیه، اجراء و نظارت برنامه های جامع به منظور انجام خدمات پستی، تأسیس، تجهیز و توسعه واحدهای پستی، واگذاری صندوقهای پستی شخصی، قبول مرسولات حاوی کالا و اشتراک روزنامه ها و سایر فعالیتهای مشابه می باشد.

۱۰-۱-۱- عملکرد شاخص های پستی استان در سال ۱۳۹۳

تعداد مرسولات پستی جابجا شده از استان

تعداد مرسوله های داخلی پستی صادر شده از استان با ۲۵,۴ درصد رشد از ۴۰۳۲۳۳۸ عدد در سال ۱۳۹۲ به ۵۰۵۸۹۶۶ عدد در سال ۱۳۹۳ رسیده است.

تعداد مرسولات پستی وارد شده از مبادی خارج از کشور با ۴,۶ درصد کاهش از ۳۶۸ عدد در سال ۱۳۹۲ به ۳۵۱ عدد در سال ۱۳۹۳ رسیده است.

تعداد مرسولات پستی جابجا شده به استان

تعداد مرسوله های داخلی پستی (شامل نامه ها، مطبوعات، بسته های کوچک و امانات) وارد شده به استان با ۲۱,۱ درصد کاهش از ۵۰۱۱۰۰۰ عدد در سال ۱۳۹۲ به ۶۰۷۰۲۰۰ عدد در سال ۱۳۹۳ رسیده است.

تعداد مرسولات صادر شده به خارج از کشور با ۲۹,۶ درصد افزایش از ۱۵۵ عدد در سال ۱۳۹۲ به ۲۰۱ عدد در سال ۱۳۹۳ رسیده است.

نسبت جمعیت شهری به دفاتر پست شهری و نمایندگی

هر چه مقدار این شاخص کاهش یابد به معنی افزایش پوشش جمعیتی دفاتر پست شهری و نمایندگی پستی می باشد.

مقایسه شاخص "نسبت جمعیت شهری به دفاتر پست شهری و نمایندگی پستی" در سال های

۱۳۹۱۲ و ۱۳۹۳ نشان دهنده افزایش این شاخص در طول سال های مورد بررسی می باشد. مقدار این

شاخص در سال های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ به ترتیب برابر با ۴۵۶۶ و ۴۷۲۷ نفر بوده است.

نسبت جمعیت شهری به دفاتر پست روستایی و نمایندگی

مقدار این شاخص در سال ۱۳۹۲ معادل ۱۵۲۶ نفر به ازای هر دفتر پستی و نمایندگی پستی بوده است. در سال ۱۳۹۳ مقدار این شاخص به ۴۷۲۷ نفر افزایش یافته است به بیان دیگر هر دفتر یا نمایندگی پستی ۴۷۲۷ نفر را تحت پوشش قرار داده است.

۱۰-۱-۲- مرکز خدمات رسانی پستی استان

اداره کل پست استان اردبیل در سال ۱۳۹۳ با برخورداری از تعداد ۶۴۳ دفتر و آژانس ثابت شهری اعم از دولتی و غیر دولتی، ۳۲۰ دفتر پست و مخابرات روستایی (ICT)، تعداد ۱۵۶ صندوق پست شهری و تعداد ۱۳۲ صندوق پست روستایی در سراسر استان توانسته است خدمات پستی مختلف اعم از خدمات پستی متعارف و جدید را در سطح استان ارائه نماید.

تعداد دفاتر و آژانس های ثابت شهری اعم از دولتی و غیر دولتی از ۵۰۷ دفتر در سال ۱۳۹۲ به ۶۴۳ دفتر در سال ۱۳۹۳ افزایش یافته است اما تعداد صندوق های پستی شهری و روستایی ثابت مانده است. سهم نیروی انسانی با تحصیلات دانشگاهی به کل نیروی انسانی در سال ۱۳۹۲ معادل ۶۰ درصد بوده که با ۱ درصد افزایش به ۶۱ درصد در سال ۱۳۹۳ رسیده است.

۱۰-۱-۳- درآمد پستی استان

کل درآمد پستی استان اردبیل در سال ۱۳۹۲ معادل ۳۸۴۵۵ میلیون ریال بوده که با ۳۶,۶ درصد رشد به ۵۲۵۴۴ میلیون ریال در سال ۱۳۹۳ افزایش یافته است. نسبت درآمد پستی استان به کشور در سال ۱۳۹۲ برابر با ۰,۹ درصد بوده که با ۱۱,۱ درصد کاهش به ۰,۸ درصد در سال ۱۳۹۳ رسیده است.

جدول (۱-۱۰) وضعیت شاخص های بخش پست استان اردبیل در سال های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳

عنوان	واحد	سال ۱۳۹۲	سال ۱۳۹۳	درصد تغییرات
تعداد دفاتر و آژانسهای ثابت شهری (دولتی و غیر دولتی)	دفتر	۵۰۷۰,۹	۶۴۳	۲۶
روستاهای بهره مند از خدمات دولتی (نمایندگی)	دفتر	۶۰	۴۲	-۳۰
تعداد دفاتر پست ومخابرات روستائی(ICT)	دفتر	۳۲۰	۳۲۰	۰
تعداد صندوقهای پست شهری	صندوق	۱۵۶	۱۵۶	۰
تعداد صندوقهای پست روستائی	صندوق	۱۳۲	۱۳۲	۰
صندوقهای شخصی	صندوق	۳۰۹	۳۰۹	۰
نسبت جمعیت شهری به دفاتر پست شهری ونمایندگی پستی	نفر	۴۵۶۶	۴۷۲۷	۳,۵
نسبت جمعیت روستائی به دفاتر روستائی ونمایندگی	نفر	۱۵۲۶	۱۶۵۷	۸,۶
مرسولات استان به مرسولات کل کشور	درصد	۰,۷	۰,۸	۱۴,۳
مرسولات جابجاشده از استان (داخلی)	مرسوله	۴۰۳۲۳۳۸	۵۰۵۸۹۶۶	۲۵,۴
مرسولات جابجاشده از استان (خارجی)	مرسوله	۳۶۸	۳۵۱	-۴,۶
مرسولات جابجاشده به استان (داخلی)	مرسوله	۵۰۱۱۰۰۰	۶۰۷۰۲۰۰	۲۱,۱
مرسولات جابجاشده به استان (خارجی)	مرسوله	۱۵۵	۲۰۱	۲۹,۶
پوشش جمعیتی هر واحد پستی	نفر	۲۲۸۹	۱۸۶۶	۱۸,۵-
سهم نیروی انسانی با تحصیلات دانشگاهی به کل نیرو	درصد	۶۰	۶۱	۱,۷
درآمد پستی استان	میلیون ریال	۳۸۴۵۵	۵۲۵۴۴	۳۶,۶
نسبت درآمد استان به کل کشور	درصد	۰,۹	۰,۸	-۱۱,۱
تعداد مرسولات به کل کارمند	مرسوله	۲۰۳۶۴	۲۶۳۴۸	۲۹,۳

ماخذ: اداره کل پست استان اردبیل-۱۳۹۴

۱۰-۲-مخابرات

اهم فعالیت ها در بخش مخابرات شامل ایجاد زیرساخت های مخابراتی و ارائه خدمات تلفن ثابت، همراه و مدیریت فضای فرکانس و شبکه های بی سیم می باشد که این خدمات در سطوح ارتباطات شهری، بین شهری و بین الملل و اتصال به شبکه جهانی (اینترنت) عرضه می شود.

۱۰-۲-۱-تلفن های ثابت مشغول به کار

بر اساس اطلاعات دریافت شده از شرکت مخابرات استان اردبیل جمع کل تلفن های مشغول به کار استان در سال ۱۳۹۲ برابر با ۴۱۱۰۱۰ شماره بوده است که با ۳,۲ درصد رشد به ۴۲۴۲۳۱ شماره در سال ۱۳۹۳ افزایش یافته است. این رقم شامل ۱۷۵۳۴ شماره در واحد های دولتی، ۵۲۸۶۹ شماره در واحد های تجاری و ۳۵۰۸۹۳ شماره در واحد های مسکونی در سال ۱۳۹۳ بوده است. در سال مذکور تعداد تلفن های منصوبه استان برابر با ۵۱۳۰۰۰ شماره بوده است تعداد تلفن های منصوبه استان در سال ۱۳۹۳ نسبت به سال قبل ثابت مانده است.

۱۰-۲-۲-تلفن همراه

تعداد تلفن های همراه استان در سال ۱۳۹۳ معادل ۹۹۲۲۷۵ دستگاه بوده که نسبت به سال قبل ۸ درصد رشد داشته است در سال ۱۳۹۲ تعداد تلفن های همراه در استان برابر با ۹۱۹۲۳۵ دستگاه بوده است.

۱۰-۲-۳-روستاهای دارای ارتباط تلفنی

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۲-۱۰) تعداد ۱۶۸۲ روستا در استان اردبیل در سال ۱۳۹۲ دارای ارتباط تلفنی بوده اند که این رقم در سال ۱۳۹۳ ثابت مانده است.

۱۰-۲-۴-تلفن های همگانی، ISP، مراکز دارای ارتباط تلفن بین شهری

تعداد تلفن های همگانی مشغول به کار در سطح استان در سال ۱۳۹۳ برابر با ۳۲۷۷ دستگاه بوده است که نسبت به سال قبل بدون تغییر باقی مانده است.

همچنین تعداد مراکز دارای ارتباط تلفن بین شهری برابر با ۴۰۰ مرکز بوده است که نسبت به سال ۱۳۹۲ معادل ۰,۳ درصد افزایش داشته است.

استان اردبیل در سال ۱۳۹۳ دارای ۲۶ مرکز شهری بوده که تمامی آنها دارای ISP بوده اند. در سال مذکور استان فاقد مرکز ارتباط بین المللی بوده و ارتباط به صورت غیر مستقیم و از طریق مرکز PC صورت می گرفته است.

۵-۲-۱۰- ضریب نفوذ تلفن

- ضریب نفوذ تلفن ثابت

ضریب نفوذ تلفن ثابت کل استان در سال ۱۳۹۲ برابر با ۳۲,۹۲ درصد بوده که با ۳,۲ درصد رشد به ۳۳,۹۸ درصد در سال ۱۳۹۳ افزایش یافته است. ضریب نفوذ تلفن ثابت شهری با ۳,۹ درصد افزایش از ۳۸,۳۷ درصد در سال ۱۳۹۲ به ۳۹,۸۷ درصد در سال ۱۳۹۳ رسیده است. در همین دوره ضریب نفوذ تلفن ثابت روستایی از ۲۳,۲۴ درصد به ۲۳,۵۲ درصد افزایش یافته و رشدی معادل ۱,۲ درصد داشته است.

ضریب نفوذ تلفن همراه

ضریب نفوذ تلفن همراه استان در سال ۱۳۹۲ معادل ۷۳,۶ درصد بوده که با ۷,۹ درصد رشد به ۷۹,۴۰ درصد افزایش یافته است. لازم به ذکر می باشد که ضریب نفوذ تلفن همراه استان از ۳۰/۳۱ درصد در سال ۱۳۸۷ به ۳۵ درصد در سال ۱۳۸۸ و ۴۱/۶ درصد در سال ۱۳۸۹ و ۵۲/۵۵ درصد در سال ۱۳۹۰ رسیده است که نشان دهنده رشد چشمگیر این شاخص در سال های اخیر در استان می باشد.

جدول شماره (۲-۱۰) وضعیت شاخص های مخابراتی استان اردبیل در سال های ۱۳۹۲-۱۳۹۳

عنوان	واحد	۱۳۹۲	۱۳۹۳	درصد تغییرات
تلفن منصوبه	شماره	۵۱۳۰۰۰	۵۱۳۰۰۰	۰
تلفن ثابت مشغول	واحد مسکونی	۳۳۹۵۶۱	۳۵۰۸۹۳	۳,۳
	واحد تجاری و صنعتی	۵۱۵۴۸	۵۲۸۶۹	۲,۵
	واحد دولتی	۱۶۶۲۴	۱۷۵۳۴	۵,۵
	جمع	۴۱۱۰۱۰	۴۲۴۲۳۱	۳,۲
تلفن همراه	دستگاه	۹۱۹۲۳۵	۹۹۲۲۷۵	۸
روستاهای دارای ارتباط تلفنی	روستا	۱۶۸۲	۱۶۸۲	۰
تلفن های همگانی مشغول به کار در سطح استان	دستگاه	۳۲۷۷	۳۲۷۷	۰
ضریب نفوذ تلفن ثابت شهری	درصد	۳۸,۳۷	۳۹,۸۷	۳,۹
ضریب نفوذ تلفن ثابت روستایی	درصد	۲۳,۲۴	۲۳,۵۲	۱,۲
ضریب نفوذ تلفن ثابت کل استان	درصد	۳۲,۹۲	۳۳,۹۸	۳,۲
ضریب نفوذ تلفن همراه کل استان	درصد	۷۳,۶	۷۹,۴۰	۷,۹
تعداد ISPهای موجود در استان	مرکز	۲	۲	۰
تعداد شهرهای دارای ISP	شهر	۲۶	۲۶	۰
مراکز دارای ارتباط بین شهری	مرکز	۳۹۹	۴۰۰	۰,۳
مراکز دارای ارتباط بین المللی*	مرکز	-	-	-
تعداد کانالهای بین المللی	کانال	-	-	-
تعداد کانالهای انتقال	کانال	-	-	-
تعداد خطوط پر سرعت دیتا	پورت	۴۲۲۶۵	۶۰۰۴۵	۴۲,۱
ضریب نفوذ اینترنت	درصد	۵۵	۵۵	۰

ماخذ: شرکت مخابرات استان اردبیل-۱۳۹۴

*ارتباط مستقیم وجود ندارد و ارتباط به صورت غیر مستقیم و از طریق مرکز PC (شرکت زیر ساخت) می باشد.

فصل یازدهم

عمران شهری، روستایی و

عشایری

۱۱-۱- عمران شهری

بخش عمران شهری را می‌توان مجموعه فعالیت‌هایی شامل ایجاد تاسیسات، تجهیزات و تسهیلات زیربنایی در شهرها و نیز آرایه خدمات شهری دانست که به این مجموعه به طور خاص در سال‌های اخیر توجه بیشتر به بهبود مدیریت امور شهری و محلی نیز افزوده شده است. در جدول شماره (۲-۱۱) جمعیت ساکن در نقاط شهری استان اردبیل طی دوره‌های آماری ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ مورد بررسی قرار گرفته است. در فاصله این سال‌ها جمعیت شهری استان اردبیل رشد و افزایش قابل توجهی داشته است. در سال ۱۳۶۵ از مجموع ۱۰۳۳۵۶۸ نفر جمعیت استان اردبیل ۴۵۱۵۳۵ نفر معادل ۴۳/۶۸ درصد ساکن نقاط شهری بوده‌اند. در مقطع آماری ۱۳۷۵ از کل جمعیت استان اردبیل که به ۱۱۶۸۰۱۱ نفر افزایش یافته است، ۵۸۸۷۹۹ نفر معادل ۵۰/۴۱ درصد در نقاط شهری ساکن بوده‌اند. در این دوره تقریباً نسبت شهرنشینی و روستانشینی در استان اردبیل برابر بوده است. در مقطع آماری ۱۳۸۵ تعداد جمعیت استان اردبیل به ۱۲۲۸۱۵۵ نفر افزایش یافته است. در این مقطع جمعیت شهرنشین استان به ۵۸/۲۶ درصد افزایش یافته است. در واقع از مجموع جمعیت استان در سال ۱۳۸۵ حدود ۷۱۵۵۹۷ نفر ساکن نقاط شهری استان بوده‌اند. براساس آخرین نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۰ استان اردبیل شامل ده شهرستان با ۲۹ بخش و ۲۶ شهر بوده است که تعداد ۷۸۵۳۴۲ نفر جمعیت شهری (۶۲/۹۰ درصد کل جمعیت استان) را در خود جای داده است.

بررسی توزیع و پراکنش جمعیت شهری استان اردبیل به تفکیک شهرستان در این مقطع نشان می‌دهد از مجموع ۷۸۵۳۴۲ نفر جمعیت شهری ساکن در نقاط شهری استان، ۶۰/۷۲ درصد در شهرستان اردبیل، ۱۲/۰۵ درصد در شهرستان پارس‌آباد، ۹/۱۳ درصد در شهرستان مشکین‌شهر، ۵/۹۹ درصد در شهرستان خلخال، ۳/۹۴ درصد در شهرستان گرمی، ۳/۰۱ درصد در شهرستان نمین، ۲/۸۶ درصد در شهرستان

بیله سوار، ۰/۹۰ درصد در شهرستان کوثر، ۰/۸۴ درصد در شهرستان نیرو ۰/۵۶ درصد در شهرستان سرعین ساکن بوده‌اند.

در این مقطع همچنان شهرستان اردبیل بالاترین نسبت شهرنشینی را در میان شهرستان های استان به خود اختصاص داده است. از مجموع ۵۶۴۳۶۵ نفر جمعیت ساکن در این شهرستان ۸۵/۹۶ درصد ساکن نقاط شهری بوده اند. پس از اردبیل شهرستان های پارس آباد و خلخال به ترتیب با نسبت شهرنشینی ۵۵/۵۹ و ۵۱/۸۲ درصد بیشترین تمرکز شهرنشینی را در استان داشته اند. در این مقطع شهرستان سرعین با نسبت ۲۴/۳۵ درصد پایین‌ترین میزان شهرنشینی را در استان به خود اختصاص داده است. پس از سرعین شهرستان کوثر با نسبت شهرنشینی ۲۷/۳۲ درصد قرار گرفته است.

طبقه بندی شهر های استان بر اساس اندازه جمعیتی شهر ها نشان می‌دهد که تعداد شهر های بزرگ (شهر های با بیش از ۲۵۰ هزار نفر جمعیت) یک شهر با ۳۸/۶۵ درصد جمعیتی استان و شهر های متوسط (با جمعیت بین ۵۰ تا ۲۵۰ هزار نفر جمعیت) ۲ شهر در مجموع با ۱۲/۴۷ درصد جمعیت شهری استان و تعداد شهر های کوچک (شهر های با جمعیت بین ۱۰ تا ۵۰ هزار نفر جمعیت) ۴ شهر با ۷/۷۹ درصد جمعیت شهری استان و تعداد روستا شهرها (کمتر از ۱۰ هزار نفر جمعیت) ۱۹ شهر با حدود ۵/۵۰ درصد از جمعیت شهری استان می باشد. مهمترین ویژگی شبکه شهری استان بالا بودن تعداد شهر های کمتر از ۱۰ هزار نفر جمعیت و تفاوت زیاد جمعیت شهری اولین شهر با شهر دوم می باشد.

جدول (۱-۱) جمعیت شهری شهرستان های استان اردبیل در سال ۱۳۹۰

ساکن در نقاط شهری		استان		شهرستان
درصد جمعیت شهری شهرستان	جمعیت شهری	درصد جمعیت شهری شهرستان از کل جمعیت شهری استان	جمعیت استان	
۱۰۰	۷۹۸۹۴۲	۱۰۰	۱۲۴۸۴۸۸	کل استان.....
۸۵/۹۶	۴۸۵۱۵۳	۶۰/۷۲	۵۶۴۳۶۵	اردبیل.....
۴۲/۵۷	۲۲۸۸۹	۲/۸۶	۵۳۷۶۸	بيله سوار.....
۵۵/۵۹	۹۶۲۷۹	۱۲/۰۵	۱۷۳۱۸۲	پارس آباد.....
۵۱/۸۲	۴۷۸۴۸	۵/۹۹	۹۲۳۳۲	خلخال.....
۲۴/۳۵	۴۴۴۰	۰/۵۶	۱۸۲۳۱	سرعین.....
۲۷/۳۲	۷۱۵۸	۰/۹۰	۲۶۱۹۸	کوثر.....
۴۸/۲۷	۷۲۹۵۸	۹/۱۳	۱۵۱۱۵۶	مشکین شهر..
۳۷/۳۸	۳۱۴۹۷	۳/۹۴	۸۴۲۶۷	مغان.....
۳۹/۲۱	۲۴۰۴۶	۳/۰۱	۶۱۳۳۳	نمین.....
۲۸/۲۱	۶۶۷۴	۰/۸۴	۲۳۶۵۶	نیر.....

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۹۰

جدول (۲-۱۱) جمعیت شهری در شهرهای استان در سال ۱۳۹۰

تراکم: نفر در هکتار

تراکم جمعیت ۱۳۹۰	تراکم جمعیت ۱۳۸۵	جمعیت				شهر
		۱۳۹۰	۱۳۸۵	۱۳۷۵	۱۳۶۵	
۵۹/۶	۴۵/۸	۷۸۵۳۴۲	۷۱۵۵۹۷	۵۸۸۷۹۹	۴۵۱۵۳۵	کل استان
۶۷/۵	۵۴/۹	۴۸۲۶۳۲	۴۱۸۲۶۲	۳۴۰۳۸۶	۲۸۱۹۷۳	اردبیل
۳۳/۱	۳۲/۲	۴۵۵۷	۳۹۷۱	۲۸۳۸	۲۰۴۲	اصلاندوز
۲۹/۱	۲۶/۴	۵۹۹۹	۵۲۴۲	۴۷۶۵	۳۹۱۰	آبی بیگلو
۴۰/۵	۳۷/۹	۱۵۱۸۳	۱۴۱۸۰	۱۳۲۵۳	۱۰۰۷۸	بيله سوار
۷۹/۹	۵۹/۳	۸۸۹۲۴	۸۲۲۵۶	۶۰۴۸۵	۲۹۴۳۸	پارس آباد
۲۰/۲	۱۱/۱	۲۵۴۴	۱۸۱۷	۱۰۰۶	۶۷۲	تازه کند انگوت
۳۹/۹	۳۰/۹	۷۷۰۶	۷۱۷۸	۵۸۶۳	۳۹۲۲	جعفر آباد
۶۵/۸	۵۵/۳	۴۱۱۶۵	۳۹۷۵۴	۳۵۶۱۲	۲۳۶۴۲	خلخال
۲۵/۳	۲۳/۲	۱۶۱۷	۱۸۹۵	۱۷۸۸	۱۶۰۷	رضی
۷۶/۷	۱۹/۶	۴۴۴۰	۴۵۹۹	۳۵۸۳	۳۲۳۸	سرعین
۶۸/۵	۵۲/۹	۶۰۸۴	۶۱۶۱	۴۷۶۰	۵۶۰۴	عنبران
۱۷/۸	۳۵/۹	۲۱۰۵	۲۸۴۱	۳۶۶۲	۳۹۱۱	کلور
۱۰/۷	۱۲/۹	۸۵۴	۸۵۴	۱۰۳۷	۱۳۱۹	کورائیم
۵۳/۶	۵۲/۲	۲۸۹۵۳	۲۸۹۳۲	۲۸۱۶۶	۱۹۹۴۶	گرمی
۶۰/۵	۴۹/۲	۷۱۵۸	۷۲۶۱	۶۸۰۵	۶۱۲۱	گیوی
۳۳	۴۰/۴	۲۵۸۳	۲۹۷۱	۳۸۷۴	۴۹۷۷	لاهرود
۴۹	۴۰/۱	۶۶۸۸۳	۶۳۶۵۵	۴۹۷۸۷	۳۲۴۵۹	مشکین شهر
۴۹/۸	۳۷/۴	۱۱۹۶۳	۱۰۴۵۶	۷۸۵۲	۵۱۳۸	نمین
۲۱/۸	۳۰/۳	۵۸۲۰	۵۴۶۰	۵۰۹۱	۴۴۴۹	نیر
۳۲/۲	۳۱/۷	۴۵۷۸	۵۱۴۵	۵۰۶۵	۴۰۰۱	هشتجین
۷/۷	۸/۳	۲۵۲۱	۲۷۰۷	-	-	هیر
۳۸/۳	۳۸/۴	۲۷۹۸	۲۸۰۵	-	-	تازه کند
۳/۵	۴	۱۱۱۴	۱۲۸۵	-	-	فخرآباد
۵/۱	۴/۶	۷۶۱	۶۸۸	-	-	مرادلو
۲۲/۲	۲۱/۸	۲۱۵۲	۲۱۱۳	-	-	قصابه
۴۰/۴	۳۷/۵	۳۳۴۹	۳۱۱۶	-	-	اسلام آباد

مأخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۹۰

۱۱-۱-۱-۱-۱-۱ آب و فاضلاب شهری

۱۱-۱-۱-۱-۱-۱ وضعیت آب شهری و میزان هدر رفت آن

معاونت آب و فاضلاب شهری با هدف سازماندهی امور آب و فاضلاب در وزارت نیرو در تاریخ ۱۳۶۹/۱۰/۱۱ در مجلس تصویب و برای اجرا به دولت ابلاغ گردید.

وظیفه این شرکت، ایجاد تاسیسات تامین و توزیع آب شهری و تاسیسات مرتبط با جمع آوری، انتقال و تصفیه فاضلاب و همچنین بهره برداری از این امکانات می باشد.

بر اساس آمار سال ۱۳۹۳ حدود ۹۹/۹۷ درصد جمعیت شهری استان تحت پوشش آب آشامیدنی سالم قرار داشته اند که این رقم نسبت به سال ۱۳۹۲ حدود ۹۹/۹۴ درصد بوده است که رقم سال ۹۳ نسبت به سال ۹۲ حدود ۰/۰۳ درصد رشد نشان می دهد. (جدول ۱۱-۵)

طبق تعریف؛ مخازن آب محل ذخیره آب به صورت سازه بتنی یا فلزی است که به صورت زمینی یا هوایی نصب می شود که مطابق با شاخص های استاندارد بایستی آب مورد نیاز شهر را ذخیره و یا تامین فشار نماید.

بر اساس اطلاعات شرکت آب و فاضلاب شهری حجم مخازن آب استان در سال ۱۳۹۳ حدود ۲۴۱,۰۵۴ هزار متر مکعب و حجم آب تصفیه شده در تصفیه خانه های شهرهای استان در سال مذکور ۹۳۳۷۱ هزار متر مکعب بوده است از سوی دیگر حداکثر ظرفیت تامین آب در سال ۱۳۹۳ در استان ۱۴۳۴۴۰ هزار متر مکعب و حجم سالانه آب فروخته شده ۵۴۴۷۰ هزار متر مکعب بوده است.

بررسی نسبت ظرفیت تامین به حجم آب تصفیه شده استان گویای آنست که ۳۵ درصد از آب تامین شده بدون تصفیه باقی می ماند به عبارت دیگر ظرفیت تصفیه نسبت به تامین ۳۵ درصد پایین می باشد (این شاخص ۵۰۰۶۹ هزار متر مکعب در سال می باشد).

بررسی شاخص آب به حساب نیامده در سال فوق در استان ۲۲,۸۴ درصد بوده است که با توجه به کمبود آب و مسئله توجه به حفظ و مدیریت مصرف بهینه آب قابل تامل می باشد.

جدول (۳-۱۱) وضعیت منابع تامین کننده آب شرب مناطق شهری استان در سال ۱۳۹۳

واحد: هزار مترمکعب

ظرفیت تامین	حجم مخازن	نسبت آب به حساب...	حجم سالانه آب فروخته شده	حجم آب تصفیه شده	حجم آب خام				سال
					منابع زیرزمینی		منابع سطحی		
					درصد	حجم	درصد	حجم	
۱۴۳۴۴۰	241.05 4	۲۲,۸۴	۵۴۴۷۰	۹۳۳۷۱	28.39	20040	71.61	۵۰۵۵۰	۱۳۹۳

ماخذ: شرکت آب فاضلاب استان

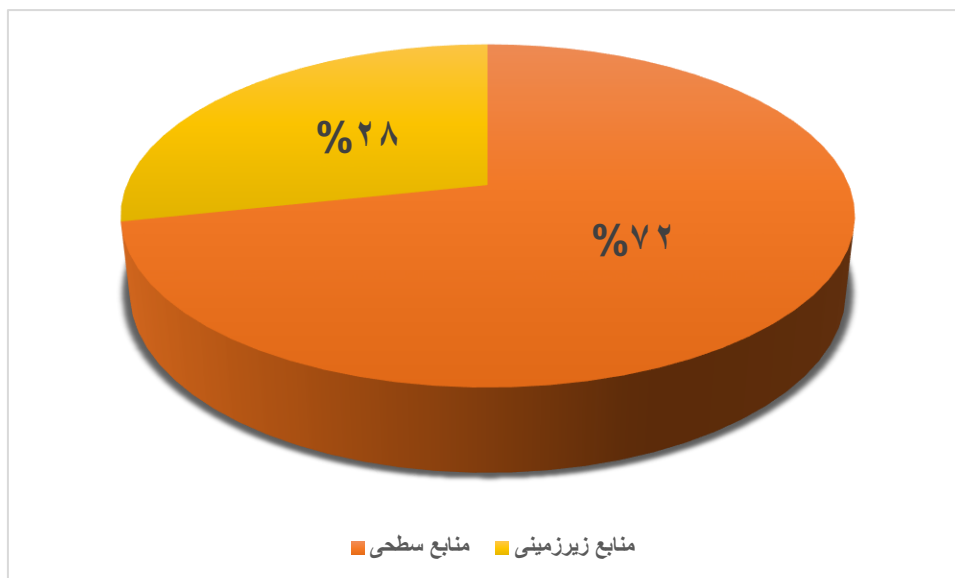
جدول (۴-۱۱) تعداد انشعاب مشترکین و مقدار فروش آب در مناطق شهری در سال ۱۳۹۳

واحد: هزار مکعب

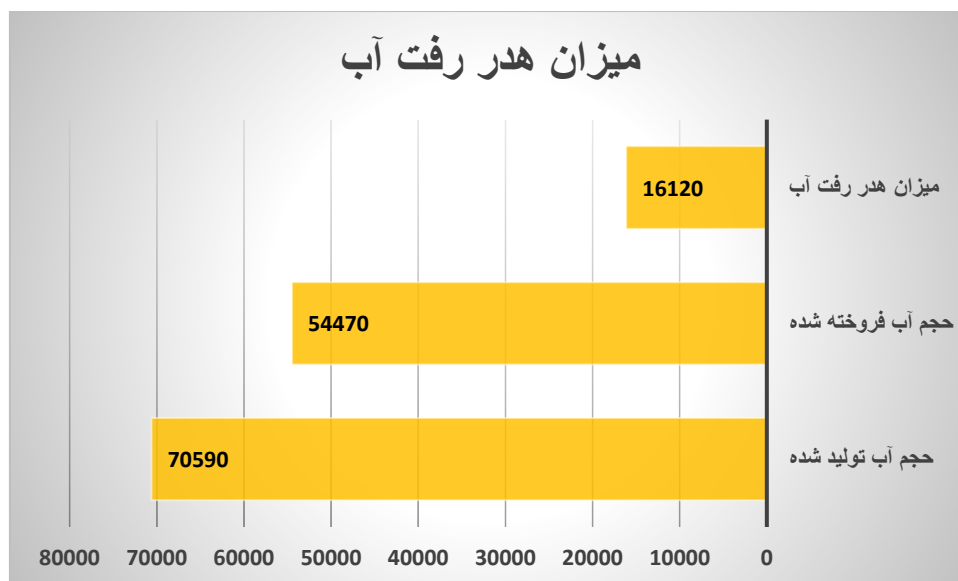
تعداد آحاد خانگی	غیر خانگی		خانگی		کل		سال
	تعداد مشترکین (واحد)	حجم فروش	تعداد مشترکین (فقره)	حجم فروش	تعداد مشترکین (فقره)	حجم فروش	
۲۷۵۴۶۱	۹۸۱۰	۳۱۹۹۰	۴۴۶۶۰	۲۵۲۵۳۹	۵۴۴۷۰	۲۸۴۵۲۹	۱۳۹۳

ماخذ: شرکت آب فاضلاب استان

نمودار (۱-۱۱) وضعیت منابع تامین آب شهری استان اردبیل در سال ۱۳۹۳

جدول (۲-۱۱) میزان هدر رفت آب تولیدی استان در سال ۱۳۹۳

نمودار (۳-۱۱) درصد مشترکین آب شهری استان در سال ۱۳۹۳

شاخص آب به حساب نیامده به عنوان یکی از هدفها برای اصلاح و توسعه شبکه آب به حساب می آید شاخص مربوط به این فعالیت، نسبت تفاضل آب فروخته شده و آب ورودی به شبکه به کل آب ورودی به شبکه است. بررسی دلایل عمده این هدررفت آب نشانگر آنست که عواملی چون فرسودگی شبکه، استفاده غیر مجاز، مصارف عمومی که فاقد کنتور می باشند، از مهمترین علل این مشکل هستند.

بر این اساس کاهش میزان هدر رفت آب یکی از مهمترین اهداف در افزایش بهره وری از منابع آبی است از این رو سرمایه گذاری در نوسازی و بازسازی شبکه در سطح شهرهای استان و لزوم بازنگری و توجه به این امر با عنایت به هزینه بالای آماده سازی آب برای مصارف ضروری می باشد.

۱۱-۱-۱-۲- منابع تامین آب شرب شهری

بررسی وضعیت منابع تامین آب خام استان در سال ۱۳۹۳ گویای آنست که ۷۱,۶۱ درصد محل تامین آب از منابع سطحی و ۲۸,۳۹ درصد از منابع زیرزمینی بوده است. (جدول ۱۱-۳)

از این رو مهمترین منبع تامین آب شرب شهری استان از محل آب سطحی بوده است که البته با توجه به پتانسیل های موجود در آب های سطحی استان ضریب برداشت از این آب ها به ترتیب ۵۳ درصد و ۹۱ درصد بوده است که لزوم توجه به افزایش مهار آب های سطحی در خصوص بهره برداری جهت تامین منابع آب استان ضروری می باشد.

یکی دیگر از شاخص های مهم استان در بررسی وضعیت شبکه آب آشامیدنی شهرهای استان نسبت حجم مخازن ذخیره آب به کل مصرف روزانه آب است. از این رو این شاخص در استان گویای آنست که ظرفیت مخازن ذخیره آب شهرهای استان ۱/۶۱ برابر مصرف روزانه مناطق شهری استان می باشد.

۱۱-۱-۱-۳- وضعیت مصرف آب شرب شهری استان

بررسی شاخص تعداد انشعابات در استان در سال ۱۳۹۳ نشان می دهد که از مجموع ۲۸۴۵۲۹ فقره مشترکین توزیع شده، ۸۸،۷۶ درصد مشترکین خانگی و ۱۱،۲۴ مشترکین غیرخانگی بوده اند. از سوی دیگر نگاهی به وضعیت فروش آب شهری در استان گویای آنست که از مجموع ۵۴۴۷۰ هزار متر مکعب آب فروخته در سال فوق ۸۱،۹۹ درصد به مصرف کنندگان خانگی و ۱۸،۱ درصد به مصرف کنندگان غیر خانگی فروخته شده است. (جدول ۱۱-۴)

از این رو مصرف خانگی آب شرب شهری به لحاظ تعداد مشترکین و درصد آنها از مصرف کنندگان غیر خانگی در استان بالاتر بوده است و بیشتر مقدار آب فروخته شده توسط این گروه از مشترکین مورد استفاده قرار می گیرد.

۱۱-۱-۱-۴- وضعیت فاضلاب شهری استان

بر اساس آمار شرکت آب و فاضلاب شهری استان در سال ۱۳۹۳ حدود ۱۰۹۸،۰۷ کیلومتر شبکه جمع آوری فاضلاب وجود داشته است که البته این رقم در سال ۹۲ حدود ۹۵۸،۳۳ کیلومتر بوده که نسبت به سال قبل ۱۴،۶ درصد افزایش نشان می دهد.

بررسی وضعیت انشعابات فاضلاب در سال ۹۳ گویای آنست که ۱۳۴۴۳۳ انشعاب فاضلاب مورد استفاده همشهریان در استان بوده که ۴۵،۲۲ درصد جمعیت شهری استان را تحت پوشش قرار داده است مقایسه این شاخص نسبت به سال قبل بیانگر آنست که در سال ۹۳ نزدیک به ۱۳،۴۵ درصد افزایش انشعاب و ۳،۰۲ درصد افزایش در جمعیت تحت پوشش شبکه فاضلاب استان صورت گرفته است. نکته حائز اهمیت پایین بودن جمعیت تحت پوشش شبکه فاضلاب می باشد (۴۵،۲۲) که با توجه به اهمیت تصفیه و استفاده دوباره از آب های مصرفی لزوم سرمایه گذاری بیشتر برای تحت پوشش قرار گرفتن کل جمعیت شهری استان اجتناب ناپذیر است.

جدول (۵-۱۱) برخی شاخص های عمران شهری استان اردبیل در سال های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳

ردیف	عنوان	واحد	۱۳۹۲	۱۳۹۳	درصد رشد
۱	تعداد انشعابات آب شهری	انشعاب	292063	308741	5.7
۲	جمعیت تحت پوشش آب شهری	درصد	99.94	99.97	0.03
۳	طول شبکه جمع آوری فاضلاب شهری	کیلومتر	958.33	1098.07	14.6
۴	تعداد انشعابات فاضلاب شهری	انشعاب	118497	134433	13.45
۵	جمعیت تحت پوشش فاضلاب شهری	نفر	346795	376880	8.7
۶	جمعیت تحت پوشش فاضلاب شهری	درصد	42.2	45.22	3.02

ماخذ: شرکت آب فاضلاب شهری استان اردبیل

۱۱-۱-۲- خدمات شهری :

خدمات شهری در معنای عام خود می تواند بسیاری از فعالیتهای خدماتی مورد نیاز برای اداره امور شهری را در برگیرد. اما باید این نکته را در نظر داشت که شناخت و طبقه بندی فعالیتها در این زمینه به نحوه مدیریت شهری وابستگی دارد، چرا که تعیین «حوزه عملی» فعالیتها در خدمات شهری نیازمند تعیین نحوه مدیریت شهری و تعیین روابط بخشی و منطقه ای است. خدمات شهری را در ایران می توان به ۴ گروه عمده به شرح زیر تقسیم کرد:

۱۱-۱-۲-۱- خدمات حمل و نقل عمومی و ترافیک:

حمل و نقل شهری در ایران از چهار بخش اصلی شامل حمل و نقل شهری از طریق اتوبوسرانی، مینی بوسرانی، تاکسیرانی و مترو تشکیل شده است که با توجه به سیاستهای حفاظت از محیط زیست و کاهش تصادفات رانندگی لزوم توجه به توسعه بخش حمل و نقل عمومی به عنوان یکی از ارکان اساسی توسعه یافتگی ضروری است. از نظر ناوگان حمل و نقل شهری استان بر اساس آمار سال ۱۳۹۳ از مجموع ۴۱۰۰ دستگاه وسیله نقلیه موجود درون شهری ۱۶۵ دستگاه اتوبوس، ۴۸۵ دستگاه مینی بوس و ۳۴۵۰ دستگاه فعال بوده اند. سرانه اتوبوس به ازای هر ده هزار نفر جمعیت نقاط شهری ۱،۳ دستگاه و برای مینی بوس ۳،۹ دستگاه و تاکسی ۲۷،۶ دستگاه بوده است. بر این اساس وسیله نقلیه سواری برای حمل و نقل شهری مناسب ترین وسیله در ناوگان حمل و نقل شهری در استان محسوب می شد.

جدول (۶-۱۱) شمار وسیله نقلیه عمومی درون شهری استان در سال ۱۳۹۳

شرح	شمار وسیله نقلیه	درون استانی		سرانه وسیله نقلیه به ازای ده هزار نفر
		مسافر جایجا شده	سفر	
جمع	۴۱۰۰	۱۱۶۷۸۵۰	۲۱۳۵۱۶	32.8
اتوبوس	۱۶۵	۲۶۱۲۴۶	۱۷۸۴۵	1.3
مینی بوس	۴۸۵	۱۰۲۶۴۹	۷۷۸۷	3.9
تاکسی	۳۴۵۰	۸۰۳۹۵۵	۱۸۷۸۸۴	27.6

ماخذ: سالنامه آماری استان ۱۳۹۳

۱۱-۱-۲-۱-۲- خدمات بهداشت شهری:

به آن دسته از خدمات شهری گفته می شود که در جهت بهبود محیط شهری از نظر مسائل بهداشتی موثر می باشند که شامل آب آشامیدنی، کنترل بهداشتی و اماکن عمومی و ... می باشد. بر اساس قانون پسماندها که در سال ۱۳۸۴ آیین نامه اجرایی آن به تصویب رسیده، پسماندها به پنج گروه اصلی شامل: پسماندهای عادی، بیمارستانی (ویژه)، کشاورزی و صنعتی تقسیم می شوند.

بر اساس ماده (۷) قانون مدیریت پسماندها، مدیریت اجرایی تمام پسماندها غیر از صنعتی و بیمارستانی در شهرها و روستاها و حریم آنها به عهده شهرداریها و دهیاریها و در خارج از حوزه و وظایف شهرداری ها و دهیاری های به عهده بخشداری ها است. مدیریت اجرایی پسماندهای صنعتی و بیمارستانی به عهده تولید کننده خواهد بود و در صورت تبدیل آن به پسماندهای عادی به عهده شهرداری ها، دهیاری ها و بخشداری ها خواهد بود.

در سال ۱۳۹۳ در استان اردبیل ۳۷۶۸۶۴ تن زباله تولید شده که توسط ۱۱۵ دستگاه خودرو حمل زباله از سطح شهرهای استان جمع آوری و دفع گردیده است.

در سال مذکور تعداد ۱۴ باب کشتارگاه در سطح شهرهای استان ذبح دام را به صورت بهداشتی و صنعتی به عهده داشته اند. بر اساس آمار موجود در این زمینه بطور متوسط روزانه ۷۰۷ دام سبک و ۱۰۲ دام سنگین جهت مصرف کشتار می شوند. با توجه به موقعیت استان و اهمیت مصرف گوشت قرمز در جیره غذایی اهالی استان لزوم توجه به کنترل ذبح محلی جهت جلوگیری از بیماری های مشترک بین انسان و دام ضروری به نظر می رسد.

علاوه بر این در سال ۱۳۹۳ تعداد ۶ میدان میوه و تره بار با وسعت ۱۰۰۶۸۳ متر مربع در استان وظیفه تامین میوه و سبزیجات شهروندان را به عهده داشته اند.

از نظر استاندارد می بایست به ازای هر پنجاه هزار نفر جمعیت برای خدمات دهی و دسترسی بهتر در سطح شهرها یک میدان میوه و تره بار فعال باشد که این شاخص در سطح شهرهای استان ۰,۳۸ به ازای هر پنجاه هزار نفر می باشد که نشان دهنده فاصله تا شاخص استاندارد است.

بررسی سایر خدمات بهداشت شهری در سال ۱۳۹۳ گویای آنست که تعداد ۵۴ گورستان با وسعت ۱۵۴۹۳۳۴ مترمربع، ۹ باب حمام عمومی و ۱۳۴ چشمه توالی عمومی در سطح شهرهای استان جهت ارائه خدمات به همشهریان فعال بوده اند.

جدول (۷-۱۱) وضعیت واحدهای ارائه دهنده خدمات بهداشتی استان در سال ۱۳۹۳

سرویس بهداشتی عمومی	گورستان و غسل خانه		تعداد کشتار دام (راس در روز)			جمع آوری زباله		سال
	توالی عمومی (چشمه)	حمام عمومی (باب)	تعداد	متوسط کشتار روزانه دام سنگین	متوسط کشتار روزانه دام سبک	تعداد کشتارگاه	تعداد خودرو حمل زباله (دستگاه) / زباله حمل شده (تن)	
۱۳۴	۹	۱۵۴۹۳۳۴	۵۴	۱۰۲	۷۰۷	۱۴	۳۷۶۸۶۴ / ۱۱۵	۱۳۹۳

ماخذ: سالنامه آماری استان ۱۳۹۲

۱۱-۱-۲-۳- خدمات رفاهی و تفریحی و ایمنی :

شامل آن دسته از خدمات شهری است که مربوط به ایجاد تمهیدات لازم برای گذرانیدن اوقات فراغت شهروندان شامل ایجاد و مدیریت فضاهای کالبدی برای انجام فعالیت های رفاهی و تفریحی چون؛ کتابخانه های عمومی، زمین های ورزشی، فضاهای باز و تفرجگاههای طبیعی پیرامون شهرها می باشد. همچنین خدمات حفاظتی و ایمنی در سطح شهرها شامل خدمات مربوط به آتش نشانی و ایمنی و حوادث مترقبه است.

با توجه به توسعه شهرنشینی و زندگی ماشینی انسان ها نیازمند ارتباط بیشتر با محیط طبیعی هستند این امر موجب لزوم توسعه فضاهای سبز شهری، پارک ها و محیط های طبیعی و تفریحی در داخل شهرها شده است. در سال ۱۳۹۳ کل فضای سبز شهری استان ۸۳۳۲۵۹۲ متر مربع بوده است که سرانه این فضا در سطح استان ۱۰,۴۳ مترمربع بوده است همچنین ۷۵ پارک عمومی با وسعت ۲۶۹۵۸۸۴ متر مربع در سطح استان وظیفه ایجاد فضاهای مناسب برای تفریح و گذرانیدن اوقات فراغت شهروندان را در پارکها و فضای سبز بعهده داشته اند.

جدول (۸-۱۱) وضعیت واحدهای ارائه دهنده خدمات رفاهی و تفریحی و ایمنی استان در سال ۱۳۹۳

تعداد ایستگاه آتش نشانی	پارک عمومی و فضای سبز					میدان میوه و تره بار			سال
	فضای سبز		پارک عمومی			تعداد	وسعت (مترمربع)	تعداد به ازای هر پنجاه هزار نفر	
	سرانه	وسعت (مترمربع)	سرانه	وسعت (مترمربع)	تعداد				
۲۵	...	۸۳۳۲۵۹۲	...	۲۶۹۵۸۸۴	۷۵	...	۱۰۰۶۸۳	۶	۱۳۹۳

ماخذ: سالنامه آماری استان ۱۳۹۳

لازم به ذکر است که سرانه پارکهای عمومی ۳,۳۷ متر مربع برای جمعیت شهری استان بوده است و وجود انبوه گردشگران در فصل تابستان احداث کمپینگ های استاندارد در مرکز استان برای رفاه حال ایشان و جلوگیری از اتراق مسافری در کنار خیابان های شهری یا در بوستان های شهری با عنایت به شاخص سرانه پایین پارک های عمومی ضروری می باشد.

سازمان آتش نشانی به شکل سازمانی وابسته به شهرداری ها بوده و با شخصیت حقوقی مستقل و استقلال مالی و اداری در هر شهر تشکیل می شوند. مهمترین وظیفه این سازمان نجات جان افراد، مهار و اطفاغ آتش سوزی ها، حفاظت از سرمایه های ملی و ارائه آموزش های عمومی و تخصصی در جهت ارتقاء سطح فرهنگ ایمنی شهروندان می باشد.

با عنایت به توسعه شهرنشینی و زندگی صنعتی در مراکز تولیدی و کارگاهی و نیز انبارهای نگهداری کالا و محصولات، احتمال بروز حوادث و خطرات را برای شهروندان افزایش داده است. از این رو در سال ۱۳۹۳ در سطح شهرهای استان ۲۵ ایستگاه آتش نشانی ارائه خدمات آتش نشانی را بعهده داشته اند. نکته قابل توجه در این زمینه ارائه خدمات آتش نشانی در کوتاه ترین زمان ممکن است تا از بروز خسارتهای مالی و جانی بیشتر جلوگیری بعمل آید. بنابراین فاصله مکانی و استقرار ایستگاه ها و توجه به ترافیک مسیرهای داخل شهری نیازمند توجه به گسترش کمی و کیفی ایستگاه های آتش نشانی را با عنایت به شاخص استاندارد یک ایستگاه برای هر ده هزار نفر اجتناب ناپذیر می کند.

۱۱-۱-۳- مسکن شهری

افزایش جمعیت، ارتقاء درآمدها و بالا رفتن سطح زندگی و فرهنگ مصرفی مردم در دهه های اخیر نیازمندی های مختلف شهری را به خصوص در زمینه مسکن ایجاد نموده است. از این رو عرضه کنندگان بخش مسکن در بخش های عمومی و خصوصی تلاش نموده اند با ایجاد پروژه های مختلف از جمله مسکن مهر به انواع تقاضاها در این بخش پاسخ دهند.

بر این اساس بررسی شاخص های کمی چون تراکم خانوار در واحد مسکونی، تراکم فرد در واحد مسکونی، سطح زیربنای واحد و ... و نیز شاخص های کیفی از جمله نوع اسکلت و مصالح به کار رفته، نحوه تصرف مسکن و میزان برخورداری از تسهیلات؛ چهره بخش مسکن استان را نمایان خواهد کرد.

۱۱-۱-۳-۱- شاخص تراکم خانوار و نفر در واحد مسکونی در مناطق شهری

یکی از کاربردی ترین شاخص ها در بحث شاخص های کمی، تراکم خانوار در واحد مسکونی است که نشان دهنده تعداد خانوارهایی است که به طور متوسط در هر واحد مسکونی ساکن هستند. بزرگتر بودن این شاخص از عدد یک مبین عدم برابری بین تعداد واحدهای مسکونی و خانوار شهری است که هر چه این شکاف بیشتر باشد کمبود بیشتر خواهد بود.

بر اساس نتایج سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ تعداد خانوارهای شهری ساکن در واحدهای مسکونی استان در حدود ۱۷۰۹۶۸ خانوار بوده که در سال ۱۳۹۰ به ۲۱۸۸۳۷ خانوار افزایش یافته است. طی همین دوره تعداد واحدهای مسکونی شهری استان از ۲۵۳۹۱۲ واحد به ۳۱۷۹۱۸ واحد مسکونی افزایش یافته است.

به طوری که رشد متوسط تعداد واحد مسکونی شهری استان طی سال های ۱۳۹۰-۱۳۸۵ در حدود ۵/۰۴ درصد و رشد متوسط سالیانه خانوارهای معمولی ساکنین در مناطق شهری استان ۵/۶ درصد بوده است. از این رو بررسی تراکم خانوار در واحد مسکونی در سال ۸۵ در استان ۰/۶۷ خانوار در واحد مسکونی بوده که

این رقم در سال ۹۰ به ۰/۶۹ خانوار در واحد مسکونی بالغ گردیده است به نظر می رسد که بالا بودن رشد خانوار شهری طی سال های مذکور به نسبت ۰/۵۶ درصد رشد واحدهای مسکونی باعث افزایش تراکم خانوار در واحد مسکونی در این مدت حدود ۰/۰۲ خانوار در واحد مسکونی شده است. این در حالی است که این شاخص در کشور در سال ۸۵ حدود ۱/۰۸ خانوار و در واحد مسکونی بوده که در سال ۹۰ به ۱/۰۴ خانوار در واحد مسکونی کاهش یافته است. مقایسه این شاخص در استان و کشور بیانگر آنست که استان نسبت به کشور از وضعیت مساعد تری برخوردار می باشد.

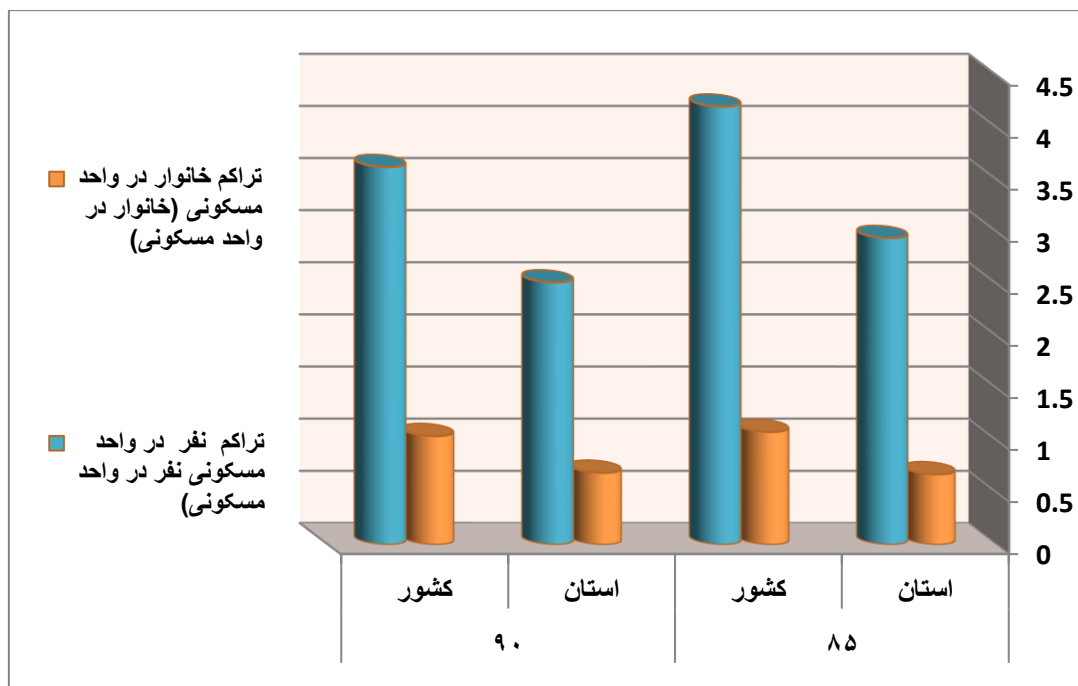
از نظر تراکم نفر در واحد مسکونی مناطق شهری استان در سال ۱۳۸۵ حدود ۲/۹۴ نفر در واحد مسکونی بوده که این رقم در سال ۱۳۹۰ به ۲/۵۱ نفر در واحد مسکونی کاهش یافته است. در صورتی که این شاخص در کشور در سال ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ به ترتیب ۴/۲ و ۳/۶۲ نفر در واحد مسکونی بوده است که در کشور هم وضعیت قابل مشاهده است. مقایسه رقم استان در این شاخص با رقم کشور به خوبی بیانگر آنست که در سال ۸۵ و ۹۰ به ترتیب تفاوت ۲/۲۶ و ۱/۱۱ نفر در واحد مسکونی وضعیت استان را در این شاخص بهتر از کشور نشان می دهد. به طوری که به راحتی می توان ارتقای کمی و کیفی واحدهای مسکونی خانوار شهری استان و کشور را از نظر کاهش ازدحام افراد در واحد مسکونی مشاهده کرد.

جدول (۹-۱۱) مقایسه شاخص تراکم خانوار و نفر در واحد مسکونی در مناطق شهری استان و کشور طی سال های ۱۳۸۵-۱۳۹۰

سال	شرح	شمار واحد مسکونی (واحد)	شمار خانوار (خانوار)	شمار جمعیت شهری	تراکم خانوار در واحد مسکونی	تراکم نفر در واحد مسکونی (نفر)
۱۳۸۵	استان	۲۵۳۹۱۲	۱۷۰۹۶۸	۷۴۶۲۲۶	۰/۶۷	۲/۹۴
	کشور	۱۱۴۳۱۸۸۰	۱۲۴۰۵۵۸۴	۴۸۲۵۹۹۶۴	۱/۰۸	۴/۲
۱۳۹۰	استان	۳۱۷۹۱۸	۲۱۸۸۳۷	۷۹۸۹۴۲	۰/۶۹	۲/۵۱
	کشور	۱۴۷۸۲۱۱۴	۱۵۴۲۷۸۴۸	۵۳۶۴۶۶۶۱	۱/۰۴	۳/۶۲

ماخذ: نتایج سرشماری نفوس و مسکن استان

نمودار (۵-۱۱) مقایسه تراکم نفر و خانوار در استان و کشور طی سال های ۸۵ و ۹۰

۱۱-۱-۳-۲- نوع استفاده از ساختمان ها

بر اساس جدول (۱۰-۱۱) در سال ۱۳۹۳ در مناطق شهری استان ۲۴۵۲ فقره پروانه ا حداث بنا تو سط شهرداری ها صادر شده است از این تعداد پروانه ۱۷۷۴ فقره صرفاً برای ا حداث ساختمان مسکونی، ۳۸۴ فقره برای ساختمان مسکونی و کارگاهی و ۲۵۹ فقره برای ساختمان بازر گانی و ۳۲ فقره برای ساختمان آموزشی، بهداشتی و صنعتی و ۳ فقره سایر بوده است. از این رو بیشترین تعداد پروانه های ساختمانی صادر شده با ۷۲٫۳۲ درصد برای ساختمان های مسکونی و کم ترین میزان با ۰٫۱۲ و ۱٫۳۱ درصد به ساختمان های صنعتی، بهداشتی و آموزشی و سایر کاربریها اختصاص یافته است.

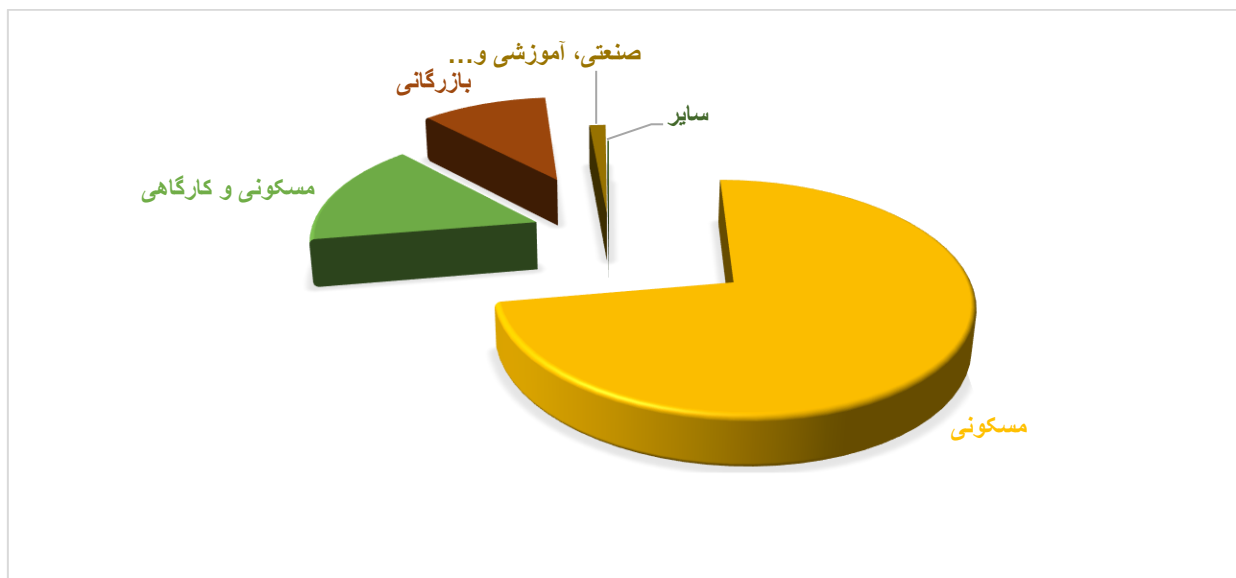
در مناطق شهری در سال ۱۳۹۳ بیشترین تعداد پروانه های ساختمانی صادر شده مربوط به ساختمان های پنج طبقه و بیشتر با ۲۶٫۶۷ درصد بوده که کمترین میزان به ساختمان چهار طبقه با ۹٫۷۹ درصد اختصاص داشته است.

جدول (۱۰-۱۱) شمار پروانه های ساختمانی صادر شده برای احداث بنا بر حسب نوع استفاده و تعداد طبقات در نقاط شهری استان سال ۱۳۹۳

سال	شرح	کل پروانه	مسکونی	مسکونی و کارگاهی	بازرگانی	صنعتی، آموزشی و بهداشتی	سایر	یک طبقه	دو طبقه	سه طبقه	چهار طبقه	پنج طبقه و بیشتر
۱۳۹۳	تعداد	۲۴۵۲	۱۷۷۴	۳۸۴	۲۵۹	۳۲	۳	۵۳۸	۵۶۳	۴۵۷	۲۴۰	۶۵۴
	سهم (درصد)	100	72.35	15.66	10.56	1.31	0.12	21.94	22.96	18.64	9.79	26.67

ماخذ: سالنامه آماری کشور

نمودار (۶-۱۱) سهم پروانه های ساختمانی صادر شده بر حسب نوع استفاده در نقاط شهری در سال ۱۳۹۳

افزایش بهای زمین و گرایش مردم به ماندن در محله های قدیمی باعث شده است که در استان اردبیل بیشتر مردم به ساخت مسکن در بافت فرسوده مبادرت نمایند و از سوی دیگر بالا بودن قیمت زمین و عدم امکان مالی برای خرید واحدهای ویلایی گرایش به ساخت واحدهای چهار طبقه و بیشتر را بلافاصله تمام شده و موقعیت ساختمان برای متقاضیان مسکن دلخواه نموده است.

۱۱-۱-۳-۳- زمین

عرضه زمین یکی از مهمترین و اثر گذارترین عوامل در عرضه واحدهای مسکونی در مناطق شهری محسوب می شود. بر اساس مطالعات صورت گرفته در طرح جامع مسکن طی دو دهه گذشته دولت سهمی معادل ۴۹ درصد در تامین زمین مسکونی در سطح کشور داشته است. ضمن اینکه سهم هزینه زمین در تولید مسکن طی همین مدت ۴۰ درصد برآورد شده است^(۱) (فصلنامه اقتصاد مسکن شماره ۳۹). در سال ۱۳۹۳ از کل ۷۵۰۷۵۱ مترمربع زمین اختصاص یافته برای احداث بنا در مناطق شهری استان اردبیل در سال ۱۳۹۳ حدود ۶۳،۴۶ درصد آن زمین بایر، ۳۶،۰۱ درصد ساختمان تخریبی و ۰،۵۳ درصد جزء باغ یا مزرعه بوده است.

جدول (۱۱-۱۱) شمار پروانه های ساختمانی صادر شده برای احداث بنا در نقاط شهری بر حسب وضعیت قبلی زمین در سال ۱۳۹۳

شرح	جمع		زمین بایر		باغ یا مزرعه		ساختمان تخریبی	
	کل پروانه (فقره)	مساحت (مترمربع)	کل پروانه (فقره)	مساحت (مترمربع)	کل پروانه (فقره)	مساحت (مترمربع)	کل پروانه (فقره)	مساحت (مترمربع)
تعداد	۲۴۵۲	۷۵۰۷۲۱	۱۵۵۶	۴۰۳۱۵۸	۱۳	۲۱۲۱۸	۸۸۳	۳۲۶۳۴۵
سهم (درصد)	۱۰۰	۱۰۰	۶۳.۴۶	۵۳.۷	۰.۵۳	۲.۸۳	۳۶.۰۱	۴۳.۴۷

ماخذ: سالنامه آماری کشور

از این رو بالا بودن نقش زمین بایر در میزان مجوزهای صادره برای احداث بنا حکایت از افزایش شهرکها و بزرگتر شدن شهرهای استان دارد، همچنین پروانه های صادر شده برای ساختمان تخریبی گویای گرایش مردم به بازسازی و نوسازی بافت های فرسوده شهری و نیز بالا بودن قیمت زمین می باشد.

۱۱-۱-۳-۴- ساختمان و اسکلت ساختمان

بنا به تعریف ساخت واحدهای مسکونی با بتن آرمه، اسکلت فلزی، آجر و آهن و سنگ و آهن را واحدهای مسکونی بادوام و ساخت واحدهای مسکونی با مصالح عمده آجر و چوب، سنگ و چوب، بلوک سیمانی، تمام آجر سنگ و آجر و تمام چوب را واحدهای مسکونی نیمه بادوام و واحدهای مسکونی با مصالح عمده خشت و چوب، خشت و گل و نظایر آن واحدهای مسکونی کم دوام و واحدهای مسکونی به صورت کپر، زاغه و نظایر آن در قالب واحدهای مسکونی بی دوام طبقه بندی می شود.

با مطالعات صورت گرفته در طرح جامع مسکن کشور به طور کلی سهم واحدهای مسکونی کم دوام و قدیمی در نقاط شهری کشور ۳۰ درصد و در مناطق روستایی حدود ۶۸ درصد می باشد. بر اساس همین مطالعات ۷۶ درصد واحدهای مسکونی در پهنه پرخطر شهرهای ایران، ۲۰ درصد واحدهای مسکونی در پهنه خطر متوسط و ۴ درصد واحدهای مسکونی در پهنه کم خطر شهرهای ایران کم دوام می باشند.

توجه به پروانه های صادر شده برای احداث بنا در سال ۱۳۹۳ نشان می دهد که در مناطق شهری استان اردبیل ۹۴،۷۸ درصد از پروانه های صادره اختصاص به اسکلت فلزی یا بتن آرمه دارد همچنین دومین نوع مصالح استفاده شده در استان در احداث بنا آجر و آهن با ۴،۹۴ درصد بوده که بیانگر ترکیب مناسب مصالح در احداث بنا در استان می باشد.

جدول (۱۱-۱۲) وضعیت پروانه های ساختمانی صادر شده برای احداث بنا بر حسب نوع در نقاط شهری استان سال ۱۳۹۳

سال	شمار پروانه های صادره بر حسب نوع مصالح به کار رفته (فقره)							سهم نسبی (درصد)	
	آجر و چوب	بلوک سیمانی	اسکلت فلزی و بتن آرمه	آجر و آهن	سایر	جمع کل	آجر و آهن	اسکلت فلزی با بتن آرمه	
۱۳۹۳	-	۷	۲۳۲۴	۱۲۸	-	۲۴۵۲	4.94	94.78	

مآخذ: سالنامه آماری کشور

نمودار (۷-۱۱) پروانه های ساختمانی صادر شده بر حسب نوع مصالح ساختمانی در نقاط شهری استان سال ۱۳۹۳

کوهستانی بودن منطقه و سردسیری آن و لزوم توجه به اهمیت مصالح بادوام به لحاظ پایین بودن عمر مصالح ساختمانی و توجه به مصرف بهینه سیستمهای گرمایشی در این شهر روند مناسبی در استفاده از مصالح مشاهده می شود.

۱۱-۲- عمران روستایی

توسعه روستا به معنی حفظ و گسترش روستا نیست به عبارت دیگر این به معنی حفظ روستاهای موجود و گسترش آنها نیست بلکه توسعه روستا به معنی بازسازی روستا است. بازسازی روستا از دیدگاه اندیشه ای، آموزشی، تکنولوژی و تولید. پس هدف، بازسازی کامل جامعه روستایی است. لذا توسعه روستایی را باید به مفهوم بازسازی جامعه روستایی در نظر گرفت.

امروزه در مبحث توسعه روستایی، توسعه پایدار روستایی مطرح است که بتواند نیازهای کنونی بشر را تامین کند بدون آن که توان های محیطی و زیستی نسلهای آینده در تامین نیازهایشان به مخاطره اندازد. از این رو ضرورت توجه به توسعه پایدار روستایی بدلائیل ذیل اجتناب ناپذیر می باشد.

- توسعه کشاورزی
- توزیع بهینه جمعیت
- بکارگیری از ظرفیتهای تولیدی و بازسازی آنها
- اصلاح اقتصاد کشور
- عدالت اجتماعی، فقر و محدودیت های اجتماعی

۱۱-۲-۱- آب و فاضلاب روستایی

آب آشامیدنی سالم یکی از ضروری ترین نیاز روستائیان به شمار می آید. از آنجا که آلودگی منابع آب شرایط امکان انتقال بیماریها در بین تعداد زیاد مصرف کنندگان را تسهیل می نماید، بدین لحاظ پالایش آب از آلودگی ها از مهمترین اقدامات بهداشتی و زیر بنایی می باشد.

بر اساس جدول شماره (۱۱-۱۳) در سال ۱۳۹۳ از کل ۱۸۵۵ روستا در استان ۸۶۴ روستا دارای آب آشامیدنی سالم بوده اند که نسبت به سال قبل ۸,۳ درصد افزایش داشته است. همچنین برر سی جمعیت روستایی برخوردار از آب لوله کشی شده در سال مذکور ۷۰,۸۸ درصد بوده که نسبت به عمل کرد سال قبل ۱,۰۸ درصد افزایش نشان می دهد. نگاهی به وضعیت خانوارهای برخوردار از آب آشامیدنی گویای آنست که در سال ۱۳۹۳ حدود ۸۴۴۹۹ خانوار از آب آشامیدنی سالم بهره مند بوده اند.

بر اساس آمار گزارش شده از شرکت آب و فاضلاب روستایی حجم مخازن آب تحت پوشش این شرکت در سال ۱۳۹۳، ۹۵۵۱۹ متر مکعب در شبانه روز بوده که بیانگر ۲۵ میلایون متر مکعب در سال می باشد، مقایسه آمار فوق با سال قبل بیانگر افزایش ۰,۲ میلیون متر مکعب در حجم تولید مخازن بوده است.

برر سی طول شبکه توزیع آب در سال ۹۳ نشان می دهد که ۳۳۰۰ کیلومتر شبکه توزیع آب و ۲۱۸۹ کیلومتر خط انتقال آب، جهت بهره مندی روستائیان این استان از آب سالم، شبکه گذاری و لوله گذاری شده است.

نگاهی به وضعیت آب و فاضلاب روستایی شهرستان های استان در سال ۱۳۹۳ گویای آنست که شهرستان گرمی بیشترین تعداد روستا و شهرستان مشگین شهر بیشترین جمعیت را بلا حظ برخوردار از آب به خود اختصاص داده است.

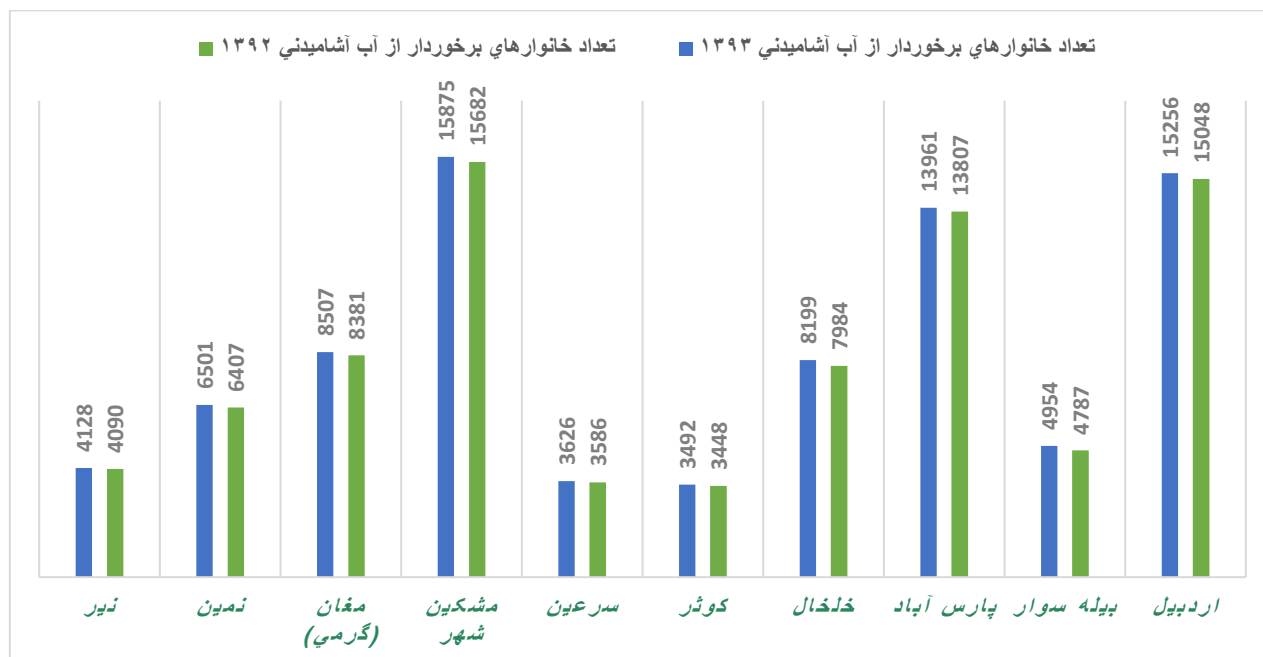
این در حالیست که شهرستان بیله سوار کمترین تعداد روستا و شهرستان سرعین کمترین جمعیت روستایی برخوردار از آب را در سال مذکور شامل گردیده است.

جدول (۱۱-۱۳) وضعیت بر خورداری روستاهای استان از آب آشامیدنی در سال های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳

ردیف	شهرستان	جمعیت روستایی و غیر ساکن	تعداد روستاهای بر خورداری از آب آشامیدنی		تعداد خانوارهای بر خورداری از آب آشامیدنی		جمعیت بر خورداری از آب آشامیدنی		حجم مخازن آب تحت پوشش شرکت (متر مکعب)	حجم تولید سالیانه آب (میلیون متر مکعب)		طول شبکه توزیع آب (کیلومتر)		طول خط انتقال آب (کیلومتر)		میزان بر خورداری جمعیت روستایی از آب لوله کشی شده (درصد)	
			۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲		۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲
۱	اردبیل	۷۹۲۱۲	۷۸	۷۲	۱۵۲۵۶	۱۵۰۴۸	۵۷۰۳۲	۵۷۰۳۲	۱۰۷۵۵	۳.۹۵	۳.۹۴	۴۸۸	۴۸۴.۹	۲۲۲	۲۰۸	۷۳	۷۲
۲	بيله سوار	۳۰۸۷۹	۱۱۶	۱۱۰	۴۹۵۴	۴۷۸۷	۱۸۵۲۷	۱۹۱۷۵	۱۰۰۹۰	۲.۱۷	۲.۰۸	۳۰۸	۳۰۱	۲۶۵	۲۴۰	۶۲.۱	۶۲
۳	پارس آباد	۷۶۹۰۳	۱۲۷	۱۱۸	۱۳۹۶۱	۱۳۸۰۷	۵۵۳۷۰	۵۵۹۸۵	۱۶۰۲۵	۴.۴۳	۳.۹	۳۲۸	۳۲۶	۲۸۹	۲۷۲	۷۲.۸	۷۲
۴	خلخال	۴۴۴۸۴	۸۶	۸۰	۸۱۹۹	۷۹۸۴	۲۸۰۲۴	۲۸۷۸۱	۱۰۰۶۲	۳.۷	۳.۲	۳۵۸	۳۵۶.۵	۲۶۵	۲۵۵	۶۴.۷	۶۳
۵	کوثر	۱۹۰۴۰	۴۹	۴۶	۳۴۹۲	۳۴۴۸	۱۳۱۳۷	۱۳۳۰۸	۴۰۹۰	۱.۰۵	۱.۱	۱۳۵	۱۳۲.۶	۱۱۷	۱۰۵	۶۹.۹	۶۹
۶	سرعین	۱۳۷۹۱	۲۴	۲۳	۳۶۲۶	۳۵۸۶	۱۲۴۱۱	۱۲۵۴۸	۳۳۲۰	۰.۸۲	۰.۸۱	۱۰۰	۱۰۰	۱۱۹	۱۰۹	۹۱	۹۰
۷	مشکین شهر	۷۸۱۹۸	۱۱۴	۱۰۸	۱۵۸۷۵	۱۵۶۸۲	۵۷۰۸۴	۵۷۷۸۸	۱۶۰۹۶	۴.۲	۴.۶۵	۶۱۷	۶۱۳.۳	۲۹۵	۳۷۹.۵	۷۳.۹	۷۳
۸	مغان (گرمی)	۵۰۷۹۴	۱۵۲	۱۴۰	۸۵۰۷	۸۳۸۱	۳۳۵۲۴	۳۴۰۳۱	۱۱۷۴۶	۳.۳۷	۲.۱	۴۴۷	۴۴۴.۳۳	۳۲۸	۲۶۵	۶۷	۶۶
۹	نمین	۳۷۲۸۷	۵۴	۴۱	۶۵۰۱	۶۴۰۷	۲۲۷۴۵	۲۳۰۸۰	۶۴۲۵	۳.۴	۲	۲۹۸	۲۹۴	۱۴۷	۱۱۹	۶۱.۹	۶۱
۱۰	نیر	۱۶۹۸۲	۶۴	۶۰	۴۱۲۸	۴۰۹۰	۱۴۶۰۴	۱۴۷۴۰	۶۹۱۰	۱.۰۱	۱	۲۲۱	۲۱۹.۱	۱۴۲	۱۳۴	۸۶.۸	۸۶
	جمع	۴۴۷۵۷۰	۸۶۴	۷۹۸	۸۴۴۹۹	۸۳۲۲۰	۳۱۲۴۸۷	۳۱۷۲۶۰	۹۵۵۱۹	۲۵	۲۴.۸	۳۳۰۰	۳۲۷۱.۷۳	۲۱۸۹	۱۹۸۶.۵	۷۰.۸۸	۶۹.۸
	بالاترین سهم (درصد)	۱۷.۷	۱۷.۵۹	۱۸.۸۴	۱۸.۷۸	۱۸.۲۶	۱۸.۲۲	۱۶.۸۵	۱۸.۷۵	۱۷.۷۶	۱۸	۱۸	۱۴.۵	۱۵	۹.۰	۹.۱	۹.۰
	پایین ترین سهم (درصد)	۳.۰۸	۲.۷۷	۰.۰۴	۴.۱۳	۳.۹۷	۳.۹۵	۳.۴۸	۳.۲۶	۳.۲۸	۳	۳	۵.۳	۵.۲	۶.۱	۶.۱	۶.۱

ماخذ: شرکت آب و فاضلاب روستایی

نمودار (۸-۱۱) مقایسه میزان برخورداری خانوارهای روستای شهرستان های استان از آب آشامیدنی در سال های ۹۲ و ۹۳

۱۱-۲-۲- امکانات و خدمات روستایی

بر اساس آمار موجود از نتایج سرشماری فرهنگ آبادیها در سال ۱۳۹۰ وضعیت روستاهای استان به جهت امکانات بهداشتی حکایت از آن دارد که ۴۳ روستا دارای خانه بهداشت و ۳۴ روستا دارای مراکز بهداشتی و درمانی بوده و ۴۸۳ بهورز و بهداشت یار به ارائه خدمات بهداشتی و درمانی برای روستائیان مشغول بوده اند. بررسی وضعیت زیربنایی روستاها نشان می دهد که در سال مذکور ۱۲۶۱ روستا دارای راه آسفalte و شو سه بوده اند که از این مقدار ۷۱ درصد آسفalte و ۲۹ درصد شوسه بوده است و سایر روستاها دارای مسیر خاکی و مال رو بوده اند.

علاوه بر این ۱۶۱۵ روستا دارای برق و ۴۹۱ روستا دارای د فاطر خدمات مخابراتی و ICT بوده است. به عبارت دیگر ۸۷/۱ درصد روستاهای استان از امکانات زیربنایی برق برخوردار بوده اند.

نگاهی به وضعیت امکانات آموزشی روستاهای استان در سال ۱۳۹۰ گویای آنست که مدارس ابتدایی در ۶۲/۴ درصد روستاهای استان برقرار بوده و ۵۹۱ روستا از مدارس راهنمایی و ۱۷۲ روستا از مدارس دبیرستان و ۷۴ روستا از مدارس کار و دانش و هنرستان اعم از دخترانه و پسرانه بهره مند بوده اند.

جدول (۱۴-۱۱) وضعیت امکانات بهداشتی زیربنایی، آموزشی روستاهای استان سال ۱۳۹۱

سال	کل روستاهای استان	خانه بهداشت	بهورز و بهداشت یار	مراکز بهداشتی و درمانی	کل راههای روستایی	تعداد روستای دارای راه	تعداد روستای دارای راه شوسه	تعداد روستای برخوردار از برق	تعداد روستای برخوردار	مدارس ابتدایی	مدارس راهنمایی	مدارس دبیرستان	مدارس کار و دانش و ...
۱۳۹۱	۱۸۵۵	۴۳	۴۸۳	۳۴	۱۲۶۱	۸۹۶	۳۶۵	۱۶۱۵	۴۹۱	۱۱۵۷	۵۹۱	۱۷۲	۷۴

ماخذ: نتایج سرشماری فرهنگ آبادیها ۱۳۹۰

۱۱-۳-جامعه عشایری استان

جامعه عشایری استان اردبیل را طوایف مختلف ایل شاهسون تشکیل داده اند قشربندی اجتماعی عشایر شاهسون به قرن ۱۲ هجری قمری مربوط می شود. شاهسونان در دو اتحادیه ایلی یا ال (طوایف مشکین شهر و اردبیل) متشکل شده بودند. در راس هر یک (ال بیگی) از سوی دولت مرکزی، مسئولیت حفظ نظام، وصول مالیات و تامین افواج ایلی را بر عهده داشت. ال یا ایل به چند طایفه تقسیم می شد. اداره طایفه به عهده بگ یا بیگ بود که از سوی ال بیگی منسوب می شد. هر طایفه به چند تیره تقسیم می شد. در وضع کنونی، تیره یک تقسیم بندی سیاسی و اداری است و در راس آن به جای بیگ آق سقل (ریش سفید) قرار دارد. ممکن است یک تیره چند آق سقل داشته باشد. هسته مرکزی تیره یک گروه نسبتا بزرگی به نام (گوبک) است. گوبک معمولا از ۲۰ تا ۳۰ خانوار که از سه تا شش پشت به نیای مشترکی می رسند، تشکیل شده است. گوبک یک اصطلاح درون تیره است و در تقسیمات ایلی مطرح نیست. نام تیره معمولا از همین مبنای مشترک اشتقاق می یابد.

در استان اردبیل، اغلب روستاهای دشت مغان (شامل شهرستان های پارس آباد، بیله سوار و گرمی) قلمرو قشلاقی جامعه عشایر بوده اند، روستاهای قشلاقی بنا به تحولاتی که در منطقه بوجود آمده است (مانند احداث سد میل مغان، شبکه آبیاری و زهکشی، دریاچه مصنوعی شرکت آب منطقه ای و...) زمینه را برای اسکان عشایر و تبدیل اوبه ها به قشلاق و نهایتا به روستا فراهم نموده است.

به طور کلی مشخصه اصلی جامعه عشایر وابستگی آنها به دام و مرتع است عشایر به عنوان جامعه ای متمایز از جوامع شهری و روستایی از دیر باز در کشور ما حائز اهمیت بوده و همواره در زمینه های مختلف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی ایفای نقش نموده است.*

*مطالعات آمایش استان اردبیل - نظام روستا نشینی-۱۳۹۲

بر اساس نتایج سرشماری عشایر کوچنده کشور در سال ۱۳۸۷ تعداد خانوارهای عشایر استان در دوره ییلاقی برابر با ۸۱۸۶ خانواده با جمعیت ۴۳۲۹۶ نفر و تعداد خانوارهای عشایر استان در دوره قشلاقی ۱۲۸۱۸ خانوار با جمعیت ۶۶۵۳۲ نفر بوده است.

جدول (۱۱-۱۵) اطلاعات جمعیت عشایر استان اردبیل

دوره قشلاقی		دوره ییلاقی		سرشماری عشایر کوچنده
جمعیت	خانوار	جمعیت	خانوار	
۶۶۵۳۲	۱۲۸۱۸	۴۳۲۹۶	۸۱۸۶	سال ۱۳۸۷

ماخذ: مدیریت امور عشایر استان اردبیل - ۱۳۹۳

در سال ۱۳۹۳ نسبت خانوارهای بهره مند از آب آشامیدنی در جامعه عشایری استان اردبیل ۶۹۸۳ خانوار بوده که ۵۴,۴۸ درصد کل جمعیت عشایری استان را شامل میگردند. بر اساس اطلاعات جدول شماره (۱۱-۱۶) نسبت جمعیت اسکان یافته در کانون های توسعه به کل جمعیت عشایری استان ۴۳,۳ درصد بوده که ۴۴۰ خانوار را شامل می گردد.

در سال ۱۳۹۳ در حدود ۴۵,۲۷ درصد جمعیت عشایر استان اردبیل شامل ۵۸۰۳ خانوار تحت پوشش خدمات پشتیبانی بوده اند.

جدول (۱۱-۱۶) برخی شاخص های مربوط به امور عشایر استان اردبیل در سال های ۱۳۹۳

شاخص	واحد	۱۳۹۳
نسبت جمعیت اسکان یافته در کانونهای توسعه به کل جمعیت عشایر استان	خانوار	۴۴۰
	درصد	۳,۴۳
تعداد خانوارهای بهره مند از آب آشامیدنی	خانوار	۶۹۸۳
	درصد	۵۴,۴۸
نسبت جمعیت عشایر تحت پوشش خدمات پشتیبانی به کل جمعیت عشایر استان	خانوار	۵۸۰۳
	درصد	۴۵,۲۷

ماخذ: مدیریت امور عشایر استان اردبیل ۱۳۹۳

فصل دوازدهم
آب، کشاورزی و منابع
طبیعی

۱۲- آب، کشاورزی و منابع طبیعی

۱۲-۱- بخش آب استان

الف) بررسی وضع موجود

استان اردبیل در محدوده دو حوزه آبریز سفید رود و ارس قرار گرفته است. از نظر تقسیم بندی زیرحوزه ای، استان اردبیل تمام یا بخشی از زیرحوزه های آی دوغموش، قزل اوزن، مرداب، تالش، آجی چای، ارس و سطلی، دره رود و ارس سفلی را در بر می گیرد. مهمترین رودخانه های استان شامل قزل اوزن، بالهارود، آریاچای، هیرچای، قره سو، گرمی چای، آزادلوچای، بالخلوچای، قوری چای و نمین چای است.

الف): حوزه آبریز رودخانه ارس

این حوزه در منتهی الیه غربی حوزه آبریز دریای خزر قرار داشته و قسمتهایی از خاک ترکیه، جمهوری آذربایجان و قسمتهای شمالی استان های آذربایجان شرقی و اردبیل ایران را در بر می گیرد. وسعت حوزه آبریز آن به حدود ۳۸۶۰۰ کیلومترمربع بالغ می گردد که تقریباً ۳۲۵۰۰ کیلومترمربع آن را مناطق کوهستانی و مرتفع و مابقی آن را مناطق هموار و کوهپایه ها تشکیل می دهد. این حوزه در تقسیم بندی هیدرولوژیکی ایران جزو سیستم آبریز بزرگ دریای خزر بوده و شهرهای ماکو، خوی، جلفا، مرند، مشکین شهر و اردبیل از کانونهای مهم شهری آن می باشند.

رودخانه ارس زهکش اصلی این منطقه بوده و در حدود ۴۳۰ کیلومتر از مرز مشترک ایران و جمهوری های آذربایجان و ارمنستان را تشکیل می دهد.

ب): حوزه آبریز سفیدرود

حوزه آبریز سفیدرود بخشی از سیستم آبریز بزرگ دریای خزر بوده و در محدوده استان های آذربایجان (شرقی-غربی)، کردستان، همدان، زنجان، تهران و گیلان قرار داشته و شامل مناطق مرتفع و پرشیب، تپه های کم ارتفاع (تپه ماهوری) و دره های عمیق می باشد. قله های مرتفع تخت سلیمان و سهند با ارتفاع ۴۸۲۱ و ۳۷۰۷ متر در منتهی الیه شرقی و شمال کوه های کردستان در غرب آن قرار دارد. مساحت حوزه آبریز حدود ۶۷۰۰۰ کیلومترمربع بوده و رودخانه سفیدرود، قزل اوزن و شاهرود و شاخه های دیگر این رودخانه ها، زهکشی آب های سطحی این منطقه نسبتاً پهنار را انجام می دهند.

از سطح این حوزه، حدود ۵۱۶۰۰ کیلومترمربع آن را مناطق کوهستانی و ۱۵۴۰۰ کیلومترمربع باقی مانده را دشت ها و کوهپایه ها تشکیل می دهند.

شهرهای زنجان، میانه، رودبار، منجیل، طالقان، خلخال، هشترود، ماه نشان، بیجار و دیواندره از شهرهای مهم واقع در این حوزه به حساب می آیند.

(ج): حوزه مستقل دریای خزر

برخی از جریانات سطحی واقع در محدوده شهرستان گرمی در شمال شرقی استان اردبیل به صورت مستقل از رودخانه ارس وارد دریای خزر می شوند. *

۱-۱-۱۲-بیلان منابع و مصارف آب در استان اردبیل

-منابع

با توجه به اطلاعات دریافت شده از شرکت آب منطقه ای استان اردبیل در سال ۱۳۹۳ ظرفیت بالقوه منابع آب استان در حدود ۳۴۳۰ میلیون متر مکعب بوده که از این مقدار ۱۸۶۸/۳۸ میلیون متر مکعب بهره برداری شده است.

از کل ظرفیت بالقوه آب استان در سال مذکور ۲۹۸ میلیون متر مکعب مربوط به آب های زیر زمینی و ۳۱۳۲ میلیون متر مکعب مربوط به آب های سطحی بوده است.

- مصارف

از کل ظرفیت بالقوه شناخته شده منابع آب استان اردبیل در سال ۱۳۹۳ در حدود ۱۸۹۹/۰۵ میلیون متر مکعب در بخش های مختلف مورد استفاده قرار میگیرد که میزان مصارف در این بخش ها به شرح ذیل می باشد:

میزان مصرف بخش کشاورزی از منابع آب زیرزمینی ۲۰۶/۸ میلیون متر مکعب، از منابع آب سطحی ۱۵۴۴/۱ میلیون متر مکعب، و در کل میزان مصرف این بخش در حدود ۱۷۵۰/۹ میلیون متر مکعب بوده است. میزان مصرف بخش صنعت از منابع آب زیر زمینی ۱۴/۵۲ میلیون متر مکعب، از منابع آب سطحی ۲۵/۰۴ میلیون متر مکعب، و در کل میزان مصرف این بخش در حدود ۳۹/۶۳ میلیون متر مکعب بوده است. میزان مصرف شرب عمومی از منابع آب زیرزمینی ۵۳/۹۲ میلیون متر مکعب، از منابع آب سطحی ۵۴/۶ میلیون متر مکعب و در کل میزان مصرف این بخش در حدود ۱۰۸/۵۲ میلیون متر مکعب بوده است.

*مطالعات آمایش استان اردبیل- منابع ارضی ۱۳۹۲

جدول (۱-۱۲) میزان آب بالقوه و میزان بهره برداری آب های استان به تفکیک نوع آن

(میلیون متر مکعب)

۱۳۹۳	۱۳۹۲	شرح	
298	298	ظرفیت بالقوه شناخته شده	آب زیرزمینی
244/64	270/4	میزان بهره برداری	
3132	3132	ظرفیت بالقوه شناخته شده	آب سطحی
1623/74	1594/7	میزان بهره برداری	
3430	3430	ظرفیت بالقوه شناخته شده	کل
1868/38	1865/1	میزان بهره برداری	

ماخذ: شرکت آب منطقه ای استان اردبیل - ۱۳۹۴

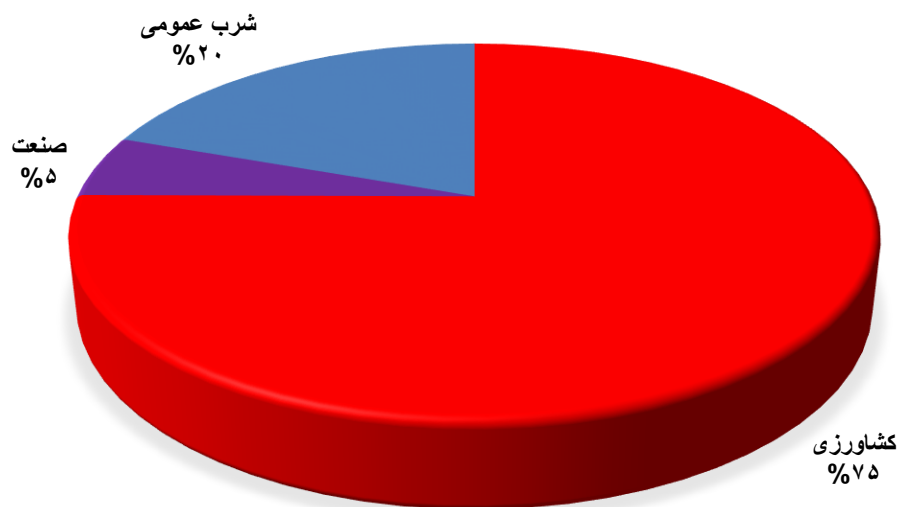
جدول (۲-۱۲) میزان مصارف آب استان به تفکیک نوع مصرف و نوع تامین آن

(میلیون متر مکعب)

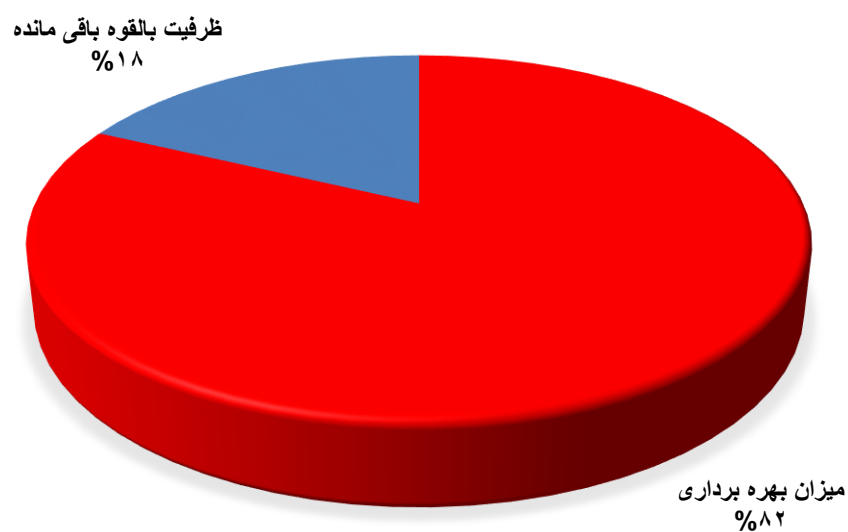
۱۳۹۳	۱۳۹۲	شرح	
206/8	220/07	کشاورزی	آب زیرزمینی
14/59	12/37	صنعت	
53/92	37/91	شرب عمومی	
275/31	270/35	جمع	
1544/1	1517/4	کشاورزی	آب سطحی
25/04	22/71	صنعت	
54/6	54/6	شرب عمومی	
1623/74	1594/71	جمع	
1750/9	1737/47	کشاورزی	کل
39/63	35/08	صنعت	
108/52	92/51	شرب عمومی	
1899/05	1865/06	جمع	

ماخذ: شرکت آب منطقه ای استان اردبیل - ۱۳۹۴

نمودار شماره (۱-۱۲) میزان مصارف آبهای زیر زمینی استان در سال
۱۳۹۳

نمودار شماره (۲-۱۲) میزان بهره برداری از آبهای زیر زمینی استان
در سال ۱۳۹۳

۱۲-۱-۲- منابع آب های سطحی استان

رودخانه های اصلی جاری در استان اردبیل، شامل : ارس چای، قره سو، بالخلوچای، قوری چای، قزل اوزن، بلغارچای و اهرچای است.

بخش جنوبی استان که شامل واحد هیدرولوژیک آرپاچای است در محدوده حوزه آبریز قزل اوزن قرار گرفته است. بخش های مرکزی استان که شامل واحدهای هیدرولوژیک اهرچای، قره سوی علیا و قره سوی سفلی است، در محدوده حوزه آبریز دره رود قرار دارد. بخش های شمالی استان که مشتمل بر واحدهای هیدرولوژیک بالهارود، دره رود و مغان است، در محدوده حوزه های آبریز ارس و دره رود قرار گرفته است.*

بر اساس آمار ارایه شده از طرف شرکت آب منطقه ای استان اردبیل در سال ۱۳۹۳ مصرف آب های سطحی استان از طریق ۹ سد مهم، ۱۷ شبکه آبیاری و زهکشی و ۱۲ ایستگاه پمپاژ آب تامین می شود. به منظور استفاده از ظرفیت بالقوه آب های سطحی استان در سال ۱۳۹۳ تعداد ۷ دهنه سد و ۵ شبکه آبیاری و زهکشی و ۴ طرح پمپاژ آب در دست مطالعه و یا در حال اجرا میباشند که با به بهره برداری رسیدن این طرحها ضریب بهره برداری از منابع آب های استان بالاتر رفته و از فشار بر سفره های آب زیر زمینی کاسته خواهد شد.

*مطالعات آمایش استان اردبیل - منابع ارضی - ۱۳۹۲

جدول (۳-۱۲) مشخصات شبکه های آبیاری و زهکشی در حال مطالعه استان اردبیل در سال ۱۳۹۳

ردیف	نام طرح (مطالعاتی)	نام شهرستان	منبع تامین آب	سطح اراضی خالص (هکتار)	وضعیت اجرای طرح
1	شبکه آبیاری و زهکشی نیاخرم	خلخال	سد نیاخرم	1150	در دست مطالعه
2	شبکه آبیاری و زهکشی هشتچین	خلخال	سد هشتچین	780	در دست مطالعه
3	شبکه آبیاری و زهکشی سنگ آباد	کوثر	سد سنگ آباد	1750	در دست مطالعه
4	شبکه آبیاری و زهکشی مجره	خلخال	سد مجره	250	در دست مطالعه
5	شبکه آبیاری و زهکشی زرج آباد	کوثر	سد زرج آباد	407	در دست مطالعه
6	شبکه آبیاری و زهکشی ننه کران	نمین	سد ننه کران	400	در دست مطالعه
7	شبکه آبیاری و زهکشی نشترود	اردبیل	سد نشترود	800	در دست مطالعه
8	شبکه آبیاری و زهکشی کوهساره	اردبیل	سد کوهساره	250	در دست مطالعه
9	شبکه آبیاری و زهکشی اهل ایمان	مشگین شهر	سد اهل ایمان	3500	در دست مطالعه
110	شبکه آبیاری و زهکشی دیکدش	پارس آباد	سد دیکدش	3000	در دست مطالعه
11	شبکه آبیاری و زهکشی بیله سوار	بیله سوار	سد بیله سوار	4000	در دست مطالعه
12	شبکه آبیاری و زهکشی سینه سر و توسانلو	گرمی	سد سینه سر و توسانلو	244	در دست مطالعه
	جمع			16531	

ماخذ: شرکت آب منطقه ای استان اردبیل - ۱۳۹۴

جدول (۴-۱۲) مشخصات شبکه های آبیاری و زهکشی در حال اجرای استان اردبیل در سال ۱۳۹۳

ردیف	نام طرح (اجرایی)	نام شهرستان	منبع تامین آب	سطح اراضی خالص (هکتار)	وضعیت اجرای طرح
1	شبکه آبیاری و زهکشی سبلان	مشکین شهر	سد سبلان	7900	بیشرفت فیزیکی %37.5
2	شبکه آبیاری و زهکشی گیوی	کوثر	سد گیوی	9850	بیشرفت فیزیکی %13
3	شبکه آبیاری و زهکشی خداآفرین	پارس آباد	سد خداآفرین	62000	بیشرفت فیزیکی %36
4	شبکه آبیاری و زهکشی احمدبیگلو	مشگین شهر	سد احمدبیگلو	3600	بیشرفت فیزیکی %28
5	شبکه آبیاری و زهکشی عمارت	گرمی	سد عمارت	11900	بیشرفت فیزیکی %2
جمع				95250	

ماخذ: شرکت آب منطقه ای استان اردبیل - ۱۳۹۴

جدول (۵-۱۲) مشخصات شبکه های آبیاری و زهکشی در حال بهره برداری استان در سال ۱۳۹۳

ردیف	نام شبکه	محل اجرای طرح	منبع تامین آب	اراضی تحت پوشش (هکتار)	وضعیت اجرای طرح
1	شبکه آبیاری و زهکشی مغان	اصلاندوز، پارس آباد و بیله سوار	سد ارس	89827	شروع بهره برداری از سال ۱۳۵۲
2	شبکه آبیاری و زهکشی یامچی	اردبیل	سد یامچی	5894	شروع بهره برداری از سال ۱۳۸۶
3	شبکه آبیاری و زهکشی قوریچای	اردبیل	سد قوریچای	1877	شروع بهره برداری از سال ۱۳۷۶
4	شبکه آبیاری و زهکشی سقزچی	نمین	سد سقزچی	362	شروع بهره برداری از سال ۱۳۹۱
5	شبکه آبیاری و زهکشی سبلان	مشگین شهر	سد سبلان	591	بقیه شبکه در دست اجرا می باشد.
جمع				98551	

ماخذ: شرکت آب منطقه ای استان اردبیل - ۱۳۹۴

جدول (۶-۱۲) وضعیت کلی سدهای مهم در حال بهره برداری در سال ۱۳۹۳

ملاحظات	وضعیت شبکه درجه ۳ و ۴ (هکتار)			وضعیت شبکه درجه ۱ و ۲ (هکتار)			میزان سطح اراضی پایاب سد (هکتار)	سال ساخت (طبق موافقتنامه)		میزان ظرفیت تنظیمی سالانه آب (م.م.م)	نام محل	نام سد	ردیف
	در حال بهره برداری	در حال اجرا	اجرا	در حال بهره برداری	در حال اجرا	اجرا		خاتمه	شروع				
	*			*			۷۲۰۰۰	۱۳۵۱	۱۳۴۷	۸۵۰	اصلاندوز	میل و مغان	۱
	*			*			۲۲۰۰	۱۳۷۵	۱۳۶۹	۱۹	اردبیل	قوریچای	۲
				*			۱۲۰۰	۱۳۶۶	۱۳۶۲	۹	اردبیل	نئور	۳
				*			۱۰۰۰	۱۳۸۰	۱۳۷۵	۵/۹	اردبیل	شورابیل	۴
	*			*			۱۵۰۰۰	۱۳۸۲	۱۳۷۵	۶/۹۴	نیر	یامچی	۵
			*	*			۷۹۰۰	۱۳۸۵	۱۳۷۵	۱۱۵	مشگین شهر	سبلان	۶
	*			*			۴۱۰	۱۳۸۰	۱۳۷۶	۷/۳	کوثر	لیکوان	۷
اهداف اولیه تامین آب شرب گرمی				*			----	۱۳۷۳	۱۳۶۷	۴/۸	گرمی	گیلارلو	۸
	*			*			۳۶۰	۱۳۸۰	۱۳۷۸	۶۵/۳	نمین	سقزچی	۹

ماخذ: شرکت آب منطقه ای استان اردبیل - ۱۳۹۴

جدول (۷-۱۲) وضعیت کلی سدهای مهم در حال اجرای استان اردبیل در سال ۱۳۹۳

ردیف	نام طرح	نام شهرستان	سال ساخت (طبق موافقتنامه)		میزان سطح اراضی (هکتار)	وضعیت شبکه درجه ۱ و ۲ (هکتار)			ملاحظات (بیشرفت فیزیکی سد)
			شروع	خاتمه		اجرا	در حال اجرا	در حال بهره برداری	
۱	سد عمارت	گرمی	۱۳۸۵	۱۳۹۶	۱۱۹۰۰				۳۲٪
۲	سد احمد بیگلو	مشگین شهر	۱۳۸۸	۱۳۹۶	۳۶۰۰		*		۵۰٪
۳	سد تازه کند	گرمی	۱۳۹۱	۱۳۹۶	۵۵۰				۱۰٪ شبکه در دست مطالعه بوده و فقط بهبود اراضی تراس رودخانه می باشد.
۴	سد کله سر	گرمی	۱۳۸۸	۱۳۹۵	۳۰۰				۱۷٪
۵	سد بفرآجرد	خلخال	۱۳۸۷	۱۳۹۴	-----				۷۵٪ تامین آب شرب
۶	سد گیوی	کوثر	۱۳۸۲	۱۳۹۴	۹۸۵۰		*		۹۲٪
۷	سد عنبران	نمین	۱۳۹۱	۱۳۹۵	۳۲۰				۱۰٪ در دست مطالعه

ماخذ: شرکت آب منطقه ای استان اردبیل - ۱۳۹۴

جدول (۸-۱۲) مشخصات طرح های پمپاژ استان در سال ۱۳۹۳

توضیحات	وضعیت اجرای طرح			اراضی تحت پوشش (هکتار)	آب قابل تنظیم (متر مکعب در ثانیه)	محل اجرای طرح (نام شهرستان)	نام طرح
	در دست بهره برداری	در دست اجرا	در دست مطالعه				
	*			1200	1/2	اصلاندوز	ایستگاه پمپاژ شماره یک مغان
	*			5000	3	پارس آباد	ایستگاه پمپاژ شماره دو مغان(فتحعلی)
	*			4400	3/6	پارس آباد	ایستگاه پمپاژ شماره سه مغان
	*			2000	1/6	پارس آباد	ایستگاه پمپاژ شماره چهار مغان
	*			1400	2/4	بيله سوار	ایستگاه پمپاژ شماره پنج مغان
	*			3000	2/8	بيله سوار	ایستگاه پمپاژ شماره شش مغان
	*			2800	2	بيله سوار	ایستگاه پمپاژ شماره هفت مغان
	*			3200	2	بيله سوار	ایستگاه پمپاژ شماره هشت مغان
۹۵٪ پیشرفت فیزیکی		*		6000	5	اصلاندوز	ایستگاه پمپاژ پنج مترمکعبی مغان
	*			110	0/06	خلخال	ایستگاه پمپاژ نمهیل
	*			70	0/07	خلخال	ایستگاه پمپاژ پنج مترمکعبی مغان
	*			100	0/09	خلخال	ایستگاه پمپاژ پنج مترمکعبی مغان
	*			75	0/09	کوثر	ایستگاه پمپاژ پنج مترمکعبی مغان
۳۰٪ پیشرفت فیزیکی		*		1870		مشگین شهر	ایستگاه پمپاژ شبکه احمدبیگلو
۳۴٪ پیشرفت فیزیکی		*		5050		مشگین شهر	ایستگاه پمپاژ شبکه سبلان
۱۹٪ پیشرفت فیزیکی		*		1368		کوثر	ایستگاه پمپاژ شبکه گیوی

ماخذ: شرکت آب منطقه ای استان اردبیل - ۱۳۹۴

۳-۱-۱۲- منابع آب های زیر زمینی

براساس آمارارایه شده توسط شرکت آب منطقه ای استان اردبیل در سال ۱۳۹۳ در حدود ۲۴۴/۶۴ میلیون متر مکعب آب از سفره های زیر زمینی آب استان بهره برداری شده است و ظرفیت بالقوه منابع آب های زیرزمینی که در محدوده سیاسی استان اردبیل قرار دارد برابر با ۲۹۸ میلیون متر مکعب می باشد.

در سال ۱۳۹۳ در استان اردبیل تعداد ۱۲۹۰ حلقه چاه عمیق با تخلیه سالانه ۸۸۵۷۷/۷ هزارمتر مکعب، ۵۴۷۸ حلقه چاه نیمه عمیق با تخلیه سالانه ۱۲۰۲۰۰/۳ هزار متر مکعب، ۲۷۸ رشته قنات با تخلیه سالانه ۱۷۸۴۰ هزار متر مکعب و ۴۲۴۲ دهنه چشمه با تخلیه سالانه ۱۲۹۰۰۷/۵ هزار متر مکعب وجود داشته است.

در جدول شماره (۱-۱۲) انواع مصرف منابع آب های زیرزمینی استان اردبیل نشان داده شده است. براساس بررسیهای انجام شده در سال ۱۳۹۳، از مجموع ۲۴۴/۶۴ میلیون مترمکعب حجم بهره برداری سالیانه از منابع آب های زیرزمینی استان اردبیل، در حدود ۲۰۶/۰۸ میلیون مترمکعب در سال به مصارف کشاورزی، ۱۴/۵۹ میلیون مترمکعب در سال به مصارف صنعتی و ۵۳/۳۱ میلیون مترمکعب در سال به مصارف شرب عمومی تخصیص یافته است.

بنابراین، می توان اذعان داشت که در سال ۱۳۹۳ در حدود ۱۲/۷۵ درصد از حجم آب مصرفی منابع آب های زیرزمینی استان به مصارف کشاورزی، ۳/۵ به مصارف صنعتی و ۵۹/۱۹ درصد نیز به مصارف شرب عمومی تخصیص یافته است. با توجه به اطلاعات ارائه شده در جدول شماره (۱۲-۱۲) ملاحظه می گردد که ضریب برداشت از آب های زیر زمینی استان بالا و در حدود ۹۰ درصد می باشد.

جدول (۹-۱۲) منابع آب زیر زمینی استان

عنوان	سال	چاه عمیق (حلقه)	تخلیه سالانه (هزار مترمکعب)	چاه نیمه عمیق (حلقه)	تخلیه سالانه (هزار مترمکعب)	قنات (رشته)	تخلیه سالانه (هزار مترمکعب)	چشمه (دهنه)	تخلیه سالانه (هزار مترمکعب)
استان	1392	1290	۸۵۵۲۴/۵	5478	110621	287	17840	4242	129007/5
	1393	1290	۸۸۵۷۷/۷	5478	120200/3	278	17840	4242	129007/5

ماخذ: شرکت آب منطقه ای استان اردبیل - ۱۳۹۴

جدول (۱۰-۱۲) وضعیت منابع آب زیر زمینی استان به تفکیک شهرستان در پایان سال ۱۳۹۳

ردیف	شهرستان	تعداد چاه عمیق (حلقه)	تخلیه سالانه (هزار مترمکعب)	تعداد چاه نیمه عمیق (حلقه)	تخلیه سالانه (هزار مترمکعب)	تعداد قنات (رشته)	تخلیه سالانه (هزار مترمکعب)	تعداد چشمه (دهنه)	تخلیه سالانه (هزار مترمکعب)
1	اردبیل	862	74483/3	1652	60142/5	48	5954	231	10848/4
2	بيله سوار	---	0	48	142/7	2	233/4	64	309/1
3	پارس آباد	6	101/8	319	1917/2	0	0	1	31/5
4	خلخال	6	251/6	251	6371/1	6	211/3	1388	30968/4
5	سرعین	14	491/3	42	77/9	5	31/5	143	6874/9
6	کوثر	1	0	340	4628/9	17	498/3	1000	16272/6
7	مشگین شهر	230	4140	1386	15953/5	142	6376/6	756	35036/5
8	گرمی	5	43/9	332	2996/1	26	2932/9	268	5171/9
9	نمین	163	9039/1	798	19078/7	26	1318/2	86	2901/3
110	نیر	3	26/7	310	8891/7	6	283/8	305	20593
	کل استان	1290	88577/7	5478	120200/3	278	17840	4242	129007/6

ماخذ: شرکت آب منطقه ای استان اردبیل - ۱۳۹۴

جدول (۱۱-۱۲) مشخصات محدوده های مطالعاتی و وضعیت سفره های آب زیرزمینی استان در سال ۱۳۹۳

ردیف	نام محدوده های مطالعاتی	کد محدوده مطالعاتی	وسعت (کیلومتر مربع)	میزان برداشت سالانه (میلیون متر مکعب)	افت متوسط سالانه (میلی متر)
1	اردبیل	1103	4592/8	249/425	-260
2	خلخال و طارم	1302	3907/3	47/962	-6/6
3	مشگین شهر	1102	3282	41/439	-70
4	پارس آباد - مغان	1101	5801/6	8/685	132

ماخذ: شرکت آب منطقه ای استان اردبیل - ۱۳۹۴

نقشه وسعت استان در محدوده مطالعات فومنتات و طالش واقع شده است .
 وسعت استان در قالب محدوده ها ۱۷۷۷۳ کیلومتر مربع براساس نقشه های وزارت نیرو
 میزان برداشت مربوط به چشمه، قنات و چاه می باشد.

جدول (۱۲-۱۲) شاخص های عمومی بخش آب استان

عنوان	سال	نسبت آب های ذخیره شده به سطحی	شاخص بهره برداری از آب های سطحی	شاخص بهره برداری از آب های زیرزمینی
استان	1392	0/61	0/53	0/91
	1393	0/63	0/54	0/9

ماخذ: شرکت آب منطقه ای استان اردبیل - ۱۳۹۴

۱۲-۲- کشاورزی و منابع طبیعی

۱۲-۲-۱- وضعیت کلی کشاورزی استان

بخش کشاورزی و منابع طبیعی به دلیل برخورداری از پتانسیل صادرات محصولات و نقش حیاتی در تامین غذایی جمعیت کشور با اتکا به منابع داخلی از مهم ترین بخش های اقتصادی کشور می باشد.

این بخش در استان به لحاظ دارا بودن توانمندی های قابل توجه در منابع و عوا مل تولید از جمله وجود بیش از 776307 هکتار اراضی مستعد کشاورزی، نزولات آسمانی مناسب و منابع آب های قابل استحصال، اقلیم های متنوع آب و هوایی با قابلیت تولید محصولات گرمسیری و سرد سیری، منابع طبیعی تجدید شونده شامل جنگلها و مراتع، تنوع ذخایر ژنتیکی، داشتن منابع طبیعی و مصنوعی مستعد برای آبی پروری، کارشناسان مجرب و بهره برداران و تولید کنندگان پرکار و متعهد توانسته است با تکیه بر رشد مستمر، جایگاه مناسبی در کشور کسب نماید. این منابع و عوا مل تولید امکان فعالیت در اکثریت زیر بخش های کشاورزی اعم از زراعت، باغبانی، دام و طیور، زنبور عسل و شیلات را در استان فراهم ساخته است. قابلیت های بخش کشاورزی و منابع طبیعی استان را می توان وجود دشتهای حاصلخیز و مستعد مغان، اردبیل و مشکین شهر و وجود تنوع آب و هوایی و منابع آب و خاک و مراتع برای انواع فعالیت های کشاورزی و دامداری و پرورش آبزیان و زنبور عسل و نژاد های مستعد دام بومی در منطقه و نیز وجود مردمان سختکوش و با تجربه در زمینه های مختلف کشاورزی بر شمرد.

استان اردبیل در سال ۱۳۹۳ در شاخص تولید عدس رتبه دوم، تولید سیب زمینی رتبه دوم، تولید کلزا رتبه سوم، تولید سویا رتبه سوم، تولید گندم آبی رتبه چهارم، تولید ذرت دانه ای رتبه پنجم و تولید یوزجه و اسپرس رتبه ششم کشور را به خود اختصاص داده است.

در زمینه تولیدات دامی نیز این استان در سال ۱۳۹۳ جایگاه مناسبی در سطح کشور داشته است به طوری که در شاخص تعداد کندوی عسل مدرن رتبه سوم، کندوی عسل بومی رتبه هفتم و در شاخص تعداد جمعیت دامی گاو میش رتبه سوم و گاو بومی رتبه ششم کشور را دارا بوده است.

جدول (۱۲ - ۱۳) مقایسه سطح زیر کشت و میزان تولید محصولات عمده کشاورزی در استان اردبیل و کشور
در سال ۱۳۹۳

میزان تولید (تن)			سطح زیر کشت (هکتار)			محصول
رتبه در کشور	سهم از کشور (درصد)	میزان تولید (تن)	رتبه در کشور	سهم از کشور (درصد)	مساحت	
۴	۵,۹	۳۸۰۹۰۱	۵	۴	۸۸۴۸۳	گندم آبی
۸	۸	۱۰۱۹۱۴	۶	۷	۲۷۸۲۶۳	گندم دیم
۱۰	۴	۸۲۰۶۴	۹	۳,۷	۲۵۲۷۰	جو آبی
۸	۶	۴۲۰۵۳	۴	۹	۷۴۷۷۳	جو دیم
۱۰	۱,۳	۲۳۵۷	۱۰	۰,۹	۴۹۰۱	نخود
۲	۲۱	۱۰۲۴۸	۲	۱۸	۳۰۵۵۰	عدس
۲	۱۷	۸۱۰۰۵۱	۱	۱۳,۴	۲۳۳۷۰	سیب زمینی
۲۱	۰,۲	۳۸۴۲	۱۷	۰,۵	۱۱۰	پیاز
۶	۶,۵	۳۴۸۵۰۸	۴	۹	۵۶۵۷۳	یونجه و اسپرس
۵	۶	۷۷۴۵۱	۶	۴,۵	۱۰۸۶۰	ذرت دانه ای
۳	۱۱	۳۰۸۴۲	۲	۲۰	۱۳۵۰۰	سویا
۳	۱۲	۱۲۴۲۷	۳	۱۲	۶۷۳۰	کلزا

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل-۱۳۹۴

جدول (۱۲ - ۱۴) مقایسه ارقام دامی استان و کشور در سال ۱۳۹۳

رتبه	درصد به کشور	تعداد	عنوان
۸	۳,۷	۱۸۷۴۷۱۲	گوسفند و بره (راس)
۲۱	۱,۲	۱۶۸۲۸۲	بز و بزغاله (راس)
۱۵	۱,۸۱	۱۹۱۴۰	گاو اصیل (راس)
۱۴	۲,۸۵	۱۱۵۴۱۳	گاو دورگ (راس)
۶	۶,۲۵	۱۸۷۹۷۰	گاو بومی (راس)
۳	۱۶,۶	۵۱۹۱۷	گاومیش (راس)
۷	۰,۷	۲۰۱۰	کندوی عسل بومی
۳	۱۴,۵	۳۱۳۲۲۴	کندوی عسل مدرن
۱۶	۰,۸۲	۶۷۸۹۸۰	ظرفیت مرغداری تخم گذار

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل-۱۳۹۴

۱۲-۲-۲- اراضی کشاورزی

بر اساس داده های سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل مساحت اراضی زیر کشت محصولات سالانه و دائمی استان در سال ۱۳۹۳ بالغ بر ۷۷۶۳۰۷ هکتار بوده که حدود ۴,۳۶ درصد از کل وسعت استان را تشکیل می دهد. از کل مساحت اراضی زیر کشت در استان حدود ۲۶۳۳۰۱ هکتار (۳۳,۹۲ درصد) به صورت آبی و ۵۱۳۰۰۶ هکتار (۶۶,۰۸ درصد) به صورت دیم کشت شده است. با توجه به سهم بالای اراضی کشاورزی زیر کشت دیم در استان از کل اراضی کشاورزی بدیهی است که زمان، نحوه و میزان نزولات آسمانی در طول سال تاثیر زیادی را بر مجموع عملکرد کشاورزی استان خواهد داشت.

در سال ۱۳۹۳ حدود ۶۴۳۸۵۱ هکتار از اراضی کشاورزی استان به محصولات زراعی و ۳۷۹۵۶ هکتار از اراضی کشاورزی استان به محصولات باغی شامل باغات مثمر و باغات غیر مثمر اختصاص یافته است. به عبارت دیگر ۸۲,۹۴ درصد از اراضی کشاورزی استان به محصولات زراعی و ۴,۸۹ درصد کل اراضی کشاورزی استان به محصولات باغی اختصاص یافته است. ۱۲,۱۷ درصد از زمینهای زراعی استان نیز به صورت آیش باقی مانده است.

جدول (۱۲ - ۱۵) مقایسه اراضی کشاورزی آبی و دیم طی سال های ۹۲ و ۹۳

سال زراعی	1392	1393	درصد تغییرات سال ۱۳۹۳ نسبت به سال قبل	
اراضی آبی (هکتار)	اراضی زراعی	۲۲۵۳۶۵	۲۲۵۵۹۲	0/2
	آیش	.	.	0
	باغات مثمر	۳۳۵۷۷	۳۴۳۰۵	2/16
	باغات غیر مثمر	۳۳۶۰	۳۴۰۴	1/3
	جمع	۲۶۲۳۰۲	۲۶۳۳۰۱	0/47
اراضی دیم (هکتار)	اراضی زراعی	۴۱۸۵۶۳	۴۱۸۲۵۹	-0/072
	آیش	۹۴۹۱۱	۹۴۵۰۰	-0/4
	باغات مثمر	۷۶۴	۲۴۷	-67
	جمع	۵۱۴۲۳۸	۵۱۳۰۰۶	-0/23
جمع کل اراضی آبی و دیم				
	۷۷۶۵۴۰	۷۷۶۳۰۷	0	
تولیدات (هزار تن)	زراعی	۲۹۴۶	۲۷۵۰	-6/6
	باغی	۳۰۷	۷۹	-74
	جمع	۳۲۵۳	۲۸۲۹	-13

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل-۱۳۹۴

۱۲-۲-۳-۱- محصولات زراعی

محصولات عمده کشت شده در استان شامل غلاتی نظیر گندم، جو، شلتوک، ذرت دانه ای و علوفه ای، سیب زمینی، پیاز، حبوبات (عدس، نخود و لوبیا) سبزیجات، محصولات جالیزی، چغندر قند، پنبه، دانه های روغنی و نباتات علوفه ای می باشد.

براساس اطلاعات دریافت شده از سازمان جهاد کشاورزی استان، مجموع محصولات زراعی استان در سال ۱۳۹۳ بالغ بر ۲۷۵۰ هزارتن بوده است.

گندم، جو و ذرت دانه ای از مهمترین غلات کشت شده در استان می باشد. میزان تولید گندم در استان در سال ۱۳۹۳ در حدود ۴۸۲۸۱۵ تن بوده که ۳۸۰۹۰۱ تن آن به صورت آبی و ۱۰۱۹۱۴ تن آن به صورت دیم کشت شده است. برای تولید این مقدار گندم ۸۸۴۸۳ هکتار زمین به صورت آبی و ۲۷۸۲۶۳ هکتار زمین به صورت دیم و در مجموع ۳۶۶۷۴۶ هکتار زمین به زیر کشت رفته است. با توجه به اطلاعات فوق عمل کرد گندم آبی ۴۳۰۵ کیلوگرم در هکتار و عملکرد گندم دیم ۳۶۶ کیلوگرم در هکتار و متوسط عملکرد گندم ۱۳۱۶ کیلوگرم در هکتار بوده است.

همانگونه که اشاره گردید از دیگر غلات عمده کشت شده در استان جو و ذرت دانه ای می باشد. در سال ۱۳۹۳ در استان اردبیل ۱۲۴۱۱۷ تن جو و ۷۷۴۵۱ تن ذرت دانه ای تولید شده است.

عدس از مهمترین حبوبات تولید شده در استان می باشد به طوری که در سال مذکور ۲۱ درصد عدس تولیدی کشور در استان اردبیل تولید شده است.

از مهمترین سبزیجات و صیفی جات تولید شده در استان سیب زمینی می باشد که در سال ۱۳۹۳ استان اردبیل توانسته است با تولید ۸۱۰۰۵۲ تن سیب زمینی که معادل ۱۷ درصد سیب زمینی تولید شده در کشور می باشد رتبه دوم کشور را به خود اختصاص دهد.

ذرت دانه ای و یونجه و اسپرس نیز از مهمترین نباتات علوفه ای کشت شده در استان می باشد به طوری که در سال ۱۳۹۳ در حدود ۶/۵ درصد یونجه و اسپرس و ۶ درصد ذرت دانه ای تولید شده در کشور در استان اردبیل تولید شده است.

از محصولات صنعتی تولید شده در استان می توان به پنبه، چغندر قند و کلزا و آفتابگردان اشاره نمود. در سال ۱۳۹۳ در حدود ۴۰۴۹ تن پنبه، ۸۳۷۰۰ تن چغندر قند، ۱۲۴۲۷ تن کلزا و ۲۵۱ تن آفتابگردان در استان تولید شده است.

بررسی مساحت زیر کشت محصولات زراعی استان به تفکیک شهرستان در سال ۱۳۹۳ نشان می دهد که شهرستان بیله سوار با ۱۶,۹۳ درصد از مساحت زیر کشت محصولات زراعی استان بیشترین و شهرستان سرعین با ۱/۸۳ درصد، کمترین مساحت زیر کشت محصولات زراعی را در استان داشته اند. شهرستان مغان با ۱۶,۱۴ درصد در رتبه دوم و شهرستان اردبیل با ۱۵,۵۲ درصد در رتبه سوم قرار گرفته است.

بررسی میزان تولید محصولات زراعی به تفکیک شهرستان نشان می دهد که شهرستان پارس آباد با ۳۶,۷۶ درصد از کل تولید محصولات زراعی استان در ردیف اول قرار گرفته است. بعد از آن شهرستان اردبیل با ۲۹,۵۹ درصد در ردیف دوم و شهرستان نمین با ۱۰,۷۹ درصد در جایگاه سوم قرار گرفته اند.

لازم به توضیح میباشد که در سال ۱۳۹۳ به دلیل بروز خشک سالی در صد بالایی از محصولات دیم در شهرستان بیله سوار از بین رفته است.

کمترین میزان تولید محصولات زراعی استان مربوط به شهرستان سرعین با ۱,۴۶ درصد بوده است.

جدول (۱۲ - ۱۶) برآورد سطح، تولید و عملکرد محصولات زراعی استان اردبیل در سال ۱۳۹۳

عملکرد (کیلو گرم)			تولید (تن)			سطح (هکتار)			نام محصول	
جمع	دیم	آبی	جمع	دیم	آبی	جمع	دیم	آبی		
۱۳۱۶	۳۶۶	۴۳۰۵	۴۸۲۸۱۵	۱۰۱۹۱۴	۳۸۰۹۰۱	۳۶۶۷۴۶	۲۷۸۲۶۳	۸۸۴۸۳	گندم	غلات
۱۲۴۰	۵۶۲	۳۲۴۸	۱۲۴۱۱۷	۴۲۰۵۳	۸۲۰۶۴	۱۰۰۰۴۳	۷۴۷۷۳	۲۵۲۷۰	جو	
۷۱۳۲	۰	۷۱۳۲	۷۷۴۵۱	۰	۷۷۴۵۱	۱۰۸۶۰	۰	۱۰۸۶۰	ذرت دانه ای	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	برنج صدری (شلتوک)	
۳۲۴۴	۰	۳۲۴۴	۵۲۹۱	۰	۵۲۹۱	۱۶۳۱	۰	۱۶۳۱	برنج محلی (شلتوک)	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	چاودار	
۴۸۱	۴۴۲	۱۰۹۳	۲۳۵۷	۲۰۴۰	۳۱۷	۴۹۰۱	۴۶۱۱	۲۹۰	نخود سفید	حبوبات
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	نخود سیاه (لپه)	
۱۰۹۹	۰	۱۰۹۹	۲۷۳۱	۰	۲۷۳۱	۲۴۸۵	۰	۲۴۸۵	انواع لوییا	
۳۳۵	۳۳۵	۰	۱۰۲۴۸	۱۰۲۴۸	۰	۳۰۵۵۰	۳۰۵۵۰	۰	عدس	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	سایر حبوبات (۱)	
۲۹۸۸	۰	۲۹۸۸	۴۰۴۹	۰	۴۰۴۹	۱۳۵۵	۰	۱۳۵۵	پنبه	محصولات صنعتی
۴۷۵۰	۰	۴۷۵۰	۸۳۷۰۰	۰	۸۳۷۰۰	۱۷۶۲	۰	۱۷۶۲	چغندر قند	
۱۸۴۷	۴۳۱	۱۹۸۰	۱۲۴۲۷	۲۵۰	۱۲۱۷۷	۶۷۳۰	۵۸۰	۶۱۵۰	کلزا	
۱۱۵۵	۸۰۰	۱۱۹۴	۲۵۱	۳۶	۲۱۵	۲۲۵	۴۵	۱۸۰	آفتابگردان	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	زیره	
۲۳۳۷	۰	۲۳۳۷	۳۱۶۴۲	۰	۳۱۶۴۲	۱۳۵۴۱	۰	۱۳۵۴۱	سایر (۲)	
سایر (۱): باقلا سبز - نخود فرنگی - ماش									سایر (۲): بزرک - کنجد - تخم کدو - گلرنگ - سویا	

ادامه جدول شماره (۱۶-۱۲) برآورد سطح، تولید و عملکرد محصولات زراعی استان اردبیل در سال ۱۳۹۳

عملکرد (کیلوگرم)			تولید (تن)			سطح (هکتار)			نام محصول
جمع	دیم	آبی	جمع	دیم	آبی	جمع	دیم	آبی	
۳۴۶۶۲	۰	۳۴۶۶۲	۸۱۰۰۵۱	۰	۸۱۰۰۵۱	۲۳۳۷۰	۰	۲۳۳۷۰	سیب زمینی
۳۴۹۲۷	۰	۳۴۹۲۷	۳۸۴۲	۰	۳۸۴۲	۱۱۰	۰	۱۱۰	پیاز
۳۸۰۹۰	۰	۳۸۰۹۰	۱۱۸۹۵۵	۰	۱۱۸۹۵۵	۳۱۲۳	۰	۳۱۲۳	گوجه فرنگی
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	سیر
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	هویج
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	سایر سبزیجات (۳)
۵۹۲۰	۱۹۳۷	۷۷۳۵	۲۸۲۰۱۵	۲۸۸۱۲	۲۵۳۲۰۳	۴۷۶۳۴	۱۴۹۰۰	۳۲۷۳۴	یونجه
۰	۰	۰	-	-	-	-	-	-	یونجه باغات
۷۰۰۰	۰	۷۰۰۰	۶۹۶۲۹	۰	۶۹۶۲۹	۹۹۴۷	۰	۹۹۴۷	اسپرس
۰	۰	۰	-	-	-	-	-	-	یونجه بذری
۴۱۷۴۵	۰	۴۱۷۴۵	۵۰۸۹۱۱	۰	۵۰۸۹۱۱	۱۲۱۹۱	۰	۱۲۱۹۱	ذرت علوفه ای
۳۹۹۰	۴۰۰۰	۳۹۹۰	۳۱۸۸۷	۲۲۴۰	۲۹۶۴۷	۷۹۹۱	۵۶۰	۷۴۳۱	سایر (۴)
۳۶۳۸۲	۰	۳۶۳۸۲	۸۲۲۲۵	۰	۸۲۲۲۵	۲۲۶۰	۰	۲۲۶۰	هندوانه
۲۲۸۵۷	۰	۲۲۸۵۷	۲۲۴۰	۰	۲۲۴۰	۹۸	۰	۹۸	خریزه
۱۵۸۴۳	۰	۱۵۸۴۳	۷۳۵۱	۰	۷۳۵۱	۴۶۴	۰	۴۶۴	خیار
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	سایر (۵)
{سایر (۳): سبزیجات برگی - هویج بذری - پیاز بذری} {سایر (۴): گاو دانه - سورگوم جارویی - چغندر علوفه ای - جاروی زرد علی - شبدر - تریتیگاله} {سایر (۵): کدو - بادنجان - گرمک - کمپوزه - طالبی}									

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل-۱۳۹۴

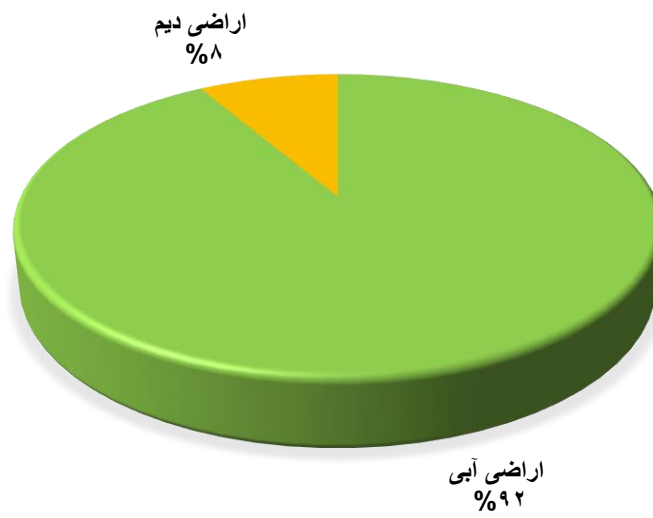
جدول شماره (۱۲ - ۱۷) برآورد سطح، تولید محصولات زراعی در شهرستان های استان در سال ۱۳۹۳

شهرستان	سطح (هکتار)			تولید (تن)		
	آبی	دیم	جمع	آبی	دیم	جمع
اردبیل	64925	۴۹۷۳۰	۱۱۴۶۵۵	۷۷۴۰۵۵	۳۹۸۲۰	۸۱۳۸۷۵
بيله سوار	21107	۱۰۳۹۰۶	۱۲۵۰۱۳	۱۳۰۲۶۹	۳۳۳۸۳	۱۶۳۶۵۲
پارس آباد	59476	۸۳۲۸	۶۷۸۰۴	۱۰۰۶۳۷۴	۴۷۷۰	۱۰۱۱۱۴۴
خلخال	5200	۳۷۶۱۴	۴۲۸۱۴	۳۷۶۵۶	۲۳۸۴۴	۶۱۵۰۰
کوثر	9361	۳۵۰۷۰	۴۴۴۳۱	۶۶۵۳۸	۱۹۸۲۸	۸۶۳۶۶
سرعین	5585	۷۹۶۳	۱۳۵۴۸	۳۶۵۰۱	۳۸۱۶	۴۰۳۱۷
مشکین شهر	16913	۸۳۳۶۰	۱۰۰۲۷۳	۹۰۶۵۲	۲۲۰۹۵	۱۱۲۷۴۷
مغان	11031	۱۰۸۱۷۰	۱۱۹۲۰۱	۳۷۸۶۴	۴۲۷۵۱	۸۰۶۱۵
نمین	21763	۴۳۴۰۶	۶۵۱۶۹	۲۷۶۵۵۸	۲۰۳۷۹	۲۹۶۹۳۷
نیر	10231	۳۵۲۱۲	۴۵۴۴۳	۶۲۳۵۱	۲۰۵۶۷	۸۲۹۱۸
جمع کل	۲۲۵۵۹۲	۵۱۲۷۵۹	۷۳۸۳۵۱	۲۵۱۸۸۱۸	۲۳۱۲۵۳	۲۷۵۰۰۷۱

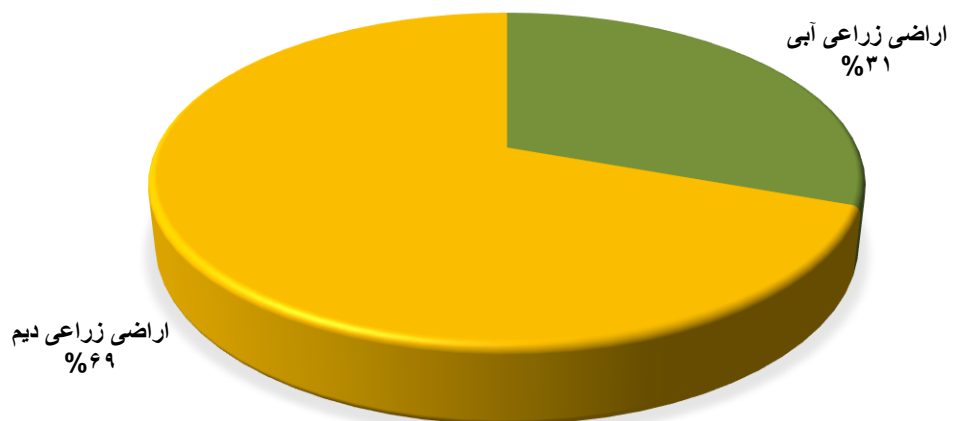
آمار اراضی آیش نیز در جدول فوق ملحوظ گردیده است .

ماخذ:سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل-۱۳۹۴

نمودار شماره (۱۲-۳) میزان تولیدات اراضی زراعی آبی و دیم استان اردبیل در سال ۱۳۹۳

نمودار شماره (۱۲-۴) مقایسه سطح اراضی زراعی آبی و دیم استان اردبیل در سال ۱۳۹۳

محصولات عمده زیر بخش باغبانی استان عبارتند از: سیب، هلو، انگور، زردآلو، گیلاس، آلبالو، شلیل و گردو. بر اساس اطلاعات دریافت شده از طرف سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل در سال ۹۳ در حدود ۷۸۸۰۱،۴۴ تن انواع محصولات باغی در استان تولید شده است.

بر اساس اطلاعات مذکور سطح کشت باغات با احتساب درختان پراکنده در حدود ۳۷۹۵۵،۶۲ هکتار می باشد که ۳۰۵۱۸،۱۲ هکتار از آن مربوط به درختان بارور و ۷۴۳۷،۵ هکتار از آن مربوط به درختان غیربارور بوده است. در سال ۱۳۹۳ محصولات باغی استان شامل حدود ۴۰۰۰۹ تن میوه های دانه دار، ۳۱۷۰۰ تن میوه های هسته دار، ۴۴۲۹ تن میوه های دانه ریز، ۱۰۵۲ تن میوه های خشک، ۲۸ تن سایر میوه های سردسیری و ۱۵۸۳ تن میوه های نیمه گرمسیری بوده است. به بیان دیگر حدود ۵۰/۷۷ درصد محصولات باغی استان را میوه های دانه دار و ۴۰/۲۲ درصد آن را میوه های هسته دار تشکیل داده است سایر گروه میوه ها درصد بسیار اندکی از محصولات باغی استان را به خود اختصاص داده اند.

درختان میوه در استان در مقابل سرمای بهاره حساس و آسیب پذیر می باشند و ضروری است که مسئولین امر نسبت به جایگزینی واریته های مقاوم و دیرگل بجای گونه های بومی حساس در سطح باغداران استان اقدام نمایند تا در سال های آینده اثرات منفی سرمازدگی های احتمالی کاهش یابد.

علاوه بر این موضوع، نکته دیگری که به نظر می رسد باید تاکید و توجه خاصی روی آن صورت بگیرد، کاهش استفاده از کودها و سموم شیمیایی است. بر اساس آخرین اطلاعات سالنامه آماری استان در سال ۱۳۹۱ در حدود ۱۲۰۱ کیلو گرم انواع مختلف سموم شیمیایی در اختیار زارعین استان قرار گرفته است که نسبت به سال قبل ۹۶/۲۳ درصد کاهش داشته است. همچنین در سال ۱۳۹۳ مقدار ۴۳۲۱۵ تن از انواع کود شیمیایی در اختیار مصرف کنندگان استان قرار گرفته که نسبت به سال ۱۳۹۲ در حدود ۵/۱۴ درصد افزایش نشان می دهد. با عنایت به زیان های جانبی این سموم و تاثیر منفی آن در استانداردهای غذایی محصولات تولید شده و با توجه به تاکید کارشناسان بر توسعه کشاورزی پایدار و بهره وری بیشتر از منابع آب و خاک و جلوگیری از آلودگی محیط زیست، لازم است در خصوص کاهش هر چه بیشتر سموم و آفت کش های کشاورزی و بهره گیری از سایر روش های مکانیکی و طبیعی کم ضرر، تحقیقات و پژوهش های لازم به عمل آید و روش های علمی و نوین چگونگی استفاده از کودها و سموم شیمیایی در میان کشاورزان و دامداران استان ترویج گردد و استفاده از روش های جایگزین نیز به آنها آموخته شود.

جدول (۱۲ - ۱۸) آمار محصولات باغی استان اردبیل در سال ۱۳۹۳ به تفکیک محصول

میزان تولید (تن)	متوسط عملکرد (تن)	سطح کشت باغات با احتساب درختان پراکنده (هکتار)			نام محصول		
		جمع	بارور	غیر بارور			
34505	3/3	11738/56	10611/06	1127/5	سیب	میوه های دانه دار	
4219	4/6	1161/5	911/5	250	گلابی		
1285	5/5	373/6	235/6	138	به		
1897	1/7	1430/83	1104/83	326	آلبالو	میوه های هسته دار	
2233	1/4	1921/65	1550/4	371/25	گیلاس		
431	2/0	282/5	219/5	63	گوجه		
1954	5/0	514/6	390/1	124/5	آلو		
10759	3/0	3884/65	3594/65	290	هلو		
207	3/6	74	58	16	شفتالو		
807	0/6	1687/68	1463/18	224/5	زردالو		
42	0/2	198/5	181	17/5	قیسی		
13304	6/2	2950	2152	798	شلیل		
66	3/2	37	20/5	16/5	آلوقطره طلا		
4242	2/0	2160	2147	13	انگور آبی		میوه های دانه ریز
27	0/8	83	36	47	انگور دیم		
161	1/5	118/5	104/5	14	انواع توت		
0	0/0	0	0	0	توت فرنگی		
5	0/6	29/5	8/5	21	پسته	میوه های خشک	
121	1/1	176/5	109	67/5	بادام آبی		
18	0/4	125/5	50/5	75	بادام دیم		
594	0/2	4431	2928/5	1502/5	گردو		
308	1/1	308/8	271	37/8	فندق آبی		
1	0/1	36	11	25	فندق دیم		
4	2/0	7	2	5	سنجد		
25	2/5	15	10	5	زالزالک		
0	0/0	0	0	0	زرشک	سایر میوه های سردسیری	
0	0/0	0	0	0	سماق		
3	0/2	38/5	17/5	21	گل محمدی		
0	0/0	2	0	2	آلبالودیم		
289	0/7	583/5	412	171/5	زیتون		میوه های نیمه سردسیری
1027	14/0	122/95	73/5	49/45	انار		
267	10/0	58/8	26/8	32	انجیر		
78801/44	0	34551/62	28700/12	5851/5	جمع درختان مثمره		
	0	3404	1818	1586	درختان غیر مثمره		
78801/44	0	37955/62	30518/12	7437/5	جمع کل		

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل - ۱۳۹۴

توضیح اینکه بدلیل خشکسالی های چند سال اخیر و همچنین عدم تامین اعتبار لازم برای آبیاری و نگهداری اولیه باغات دیم احداث شده در سال ۸۷ و ۸۸ بمیزان ۱۵ هکتار از باغات انگور دیم- ۵۵ هکتار فندق دیم- ۱۹۱ هکتار از باغات بادام دیم و نیز- ۲۱ هکتار از باغات آلبالو دیم خشک شده و در حال حاضر بصورت چاله های کاشت باقی مانده است.

فندق آبی در شهرستان نمین ۳,۵ هکتار بوده که در اثر آتش سوزی و خشکی و همچنین به علت باردهی اندک توسط باغدار حذف گردیده و در حال حاضر آمار آن صفر می باشد در شهرستان خلخال بدلیل احداث جاده بین منطقه دران به شاهرود باعث تخریب و حذف ۴ هکتار انگور آبی، ۵,۵ هکتار پسته، ۵ هکتار زالزالک، ۱۰ هکتار زیتون، ۲۷ هکتار انار و ۳۹ هکتار انجیر شده است.

۱۲-۲-۴- دام و طیور

در این بخش بحث کلی پیرامون دام های اقتصادی و چهار پایانی است که تولیدات و فرآورده های ناشی از پرورش و نگهداری آنها مورد نیاز و احتیاج انسان است و نگهداری آنها برای دامداران ایجاد درآمد می کند. دام های اقتصادی استان در این زیر مجموعه شامل گوسفند و بره، بز و بزغاله، گاو و گاو میش و شتر و بچه شتر می باشد و هدف از پرورش یا نگهداری آنها تولید شیر، گوشت، پشم و پوست و فرآورده های لبنی و غیره است.

۱۲-۲-۴-۱- جمعیت دام های استان

جمعیت دام های استان بر اساس آمارهای ارائه شده از طرف سازمان جهاد کشاورزی استان در سال ۱۳۹۳ بالغ بر ۲۴۱۷۶۶۸ راس بوده که از این تعداد حدود بر ۱۸۷۴۷۱۲ راس گوسفند و بره، ۱۶۸۲۸۲ راس بز و بزغاله، ۳۲۲۵۲۳ راس گاو و گوساله (بومی، دو رگ و ا صیل) و ۵۱۹۱۷ راس گاو میش و بچه گاو میش و ۲۳۴ نفر شتر بوده است. شهرستان پارس آباد با ۷۳۳۷۸۱ راس دام (۳۰/۳۵ درصد از مجموع کل دام استان) بیشترین تعداد دام استان و شهرستان سرعین با ۴۹۰۷۳ راس دام (۲/۰۳ درصد از مجموع کل دام استان) کمترین تعداد دام را در استان داشته است.

با توجه به اطلاعات جدول شماره (۱۹-۱۲) بیشترین تعداد جمعیت دامی استان را گوسفند و بره تشکیل می دهد. تعداد گوسفند و بره در استان اردبیل در سال ۱۳۹۳ در حدود ۱۸۷۴۷۱۲ راس بوده که این رقم معادل ۷۷/۵۴ درصد کل جمعیت دامی استان و در حدود ۳/۷ درصد گوسفند و بره موجود در کشور می باشد و از این لحاظ استان اردبیل رتبه هشتم را در کشور به خود اختصاص داده است.

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۱۴-۱۲) تعداد دام مربوط به گاو بومی در استان ۱۸۷۹۷۰ راس بوده که این تعداد ۶/۲۵ کل گاو بومی در کشور می باشد و استان اردبیل در این شاخص در جایگاه ششم کشور قرار گرفته است. همچنین در سال مذکور در حدود ۱۶/۶ درصد جمعیت دام های مربوط به گاو میش کل کشور در استان اردبیل بوده و رتبه استان در این شاخص ۳ بوده است. جمعیت دام های گاو میش و بچه گاو میش استان در سال ۱۳۹۳ در حدود ۵۱۹۱۷ راس بوده است.

جدول شماره (۱۲-۱۹) جمعیت دام های استان در سال ۱۳۹۳ به تفکیک شهرستان *

شهرستان	سال	درصد	مجموع انواع دام استان	گوسفند و بره	بز و بزغاله	گاو و گوساله	گاو میش و بچه گاو میش	شتر و بچه شتر
استان	1393	100	2417668	1874712	168282	322523	51917	234
اردبیل	1393	11/00	265863	193643	8960	49900	13360	0
بيله سوار	1393	9/35	226083	174347	19299	25534	6856	47
پارس آباد	1393	30/35	733781	631216	53762	44296	4400	107
خلخال	1393	5/28	127655	79299	28260	20096	0	0
کوثر	1393	3/26	78726	52867	11717	14142	0	0
مشکین شهر	1393	15/38	371909	281988	24124	59152	6565	80
مغان	1393	8/85	213901	152976	10339	46358	4228	0
نمین	1393	6/37	154019	125464	5169	12933	10453	0
نیر	1393	8/13	196658	150557	6203	33925	5973	0
سرعین	1393	2/03	49073	32355	449	16187	82	0

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل-۱۳۹۴

۱۲-۲-۴-۲- تولیدات دامی استان

باتوجه به اطلاعات جدول شماره (۲۰-۱۲) میزان تولید گوشت قرمز در استان در سال ۱۳۹۳ در حدود ۲۸/۲ هزار تن و میزان تولید شیر خام در حدود ۲۳۴/۷ هزار تن بوده است. همانگونه که ملاحظه می گردد استان اردبیل در زمینه تولید گوشت قرمز و شیر خام علاوه بر تامین نیاز و مصرف داخلی استان در سال ۱۳۹۳ در حدود ۱۱ هزار تن گوشت قرمز ۷۴/۷ هزار تن شیر خام مازاد بر نیاز و مصرف داخلی استان تولید کرده است.

میزان تولید گوشت قرمز استان در سال ۱۳۹۳ در حدود ۳/۵۹ درصد کل گوشت قرمز تولید شده در کشور و رتبه استان در این شاخص در کل کشور ۸ بوده است. میزان تولید شیر خام نیز در حدود ۲/۶۶ درصد کل شیر خام تولید شده در کشور بوده و استان اردبیل در این شاخص در جایگاه چهاردهم کشور قرار گرفته است.

با توجه به مازاد تولید محصولات دامی می توان گفت که استان می تواند در زمینه کارخانجات صنایع تبدیلی فرآورده های دامی سرمایه گذاری نموده و با صادرات محصولات دامی بصورت محصول نهایی قدمهای موثری در اشتغال زایی و حصول ارزش افزوده در این بخش بردارد. این امر مهم نیازمند برنامه ریزی دقیق و تشویق دستگاه های برنامه ریز و تصمیم گیرنده و حمایت از سرمایه گذاران علاقمند می باشد.

با توجه به اطلاعات جدول (۲۰-۱۲) مشاهده می گردد که تولید تخم مرغ در استان نیاز و مصرف داخلی استان را تامین نمی نماید. در سال ۱۳۹۳ تولید تخم مرغ ۵/۲ هزار تن کمتر از نیاز و مصرف داخلی استان بوده است. با توجه به شرایط و استعداد های موجود در استان اردبیل و در صورت حمایت و توسعه صنعت مرغداری، این استان می تواند به عنوان یکی از صادرکنندگان مهم گوشت مرغ و تخم مرغ در کشور مطرح گردد. در زمینه تولید گوشت سفید (مرغ) استان اردبیل در سال ۱۳۹۳ با تولید ۱/۶۸ درصد از گوشت مرغ تولیدی کشور توانسته است علاوه بر تامین نیاز و مصرف داخلی استان در حدود ۵/۸ هزار تن نیز به سایر استان ها صادر نماید.

در سال ۱۳۹۳ جمعاً ۱۰۴۳ واحد صنعتی دام و طیور شامل تعداد ۳۶۸ واحد مرغداری گوشتی، ۲۷ واحد مرغداری تخمگذار، ۳۴ واحد مرغداری مادرگوشتی، ۵ واحد کارخانه جو جه کشی، ۹۰ واحد پرورش گاوگیری، ۳۶۳ واحد پرواربندی گوساله، یک واحد پرورش گاو میش، ۹۹ واحد پرواربندی بره، ۶ واحد پرورش گوسفند داشتی، ۵ واحد پرورش شتر داشتی، ۵ میدان عرضه دام و ۳۳ مرکز جمع آوری شیر و ۶ واحد پرورش بوقلمون جمعاً با ۵۳۳۵ نفر شاغل به امر تولید و عرضه محصولات غذایی مشغول بوده اند و توانسته اند بخش عظیمی از محصولات غذایی استان را تامین نمایند و در تامین محصولات غذایی کشور نیز سهم بسزایی داشته باشند. اطلاعات بیشتر در این خصوص در جدول (۲۱-۱۲) آمده است.

واحد: هزارتن

جدول (۱۲ - ۲۰) تولیدات عمده دامی استان و مقایسه آن با کشور در سال های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳

رتبه داخلی استان در کشور		مازاد بر نیاز و مصرف داخلی استان		میزان نیاز و مصرف داخلی استان		سهم استان از کشور (درصد)		تولید استان			تولید کشور			شرح عملیات
۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲	درصد تغییرات	۱۳۹۳	۱۳۹۲	درصد تغییرات	۱۳۹۳	۱۳۹۲	محصولات دامی
8	9	11	11/2	17/2	16/8	3/59	3/7	0/7	28/2	28	3/97	785	755	گوشت قرمز
22	19	5/8	1	28/5	29	1/68	1/52	12/5	34/3	30	3/35	2033	1967	گوشت سفید(مرغ)
14	12	74/7	69	160	152	2/66	2/67	5/8	234/7	221	6/43	8800	8268	شیر خام
20	18	-5/2	-5/5	13/8	13/5	0/92	0/9	6/97	8/6	8	3/53	925	893/4	تخم مرغ

توضیح : با توجه به واقعی سازی آمار تعداد دام و تولیدات دامی توسط معاونت امور دامی وزارت جهاد کشاورزی، آمار تولیدات دامی تمامی استان ها اعم از شیر خام و گوشت قرمز دستخوش تغییرات اساسی گردیده است . لذا دلایل کاهش تولید شیرو گوشت قرمز استان در سال ۹۱ و ۹۲ انطباق آمار استانی با آمار کشوری می باشد .

ماخذ:سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل-۱۳۹۴

جدول (۱۲-۲۱) تعداد واحدهای صنعتی دام و طیور استان اردبیل در سال های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳

ردیف	عنوان فعالیت	تعداد		واحد سنجش (ظرفیت)	ظرفیت سالیانه		اشتغالزایی (نفر)	
		۱۳۹۲	۱۳۹۳		۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳
۱	مرغداری گوشتی	۳۴۷	۳۶۸	قطعه	۵۵۰۲۲۱۰	۶۰۱۱۵۱۰	۱۱۰۰	۱۲۰۲
۲	مرغداری تخمگذار	۲۷	۲۷	قطعه	۶۷۸۹۸۰	۶۷۸۹۸۰	۲۲۶	۲۲۶
۳	مرغداری مادر گوشتی	۲۹	۳۴	قطعه	۱۰۷۸۷۵۲	۱۳۱۴۹۱۴	۴۶۷	۵۶۹
۴	کارخانه جوجه کشی	۵	۵	عدد تخم در هر دوره	۳۷۳۵۱۷۵	۳۷۳۵۱۷۵	۲۶	۲۶
۵	پرورش گاو شیری	۸۷	۹۰	راس	۱۳۹۶۹	۱۴۱۳۴	۱۷۴۶	۱۷۶۷
۶	پروار بندی گوساله	۳۶۳	۳۶۴	راس	۵۵۱۲۹	۵۴۸۷۴	۱۱۰۳	۱۰۹۷
۷	پرورش گاو میش	۱	۱	راس	۶۵	۶۵	۹	۹
۸	پروار بندی بره	۹۱	۹۹	راس	۳۷۰۲۰	۳۹۲۷۵	۲۲۳	۲۳۶
۹	گوسفند داشتی	۶	۶	راس	۲۳۸۵	۲۳۸۵	۳۸	۳۸
۱۰	شتر داشتی	۵	۵	نفر	۵۵۰	۵۵۰	۶۰	۶۰
۱۱	میدان عرضه دام	۵	۵	راس در روز	۱۱۲۰	۱۱۲۰	۱۴	۱۴
۱۲	مرکز جمع آوری شیر	۲۸	۳۳	تن در روز	۱۴۲/۵	۱۲۹/۵	۸۵	۷۸
۱۳	پرورش بوقلمون	۵	۶	قطعه	۲۱۰۵۰	۲۹۰۵۰	۱۰	۱۳
	جمع	۹۹۹	۱۰۴۳	-	-	-	۵۱۰۷	۵۳۳۵

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل-۱۳۹۴

۱۲-۲-۵-شیلات و آبزیان

زیر مجموعه شیلات و آبزیان استان شامل، منابع استحصال متشکل از کارگاهها یا مزارع یا واحدهای پرورش ماهیان سردآبی و گرم آبی، منابع آب های طبیعی و آزاد (رودخانه ها و برکه ها، دریاچه ها و غیره) و استخرهای مصنوعی می باشد.

براساس اطلاعات جدول شماره (۱۲-۲۲) در سال ۱۳۹۳ تعداد ۳۶ مزرعه پرورش ماهیان سردآبی و ۲۰۸ منبع سردابی خرد شامل چشمه و چاه و ۱۲ مزرعه پرورش ماهیان گرم آبی و ۶۶ منبع گرم آبی شامل سد و کانال و ۹۹ منبع گرم آبی خرد به امر تولید و پرورش آبزیان در استان مشغول بوده اند و در مجموع توانسته اند ۷۰۰۳،۵ تن ماهی تولید و به بازارهای مصرف عرضه نمایند.

بر اساس اطلاعات جدول مذکور در سال ۱۳۹۳ در استان تعداد ۶۱۷۰ هزار قطعه بچه ماهی شامل ۶۴۲۰ هزار قطعه ماهیان سرد آبی و ۱۰۵۰ هزار قطعه ماهی زینتی تولید گردیده است. تولید این میزان بچه ماهی نسبت به سال قبل ۹/۰۵ درصد افزایش داشته است.

جدول شماره (۲۲-۱۲) عملکرد تکثیر و پرورش آبزیان در استان اردبیل به تفکیک شهرستان در سال ۱۳۹۳

ردیف	شهرستان	سردابی									گرم آبی						تکثیر		زینتی					
		منابع آبی خرد(چشمه و چاه)			مزارع			منابع آبی(سد و کانال)			مزارع			منابع آبی خرد			تعداد	تولید	ماهیان زینتی					
		تولید(تن)	مساحت(م-م)	تعداد	تولید(تن)	مساحت(م-م)	تعداد	تولید(تن)	مساحت(م-م)	تعداد	تولید(تن)	مساحت(م-م)	تعداد	تولید(تن)	مساحت(م-م)	تعداد	تولید(تن)	تعداد	تولید بچه ماهی	تعداد تولید چشم زده(ه ق)	تولید(تن)	مساحت(م-م)	تعداد	
1	اردبیل	۹۶	۳۵۹۰	۱۲	۵۰	۲۵۵۰	۴	۵۰	۱۳	۷۵۴	۱۳	۵۰۰	۷۵۴	۱۳	۵۰	۲۵۵۰	۴	۹۶	۳۵۹۰	۱۲	۵۰	۱۲۰۰	۱۹	۵۵۰
2	بيله سوار	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۳۲
3	پارس آباد	۴	۱۱۸۰	۴	۴۲	۱۱۸۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳	۸۵
4	خلخال	۳	۹۵۰	۳	۱۳	۹۵۰	۷	۱۲۹	۳	۳۵۲	۳	۴۰۰	۳۵۲	۳	۴۰۰	۳۵۲	۳	۱۳	۹۵۰	۳	۵۵۳٫۵	۱۹	۱۸۹۰	۸۵
5	سرعین	۱	۱۵۰	۱	۴	۱۵۰	۱	۱۵	۱	۷۵	۱	۵۰	۷۵	۱	۱۵	۳۰۰	۱	۴	۱۵۰	۱	۶۹٫۰	۳	۲	۳۵
6	کوثر	۳	۱۲۳۰	۳	۹	۱۲۳۰	۰	۰	۰	۱۹۸	۶	۲۵۰	۱۹۸	۶	۰	۰	۰	۹	۱۲۳۰	۳	۲۶۰٫۰	۱۰	۲	۲۲
7	گرمی	۱۰	۲۹۵۰	۱۰	۴۲	۲۹۵۰	۵	۸۲	۲	۱۵۵	۲	۲۵۰	۱۵۵	۲	۸۲	۲۸۵۰	۵	۴۲	۲۹۵۰	۱۰	۳۹۰٫۵	۲۸	۲	۲۴
8	مشکین شهر	۱۵۱	۶۷۰۰۰	۱۵۱	۱۳۹۳	۶۷۰۰۰	۱۶	۳۷۸	۱۱	۶۴۰	۱۱	۵۰۰	۶۴۰	۱۱	۳۷۸	۱۲۳۰۰	۱۶	۱۳۹۳	۶۷۰۰۰	۱۵۱	۲۳۴۷٫۵	۲۳۱	۳	۱۸۰
9	نمین	۱۸	۴۹۴۶	۱۸	۹۶	۴۹۴۶	۰	۰	۰	۲۲۸	۹	۲۵۰	۲۲۸	۹	۰	۰	۰	۹۶	۴۹۴۶	۱۸	۳۵۱٫۰	۳۰	۲	۶۲
10	نیر	۶	۱۴۳۰	۶	۲۶	۱۴۳۰	۳	۱۷۳	۸	۳۳۴	۸	۳۰۰	۳۳۴	۸	۱۷۳	۳۰۰۰	۳	۲۶	۱۴۳۰	۶	۵۰۹٫۰	۱۷	۱	۲۵
	جمع	۲۰۸	۸۳۴۲۶	۲۰۸	۱۷۳۲	۸۳۴۲۶	۳۶	۸۲۷	۶۶	۴۳۵۰	۶۶	۳۹۰۰	۴۳۵۰	۶۶	۸۲۷	۷۱۰۰۰	۳۶	۱۷۳۲	۸۳۴۲۶	۲۰۸	۷۰۰۳٫۵	۴۲۱	۳۸	۱۱۰۰

۱۲-۲-۶- تولید عسل

بر اساس اطلاعات دریافت شده از طرف سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل در سال ۱۳۹۳ تعداد واحدهای بهره برداری پرورش زنبور عسل در سطح استان بالغ بر ۳۱۵۲۳۴ کندو شامل ۳۱۳۲۲۴ کندوی مدرن و ۲۰۱۰ کندوی نوع قدیم بوده است که کندوهای مدرن ۶۰۲۱۶۵۷ کیلو گرم و کندوهای بومی ۷۵۴۵ کیلو گرم و در مجموع ۶۰۲۹۲۰۲ کیلو گرم عسل با موم تولید داشته اند. بدین ترتیب مشاهده می گردد که ۹۹/۸۷ درصد تولید عسل در استان از طریق کندوهای مدرن و ۰/۱۲ درصد از طریق کندوهای بومی بوده است.

در این سال بیشترین تعداد کندوی عسل در شهرستان اردبیل با ۱۹۱۰۱۵ کندو و پس از آن در شهرستان مشکین شهر با ۳۷۲۶۱ کندو بوده است. بیشترین میزان تولید عسل نیز به ترتیب در شهرستان های اردبیل با ۴۲۴۵۸۱۲ کیلوگرم و مشکین شهر با ۵۷۱۹۳۱ کیلو گرم بوده است.

جدول (۱۲ - ۲۳) وضعیت زیر بخش زنبورداری استان اردبیل در سال ۱۳۹۳

شهرستان	تعداد کندوی مدرن	تعداد کندوی بومی	جمع	تولید مدرن (کیلوگرم)	تولید بومی (کیلوگرم)	جمع (کیلوگرم)
اردبیل	191015	0	191015	4245812	0	4245812
بیله سوار	1967	0	1967	28370	0	28370
پارس آباد	11710	0	11710	217600	0	217600
خلخال	32154	1098	33252	291661	3406	295067
کوثر	10732	890	11622	132994	4002	136996
سرعین	2919	0	2919	39397	0	39397
مشکین شهر	37261	0	37261	571931	0	571931
مغان	5926	11	5937	129989	80	130069
نمین	9004	0	9004	111295	0	111295
نیر	10536	11	10547	252608	57	252665
جمع	313224	2010	315234	6021657	7545	6029202

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل - ۱۳۹۴

جنگل به ناحیه ای که از درخت های انبوه پوشیده باشد اطلاق می گردد در جنگل طبیعی معمولاً درختان کوچک و بزرگ و تنومند به طور نامنظم و همچنین علف های خودرو فراوانند جنگل مجموعه است از درختان، درختچه ها، پوشش گیاهی، جانوران و میکرو ارگانیسم ها (قارچها، باکتریها، ویروسها) که به همراه عوامل طبیعی غیر حیاتی مانند خاک، آب، دما، باد و ... محیط و رویشگاه مشخص و معلومی را به وجود آورده اند.

تنوع اقلیمی و وجود ارتفاعات در قلمرو استان، موجب پیدایش زیستگاه های گسترده در استان شده است. ارزش جنگل های استان اردبیل بیشتر بعد زیست محیطی داشته و نقش مهمی در حفاظت آب و خاک ایفا نموده و در حفاظت خاک، پیشگیری از سیلاب ها و فرسایش های سالانه اهمیت فراوان دارد همچنین رویشگاه جنگل فندقلو که در استان اردبیل واقع شده جز رویشگاه های منحصر به فرد در ایران بوده و علاوه بر آن جنگل ها و گونه ارزشمند ارس نیز در شهرستان خلخال از رویشگاه های برتر ارس در سطح کشور می باشد. بر اساس اطلاعات دریافت شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل در سال ۱۳۹۳ مساحت جنگل های طبیعی استان ۶۵۷۲۸,۹۶ هکتار و مساحت جنگل های مصنوعی ۱۳۵۲ هکتار می باشد. گونه غالب جنگل های استان شامل فندق، ارس، بلوط، زبان گنجشک، افرا، راش و بند می باشد.

بر اساس اطلاعات سالنامه آماری استان در سال ۱۳۹۳ حدود ۲۳ هکتار جنگل کاری دولتی انجام شده است که در مقایسه با سال قبل ۷۲/۹ درصد کاهش است.

مرتع زمینی است اعم از کوه و دامنه یا زمین مسطح که در فصل چرای دارای پوششی از نباتات علوفه ای خودرو بوده و با توجه به سابقه چرای مرتع شناخته شود. اراضی آیش ملی رغم آن که دارای پوشش علوفه ای خودرو باشند مشمول تعریف مرتع نمی شوند.

چنانچه مرتع دارای درختان جنگلی خودرو باشد مرتع مشجر نامیده می شود. مراتع یکی از مهم ترین و با ارزش ترین منابع خدادادی و موهبت الهی می باشد که با بهره برداری صحیح و اصولی توأم با عملیات اصلاح و احیای آن می توان ضمن حفظ منابع پایه از جمله آب و خاک از نظر تولید پوشش گیاهی و ارزش اکولوژیکی و زیست محیطی، نیازمندی های کشور در زمینه فرآورده های پروتئینی را با تولید علوفه تامین کرد.

براساس اطلاعات سازمان جهاد کشاورزی استان در سال ۱۳۹۳ مجموع مساحت مراتع استان بالغ بر ۱۰۱۵۰۰۰ هکتار می باشد. در بررسی وضعیت مراتع استان اردبیل از نظر طبقه بندی کیفی مشاهده می شود که از مجموع مراتع استان به طور تقریباً ۲۲۵۰۰۰ هکتار از نوع درجه یک (خوب) و ۵۸۰۰۰۰ هکتار از نوع درجه دو (متوسط) و ۲۱۰۰۰۰ هکتار نیز از نوع درجه سه (فقیر) می باشد.

از نظر زمان رویش و فصل بهره برداری مراتع استان به سه دسته مراتع ییلاقی، روستایی و قشلاقی تقسیم می شوند که مراتع ییلاقی اکثراً در ارتفاعات سبلان، بزقوش و باغرو واقع گردیده و در فصل تابستان مورد بهره برداری قرار می گیرد.

مراتع روستایی و یا کوهپایه ای نیز در مناطق روستائی استان قرار دارند و مراتع قشلاقی استان در منطقه مغان واقع شده است. از نظر تنوع گونه های گیاهی بیش از ۱۲۰۰ گونه گیاهی در نظام اکولوژی یک گیاهی استان شناسایی شده است. بهره برداری بی رویه از مراتع استان، وجود دام مازاد بر ظرفیت آنها و عدم وجود ساختار مناسب بهره برداری از دلایل عمده افزایش تخریب مراتع استان می باشد. بر اساس اطلاعات ارائه شده در «سند توسعه منابع طبیعی و آبخیزداری استان اردبیل در افق ۱۴۰۴» در حال حاضر بیش از سه برابر ظرفیت مجاز از مراتع استان بهره برداری می شود.

فعالیت های انجام شده در زمینه مرتعداری و اصلاح مراتع توسط اداره کل منابع طبیعی استان در سال ۱۳۹۳ حاکی از آن است که در ۵۱ هکتار از مراتع کپه کاری و کشت مستقیم انجام شده، در ۷۷ هکتار از مراتع کود پاشی شده، ۷۲/۵ هکتار از دیمزارهای کم بازده به مراتع تبدیل شده و در حدود ۵۰۰۰۰ هکتار از مراتع مورد ممیزی و تنسیق واقع شده است.

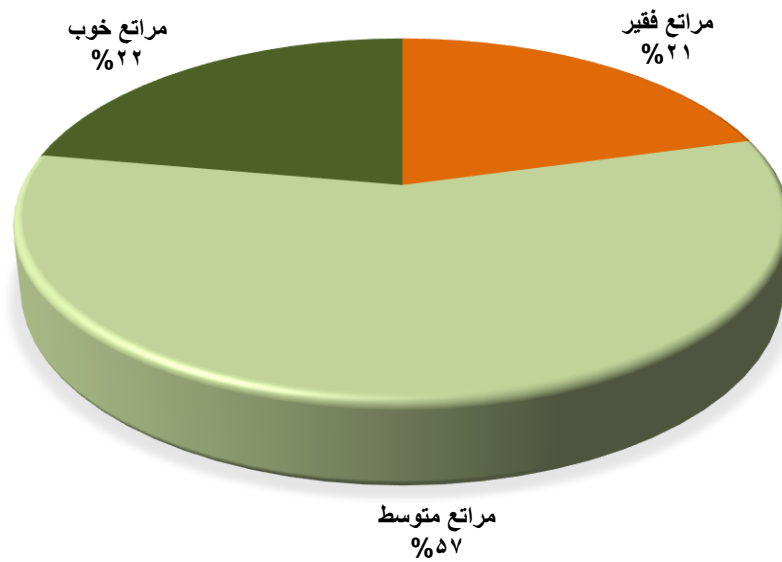
جدول (۲۴-۱۲) مساحت جنگل ها و مراتع استان اردبیل به تفکیک شهرستان در سال ۱۳۹۳

(هکتار)

مراتع				جنگل ها				شهرستان
مساحت مراتع خوب	مساحت مراتع متوسط	مساحت مراتع فقیر	جمع کل مراتع	مساحت کل جنگل های حفاظتی	مساحت ذخیره گاهها	مساحت جنگل مصنوعی	مساحت جنگل طبیعی	
۳۵۰۰۰	۵۰۰۰۰	۲۵۰۰۰	۱۱۰۰۰۰	۷۱	-	۷۱	-	اردبیل
۱۰۰۰۰	۷۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	۱۱۰۰۰۰	۵۱۶,۲	-	۱۴	۵۰۲,۲	بيله سوار
۱۵۰۰۰	۵۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۷۵۰۰۰	۱۳۲۴,۳۲	-	۳۷۶	۹۴۸,۳۲	پارس آباد
۴۰۰۰۰	۱۴۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	۲۱۰۰۰۰	۴۶۴۲۸,۶	۱۹۸۵۶	۳۳۲	۴۶۰۹۶,۶	خلخال
۲۰۰۰۰	۴۵۰۰۰	۱۰۰۰۰	۷۵۰۰۰	۶۳۷۷,۵۸	۵۱۴۴	۵۴	۶۳۲۳,۵۸	کوثر
۱۵۰۰۰	۵۵۰۰۰	۳۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰	۹۴۶,۴	-	۲۴	۹۲۲,۴	گرمی
۸۰۰۰۰	۱۱۰۰۰۰	۵۰۰۰۰	۲۴۰۰۰۰	۵۲۵۵,۲	۲۰۰	۴۳	۵۲۱۲,۲	مشکین شهر
۵۰۰۰	۱۵۰۰۰	۱۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	۶۱۳۱,۶۶	۱۰۰۰	۴۰۸	۵۷۲۳,۶۶	نمین
۵۰۰۰	۴۵۰۰۰	۱۵۰۰۰	۶۵۰۰۰	۳۰	-	۳۰	-	نیر
۲۲۵۰۰۰	۵۸۰۰۰۰	۲۱۰۰۰۰	۱۰۱۵۰۰۰	۶۷۰۸۰,۹۶	۲۶۲۰۰	۱۳۵۲	۶۵۷۲۸,۹۶	کل استان

ماخذ: اداره کل منابع طبیعی استان اردبیل - ۱۳۹۴

نمودار شماره (۵-۱۲) مقایسه مساحت مراتع استان به تفکیک مراتع فقیر، متوسط و خوب در سال ۱۳۹۳

فصل سیزدهم

صنعت و معدن

۱۳-صنعت و معدن

۱۳-۱-صنعت

۱۳-۱-۱-کارگاههای صنعتی استان

تعداد شاغلان کارگاه های صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر استان در سال ۱۳۹۳ معادل ۸۰۳۹ نفر بوده که این رقم ۰/۶۵ درصد کل شاغلان کارگاه های صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر کشور می باشد.

مقایسه تعداد و شاغلان کارگاه های صنعتی ده نفر کارکن و بیشتر استان با کشور بر حسب طبقات کارکن نشان می دهد که :

۱- سهم تعداد کارگاه های صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر استان از کل کارگاه های ده نفر کارکن و بیشتر کشور ۱/۵۵ درصد میباشد.

۲- ارزش افزوده کارگاههای صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر استان بسیار ناچیز و در حدود ۰/۴ درصد ارزش افزوده کارگاههای صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر کشور میباشد.

۳- در شاخص تعداد کارگاههای صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر استان اردبیل با تعداد ۱۶۱ کارگاه در جایگاه بیست و دوم کشور در سال ۱۳۹۳ قرار گرفته است در این شاخص استان تهران ۲۲۲۴ با کارگاه صنعتی رتبه اول را به خود اختصاص داده است.

۴- در سال ۱۳۹۳ استان اردبیل با ۸۰۳۹ شاغل در کارگاههای صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر استان در جایگاه ۲۵ کشور قرار گرفته است در این شاخص استان تهران با ۲۸۵۷۰۱ شاغل در جایگاه اول قرار دارد.

۵- استان اردبیل با ۵۴۱۸ میلیارد ریال ارزش افزوده کارگاههای صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر در سال ۱۳۹۳ در جایگاه بیست و ششم کشور قرار گرفته است در این شاخص استان تهران با ۲۳۹۶۲۰ میلیارد ریال رتبه اول را دارد.

جدول (۱-۱۳) اطلاعات کارگاه های صنعتی دارای ۱۰ نفر کارکن و بیشتر ۱۳۹۳

(ارقام به میلیون ریال)

فعالیت	سال	تعداد کارگاه	ارزش افزوده (میلیارد ریال)	ارزش ستانده	ارزش داده (میلیارد ریال)	شاغلان	سرمایه گذاری (میلیارد ریال)	نسبت ارزش داده به ستانده
کشور	۱۳۹۳	۱۴۴۵۲	۱۳۳۲۳۶۵	۸۱۸۷۲۴۴	۳۸۵۴۸۷۹	۱۳۰۹۰۵۸	۱۴۱۱۴۷	۴۷/۰۸
استان	۱۳۹۳	۱۶۱	۵۴۱۸	-	-	۸۰۳۲	-	-
نسبت استان به کشور (سهم)		۱/۵۵	۰/۴۰	-	-	۰/۶۵	-	-

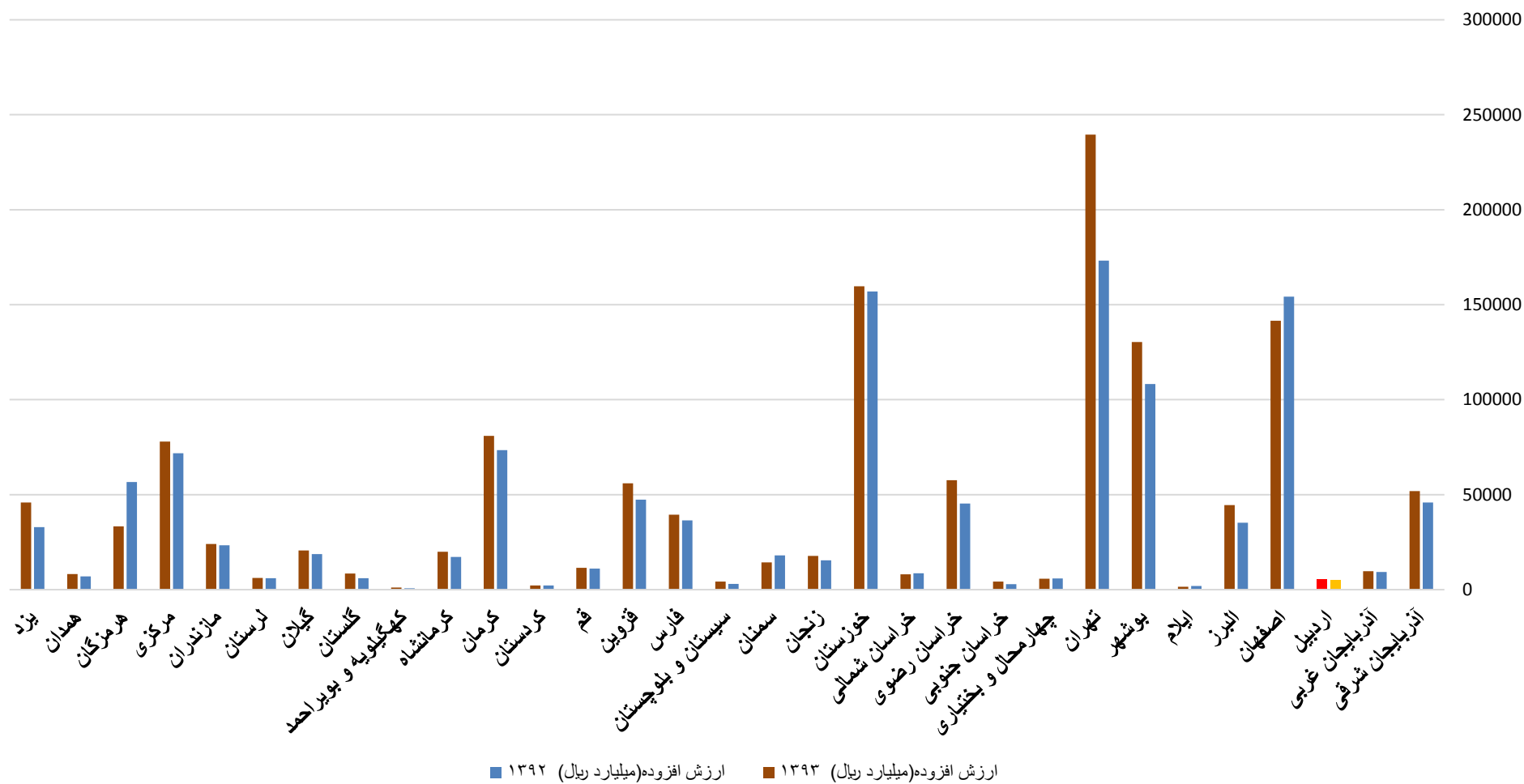
ماخذ : خلاصه نتایج طرح آمارگیری صنعت ۱۳۹۳-سالنامه آماری استان ۱۳۹۳

جدول شماره (۱۳-۲) تعداد کارگاه، شاغلان و ارزش افزوده کارگاههای صنعتی ده نفر کارکن و بیشتر بر حسب استان

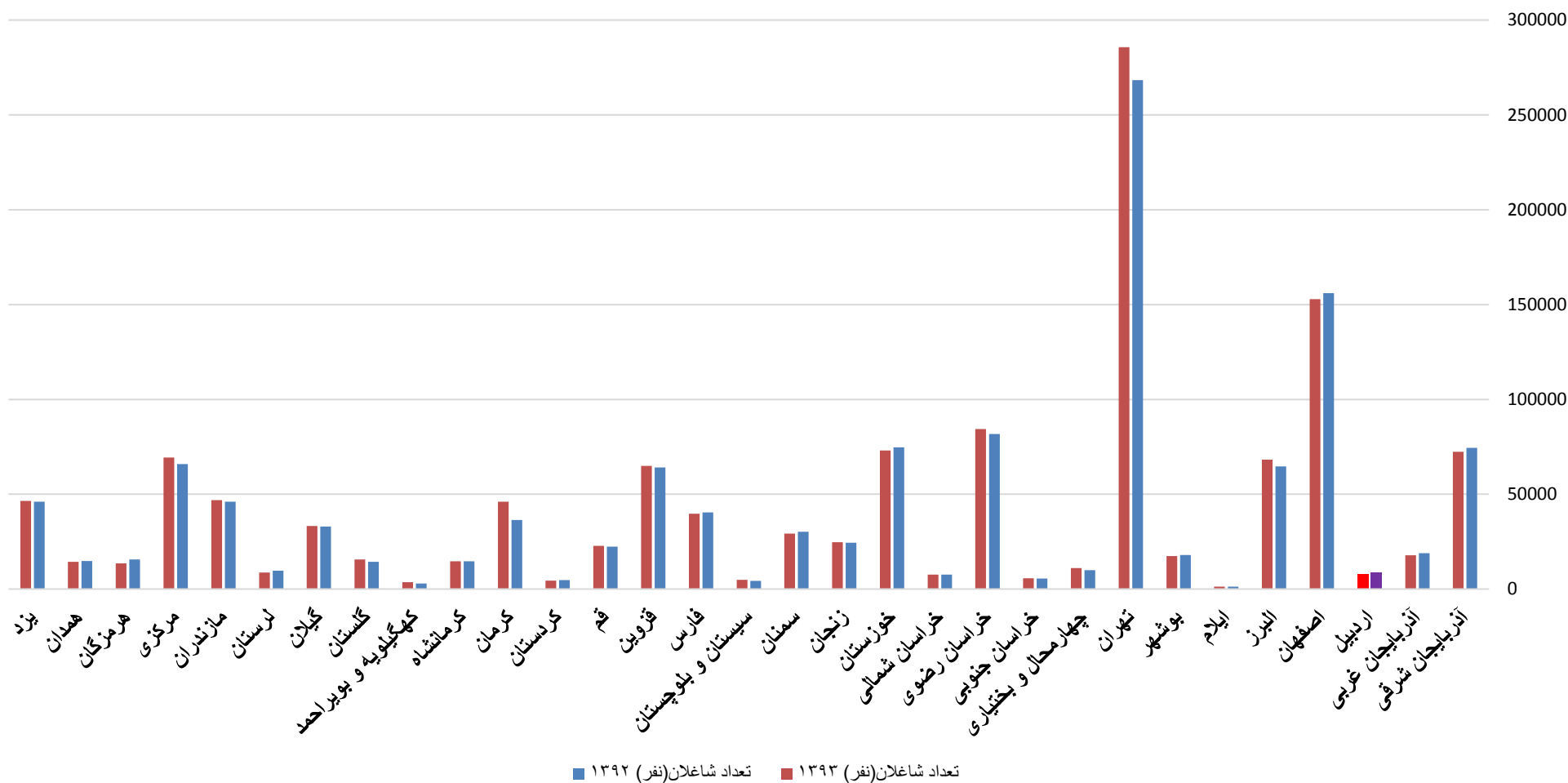
استان	کارگاه تعداد		شاغلان (نفر) تعداد		ارزش افزوده (میلیارد ریال)	
	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳
کل کشور	۱۴۶۹۷	۱۴۴۵۲	۱۲۷۹۵۷۷	۱۳۰۹۰۵۸	۱۲۰۰۱۴۸	۱۳۳۲۳۶۵
آذربایجان شرقی	۸۴۳	۸۱۲	۷۴۴۵۳	۷۲۴۲۵	۴۵۹۳۳	۵۱۹۲۸
آذربایجان غربی	۳۲۲	۳۰۵	۱۸۹۸۱	۱۷۸۵۸	۹۳۲۷	۹۷۲۸
اردبیل	۱۷۸	۱۶۱	۸۶۳۹	۸۰۳۲	۴۸۲۹	۵۴۱۸
اصفهان	۱۷۲۵	۱۵۶۱	۱۵۶۰۱۹	۱۵۲۸۴۸	۱۵۴۲۰۴	۱۴۱۵۰۶
البرز	۶۷۱	۶۴۳	۶۴۶۹۹	۶۸۲۵۰	۳۵۲۴۱	۴۴۵۶۱
ایلام	۳۱	۳۱	۱۳۲۴	۱۲۸۷	۱۹۳۸	۱۵۴۸
بوشهر	۹۴	۸۴	۱۷۹۲۷	۱۷۴۳۸	۱۰۸۲۶۷	۱۳۰۴۰۳
تهران	۲۳۷۷	۲۲۲۴	۲۶۸۳۰۵	۲۸۵۷۰۱	۱۷۳۲۶۱	۲۳۹۶۲۰
چهارمحال و بختیاری	۲۳۸	۲۷۵	۹۸۹۷	۱۱۱۱۱	۵۸۲۶	۵۸۱۲
خراسان جنوبی	۸۰	۹۵	۵۴۸۴	۵۷۱۸	۲۹۴۶	۴۲۸۲
خراسان رضوی	۱۰۰۶	۹۶۷	۸۱۷۶۷	۸۴۴۱۱	۴۵۲۷۳	۵۷۶۸۳
خراسان شمالی	۶۷	۸۲	۷۶۶۱	۷۵۹۹	۸۶۵۲	۸۰۱۰
خوزستان	۳۶۲	۳۴۹	۷۴۶۹۶	۷۳۱۰۳	۱۵۶۹۹۶	۱۵۹۷۵۰
زنجان	۲۱۹	۲۱۳	۲۴۴۸۴	۲۴۷۶۷	۱۵۴۰۳	۱۷۷۵۷
سمنان	۷۱۲	۶۲۰	۳۰۲۰۵	۲۹۳۰۷	۱۸۰۸۸	۱۴۳۸۴
سیستان و بلوچستان	۱۰۴	۱۲۶	۴۲۶۵	۴۹۱۵	۳۰۱۰	۴۳۰۴
فارس	۵۷۸	۵۱۶	۴۰۳۶۳	۳۹۶۶۰	۳۶۳۹۹	۳۹۴۵۳
قزوین	۷۱۰	۶۹۷	۶۴۰۹۳	۶۴۹۰۲	۴۷۴۳۹	۵۶۰۰۳
قم	۴۳۱	۴۴۴	۲۲۳۱۷	۲۲۸۳۳	۱۱۱۰۰	۱۱۴۷۸
کردستان	۱۲۵	۱۲۴	۴۶۸۱	۴۴۱۵	۲۱۵۶	۲۲۴۱
کرمان	۳۲۴	۸۱۲	۳۶۳۹۶	۴۶۰۰۸	۷۳۴۶۶	۸۰۹۲۹
کرمانشاه	۲۲۹	۲۰۶	۱۴۶۵۶	۱۴۶۲۹	۱۷۲۶۶	۱۹۹۳۸
کهگیلویه و بویراحمد	۳۴	۳۵	۲۹۱۵	۳۶۳۴	۷۶۸	۱۰۵۱
گلستان	۳۳۲	۳۱۷	۱۴۳۲۴	۱۵۵۹۸	۵۹۸۳	۸۵۳۰
گیلان	۵۴۲	۵۱۷	۳۳۰۲۱	۳۳۲۶۸	۱۸۶۸۳	۲۰۵۷۲
لرستان	۱۷۷	۱۴۹	۹۷۳۴	۸۷۰۴	۵۹۸۶	۶۱۰۴
مازندران	۶۸۴	۶۱۹	۴۶۰۴۸	۴۶۹۳۴	۲۳۳۸۲	۲۴۱۰۴
مرکزی	۵۷۷	۵۸۷	۶۵۸۵۳	۶۹۴۱۰	۷۱۷۵۷	۷۷۹۳۳
هرمزگان	۱۵۱	۱۳۶	۱۵۵۴۳	۱۳۵۳۸	۵۶۶۷۵	۳۳۲۹۸
همدان	۳۳۱	۳۱۰	۱۴۸۱۵	۱۴۳۳۹	۶۹۸۳	۸۱۸۱
یزد	۴۴۲	۴۳۴	۴۶۰۰۸	۴۶۴۱۶	۳۲۹۱۱	۴۵۸۵۵

ماخذ: خلاصه نتایج آمارگیری طرح صنعت ۱۳۹۳

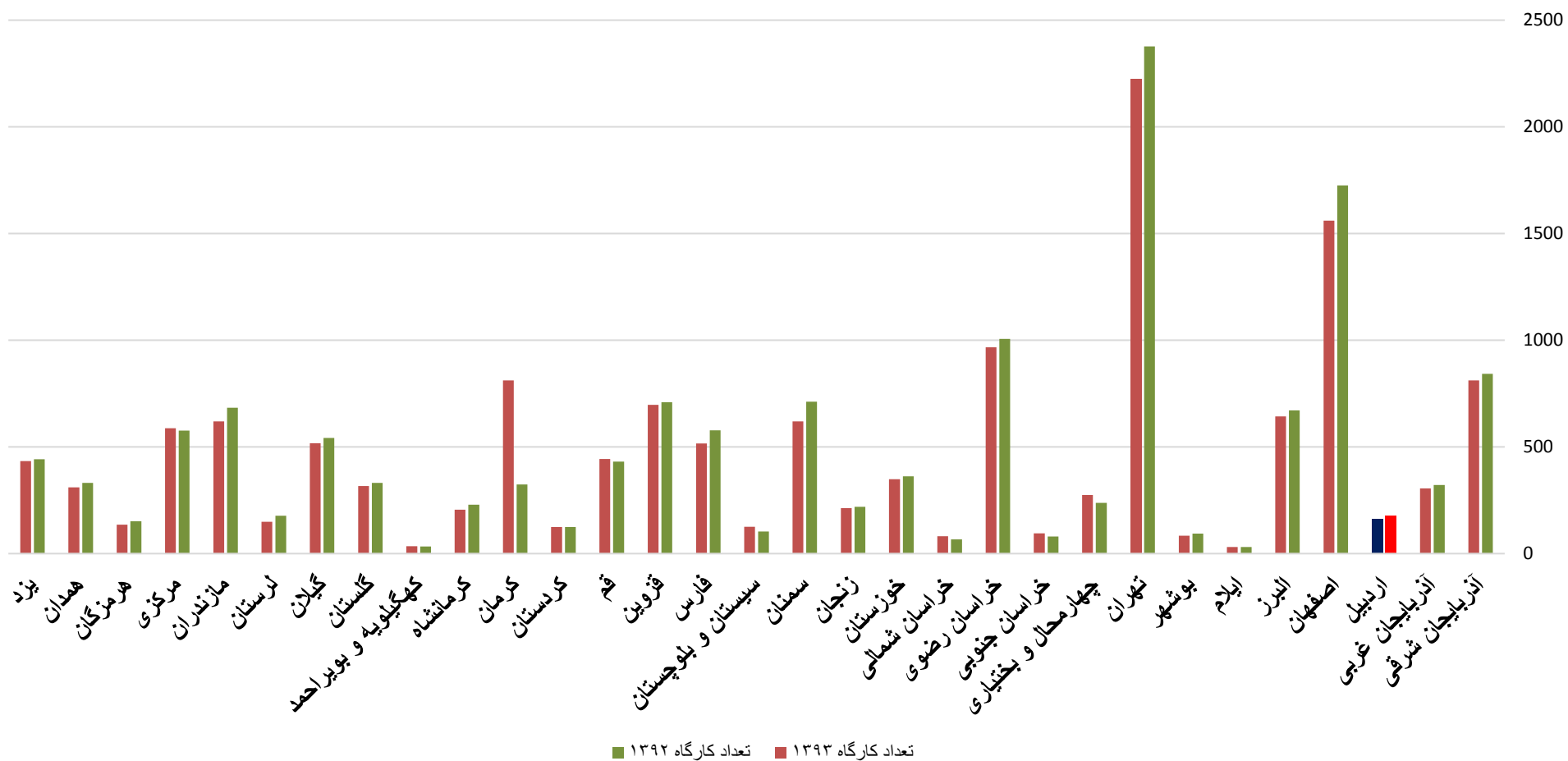
نمودار شماره (۱۳-۱) ارزش افزوده کارگاههای صنعتی ده نفر کارکن و بیشتر استانیهای کشور

نمودار شماره (۱۳-۲) تعداد شاغلان کارگاههای صنعتی ده نفر کارکن و بیشتر استانیهای کشور

نمودار شماره (۱۳-۳) تعداد کارگاههای صنعتی ده نفر کارکن و بیشتر استانیهای کشور

یکی از جنبه های مهمی که در هر بخش اقتصادی باید به آن توجه شود ارزش افزوده ایجاد شده توسط آن بخش می باشد. براساس اطلاعات جدول شماره (۳-۱۳) ارزش افزوده بخش صنعت کل کشور در سال ۱۳۹۲ برابر با ۱۰۰۴۹۰۸۷۵۶۳ میلیون ریال بوده است این رقم برای استان اردبیل ۱۱۳۷۵۴۵۵۹ میلیون ریال می باشد. در سال ۱۳۹۲ سهم ارزش افزوده بخش صنعت استان اردبیل از تولید ناخالص داخلی استان برابر با ۵/۸۴ درصد بوده است. به عبارت دیگر ارزش افزوده بخش صنعت استان اردبیل تنها ۵/۸۴ درصد از تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار استان را تشکیل می دهد. در سال ۱۳۹۱ این رقم ۶/۳۸ درصد بوده است. در حالیکه سهم ارزش افزوده بخش صنعت کل کشور در تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار کل کشور برای سال های مورد بررسی به ترتیب برابر با ۱۵/۶۶ درصد و ۱۴/۵۳ درصد بوده است.

راههای متفاوتی برای محاسبه مزیت نسبی وجود دارد از جمله معیار هایی که دامنه کاربرد وسیعی در تعیین مزیت نسبی یک صنعت دارد شاخص معروف بالاسا می باشد که از رابطه زیر به دست می آید:

ارزش افزوده بخش مورد نظر در استان

محصول ناخالص داخلی استان

ارزش افزوده بخش مورد نظر در کشور

محصول ناخالص داخلی کشور

اگر این شاخص کوچک تر از یک باشد به این معنی است که بخش یا فعالیت مورد نظر فاقد مزیت نسبی می باشد. چنانچه ملاحظه می گردد بخش صنعت استان اردبیل فاقد مزیت نسبی می باشد البته این اعداد مربوط به کل بخش صنعت استان می باشد، در صورتی که این شاخص برای فعالیت های صنعتی به طور جداگانه محاسبه گردد مشخص می شود که استان اردبیل در کدام فعالیت صنعتی دارای مزیت نسبی هست و در کدام فعالیتها مزیت نسبی ندارد لذا در خصوص نحوه تصمیم گیری در مورد گسترش صنایع در استان بهتر و دقیقتر می توان تصمیم گیری نمود.

جدول (۳-۱۳) تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار، ارزش افزوده و مزیت نسبی بخش صنعت در کشور و استان

مبالغ به میلیون ریال

عنوان	سال	تولید ناخالص داخلی	ارزش افزوده کل فعالیتهای اقتصادی	ارزش افزوده بخش صنعت	مزیت نسبی	سهم ارزش افزوده بخش صنعت کشور در تولید ناخالص داخلی کشور (درصد)	سهم ارزش افزوده بخش صنعت استان در تولید ناخالص داخلی استان (درصد)
کشور	۱۳۹۱	۷۴۲۰۸۰۱۱۴۴	۷۳۵۲۵۸۱۵۲۲	۱۱۲۵۴۷۵۹۸۹	-	۱۵/۱۶	-
	۱۳۹۲	۱۰۰۴۹۰۸۷۵۶۳	۹۹۹۶۳۸۶۶۶۷	۱۴۶۰۸۲۶۱۶۶	-	۱۴/۵۳	-
درصد تغییرات		۳۵/۴۱	۳۵/۹۵	۲۹/۷۹	-	۴/۱	-
استان	۱۳۹۱	۷۸۲۷۰۸۰۳	۷۷۵۵۳۵۳۸	۴۵۶۷۲۳۵/۳۸۲	۰/۳۸	-	۵/۸۴
	۱۳۹۲	۱۱۳۷۵۴۵۵۹	۱۱۳۲۱۱۳۳۲	۷۲۵۳۴۰۱	۰/۴۳	-	۶/۳۸
درصد تغییرات		۴۵/۳۳	۴۵/۹۷	۵۸/۸۱	۱۴/۰۰	-	۹/۲۷

ماخذ: سالنامه آماری استان ۱۳۹۳- سری زمانی حسابهای منطقه ای

۱۳-۲- معادن

اگر بخواهیم پتانسیل های معدنی استان را به زبان ساده گروه بندی نماییم آن را در سه گروه بررسی خواهیم نمود.

۱- گروه مواد معدنی فلزی: استان تقریباً فاقد معادن فلزی در حال بهره برداری می باشد ولی اندیس های بالقوه ای از فلزات آهن - مس - سرب و روی - منگنز - آنتیموان - طلا و ... در استان شناسایی شده که قابلیت مطالعات اکتشافی دارند. تنها معدن فلزی قابل بهره برداری استان، معدن آهن موئیل مشکین شهر می باشد.

۲- گروه مواد معدنی غیرفلزی: استان از نظر دارا بودن ذخایر قطعی و شناسایی شده مواد معدنی غیر فلزی در سطح متوسط به پائین کشوری قرار دارد و ذخایری از سیلیس - سنگ های زینتی - فلدسپات - کائولن - بنتونیت - پرلیت - دیاتومیت و ... شناسایی شده و برخی نیز در حال بهره برداری می باشند مثل معدن عقیق پیرجواد - معدن سیلیس سردابه - معدن پرلیت عرصه دوگاه و

۳- گروه مواد معدنی مصالح ساختمانی: استان به لحاظ دارا بودن مواد معدنی طبقه یک (مصالح ساختمانی) از رتبه ممتاز کشوری برخوردار است. به طوری که از نظر مواد پوزولانی و پوکه معدنی در کشور سرآمد می باشد. ذخایر سنگ لاشه و مالون - مارن - شیل - آهک - دولومیت - سنگ های تزئینی (تراورتن - مرمریت) گچ - شن و ماسه کوهی و ... از دیگر ذخایر این گروه محسوب می شوند که غالباً در استان ذخایر خوبی را از آنها شاهد هستیم.

بطور کلی مهمترین مواد معدنی که در استان بطور بالقوه و یا بالفعل وجود دارند عبارتند از:

۱- اندیس های فلزی شامل (طلا-مس-سرب و روی- منگنز- آهن- مولیبدن- آنتیموان) که در این میان ذخایر آهن قابلیت استخراج و بهره برداری دارند.

۲- مواد معدنی غیر فلزی شامل (بنتونیت - کائولینیت- دیاتومیت- کربنات کلسیم - پرلیت -نفلین سینیت - سیلیس- فلدسپات - گوگرد - عقیق و ...).

۳- مواد معدنی ساختمانی شامل (سنگهای ساختمانی- شن و ماسه- رس- شیل و مارن- آهک- دولومیت- سنگ های تزئینی (تراورتن - مرمیت) پوکه معدنی- مواد پوزولانی و ...).

براساس مطالعات انجام شده از مجموع ۲۰ زون اولویت دار کشوری (زونهای کانی ساز) تعداد ۳ زون از استان اردبیل می گذرد که عبارتند از:

۱- زون طارم - زنجان: این زون ناحیه قزل اوزن خلخال را در بخش هایی از منطقه خورش رستم خلخال شامل می شود که حاوی عناصر فلزی منگنز - طلا- مس و سرب و روی و ... می باشد.

۲- زون طالش: این زون ناحیه کوههای باغرو داغ را شامل می شود که حاوی عناصر فلزی مس- طلا و ... می باشد.

۳- زون ارسباران: این زون ناحیه رودقره سو و اهرچای در شمال مشکین شهر را شامل می شود که حاوی عناصر طلا - مس - آنتیموان - مولیبدن و ... میباشد.

جدول (۴-۱۳) کانسارهای شناسایی شده استان اردبیل به تفکیک ماده معدنی و شهرستان

ردیف	نام ماده معدنی	نوع ماده معدنی	نام کانسار	شهرستان
1	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	آق برون	گرمی
2	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	دیکدش	گرمی
3	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	اورنج	نمین
4	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	سلوط	نمین
5	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	سمید	گرمی
6	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	قره باغلار	مشکین شهر
7	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	جید	نمین
8	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	خانقاه علیا	نمین
9	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	داشلوجا	اردبیل
10	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	کلاندرق بالا	نمین
11	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	بایرام بدن	اردبیل
12	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	گرده	نمین
13	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	چای قوشان	نمین
14	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	چنار	گرمی
15	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	قوش قیه سی	اردبیل
16	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	نیاخرم	خلخال
17	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	ایمیر ۱	اردبیل
18	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	شمال گرده	نمین
19	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	کلندر ق علیا ۲	نمین
20	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	خلفلو	کوثر
21	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	خمس	خلخال
22	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	اندزق	مشکین شهر
23	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	قره بایر قاسم قشلاقی	اردبیل
24	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	قلی بیگلو ۲	مشکین شهر
25	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	کلاندرق ۳	نمین
26	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	امین جان ۲	نمین
27	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	کلور	خلخال
28	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	بنماران (وجین)	کوثر
29	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	خمس ۲	خلخال
30	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	سواره	مشکین شهر
31	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	لاشه عنبران	نمین
32	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	دویل	اردبیل
33	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	کلاندرق پائین ۲	نمین
34	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	آلدرق - گرمی	گرمی

ادامه جدول (۴-۱۳) کانسارهای شناسایی شده استان اردبیل به تفکیک ماده معدنی و شهرستان

ردیف	نام ماده معدنی	نوع ماده معدنی	نام کانسار	شهرستان
35	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	اسکستان	خلخال
36	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	باغشلو	گرمی
37	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	ایریل	نمین
38	شن و ماسه کوهی	مصالح ساختمانی	جوراب	نیر
39	شن و ماسه کوهی	مصالح ساختمانی	ایاق ایری	پارس آباد
40	واریزه کوهی	مصالح ساختمانی	طالب قشلاقی	اردبیل
41	پوکه معدنی	مصالح ساختمانی	ولهزیر	مشکین شهر
42	پوکه معدنی	مصالح ساختمانی	صائین	نیر
43	پوکه معدنی	مصالح ساختمانی	صائین ۲	نیر
44	پوکه معدنی	مصالح ساختمانی	آق قلعه	سرعین
45	پوکه معدنی	مصالح ساختمانی	چای صغریلو	نیر
46	پوکه معدنی	مصالح ساختمانی	جمادی	اردبیل
47	مرمریت	سنگ تزئینی	سیف آباد ۱	نمین
48	مرمریت	سنگ تزئینی	سیف آباد ۲	نمین
49	مرمریت	سنگ تزئینی	سیف آباد ۳	نمین
50	تراورتن	سنگ تزئینی	آق بلاغ	خلخال
51	تراورتن	سنگ تزئینی	لمعه دشت	خلخال
52	تراورتن	سنگ تزئینی	پروچ	خلخال
53	تراورتن	سنگ تزئینی	کوثر	کوثر
54	تراورتن	سنگ تزئینی	آقبلاغ لمعه دشت	خلخال
55	گرانیت	سنگ تزئینی	نوری کندی	مشکین شهر
56	سیلیس	طبقه دو	مستان آباد	نیر
57	پوزولان	طبقه دو	چای صغریلو	سرعین
58	پوزولان	طبقه دو	یامچی پائین	نیر
59	آهک	طبقه یک	گرده	نمین
60	آهک	طبقه یک	قشلاق چای	نمین
61	خاک رس	طبقه یک	سلوط	نمین
62	شیل	طبقه یک	عنبران	نمین
63	شیل	طبقه یک	عنبران ۲	نمین
64	شیل	طبقه یک	عنبران ۳	نمین
65	شیل	طبقه یک	سروآباد	نمین
66	عقیق	سنگ نیمه قیمتی	پیر جواد	نمین
67	آهن	فلزی	موبیل	مشکین شهر
68	سنگ آهن	فلزی	سوغانلو	نیر
69	پرلیت	طبقه دو	عرصه دوگاه	کوثر

ماخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان اردبیل

۱۳-۲-۳- جایگاه اقتصادی معادن استان اردبیل

بررسی ارزش افزوده بخش معدن استان نشان می دهد که سهم ارزش افزوده بخش معدن در تولید ناخالص داخلی استان به قیمت بازار در سال ۱۳۹۱ در حدود ۰/۱۵ درصد و در سال ۱۳۹۲ در حدود ۰/۱۰۴ درصد بوده است سهم ارزش افزوده بخش معدن کشور در تولید ناخالص داخلی کشور در سال ۱۳۹۱ معادل ۹/۹۵ درصد و در سال ۱۳۹۲ معادل ۱۱/۰۸ درصد بوده است.

اعداد محاسبه شده در بخش معدن نیز نشان دهنده عدم مزیت نسبی این بخش در استان می باشد.

جدول (۵-۱۳) تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار، ارزش افزوده و مزیت نسبی بخش معدن در کشور و استان

(ارقام به میلیون ریال)

عنوان	سال	تولید ناخالص داخلی	ارزش افزوده کل فعالیت های اقتصادی	ارزش افزوده بخش معدن	مزیت نسبی	سهم ارزش افزوده بخش معدن در تولید ناخالص داخلی استان (درصد)	سهم ارزش افزوده بخش معدن کشور در تولید ناخالص داخلی کشور (درصد)
کشور	۱۳۹۱	۷۴۲۰۸۰۱۱۴۴	۷۳۵۲۵۸۱۵۲۲	۷۳۸۱۹۹۴۲۲	-	-	۹/۹۵
	۱۳۹۲	۱۰۰۴۹۰۸۷۵۶۳	۹۹۹۶۳۸۶۶۶۷	۱۱۱۳۴۰۳۷۲۱	-	-	۱۱/۰۸
درصد تغییرات							
استان	۱۳۹۱	۷۸۲۷۰۸۰۳	۷۷۵۵۳۵۳۸	۱۲۲۲۷۷	۰/۰۱۵	۰/۱۵	-
	۱۳۹۲	۱۱۳۷۵۴۵۵۹	۱۱۳۲۱۱۳۳۲	۱۱۸۳۹۷	۰/۰۰۹	۰/۱۰۴	-
درصد تغییرات							
		۴۵/۳۳	۴۵/۹۷	-۳/۱۷	-۴۰/۱۸	-۳۳/۳۷	-

ماخذ: سالنامه آماری استان سال ۱۳۹۳ - سری زمانی حسابهای منطقه ای

جدول (۱۳-۶) اطلاعات معادن فعال استان در سال ۱۳۹۲

تعداد معادن	تعداد شاغلان* ۱۳۹۳	مقدار تولید (هزار تن)	ارزش تولید (میلیون ریال)	سرمایه گذاری (میلیون ریال)
۷۹	۵۳۷	۳۸۴۸	۱۶۹۴۷۰	۲۶۵۶۷۲

*در معدنی که انجام بخشی از فعالیت استخراج به صورت کنتراتی به دیگران واگذار شده شاغلین آن بخش از فعالیت معدن جزو شاغلین به حساب نیامده است.
 ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل-۱۳۹۳

جدول شماره (۷-۱۳) عملکرد مجوزهای صادره بخش معدن استان اردبیل در سال ۱۳۹۳

پروانه اکتشاف			گواهی کشف			پروانه بهره برداری			
مساحت (کیلومتر مربع)	سرمایه گذاری (میلیارد ریال)	تعداد (فقره)	مساحت (کیلومتر مربع)	سرمایه گذاری (میلیارد ریال)	تعداد (فقره)	استخراج (هزار تن)	اشتغال (نفر)	سرمایه گذاری (میلیارد ریال)	تعداد (فقره)
۶۳/۶	۱۴/۹	۳۱	۱۲/۵۴	۴/۵	۲۵	۸۸۱	۱۰۲	۶۳/۹	۲۶

ماخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت-۱۳۹۴

فصل چہار دہم

بازرگانی

۱۴- بازرگانی

۱۴-۱- بازرگانی داخلی

بازرگانی مجموعه فعالیت هایی است که وظیفه تبادل کالا و خدمات و مواد اولیه مورد نیاز مصرف کنندگان را از مبادی عرضه به مراکز تقاضا، مصرف و نگهداری کالا بر عهده دارد. تنظیم بازار کالاهای اساسی و توسعه و بهبود صادرات، حمایت از تولید کنندگان، رفع کمبودهای داخلی و کاهش فشارهای تورمی از راه تهیه و توزیع عادلانه کالاها قلمرو فعالیت بخش بازرگانی را تشکیل می دهد.

۱۴-۱-۱- مراکز نگهداری و ذخیره سازی کالا

بر اساس اطلاعات دریافت شده از سازمان صنعت و معدن و تجارت استان اردبیل در سال ۱۳۹۳ تعداد ۱۶۱ مکان ذخیره سازی کالاهای اساسی در استان با ظرفیت ۱۴۰۵ هزار تن مشغول فعالیت بوده است. امکانات ذخیره سازی کالا یا انبار، مکان یا محوطه محصور است که تمام یا قسمتی از آن برای نگهداری کالا در نظر گرفته شده است و بر حسب نوع ساختمان (سرباز و سرپوشیده) و نوع بهره برداری (اختصاصی و عمومی) و نوع تجهیزات (مکانیزه، سیلو، سردخانه، انبار غله و مخزن) و سایر ویژگی ها تقسیم بندی می شوند.

در سال ۱۳۹۳ از مجموع ۱۴۰۵ هزار تن ظرفیت امکانات ذخیره سازی کالاهای اساسی استان، ۵۰ هزار تن مربوط به ۱۵ سردخانه فعال، ۳۶۳ هزار تن مربوط به ۱۸ سیلوی فعال، ۹۹۲ هزار تن مربوط به ۱۲۸ انبار چند منظوره کالا بوده است.

۱۴-۱-۲- مراکز توزیع کالا (اتحادیه ها و اصناف)

این مراکز وظیفه در اختیار قرار دادن کالا و مواد اولیه را بین تولید کنندگان و مصرف کنندگان بر عهده دارند. در سال ۱۳۹۳ تعداد ۱۳۲ اتحادیه صنفی در سطح استان مشغول فعالیت بوده اند که وظیفه هماهنگی ۳۳۳۶۳ واحد صنفی را بر عهده داشته اند.

از این تعداد صنوف ۳۱۳۳۹ واحد صنفی دارای پروانه کسب و ۲۰۲۴ واحد صنفی فاقد پروانه کسب بوده اند.

در سطح استان در سال ۱۳۹۳ تعداد ۳۴۸۱۲ نفر قالیباف به کار مشغول بوده اند که تعداد ۱۲۰۶۸ نفر تحت پوشش بیمه قالیبافی قرار داشته اند.

تعداد قالیبافان بیمه شده در سال ۱۳۹۳ رشدی برابر ۱۰/۶۸ درصد نسبت به سال ۱۳۹۲ داشته است.

جدول (۱-۱۴) عمده گروه کالاهای واداراتی گمرکات استان اردبیل ۱۳۹۳

۱۳۹۳	۱۳۹۲	واحد	عنوان
۵۳۳۲	۳۲۳	تن	ذخیره سازی کالاهای اساسی (تأمین و توزیع)
۱۶۱	۱۵۰	تعداد	تعداد امکانات ذخیره سازی کالاهای اساسی (سیل، انبار و...)
۱۴۰۵	۱۲۶۵	هزارتن	ظرفیت امکانات ذخیره سازی کالاهای اساسی (سیلو، انبار و...)
۱۵	۱۵	تعداد	سردخانه فعال
۵۰	۵۰	هزار تن	
۱۸	۷	تعداد	سیلوی فعال
۳۶۳	۲۲۳	هزار تن	
۱۲۸	۱۲۸	تعداد	انبارهای چند منظوره
۹۹۲	۹۹۲	هزار تن	
۱۳۲	۱۴۰	تعداد	تعداد اتحادیه های صنفی
۳۳۳۶۳	۲۹۶۰۰	تعداد	تعداد کل صنوف
۳۱۳۳۹	۲۷۷۸۹	تعداد	تعداد صنوف دارای پروانه کسب
۲۰۲۴	۱۸۱۱	تعداد	تعداد صنوف فاقد پروانه کسب
۳۵۵۰	۳۸۳۵	فقره	پروانه های کسب صادر شده در یک سال+تمدیدی
۳۴۸۱۲	۳۳۶۰۵	تعداد	تعداد قالیبافان
۱۲۰۶۸	۱۰۹۰۳	تعداد	تعداد قالیبافان بیمه شده

ماخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان اردبیل-۱۳۹۳

۱۴-۲-بازرگانی خارجی

۱۴-۲-۱-صادرات غیر نفتی استان

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۱۴-۲) در سال ۱۳۹۳ حدود ۴۶/۱۳ درصد از صادرات غیر نفتی استان را کالاهای صنعتی تشکیل داده است. پس از آن کالاهای کشاورزی با ۴۵/۱۶ درصد قرار دارد. معدن و فلزات با ۶/۳۵ درصد و محصولات شیمیایی با ۲/۳۶ درصد در رتبه های بعدی قرار دارند.

در سال ۱۳۹۳ میزان صادرات غیر نفتی استان حدود ۱۲۳۰۶۴۵۶ دلار بوده که نسبت به سال ۱۳۹۲ معادل ۶۶/۴۲ درصد افزایش داشته است. این افزایش شامل موارد زیر می باشد:

با آنکه صادرات کالاهای صنعتی ۲۲/۳۱ درصد و صادرات گروه کالاهای معدن و فلزات ۱۹/۵۵ درصد نسبت به سال ۱۳۹۲ کاهش داشته است، اما صادرات کالاهای کشاورزی ۱۶۹/۴۹ درصد، و محصولات شیمیایی ۲۶۱/۷۴ درصد نسبت به سال ۱۳۹۲ افزایش داشته است.

جدول (۱۴-۲) مقایسه عملکرد صادرات غیر نفتی استان اردبیل در سال های ۱۳۹۲-۱۳۹۳

۱۳۹۳		۱۳۹۲		گروه کالایی	
درصد رشد	سهم (درصد)	ارزش (دلار)	سهم (درصد)		
-۲۲/۳۱	۴۶/۱۳	۳۰۷۲۴۵۳۸	۷۰/۱۱	۳۹۵۴۸۳۲۷	کالاهای صنعتی
۱۶۹/۴۹	۴۵/۱۶	۳۰۰۷۳۶۳۸	۱۹/۷۸	۱۱۱۵۹۳۰۱	کالاهای کشاورزی
۲۶۱/۷۴	۲/۳۶	۱۵۷۱۸۷۹	۰/۷۷	۴۳۴۷۳۲	محصولات شیمیایی
-۱۹/۵۵	۶/۳۵	۴۲۳۰۸۴۵	۹/۳۲	۵۲۵۹۰۶۳	معدن و فلزات
					فرش و صنایع دستی و نساجی
				-	بازارچه های مرزی
					شرکت تعاونی مرزنشینان
		۶۶۶۰۰۹۰۰		۵۶۴۰۱۴۲۳	جمع
۶۶/۴۲		۱۲۳۰۶۴۵۶		۷۳۹۴۵۶۶	تجارت چمدانی (کالاهای همراه مسافر)*

ماخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان اردبیل-۱۳۹۴

*در آمار صادرات گمرک، تجارت چمدانی به صورت جداگانه و منفک از صادرات بخش ها آورده می شود

۱۴-۲-۲-عملکرد گمرکات

۱۴-۲-۲-۱-صادرات

در سال ۱۳۹۳ میزان صادرات از گمرکات استان اردبیل ۱۰۱۰۴۲ تن به ارزش ۶۶۶۰۰۹۰۰ دلار بوده است که نسبت به سال گذشته از نظر وزنی ۲۹/۱۷ درصد و از نظر ارزش دلار ۱۸/۰۸ درصد افزایش داشته است. در سال ۱۳۹۳ سیب زمینی ۳۴/۹۲ درصد ارزش دلاری کل صادرات استان را تشکیل داده است پس از آن مصنوعات پلاستیکی با ۲۲/۳۹ درصد در ردیف بعدی قرار گرفته است. در این سال از لحاظ وزنی سیب زمینی ۵۶/۳۱ درصد وزن کل صادرات از گمرکات استان را به خود اختصاص داده و در ردیف اول قرار دارد بعد از آن نوشابه و آب معدنی با ۶/۹۵ درصد رتبه دوم را به خود اختصاص داده است. همچنین حدود ۱۵۱۰۲ تن کالابه ارزش ۲۴/۵۳۸۹۰۱ میلیون دلار از طریق گمرک اردبیل و ۸۵۹۳۳ تن کالابه ارزش ۶۶/۶۰۰۹۰۰ میلیون دلار از طریق گمرک بیله سوار به کشورهای دیگر صادر شده است.

جدول (۱۴-۳) آمار مقایسه ای صادرات گمرکات استان اردبیل در سال های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳

عنوان	وزن (تن)	ارزش دلاری
سال ۱۳۹۲	۷۸۲۲۰	۵۶۴۰۱۴۲۲
سال ۱۳۹۳	۱۰۱۰۴۲	۶۶۶۰۰۹۰۰
درصد تغییرات سال ۱۳۹۳ نسبت به سال ۱۳۹۲ (درصد)	۲۹/۱۷	۱۸/۰۸

ماخذ: اداره کل گمرکات استان اردبیل-۱۳۹۴

جدول (۱۴-۴) آمار صادرات گمرکات استان اردبیل در سال ۱۳۹۳

نام گمرک	وزن (تن)	ارزش دلاری	ارزش (هزار ریال)
اردبیل	۱۵۱۰۹	۲۴۵۳۸۹۰۱	۷۳۶۱۶۷۰۳
بیله سوار	۸۵۹۳۳	۴۲۰۶۱۹۹۹	۱۲۶۱۸۵۹۹۷
جمع	۱۰۱۰۴۲	۶۶۶۰۰۹۰۰	۱۹۹۸۰۲۷۰۰

ماخذ: اداره کل گمرکات استان اردبیل-۱۳۹۴

جدول (۵-۱۴) عمده گروه کالاهای صادراتی گمرکات استان اردبیل در سال ۱۳۹۳

شرح کالا	وزن (تن)	ارزش (دلاری)
سیب زمینی	۵۶۸۹۹	۲۳۲۵۹۸۰۵
مصنوعات پلاستیکی	۵۵۹۶	۱۴۹۱۲۷۴۸
فرش - ورنی و گلیم	۱۲	۳۸۹۵۰۷۷
نوشابه و آب معدنی	۷۰۱۹	۳۲۷۰۱۳۵
روکش ملامینه جهت پرس روی MDF خام	۵۶۶	۱۹۸۲۸۸۶
لاستیک	۴۶۹	۱۸۶۵۴۶۲
سنگ ساختمانی	۵۴۳۰	۱۶۷۸۲۵۲
جمع	75991	50864365

ماخذ: اداره کل گمرکات استان اردبیل-۱۳۹۴

۱۴-۲-۲- واردات

در سال ۱۳۹۳ در حدود ۳۹۱۵۲ تن کالا به ارزش ۷۰۷۱۴۷۲۸ دلار از طریق گمرکات استان اردبیل به کشور وارد شده است. که از نظر وزنی در حدود ۱۹/۷۲ درصد و از لحاظ ارزش دلاری ۸/۵۹ درصد نسبت به سال ۱۳۹۲ افزایش داشته است.

در سال ۱۳۹۳ در حدود ۵۵/۲۱ درصد از وزن کل کالاهای وارداتی از طریق گمرکات استان، مربوط به کنجاله پنبه دانه بوده است. پس از آن کائوچو با ۱۷/۶۳ درصد در ردیف بعدی قرار دارد. از لحاظ ارزش دلاری کامیون کشنده با ۳۳/۳۷ درصد در رتبه اول قرار دارد و پس از آن کائوچو با ۱۷/۱۵ درصد و مواد اولیه برای تولید لاستیک با ۱۰/۸۶ درصد در ردیف های بعدی قرار گرفته اند.

در سال مذکور از کل واردات از طریق گمرکات استان اردبیل ۲۷۴۴۱ تن کالا به ارزش ۶۶/۹۱۹۹۳۳ میلیون دلار از طریق گمرک اردبیل و ۱۱۷۱۳ تن کالا به ارزش ۳/۷۹۴۷۹۵ میلیون دلار از طریق گمرک بيله سوار وارد کشور شده است.

جدول (۶-۱۴) آمار مقایسه ای واردات گمرکات استان اردبیل در سال های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳

عنوان	وزن(تن)	ارزش دلاری
سال ۱۳۹۲	۳۲۷۰۲	۶۵۱۱۹۳۹۰
سال ۱۳۹۳	۳۹۱۵۴	۷۰۷۱۴۷۲۸
درصد تغییرات سال ۱۳۹۳ نسبت به سال ۱۳۹۲	۱۹/۷۲	۸/۵۹

ماخذ: اداره کل گمرکات استان اردبیل-۱۳۹۴

جدول (۷-۱۴) آمار واردات گمرکات استان اردبیل در سال ۱۳۹۳

نام گمرک	وزن(تن)	ارزش دلاری	ارزش (هزار ریال)
اردبیل	۲۷۴۴۱	۶۶۹۱۹۹۳۳	۲۰۰۷۵۹۷۹۹
بیله سوار	۱۱۷۱۳	۳۷۹۴۷۹۵	۱۱۳۸۴۳۸۵
جمع	۳۹۱۵۴	۷۰۷۱۴۷۲۸	۲۱۲۱۴۴۱۸۴

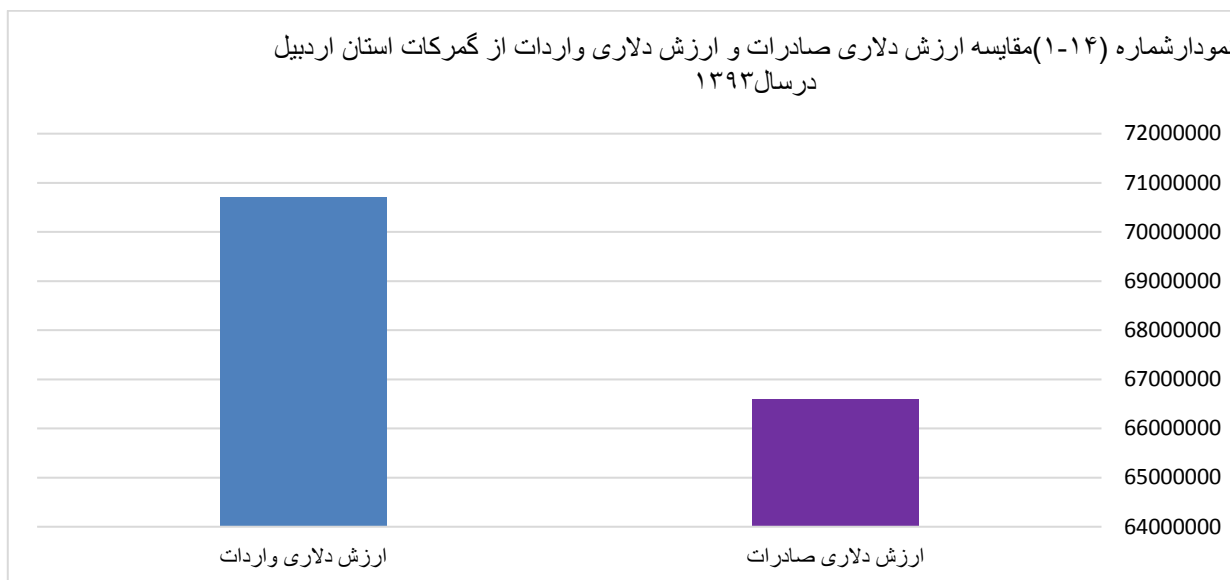
ماخذ: اداره کل گمرکات استان اردبیل-۱۳۹۴

جدول (۸-۱۴) عمده گروه کالاهای وارداتی گمرکات استان اردبیل در سال ۱۳۹۳

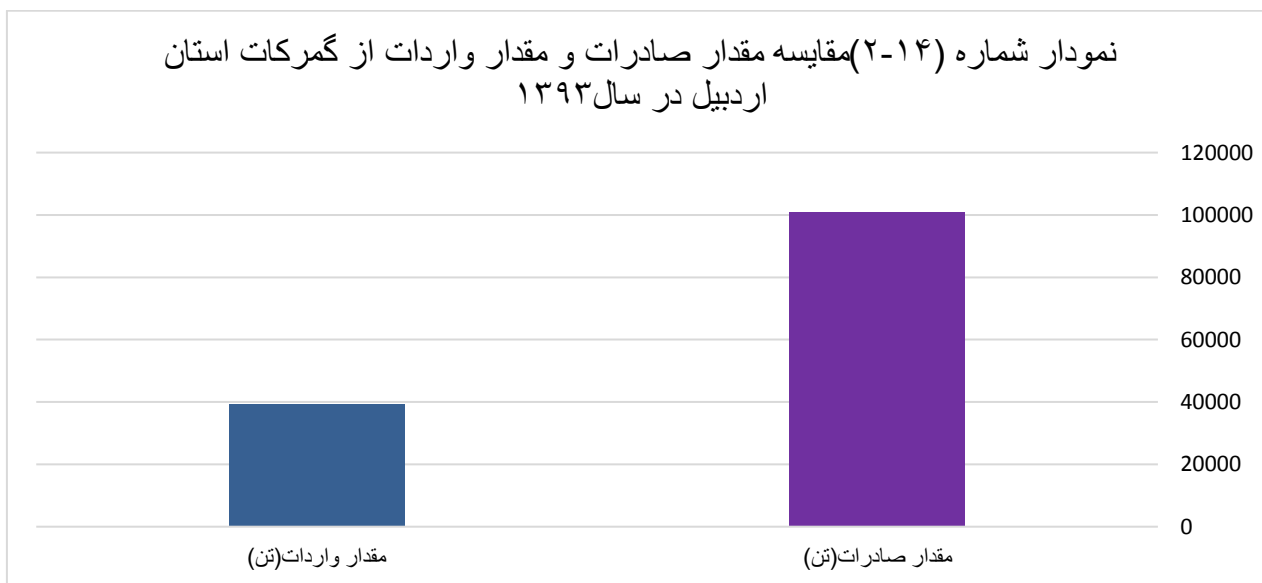
شرح کالا	وزن (تن)	ارزش (دلاری)
کامیون کشنده	۱۷۸۳	۱۱۸۲۴۴۹۶
کائوچو	۳۵۲۵	۶۰۷۹۳۸۲
کاغذ	۱۰۳۷	۲۸۶۴۷۷۶
مواد اولیه برای تولید لاستیک	۲۰۹۷	۳۸۴۷۸۲۰
فرش دستباف نمایشگاهی	۵	۳۸۳۲۵۴۲
کنجاله پنبه دانه	۱۱۰۳۵	۳۶۵۵۸۹۴
ماشین آلات خط تولید	۵۰۲	۳۳۲۳۸۰۳
جمع	19984	35428713

ماخذ: اداره کل گمرکات استان اردبیل-۱۳۹۴

نمودار شماره (۱-۱۴) مقایسه ارزش دلاری صادرات و ارزش دلاری واردات از گمرکات استان اردبیل در سال ۱۳۹۳

نمودار شماره (۲-۱۴) مقایسه مقدار صادرات و مقدار واردات از گمرکات استان اردبیل در سال ۱۳۹۳

فصل پانزدهم

آموزش و پرورش

15-آموزش و پرورش

15-1-آموزش و پرورش و اهمیت آن

امروزه نظام آموزش و پرورش بنا به ضرورت تغییرات اجتماعی یکی از سازمان های پیچیده و بزرگ اجتماعی در هر کشوری محسوب می شود و با رشد و توسعه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی پیوند ناگسستنی دارد و به تدریج از یک حالت ساده ابتدائی به یک حالت پیچیده درآمده است. ثمربخشی این نظام از یک سو تبدیل کردن انسان های مستعد به انسان های سالم، بالنده، متعادل و رشد یافته است و از سوی دیگر تأمین کننده نیازهای انسانی جامعه در بخش متفاوت فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی است.

نظر به چنین اهمیتی است که در عصر کنونی، همه دولت های جهانی از کوچک و بزرگ، قدرتمند و ناتوان و صنعتی و در حال توسعه، پرداختن به آموزش و پرورش مردم خود را در شمار وظایف اساسی می دانند و برای همگانی، سراسری و حتی اجباری کردن آن، تعهدات سنگینی در قانون های اساسی و بنیادی خود می گنجانند و درصد زیادی از تولید ناخالص ملی و بودجه جاری و عمرانی کشور را به این امر مهم اختصاص می دهند.

امروزه به دلیل گسترش علوم و تجارب بشری و توسعه فناوری و پیشرفت های صنعتی، گرایش به سازمان های آموزش و پرورش امری فراگیر و جهانی شده است به حدی که یکی از شاخص های مهم رشد هر جامعه را، وسعت دامنه وظایفی می دانند که نظام آموزش و پرورش آن به عهده گرفته است.

نظام آموزش و پرورش در جهان کنونی، وظایف و کارکردهای مختلفی را به طور آشکار و نهان بر عهده دارد و ابزار تحقق اهداف و مقاصد اجتماعی به شمار می رود. کارکردهای آن به حدی است که جوامع مختلف انتظار دارند، این سازمان باید پاسخگوی نیازهای معنوی و مادی آنان باشد و به عنوان یک عامل تحقق نیازهای فردی و اجتماعی و رشد و توسعه فرهنگی سیاسی و اقتصادی جامعه را ممکن کند.

15-2- آموزش و پرورش استان در یک نگاه (در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳)

در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳ تعداد کل دانش آموزان استان در دوره های مختلف تحصیلی با احتساب مقطع کودکان (به جز بزرگسالان) ۲۱۳۰۴۸ نفر بوده که نسبت به سال تحصیلی ۱۳۹۱-۱۳۹۲ با ۲۱۲۴۴۳ نفر، ۰/۲۸ درصد افزایش داشته است.

در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳ سهم دانش آموزان دولتی از کل دانش آموزان استان ۷۶/۶۴ درصد بوده است که نسبت به سال تحصیلی قبل (۷۳/۹۳ درصد) ۲/۷۱ درصد افزایش یافته است (جداول ۱۵-۳ و ۱۵-۴) همچنین سهم مدارس غیر دولتی از کل دانش آموزان استان در سال تحصیلی مورد بررسی، ۶/۶۴ درصد بوده که نسبت به سال تحصیلی قبل (۹/۹۱ درصد) در حدود ۳/۲۷ درصد کاهش داشته است.

در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳ بالغ بر ۴۹۷۰ نفر دانش آموز در مدارس نمونه دولتی تحصیل می کردند. که نسبت به سال تحصیلی قبل ثابت مانده است (جداول ۱۵-۳ و ۱۵-۴).

تعداد دانش آموزان تیزهوش استان در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳ معادل ۲۵۶۵ نفر بوده که نسبت به سال قبل تغییری نداشته است.

سهم دختران و پسران از دانش آموزان تیزهوش به ترتیب ۵۰/۲۹ و ۴۹/۷۱ درصد بوده است، همچنین سهم دانش آموزان تیزهوش از کل دانش آموزان استان ۱/۲۴ درصد بوده است.

۱- نرخ گذر یکی از شاخص های اساسی در آموزش و پرورش استان که نشان دهنده دانش آموزانی است که از یک دوره به دوره بالاتر عبور می کنند.
۲- پوشش تحصیلی ظاهری در آموزش و پرورش از شاخص هایی است که توانایی سیستم آموزش را در جذب افراد لازم التعلیم در مقاطع مختلف آموزشی را نشان می دهد.

جدول (1-15) تغییرات سالانه کل در استان در دوره های مختلف تحصیلی (بدون بزرگسال) طی سال های 1392-1393

ردیف	دوره تحصیلی	شهری			روستا			شهری و روستای		
		1391-1392	1392-1393	نرخ تغییرات	1391-1392	1392-1393	نرخ تغییرات	1391-1392	1392-1393	نرخ تغییرات
۱	کودکستان	6200	8117	30.92	1283	1604	25.02	7483	9721	29.91
۲	ابتدایی	73254	75714	3.36	38208	37156	-2.75	111462	112870	1.26
۳	راهنمایی	26267	25788	-1.82	9560	8809	-7.86	35827	34597	-3.43
۴	متوسطه نظری	34473	33890	-1.69	3922	3254	-17.03	38395	37144	-3.26
۵	هنرستان فنی	4135	4128	-0.17	368	421	14.40	4503	4549	1.02
۶	هنرستان حرفه ای	3309	3119	-5.74	260	472	81.54	3569	3591	0.62
۷	کشاورزی	193	140	-27.46	0	0	0.00	193	140	-27.46
۸	کاردانش	8367	8058	-3.69	2644	2378	-10.06	11011	10436	-5.22
۹	پیش دانشگاهی	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	جمع کل	156198	158954	1.76	56245	54094	-3.82	212443	213048	0.28

مأخذ : اداره کل آموزش و پرورش استان
 آمار دانش آموزان استثنایی در مقاطع مربوطه لحاظ نشده است
 *نرخ تغییرات= سال جدید-سال قدیم /سال قدیم * ۱۰۰

جدول (2-15) بررسی وضعیت دانش آموزان به تفکیک شهری و روستایی در دوره های مختلف تحصیلی (بدون بزرگسال) (دولتی و غیر دولتی) در سال ۱۳۹۳-۱۳۹۲

روستایی					کل دانش آموزان شهری و روستایی	شهری					دوره تحصیلی	ردیف
درصد دانش آموزان روستایی هر دوره تحصیلی از کل دانش آموزان شهری و روستایی	درصد دانش آموزان مقاطع مختلف از کل دانش آموزان روستایی	کل	دختر	پسر		درصد دانش آموزان شهری هر دوره تحصیلی از کل دانش آموزان شهری و روستایی	درصد دانش آموزان مقاطع مختلف از کل دانش آموزان شهری	کل	دختر	پسر		
8.70	17.59	9721	4571	5150	1604	9721	843	8117	3810	4307	کودکستان	۱
34.45	69.68	38505	18680	19825	111759	65.55	48.87	73254	35724	37530	ابتدایی	۲
26.68	17.30	9560	4122	5438	35827	73.32	17.52	26267	13034	13233	راهنمایی	۳
10.21	7.10	3922	1855	2067	38395	89.79	23.00	34473	18908	15565	متوسطه نظری	۴
8.17	0.67	368	21	347	4503	91.83	2.76	4135	1106	3029	هنرستان فنی	۵
7.30	0.47	260	216	44	3564	92.70	2.20	3304	1593	1711	هنرستان حرفه ای	۶
0.00	0.00	0	0	0	193	100.00	0.13	193	0	193	کشاورزی	۷
24.22	4.78	2644	841	1803	10915	75.78	5.52	8271	2602	5669	کاردانش	۸
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	پیش دانشگاهی	۹
26.94	100.00	55259	25735	29524	205156	73.06	100.00	149897	72967	76930	جمع کل	

آمار دانش آموزان استثنایی در مقاطع مربوطه لحاظ نشده است

مأخذ : اداره کل آموزش و پرورش استان

جدول (3-15) تعداد کل دانش آموزان (بدون بزرگسالان) (دولتی و غیر دولتی) استان به تفکیک نوع آموزش در سال تحصیلی ۱۳۹۱-۱۳۹۲

درصد کل	جمع کل			روستا			شهری			نوع آموزش	ردیف
	جمع	دختر	پسر	جمع	دختر	پسر	جمع	دختر	پسر		
0.41	851	209	642	0	0	0	851	209	642	ایثارگران	۱
1.24	2565	1290	1275	0	0	0	2565	1290	1275	تیزهوشان	۲
3.54	7292	3704	3588	0	0	0	7292	3704	3588	شاهد	۳
76.62	157992	75776	82216	47389	22132	25257	110603	53644	56959	عادی - دولتی	۴
6.64	13693	5692	8001	0	0	0	13693	5692	8001	غیر دولتی	۵
2.41	4970	2474	2496	374	0	374	4596	2474	2122	نمونه دولتی	۶
0.09	184	126	58	0	0	0	184	126	58	وابسته	۷
4.94	10183	5768	4415	199	69	130	9984	5699	4285	هیات امنایی	۸
3.46	7130	3664	3466	7000	3534	3466	130	130	0	عشایری	۹
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	مشارکت مردمی	۱۰
0.65	1350	501	849	0	0	0	1350	501	849	استثنایی	۱۱
100.00	206210	99204	107006	54962	25735	29227	151248	73469	77779	جمع کل	

مأخذ : اداره کل آموزش و پرورش استان

جدول (۴-۱۵) تعداد کل دانش آموزان (بدون بزرگسالان) (دولتی و غیر دولتی) استان به تفکیک نوع آموزش در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳

درصد کل	جمع کل			روستایی			شهری			نوع آموزش	ردیف
	جمع	دختر	پسر	جمع	دختر	پسر	جمع	دختر	پسر		
0.42	857	209	648	0	0	0	857	209	648	ایثارگران	۱
1.24	2565	1290	1275	0	0	0	2565	1290	1275	تیزهوشان	۲
3.54	7292	3704	3588	0	0	0	7292	3704	3588	شاهد	۳
76.64	157990	75775	82215	47389	22132	25257	110601	53643	56958	عادی - دولتی	۴
6.64	13688	5692	7996	0	0	0	13688	5692	7996	غیر دولتی	۵
2.41	4970	2474	2496	374	0	374	4596	2474	2122	نمونه دولتی	۶
0.09	184	126	58	0	0	0	184	126	58	وابسته	۷
4.94	10183	5768	4415	199	69	130	9984	5699	4285	هیات امنایی	۸
3.46	7130	3664	3466	7000	3534	3466	130	130	0	عشایری	۹
0.62	1276	469	807	0	0	0	1276	469	807	استثنایی	۱۰
۱۰۰,۰۰۰	206135	99171	106964	54962	25735	29227	151173	73436	77737	جمع کل	

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

جدول (۵-۱۵) بررسی وضعیت دانش آموزان استان به تفکیک شهری و روستایی و جنسیت در دوره های مختلف تحصیلی دولتی و غیر دولتی (بدون بزرگسال) در سال ۱۳۹۳-۱۳۹۲

ردیف	دوره تحصیلی	شهری					روستایی					کل (شهری و روستایی)					درصد مقاطع مختلف تحصیلی از کل دانش آموزان
		پسر	دختر	کل	درصد دانش آموزان مقاطع مختلف از کل شهری	درصد دانش آموزان مقاطع مختلف از کل روستایی	کل	دختر	پسر	درصد دانش آموزان مقاطع مختلف از کل روستایی	درصد دانش آموزان مقاطع مختلف از کل شهری	پسر	دختر	درصد دختر از کل همان مقطع			
۱	کودکستان	4307	3810	8117	5.14	2.85	1604	761	843	1650	5150	463	4571	9721	47.02	4.44	
۲	ابتدایی	37530	35724	73254	46.36	67.86	38208	18680	19528	34.28	57058	51.28	54404	111462	48.81	52.79	
۳	راهنمایی	13233	13034	26267	16.62	16.98	18671	4122	5438	26.68	18671	16.78	17156	35827	47.89	16.65	
۴	متوسطه نظری	15565	18908	34473	21.82	6.97	17632	1855	2067	10.21	17632	15.85	20763	38395	54.08	20.15	
۵	هنرستان فنی	3029	1106	4135	2.62	0.65	3376	21	347	8.17	3376	3.03	1127	4503	25.03	1.09	
۶	هنرستان حرفه ای	1711	1593	3304	2.09	0	1711	0	0	0	1711	1.54	1593	3304	48.21	1.55	
۷	کشاورزی	193	0	193	0.12	0	193	0	0	0	193	0.17	0	193	0.00	0.00	
۸	کاردانش	5669	2602	8271	5.23	4.70	7472	841	1803	24.22	7472	6.72	3443	10915	31.54	3.34	
۹	پیش دانشگاهی	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	جمع کل	81237	76777	158014	100	100	56306	26280	30026	26.27	111263	100	103057	214320	100	100	

مأخذ : اداره کل آموزش و پرورش استان
آمار دانش آموزان استثنایی در مقاطع مربوطه لحاظ نشده است

۱۵-۳- بررسی وضعیت آموزشگاه و کلاس در استان در سال تحصیلی ۱۳۹۱-۱۳۹۲ و ۱۳۹۲-۱۳۹۳

در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳، تعداد ۲۸۳۰ آموزشگاه و تعداد ۱۱۳۴۱ کلاس درس در استان وجود داشت، که نسبت به سال تحصیلی ۱۳۹۱-۱۳۹۲ به ترتیب ۰,۵۷ و ۰,۸۸ درصد افزایش داشته است. بیشترین کاهش در تعداد آموزشگاهها در مقطع هنرستان فنی و حرفه ای با ۲,۷۸ درصد و بیشترین کاهش در تعداد کلاس ها نیز مربوط به دوره تحصیلی هنرستان فنی و حرفه ای با ۰/۵۸ درصد کاهش بوده است .

در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳ نسبت به سال تحصیلی ۱۳۹۰-۱۳۹۱، بیشترین افزایش تعداد آموزشگاه مربوط به کودکان با ۷/۶۹ درصد افزایش و بیشترین افزایش در تعداد کلاس ها نیز مربوط به همان دوره با ۲۵,۸۸ درصد افزایش بوده است.

جدول (۶-۱۵) آمار آموزشگاه و کلاس تشکیل شده به تفکیک دوره های مختلف تحصیلی در سال های تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۱

و ۱۳۹۳-۱۳۹۲ با بزرگسالان

ردیف	دوره تحصیلی	سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۱		سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۲		درصد تغییرات	
		آموزشگاه	کلاس	آموزشگاه	کلاس	آموزشگاه	کلاس
۱	کودکستان	195	340	210	428	7.69	25.88
۲	ابتدایی	1395	5608	1395	5608	0.00	0.00
۳	دوره متوسطه اول	560	1769	561	1771	0.18	0.11
۴	متوسطه نظری	376	2201	376	2206	0.00	0.23
۵	هنرستان فنی	44	266	44	266	0.00	0.00
۶	هنرستان حرفه ای	36	187	35	186	-2.78	-0.53
۷	کشاورزی	2	12	2	12	0.00	0.00
۸	هنرستان کار دانش	206	859	207	864	0.49	0.58
۹	پیش دانشگاهی	0	0	0	0	0.00	0.00
	جمع کل	2814	11242	2830	11341	0.57	0.88

آمار مدارس استثنایی در مقاطع مربوطه لحاظ نشده است

۱۵-۴- بررسی تراکم دانش آموز در کلاس در مقاطع مختلف آموزشی استان به تفکیک جوامع شهری و روستایی طی سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۲

۱- مقطع ابتدایی

در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳، شاخص تراکم دانش آموز در کلاس در مقطع ابتدایی ۱۹/۴ نفر در کلاس بوده که نسبت به سال تحصیلی قبل با ۱۹/۸ نفر در کلاس، ۲/۰۲ درصد کاهش یافته است. در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۲ تراکم دانش آموز در کلاس در دوره ابتدایی در مناطق شهری، ۲۶/۹۶ و در مناطق روستایی ۱۲/۹۵ نفر در کلاس بوده که به این ترتیب نسبت به سال تحصیلی قبل، تراکم دانش آموز در کلاس در دوره تحصیلی مذکور در مناطق شهری و روستایی به ترتیب ۰/۳۷ و ۴/۹۲ درصد کاهش یافته است.

۲- دوره اول متوسطه

در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳، تراکم دانش آموز در کلاس دایر در مقطع دوره اول متوسطه به رقم ۱۹/۷۸ نفر در کلاس رسیده است که نسبت به سال تحصیلی قبل (۲۰/۱۶ نفر)، ۱/۸۸ درصد کاهش یافته است.

همچنین شاخص تراکم دانش آموز در کلاس در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳ در دوره تحصیلی مورد بررسی در مناطق شهری، ۲۵/۳ نفر و در مناطق روستایی ۱۲/۳۹ نفر در کلاس بوده که نسبت به سال تحصیلی قبل به ترتیب ۱/۹۴ و ۴/۲۵ درصد کاهش یافته است.

۳- مقطع متوسطه نظری

در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳، تراکم دانش آموز در مقطع متوسطه نظری (بدون احتساب بزرگسالان، راه دور، غیر دولتی و غیر انتفاعی) ۲۲/۷۵ نفر بوده که نسبت به سال تحصیلی قبل با تراکم ۲۲/۴۳ نفر در کلاس، ۱/۴ درصد افزایش یافته است.

همچنین شاخص تراکم دانش آموز در کلاس در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳ در دوره تحصیلی مورد بررسی در مناطق شهری و روستایی به ترتیب ۲۴/۲۳ و ۱۴/۳۳ نفر در کلاس بوده است که نسبت به سال تحصیلی قبل به ترتیب ۱/۳۴ درصد افزایش و ۳/۸۹ درصد کاهش یافته است.

۴- هنرستان فنی

در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳، تراکم دانش آموز در مقطع هنرستان فنی (بدون احتساب بزرگسالان، راه دور، غیر دولتی و غیر انتفاعی) ۲۲/۷۵ نفر بوده که نسبت به سال تحصیلی قبل با تراکم ۲۰/۷۹ نفر در کلاس، ۹/۴۳ درصد افزایش یافته است.

همچنین شاخص تراکم دانش آموز در کلاس در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳ در دوره تحصیلی مورد بررسی در مناطق شهری و روستایی به ترتیب ۲۰/۳۱ و ۱۸/۳ نفر در کلاس بوده است که نسبت به سال تحصیلی قبل به ترتیب ۴/۹۶ درصد کاهش و ۱۴/۳۸ درصد افزایش یافته است.

۵- هنرستان حرفه ای

در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳، تراکم دانش آموز در مقطع هنرستان حرفه ای (بدون احتساب بزرگسالان، راه دور، غیر دولتی و غیر انتفاعی) ۱۹/۷۵ نفر بوده که نسبت به سال تحصیلی قبل با تراکم ۲۰/۲۷ نفر در کلاس، ۳/۴۵ درصد کاهش یافته است.

همچنین شاخص تراکم دانش آموز در کلاس در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳ در دوره تحصیلی مورد بررسی در مناطق شهری و روستایی به ترتیب ۲۰/۷۸ و ۱۴/۳ نفر در کلاس بوده است که نسبت به سال تحصیلی قبل به ترتیب ۰/۲۹ و ۶/۴۷ درصد کاهش یافته است.

جدول (۷-۱۵) تراکم دانش آموز در کلاس به تفکیک دوره های مختلف تحصیلی در سال ۱۳۹۱-۱۳۹۲ و ۱۳۹۳-۱۳۹۲ (بدون بزرگسالان و راه دور غیر دولتی و غیر انتفاعی)

ردیف	دوره تحصیلی	سال تحصیلی ۱۳۹۱-۱۳۹۲			سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳			درصد تغییرات		
		شهری	روستایی	کل	شهری	روستایی	کل	شهری	روستایی	کل
۱	ابتدایی	27.06	13.62	19.8	26.96	12.95	19.4	-0.37	-4.92	-2.02
۲	دوره اول متوسطه	25.8	12.94	20.16	25.3	12.39	19.78	-1.94	-4.25	-1.88
۳	متوسطه نظری	23.91	14.91	22.43	24.23	14.33	22.75	1.34	-3.89	1.43
۴	هنرستان فنی	21.37	16	20.79	20.31	18.3	22.75	-4.96	14.38	9.43
۵	هنرستان حرفه ای	20.84	15.29	20.27	20.78	14.3	19.57	-0.29	-6.47	-3.45
۶	کشاورزی	16.08	0	16.08	15.56	0	15.56	-3.23	0	-3.23
۷	هنرستان کار دانش	19.68	15.93	18.55	18.73	15.05	17.67	-4.83	-5.52	-4.74
۸	پیش دانشگاهی	0	0	0	0	0	0	0.00	0.00	0.00

مأخذ : اداره کل آموزش و پرورش استان
 آمار دانش آموزان استثنایی در مقاطع مربوطه لحاظ نشده است

۱۵-۵- نرخ پوشش تحصیلی (اشتغال به تحصیل)

هدف آموزش و پرورش، تحت پوشش قرار دادن کلیه افراد لازم‌التعلیم در دوره‌های مختلف تحصیلی است و برای کنترل آمار افراد بازمانده از تحصیل که بعدها مشکلات زیادی را برای جامعه به وجود می‌آورند، از نرخ پوشش تحصیلی استفاده می‌شود.

$$\text{نرخ پوشش تحصیلی ظاهری} = \frac{\text{تعداد دانش آموز دوره تحصیلی در سال تحصیلی}^t}{\text{آمار جمعیت در سن متعارف همان سال تحصیلی}} \times 100$$

وجود دانش آموزان خارج از گروه سنی متعارف (مردودی‌ها و...) تحت پوشش دوره تحصیلی مورد نظر، سبب می‌شود که نرخ پوشش ظاهری گاهی از عدد 100 هم بالاتر باشد.

$$\text{نرخ پوشش واقعی} = \frac{\text{تعداد دانش آموزان واقع در سن متعارف دوره تحصیلی در سال تحصیلی}^t}{\text{آمار جمعیت در سن متعارف همان دوره در همان سال تحصیلی}} \times 100$$

براساس این شاخص می‌توان تعداد افراد محروم از تحصیل را مشخص نموده و برای جذب و نگهداشت ایشان در نظام آموزشی برنامه ریزی کرد.

$$\text{نرخ پوشش ویژه سنی} = \frac{\text{تعداد دانش آموزان } n \text{ ساله در سال تحصیلی}^t}{\text{تعداد جمعیت } n \text{ ساله در سال تحصیلی}^t} \times 100$$

نشان می‌دهد چند درصد از جمعیت در یک سن یا گروه سنی به تحصیل اشتغال داشته و چند درصد از تحصیل بازمانده و محروم می‌باشند.

جدول (۸-۱۵) پوشش تحصیلی ظاهری مقاطع مختلف استان به تفکیک جنسیت در طی سال‌های

۱۳۹۲-۱۳۹۳ و ۱۳۹۱-۱۳۹۲

مقطع تحصیلی	سال تحصیلی ۹۱-۹۲			سال تحصیلی ۹۲-۹۳			درصد تغییرات		
	کل	پسر	دختر	کل	پسر	دختر	کل	پسر	دختر
ابتدایی	98.39	97.75	98.57	98.24	98.24	99.30	0.18	0.50	0.92
متوسطه اول	86.44	98.11	92.15	92.87	92.87	89.81	-1.01	-5.34	3.90
متوسطه دوم	76.07	86.62	81.96	۸۹,۱۵	۸۹,۱۵	۷۵,۸۲	0.79	2.92	-0.33

پوشش تحصیلی ظاهری در مقطع متوسطه دوره اول در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۱، ۹۲/۱۵ درصد بوده است که با ۱/۰۱- درصد کاهش در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۲ به ۹۱/۲۲ درصد رسیده است. درحالت کلی بالا بودن ضریب پوشش تحصیلی از 100 را می‌توان به ثبت نام دانش آموزان با سن بالاتر، مخصوصاً در مناطق روستایی و یا افزایش مردودین و یا مهاجرت خانواده‌هایی با کودکان دوره ابتدایی از استان‌های دیگر اشاره کرد.

در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۲ پوشش تحصیلی ظاهری در مقطع متوسطه دوره دوم ۸۳/۶۱ درصد می باشد که نسبت به سال قبل با پوشش تحصیلی ۸۱/۹۶، به میزان ۰/۷۹ درصد افزایش نشان می دهد.

۱۵-۶- نرخ گذر تحصیلی

منظور از نرخ گذر تحصیلی تعداد دانش آموزانی است که از یک دوره آموزشی به دوره آموزشی بالاتر عبور می کنند.

تعداد دانش آموز(ثبت جدید) اول راهنمایی در سال تحصیلی ۱+ t

=نرخ گذر دوره ابتدایی به دوره راهنمایی

تعداد قبول شدگان سال پنجم ابتدایی در سال تحصیلی t

۱- نرخ گذر از مقطع ابتدایی به راهنمایی

نرخ گذر از ابتدایی به راهنمایی در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۲، ۹۲/۴۱ درصد بوده است. به عبارتی ۹۲/۴۱ درصد از کل دانش آموزان پایه پنجم ابتدایی در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳ توانسته اند به پایه اول راهنمایی صعود کنند. بالابودن نرخ گذر از ۱۰۰ به بالا می تواند به علت مهاجرت و ورود قبولین پنجم ابتدایی نهضت سواد آموزی در دوره راهنمایی باشد.

۲- نرخ گذر مقطع راهنمایی به متوسطه

نرخ گذر از راهنمایی به متوسطه در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۲، ۷۰/۱۶ درصد بوده است.

جدول (۹-۱۵) نرخ گذر تحصیلی در دوره های مختلف تحصیلی در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۲

سال تحصیلی (۱۳۹۳-۱۳۹۲)	دوره تحصیلی	ردیف
92.41	نرخ گذر ابتدایی به راهنمایی	۱
70.16	نرخ گذر راهنمایی به متوسطه	۲

۱۵-۷- بررسی وضعیت کارمندان آموزش و پرورش استان در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۲

در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۲، آموزش و پرورش استان دارای 19384 نفر کارمند بوده که از این تعداد ۱۲۴۲۷ نفر (حدود ۶۴٫۱ درصد) کادر آموزشی و ۶۹۵۷ نفر (حدود ۳۵٫۹ درصد) کادر غیر آموزشی بودند.

در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۲، ۴۵/۶۶ درصد کادر آموزشی در مقطع ابتدایی، ۲۲/۰۲ درصد در مقطع راهنمایی عادی، استثنایی و پیش حرفه ای، ۱۸/۷۷ درصد در مقطع متوسطه عمومی، استثنایی و حرفه ای و ۱۳/۳۷ درصد در مدارس هنرستان فنی، بازرگانی، کشاورزی و کاردانش مشغول خدمت رسانی هستند.

همچنین در سال ۱۳۹۳-۱۳۹۲، حدود ۷۲/۴۶ درصد از کادر آموزشی لیسانس و بالاتر، ۲۳/۱۶ درصد فوق دیپلم و ۴/۳۸ درصد دیپلم بوده اند. (جدول ۱۵-۱۰)

جدول (۱۰-۱۵) توزیع کادر آموزشی و غیر آموزشی رسمی و پیمانی (شهری و روستایی دولتی و اعزامی به غیر دولتی) به تفکیک میزان تحصیلات دوره های مختلف تحصیلی

ردیف	دوره تحصیلی	کارمندان رسمی و پیمانی کادر آموزشی (۱۳۹۲-۱۳۹۳)								
		کمتر از دیپلم		دیپلم		فوق دیپلم		لیسانس و بالاتر		
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۱	ابتدایی	7645	33.46	183	52.87	718	62.24	2238	32.46	4506
۲	راهنمایی	4032	19.93	109	10.31	140	23.16	833	21.25	2950
۳	متوسطه عمومی	3732	21.39	117	13.33	181	3.50	126	23.83	3308
۴	هنرستان فنی	693	3.84	21	4.79	65	2.14	77	3.82	530
۵	بازرگانی و حرفه ای	471	2.19	12	1.47	20	1.33	48	2.82	391
۶	کشاورزی	43	0.55	3	0.22	3	0.11	4	0.24	33
۷	کاردانش	1229	6.40	35	5.74	78	3.67	132	7.09	984
۸	اداری	1207	10.42	57	9.87	134	2.67	96	6.63	920
۹	پیش دانشگاهی	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0
۱۰	کودکستان استثنایی	10	0.00	0	0.07	1	0.06	2	0.05	7
۱۱	ابتدایی استثنایی	226	0.91	5	0.88	12	0.64	23	1.34	186
۱۲	راهنمایی استثنایی	7	0.00	0	0.00	0	0.03	1	0.04	6
۱۳	راهنمایی پیش حرفه ای استثنایی	37	0.18	1	0.15	2	0.22	8	0.19	26
۱۴	متوسطه استثنایی	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0
۱۵	متوسطه حرفه ای استثنایی	45	0.55	3	0.22	3	0.19	7	0.23	32
۱۶	کاردانش استثنایی	7	0.18	1	0.07	1	0.03	1	0.03	4
	جمع کل	19384	100	547	100	1358	100	3596	100.00	13883

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

ادامه جدول (۱۰-۱۵) توزیع کادر آموزش رسمی و پیمانی (شهری و روستایی دولتی و اعزامی به غیر دولتی) به تفکیک میزان تحصیلات و مقاطع مختلف تحصیلی

کارمندان رسمی و پیمانی کادر آموزشی (۱۳۹۲-۱۳۹۳)										دوره تحصیلی	ردیف
جمع		کمتر از دیپلم		دیپلم		فوق دیپلم		لیسانس و بالاتر			
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد		
0.06	8	0.00	0	0.00	0	0.07	2	0.07	6	کودکستان استثنایی	۱
46.99	5839	0.00	0	93.58	510	69.11	1989	37.09	3340	پیش دبستانی ، ابتدائی وابتدایی استثنایی	2
22.02	2736	0.00	0	1.10	6	23.84	686	22.70	2044	راهنمایی عادی، استثنایی و پیش حرفه ای	3
18.77	2333	0.00	0	0.92	5	1.15	33	25.49	2295	متوسطه عمومی، حرفه ای و استثنایی	4
12.16	1511	0.00	0	4.40	24	5.84	168	14.65	1319	هنرستان فنی،بازرگانی،کشاورزی و کاردانش و کاردانش استثنایی	5
100	12427	0.00	0	100.00	545	100.00	2878	100.00	9004	جمع کل	

جدول (۱۱-۱۵) کادر آموزشی و غیر آموزشی (بدون کادر خدماتی) رسمی و پیمانی

سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳						دوره تحصیلی	ردیف
درصد کادر غیر آموزشی هر دوره تحصیلی به کل	جمع	درصد کادر غیر آموزشی هر دوره تحصیلی به کل	کادر غیر آموزشی	درصد کادر آموزشی هر دوره تحصیلی به کل	کادر آموزشی		
39.44	7645	28.33	1971	45.66	5674	ابتدایی	۱
20.80	4032	19.10	1329	21.75	2703	راهنمایی	۲
19.25	3732	20.60	1433	18.50	2299	متوسطه عمومی	۳
3.58	693	3.85	268	3.42	425	هنرستان فنی	۴
2.43	471	2.41	168	2.44	303	بازرگانی و حرفه ای	۵
0.22	43	0.27	19	0.19	24	کشاورزی	۶
6.34	1229	6.80	473	6.08	756	کاردانش	۷
6.23	1207	17.35	1207	0.00	0	اداری	۸
0.00	0	0.00	0	0.00	0	پیش دانشگاهی	۹
0.05	10	0.03	2	0.06	8	کودکستان استثنایی	۱۰
1.17	226	0.88	61	1.33	165	ابتدایی استثنایی	۱۱
0.04	7	0.01	1	0.05	6	راهنمایی استثنایی	۱۲
0.19	37	0.14	10	0.22	27	راهنمایی پیش حرفه ای استثنایی	۱۳
0.00	0	0.00	0	0.00	0	متوسطه استثنایی	۱۴
0.23	45	0.16	11	0.27	34	متوسطه حرفه ای استثنایی	۱۵
0.04	7	0.06	4	0.02	3	کاردانش استثنایی	۱۶
۱۰۰,۰۰	۱۹۳۸۴	۱۰۰	6957	100.00	12427	جمع کل	

مأخذ : اداره کل آموزش و پرورش استان

جدول (۱۲-۱۵) توزیع کارمندان آموزشی (دولتی و اعزامی به غیر دولتی) رسمی و پیمانی به تفکیک سمت و مدرک تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳

ردیف	دوره تحصیلی	معلم					مدیر معلم					معلم تربیت بدنی				
		لیسانس و بالاتر	فوق دیپلم	دیپلم	کمتر از دیپلم	جمع	لیسانس و بالاتر	فوق دیپلم	دیپلم	کمتر از دیپلم	جمع	لیسانس و بالاتر	فوق دیپلم	دیپلم	کمتر از دیپلم	جمع
۱	ابتدایی	2452	1583	453	0	4488	501	290	49	0	840	245	96	5	0	5674
۲	راهنمایی	1917	646	4	0	2567	0	0	0	0	0	101	33	2	0	2703
۳	متوسطه عمومی	2173	10	4	0	2187	0	0	0	0	0	96	16	0	0	2299
۴	هنرستان فنی	354	45	10	0	409	0	0	0	0	0	15	1	0	0	425
۵	بازرگانی و حرفه ای	256	24	1	0	281	0	0	0	0	0	21	1	0	0	303
۶	کشاورزی	20	3	0	0	23	0	0	0	0	0	1	0	0	0	24
۷	کاردانش	637	91	13	0	741	0	0	0	0	0	13	2	0	0	756
۸	اداری	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
۹	پیش دانشگاهی	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
۱۰	کودکستان استثنایی	6	2	0	0	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8
۱۱	ابتدایی استثنایی	134	18	4	0	156	5	0	0	0	5	2	2	0	0	165
۱۲	راهنمایی استثنایی	4	1	0	0	5	0	0	0	0	0	1	0	0	0	6
۱۳	راهنمایی پیش حرفه ای استثنایی	21	6	0	0	27	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27
۱۴	متوسطه استثنایی	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
۱۵	متوسطه حرفه ای استثنایی	24	7	1	0	32	0	0	0	0	0	2	0	0	0	34
۱۶	کاردانش استثنایی	2	1	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
	جمع کل	8000	2437	490	0	10927	506	290	49	0	845	497	151	7	0	۱۲۴۲۷

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

۸-۱۵- نهضت سواد آموزی استان در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳

در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳ تعداد سواد آموزان نهضت سواد آموزی، ۹۸۸۶ نفر بوده است.

در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳، حدود ۶۰/۱۶ درصد سواد آموزان نهضت سواد آموزی شهری و ۳۹/۸۴ درصد آنان، روستایی بوده اند.

در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳، حدود ۶۰/۱۶ درصد سواد آموزان زن بوده که نسبت به سال تحصیلی قبل ۸۶/۷۸ درصد حدود ۴/۲۲ درصد افزایش یافته است. ضمناً در سال تحصیلی مورد بررسی، حدود ۹ درصد سواد آموزان نهضت سواد آموزی، مرد بوده اند که نسبت به سال تحصیلی قبل (۱۳/۲۲ درصد)، حدود ۴/۲۲ درصد کاهش یافته است.

جدول (۱۳-۱۵) تعداد و درصد سواد آموزان نهضت سواد آموزی استان به تفکیک شهری و روستایی در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳

شرح	شهر			روستا			کل (شهری و روستایی)		
	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع
تعداد	۵۵۵۹	۳۸۸	۵۹۴۷	۳۴۳۸	۵۰۱	۳۹۳۹	۸۹۹۷	۸۸۹	۹۸۸۶
درصد	۹۳.۵	۶.۵	۱۰۰	۸۷.۳	۲.۷	۱۰۰	۹۱	۹	۱۰۰

در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳، ۴۲۴۷ نفر از سواد آموزان نهضت قبول شده اند که از این تعداد ۱۱,۱ درصد مرد و ۸۸,۹ درصد زن بوده اند.

چگونگی توزیع قبول شدگان بر حسب دوره های مربوطه، در جدول (۱۴-۱۵) قابل مشاهده می باشد.

جدول (۱۴-۱۵) قبول شدگان دوره ای نهضت سواد آموزی استان در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳

دوره	سواد آموز			تکمیلی			تحکیم			انتقال			جمع	جنسیت
	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن		
تعداد	۱۰۸۹	۲۰۴	۸۸۵	۰	۰	۰	۱۵۵۸	۱۰۴	۱۴۵۴	۱۶۰۰	۱۶۳	۱۴۳۷	۴۲۴۷	
درصد	۱۰۰	۸.۷	۸۱.۳	۰	۰	۰	۱۰۰	۶.۷	۹۳.۳	۱۰۰	۱۰.۲	۸۹.۸	۱۰۰	

۹-۱۵- وضعیت مدارس نوبت دوم

در سال تحصیلی ۹۲-۹۱، ۹۱ درصد کل مدارس ابتدایی دولتی در نوبت دوم دایر بوده اند که با ۳/۳ درصد کاهش، در سال تحصیلی ۹۳-۹۲ به ۸۸ درصد کاهش یافته است.

در سال تحصیلی ۹۲-۹۱، ۱۱۲ درصد کل مدارس متوسطه اول (دولتی) در نوبت دوم دایر بوده اند که با ۶/۲۵ درصد کاهش، در سال تحصیلی ۹۳-۹۲ به ۱۰۵ درصد رسیده است.

در سال تحصیلی ۹۲-۹۱، ۷۰ درصد کل مدارس متوسطه دوم (دولتی) در نوبت دوم دایر بوده اند که با ۴/۲۹ درصد کاهش، در سال تحصیلی ۹۳-۹۲ به ۶۷ درصد رسیده است.

بررسی وضعیت مدارس دولتی نوبت دوم استان در مقاطع مختلف گویای آنست که با گذر زمان تعداد نوبت دوم مدارس هر ساله کاهش می یابد.

جدول (۱۵-۱۵) درصد مدارس نوبت دوم به کل مدارس (دولتی) به تفکیک جنسیت و مقطع در سال های تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳

درصد تغییرات				سال تحصیلی ۹۲-۹۳				سال تحصیلی ۹۱-۹۲				مقطع تحصیلی
کل	مختلط	پسر	دختر	کل	مختلط	پسر	دختر	کل	مختلط	پسر	دختر	
-3.30	0.00	-3.57	-4.44	88	18	27	43	91	18	28	45	ابتدایی
-6.25	-8.33	-5.26	-6.00	105	22	36	47	112	24	38	50	متوسطه اول
-4.29	0.00	-4.17	-4.55	67	0	46	21	70	0	48	22	متوسطه دوم

۱۰-۱۵- نسبت دانش آموز به معلم

در سال تحصیلی ۹۲-۹۱، نسبت دانش آموز به معلم در مدارس شهری و روستایی (دولتی) در مقطع ابتدایی، ۲۲/۷۱ نفر بوده و با ۱۹/۹۴ درصد کاهش در سال تحصیلی ۹۳-۹۲ به ۱۸/۱۸ نفر رسیده است. یعنی به ازای هر ۱۸/۱۸ نفر دانش آموز در مقطع ابتدایی در سال تحصیلی ۹۳-۹۲ یک معلم وجود داشته است.

در سال تحصیلی ۹۲-۹۱، نسبت دانش آموز به معلم در مدارس شهری و روستایی (دولتی) در مقطع متوسطه دوره اول، ۹/۹۳ نفر بوده که با ۲۲/۶۷ درصد افزایش، در سال تحصیلی ۹۳-۹۲ به ۱۲/۱۸ نفر رسیده است. یعنی به ازای هر ۱۱/۶۲ نفر دانش آموز در مقطع متوسطه دوره اول در سال تحصیلی ۹۳-۹۲ یک معلم وجود داشته است.

در سال تحصیلی ۹۲-۹۱، نسبت دانش آموز به معلم در مدارس شهری و روستایی (دولتی) در مقطع متوسطه دوره دوم، ۱۴/۵۸ نفر بوده که با ۵/۷۷ درصد کاهش، در سال تحصیلی ۹۳-۹۲ به ۱۳/۶۵ نفر رسیده است. یعنی به ازای هر ۱۳/۶۵ نفر دانش آموز در مقطع متوسطه دوره دوم در سال تحصیلی ۹۳-۹۲ یک معلم وجود داشته است.

جدول (۱۶-۱۵) نسبت دانش آموز به معلم در مدارس شهری و روستایی (دولتی) به تفکیک جنسیت و مقطع در سال های تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳

مقطع تحصیلی	سال تحصیلی ۹۱-۹۲			سال تحصیلی ۹۲-۹۳			درصد تغییرات		
	کل	پسر	دختر	کل	پسر	دختر	کل	پسر	دختر
ابتدایی	22.71	24.30	21.27	18.18	21.43	15.70	-19.94	-11.77	-26.18
متوسطه اول	9.93	10.32	9.55	12.18	12.33	12.03	22.67	19.52	25.97
متوسطه دوم	14.58	13.92	15.37	13.74	13.65	13.85	-5.77	-1.97	-9.89

نرخ دسترسی مدارس به فناوری اطلاعات و ارتباطات، نرخ هوشمند سازی کلاس های مدارس دولتی به تفکیک شهری و روستایی و نرخ قبولی دانش آموزان در کنکور سراسری سازمان سنجش آموزش کشور، به شرح جداول (۱۷-۱۵)، (۱۸-۱۵) و (۱۹-۱۵) می باشد.

جدول الف (۱۷-۱۵) نرخ هوشمند سازی کلاس های مدارس دولتی (شهری)

مقطع تحصیلی	سال تحصیلی ۹۱-۹۲			سال تحصیلی ۹۲-۹۳			درصد تغییرات		
	کل	پسر	دختر	کل	مخلط	پسر	دختر	مخلط	کل
ابتدایی	46	26	20	65	0	35	30	0	41.3
متوسطه اول	25	15	10	32	0	20	12	0	28
متوسطه دوم	15	10	5	22	0	15	7	0	46.66

جدول ب (۱۸-۱۵) نرخ هوشمند سازی کلاس های مدارس دولتی روستایی

مقطع تحصیلی	سال تحصیلی ۹۱-۹۲			سال تحصیلی ۹۲-۹۳			درصد تغییرات		
	کل	پسر	دختر	کل	مخلط	پسر	دختر	مخلط	کل
ابتدایی	63	23	20	101	35	32	34	75	60
متوسطه اول	14	9	5	28	0	17	11	0	100
متوسطه دوم	4	2	2	7	0	4	3	0	75

جدول (۱۹-۱۵) نرخ قبولی دانش آموزان در کنکور سراسری سازمان سنجش آموزش کشور

مقطع تحصیلی	کنکور سراسری سال ۹۱-۹۲	کنکور سراسری سال ۹۲-۹۳	درصد تغییرات
درصد دانش آموزان پذیرفته شده در کنکور	42.6	36.00	-15.49
رتبه استان	16	22	37.5
حائزین رتبه های زیر ۱۰۰۰	39	39	0

فصل شانزدهم

آموزش فنی و حرفه ای استان

۱۶- آموزش فنی و حرفه ای استان

از آنجا که یکی از عوامل و پارامتر های عمده رشد و توسعه اقتصادی و اجتماعی هر جامعه تربیت نیروی انسانی کارآمد می باشد که آموزش های فنی و حرفه ای یکی از مراکز مهم در تربیت نیروی انسانی متخصص است. از این رو ایجاد پل های ارتباطی بین مراکز آموزشی و مراکز صنعتی جامعه از مهمترین اقدامات در توسعه فعالیت های آموزش فنی و حرفه ای در ایجاد هماهنگی و همسویی بین مهارت های آموزش دیدگان این مراکز و نیازمندی های بازار کار به شمار می آید.

بر اساس جدول (۱-۱۶) در سال ۱۳۹۳ تعداد ۲۵ مرکز آموزش فنی و حرفه ای ثابت و ۲۲۱ مرکز فنی و حرفه ای سیار در استان وجود داشته که مراکز سیار نسبت به سال قبل ۱۴,۶۰ درصد افزایش نشان می دهد.

بررسی وضعیت رشته های آموزشی با توجه به درجه گویای آنست که در سال ۱۳۹۳ رشته های آموزشی درجه یک و دو به ۹,۵۹ درصد افزایش نشان می دهد. علاوه بر این در سال مذکور از ۲۸۴ نفر مربی این سازمان تعداد ۴۱/۶۶ درصد زن و ۵۸/۳۴ درصد مرد بوده اند که نسبت به سال قبل تعداد مربی زن ۱,۶۴ درصد افزایش و تعداد مربی مرد ۵,۳۳ درصد کاهش داشته اند.

از سوی دیگر تعداد آموزش دیدگان در مراکز ثابت ۱۱۷۶۹ نفر و تعداد آموزش دیدگان در مراکز سیار ۱۴۵۱۶ نفر و تعداد ۲۲۳۶ نفر آموزش دیدگان صنایع بوده اند که نسبت به سال قبل به ترتیب ۱۳,۵۷-، ۲۱۵,۹۸ و ۸۴,۳۴ درصد کاهش و افزایش نشان می دهند. افزایش بیش از دوبرابری آموزش دیدگان سیار نسبت به کاهش آموزش دیدگان ثابت به خوبی گرایش هنر آموزان را در سطح استان در مناطق مختلف هری، روستایی و عشایری که دسترسی به این مراکز ثابت ندارند بیان میکند.

نگاهی به توزیع جنسیتی آموزش دیدگان در سال ۱۳۹۳ گویای آن است که سهم مردان ۶۵۶,۹۷ درصد و سهم زنان ۴۳,۰۳ درصد بوده که ۱۴,۵۴ درصد مردان و ۱۸,۰۷ درصد زنان نسبت به سال ۱۳۹۲ کاهش داشته اند جدول (۱-۱۶)

بنابراین عملکرد این مرکز در سال ۱۳۹۳ و مقایسه آن با سال قبل به خوبی کاهش فعالیت این مرکز را در زمینه های مختلف نشان می دهد که دلیل اصلی این کمبود اعتبار در سال مذکور بوده است.

جدول (۱-۱۶) شاخص های مراکز آموزش فنی و حرفه ای استان اردبیل طی سال های ۱۳۹۲-۱۳۹۳

ردیف	عنوان شاخص	۱۳۹۲	۱۳۹۳	درصد تغییرات
۱	تعداد مراکز آموزش فنی و حرفه ای ثابت	۲۵	۲۵	۰
۲	تعداد مراکز آموزش فنی و حرفه ای سیار	۱۳۸	۲۲۱	۶۰٫۱۴
۳	تعداد مراکز آموزش جوار و بین کارگاهی	۱	۰	
۴	تعداد مربیان مراکز آموزش	۱۲۲	۱۲۴	۱٫۶۴
		مرد	۱۶۹	۱۶۰
۵	تعداد آموزش دیدگان ثابت	۱۳۶۱۷	۱۱۷۶۹	-۱۳٫۵۷
۶	تعداد آموزش دیدگان سیار(شهری، روستایی، عشایر)	۴۵۹۴	۱۴۵۱۶	۲۱۵٫۹۸
۷	تعداد آموزش دیدگان صنایع و اصناف	۱۲۱۳	۲۲۳۶	۸۴٫۳۴
۸	تعداد کل آموزش دیدگان (دولتی)	۲۲۳۶۷	۱۹۷۴۰	-۱۱٫۷۴
۹	سهم مردان از آموزش دیدگان دولتی و غیر دولتی	۲۲۳۱۲	۱۹۰۶۷	-۱۴٫۵۴
۱۰	سهم زنان از آموزش دیدگان	۱۷۵۷۵	۱۴۳۹۹	-۱۸٫۰۷
۱۱	تعداد آموزشگاه های آزاد تحت پوشش مراکز آموزش فنی و حرفه ای	۱۹۱	۱۹۳	۱٫۰۵
۱۲	تعداد رشته های آموزش در سطح مهارت درجه دو، یک و بدون استاندارد (تخصصی)	۴۶۹	۵۱۴	۹٫۵۹
۱۳	تعداد رشته های آموزش در سطح مهارت درجه سه و پایه ای	۳۰	۲۷	-۱۰

مأخذ: اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان

فصل هفدهم

آموزش عالی

۱۷- آموزش عالی

در دهه های اخیر، نظام آموزش عالی به علل مواجه شدن با رشد فزاینده فناوری، تغییرات وسیع اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و نیز تامین نیازهای جامعه با موضوعات اساسی روبرو بوده است. از این رو آموزش عالی به عنوان بخشی از امور اجتماعی نقش بسیار مهمی در برنامه ریزی های ملی و منطقه ای بعهده دارد. از وظایف مهم مجموعه آموزش عالی، پرورش نیروی انسانی کارآمد برای اشتغال در بخش های گوناگون مورد نیاز جامعه است و هدف اصلی و نهایی دانشگاه ها تولید دانش، تامین نیازهای جامعه، تربیت متخصصان و ارائه راهکار برای حل معضلات اجتماعی در همه زمینه هاست. به نظر اندیشمندان و صاحب نظران علم مدیریت و منابع انسانی؛ کارکنان مجرب و کارآمد در کنار منابع مالی، تجهیزات و بودجه از مهمترین منابع سازمان به شمار می روند که می توانند در مجموعه نظم اداری در راستای توسعه و پیشرفت فعالیت های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی تاثیر بنیادین داشته باشند.

۱۷-۱- بررسی وضعیت دانشجویان موسسات آموزش عالی استان بر حسب گروه ها و دوره های مختلف تحصیلی در سال

تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳

تعداد دانشجویان دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی استان در سال مذکور ۴۰۳۱۸ نفر بوده است که از این تعداد ۵۲،۷۸ درصد را زنان و ۴۷،۲۲ درصد را مردان تشکیل داده اند.

بررسی وضعیت دانشجویان استان بر حسب مقطع تحصیلی گویای آنست که بیشترین تعداد دانشجویان این دانشگاه ها در مقطع کارشناسی با ۷۵،۵۱ درصد و کمترین آن در مقاطع دکتری حرفه ای با ۱،۱ درصد و کاردانی با ۱،۴۶ درصد بوده است.

نگاهی به وضعیت دانشجویان بر حسب گروه ها و رشته های تحصیلی بیانگر آنست که در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ بیشترین تعداد دانشجویان در رشته های علوم انسانی با ۵۳،۲۴ درصد و کمترین تعداد دانشجویان در رشته پزشکی با ۲،۸۲ درصد بوده است.

در ضمن در سال مذکور ۱۸،۳۱ درصد در رشته فنی و مهندسی، ۱۰،۹۳ درصد در رشته علوم پایه ، ۹،۵۱ درصد در رشته کشاورزی و دامپزشکی و ۵،۱۹ درصد دانشجویان در رشته های هنر مشغول تحصیل بوده اند.

نکته قابل تامل در خصوص دانشجویان دانشگاه های استان این است که در مقاطع تحصیلی کارشناسی و دکتری حرفه ای تعداد دانشجویان زن نسبت به مرد بیش از ۵۰ درصد بوده در حالی که در مقطع کاردانی با ۷۰ درصد و دکتری تخصصی با ۶۱ درصد نسبت مردان بیشتر از زنان بوده است.

علاوه بر این، بیشترین تعداد مردان و زنان در رشته های علوم انسانی و کمترین تعداد در رشته های پزشکی مشغول تحصیل بوده اند، رشته های فنی و مهندسی دومین رشته به لحاظ تعداد دانشجویان مرد با ۷۰,۱ درصد بوده که این درصد برای زنان ۲۹,۱ درصد بوده است.

بر این اساس به نظر می رسد دانشجویان زن به ترتیب اهمیت و استعداد در رشته های علوم انسانی، علوم پایه، فنی و مهندسی، کشاورزی و دامپزشکی، هنر و پزشکی در دانشگاه ها به تحصیل اشتغال دارند که این وضعیت برای دانشجویان مرد عبارتند از: رشته های علوم انسانی، فنی مهندسی، کشاورزی و دام، علوم پایه، پزشکی و در آخر هنر است.

به نظر می رسد که زنان در رشته های پزشکی موفق تر از مردان بوده اند (۴,۳۳ درصد زنان و ۱,۱۵ درصد مردان) از سوی دیگر دانشجویان مرد رشته های کشاورزی و دام را برای سومین رشته مورد علاقه در دانشگاه ها انتخاب نموده اند گرایش دانشجویان زن به رشته های علوم پایه به لحاظ بازار کار و آینده شغلی بیشتر از مردان بوده است. (جدول ۱۷-۱)

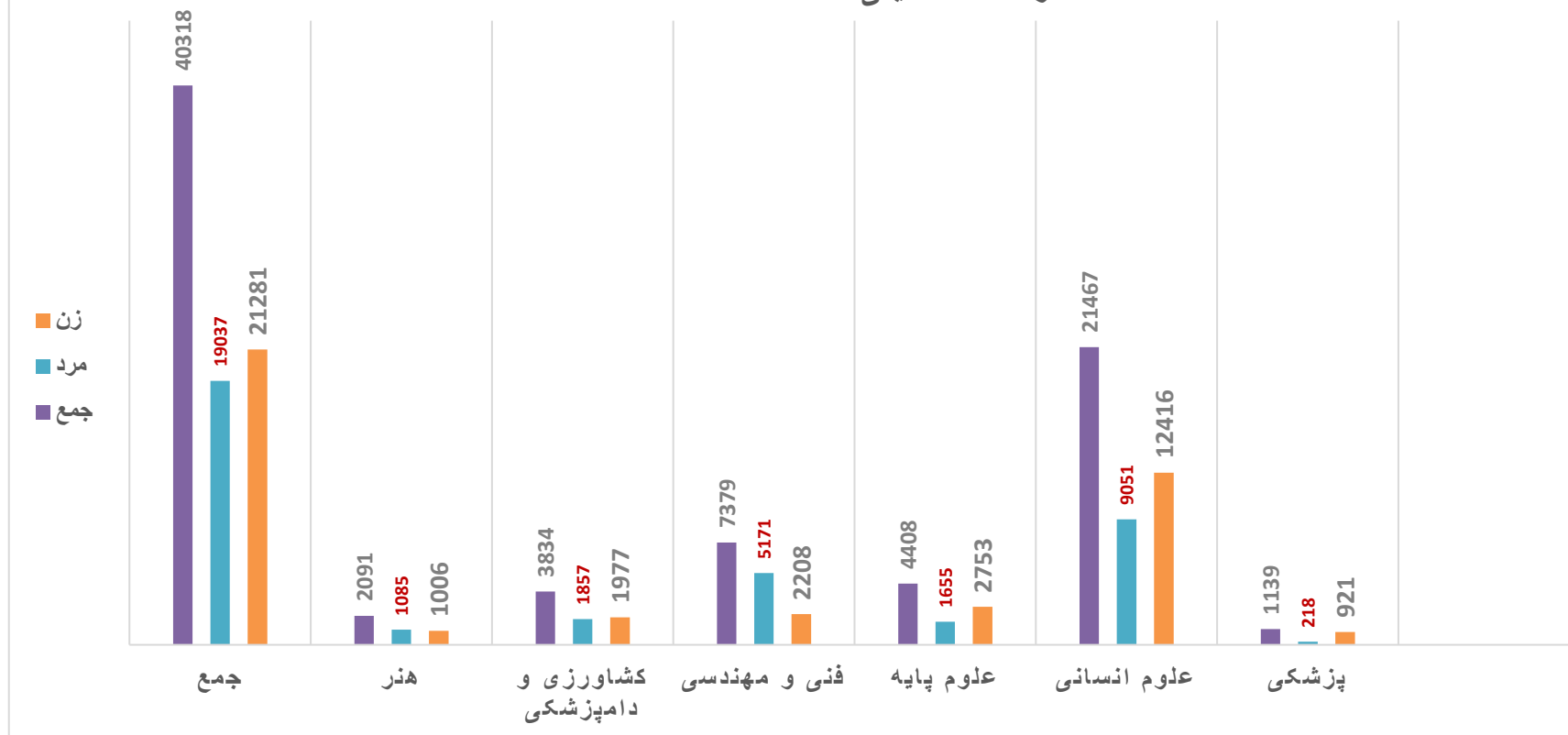
نهایتاً به نظر می رسد از سوی برنامه ریزان سیستم آموزش عالی استان بایستی در توسعه رشته های هنر برای هر دو جنس به لحاظ وجود بازار کار مناسب و توسعه استان و نیز وجود استعدادهای هنری نهفته در استان فکر اساسی اندیشیده شود.

جدول (۱-۱۷) دانشجویان موسسات آموزش عالی استان بر حسب گروه ها و دوره های مختلف تحصیلی در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۴

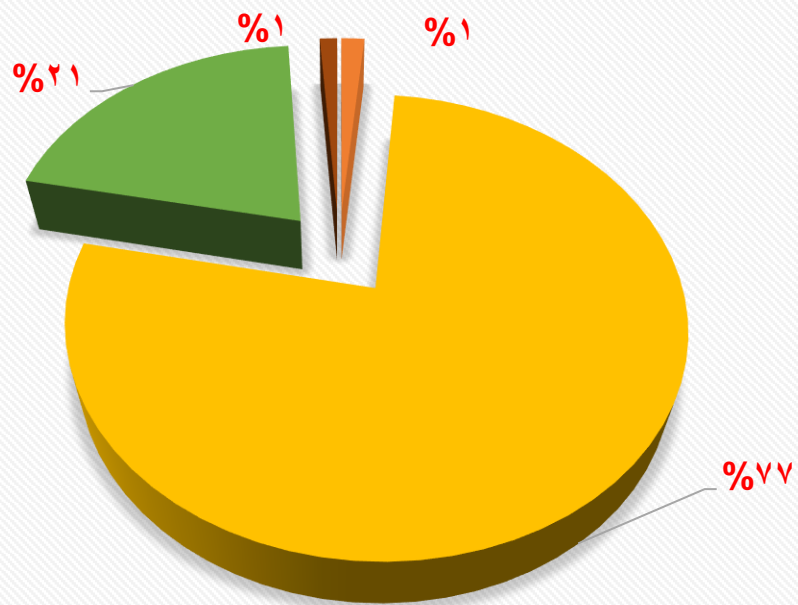
گروه های عمده	کاردانی			کارشناسی			کارشناسی ارشد			دکتری حرفه ای			دکتری تخصصی			جمع کل			نسبت گروه های تحصیلی به کل (درصد)
	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	
پزشکی	۰	۰	۰	۵۹۹	۹۵	۶۹۴	۰	۰	۰	۳۲۲	۱۲۳	۴۴۵	۰	۰	۰	۱۱۳۹	۲۱۸	۹۲۱	۲,۸۳
علوم انسانی	۱۲۳	۲۳۲	۳۵۵	۱۰,۳۵	۶۱۶۴	۱۶۱۹۹	۲۱۷۱	۲۵۰۷	۴۶۷۸	۰	۰	۰	۸۷	۱۴۸	۲۳۵	۲۱۴۶۷	۹,۰۵۱	۱۲۴۱۶	۵۳,۲۴
علوم پایه	۰	۰	۰	۱۹۴۵	۱۲۴۳	۳۱۸۸	۷۳۵	۳۴۵	۱۰۸۰	۰	۰	۰	۷۳	۶۷	۱۴۰	۱۶۵۵	۱۶۵۵	۲۷۵۳	۱۰,۹۳
فنی و مهندسی	۶	۱۲۳	۱۲۹	۱۹۱۴	۴۰۷۴	۵۹۸۸	۲۸۳	۹۲۵	۱۲۰۸	۰	۰	۰	۵	۴۹	۵۴	۷۳۷۹	۵۱۷۱	۲۲۰۸	۱۸,۳
کشاورزی و دامپزشکی	۰	۴	۴	۱۴۹۳	۱۳۰۵	۲۷۹۸	۴۰۴	۴۲۴	۸۲۸	۰	۰	۰	۸۰	۱۲۴	۲۰۴	۱۸۵۷	۱۸۵۷	۱۹۷۷	۹,۵۱
هنر	۴۸	۵۲	۱۰۰	۷۸۳	۷۹۴	۱۵۷۷	۱۵۸	۲۱۶	۳۷۴	۰	۰	۰	۱۷	۲۳	۴۰	۱۰۸۵	۱۰۸۵	۱۰۰	۵,۱۹
جمع	۱۷۷	۴۱۱	۵۸۸	۱۶۷۶۹	۱۳۶۷۵	۳۰۴۴۴	۳۷۵۱	۴۴۱۷	۸۱۶۸	۳۲۲	۱۲۳	۴۴۵	۲۶۲	۴۱۱	۶۷۳	۲۱۲۸۱	۱۹,۳۷	۲۱۲۸۱	۱۰۰

مأخذ: سالنامه آماری استان سال ۱۳۹۳

نمودار شماره ۱۷-۱ وضعیت دانشجویان مؤسسات آموزش عالی استان به تفکیک جنس و رشته تحصیلی

نمودار شماره ۱۷-۲ وضعیت دانشجویان موسسات آموزش عالی استان به تفکیک مقاطع تحصیلی

کاردانی کارشناسی کارشناسی ارشد دکتری حرفه‌ای

۱۷-۲- بررسی وضعیت دانشجویان به تفکیک نوع دانشگاه و مقاطع تحصیلی استان در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳:

در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ از مجموع ۴۰۳۱۸ نفر دانشجو در موسسات آموزش عالی استان ۳۵,۴۹ درصد در دانشگاههای پیام نور، ۳۴,۶۲ درصد در دانشگاه آزاد و ۲۹,۸۹ درصد در دانشگاههای وزارت علوم و تحقیقات و فناوری استان مشغول تحصیل بوده اند که از این تعداد ۵۲,۷۸ درصد را زنان و ۴۷,۲۲ درصد را مردان تشکیل داده اند. از سوی دیگر وضعیت دانشجویان این دانشگاه ها بر حسب مقاطع تحصیلی نشان می دهد که بیشترین تعداد دانشجویان با ۷۵,۵۱ درصد در مقطع کارشناسی و ۲۰,۲۶ درصد در مقطع کارشناسی ارشد و کمترین با ۱,۱ درصد در مقطع دکتری حرفه ای به تحصیل اشتغال داشته اند.

از سوی دیگر بررسی وضعیت جنسی دانشجویان در مقاطع تحصیلی به تفکیک دانشگاه نشان می دهد که در مقاطع کاردانی، کارشناسی ارشد و دکتری تخصصی تعداد دانشجویان مرد بیشتر از زنان بوده است این در حالیست که تعداد دانشجویان زن در مقطع کارشناسی و دکتری حرفه ای بیشتر از مردان بوده است.

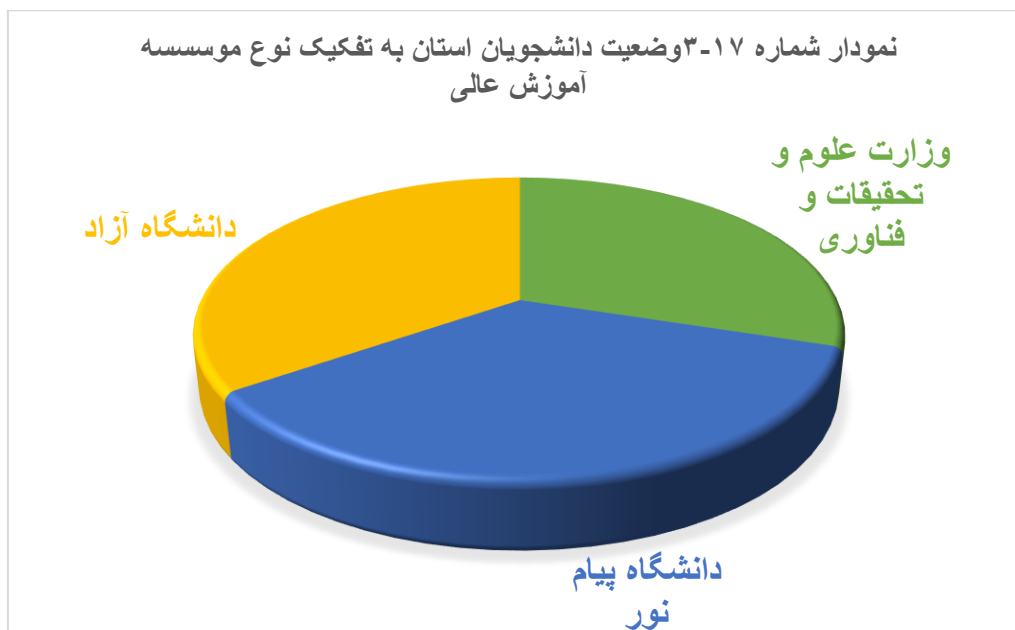
نگاهی به وضعیت نسبت جنس دانشجویان در دانشگاه های استان در سال مزبور نشان می دهد که بیشترین تعداد دانشجویان زن با ۴۳,۷۸ درصد در دانشگاههای پیام نور و بیشترین تعداد دانشجویان مرد با ۴۱,۳۹ درصد در دانشگاههای آزاد مشغول تحصیل بوده اند (جدول ۱۷-۲)

جدول (۲-۱۷) دانشجویان موسسات آموزش عالی استان بر حسب دوره های مختلف تحصیلی به تفکیک نوع دانشگاه در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۳

نوع موسسات آموزش عالی	کاردانی			کارشناسی			کارشناسی ارشد			دکتری حرفه ای			دکتری تخصصی			جمع کل			نسبت دانشجویان موسسات به کل (درصد)
	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	
وزارت علوم و تحقیقات و فناوری	۱	۴	۵	۴۱۳۸	۴۵۲۱	۸۶۵۹	۱۵۲۰	۱۲۸۸	۲۸۰۸	۰	۰	۰	۲۲۷	۳۵۳	۵۸۰	۵۸۸۶	۶۱۶۶	۱۲۰۵۲	۲۹,۸۹
دانشگاه پیام نور	۰	۰	۰	۹۱۹۷	۴۹۴۴	۱۴۱۴۱	۱۱۹	۴۷	۱۶۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۹۳۱۶	۴۹۹۱	۱۴۳۰۷	۳۵,۴۹
*دانشگاه آزاد	۱۷۶	۴۰۷	۵۸۳	۳۴۳۴	۴۲۱۰	۷۶۴۴	۲۱۱۲	۳۰۸۲	۵۱۹۴	۳۲۲	۱۲۳	۴۴۵	۳۵	۵۸	۹۳	۶۰۷۹	۷۸۸۰	۱۳۹۵۹	۳۴,۶۲
جمع	۱۷۷	۴۱۱	۵۸۸	۱۶۷۶۹	۱۳۶۷۵	۳۰۴۴۴	۳۷۵۱	۴۴۱۷	۸۱۶۸	۳۲۲	۱۲۳	۴۴۵	۲۶۲	۴۱۱	۶۷۳	۲۱۲۸۱	۱۹۰۳۷	۴۰۳۱۸	۱۰۰

مأخذ: سالنامه آماری استان سال ۱۳۹۳

* لازم به ذکر است که اطلاعات مربوط به دانشگاه آزاد اختصاص به واحد شهرستان اردبیل دارد.

۱۷-۳- بررسی وضعیت دانش آموختگان موسسات آموزش عالی استان بر حسب گروه ها و دوره های مختلف تحصیلی در سال

تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳

تعداد دانش آموختگان دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی استان در سال مذکور ۶۸۱۳ نفر بوده است که از این تعداد ۵۰,۳۳ درصد را زنان و ۴۹,۶۷ درصد را مردان تشکیل داده اند.

بررسی وضعیت دانش آموختگان استان بر حسب مقطع تحصیلی گویای آنست که بیشترین تعداد دانش آموختگان این دانشگاه ها در مقطع کارشناسی با ۷۶,۴۹ درصد و کمترین آن در مقاطع دکتری حرفه ای و تخصصی با ۱,۲۹ درصد و کاردانی با ۲,۴۵ درصد بوده است.

نگاهی به وضعیت دانشجویان بر حسب گروه ها و رشته های تحصیلی بیانگر آنست که در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ بیشترین تعداد دانش آموختگان در رشته های علوم انسانی با ۵۸,۳۶ درصد و کمترین تعداد دانش آموختگان در رشته هنر با ۲,۹۶ درصد بوده است.

در ضمن در سال مذکور درصد فارغ التحصیلان در سایر گروههای تحصیلی عبارت بودند از : ۱۷,۴۲ درصد در رشته فنی و مهندسی، ۸,۹۸ درصد در رشته علوم پایه ، ۹,۰۴ درصد در رشته کشاورزی و دامپزشکی و ۳,۲۳ درصد در رشته های پزشکی .

نکته قابل توجه در خصوص دانش آموختگان دانشگاه های استان این است که در مقاطع تحصیلی کارشناسی ۵۱,۰۶ درصد و دکتری حرفه ای و تخصصی ۷۲,۷۲ درصد از دانش آموختگان زن نسبت به مرد بیشتر بوده در حالی که در مقطع کاردانی با ۵۷,۴۸ درصد و کارشناسی ارشد با ۵۶,۳۴ درصد نسبت مردان بیشتر از زنان بوده است.

علاوه بر این، بیشترین تعداد دانش آموختگان مرد و زن از رشته های علوم انسانی و کمترین تعداد از رشته های هنر و پزشکی فارغ التحصیل گردیده اند، رشته های فنی و مهندسی دومین رشته به لحاظ تعداد دانش آموختگان مرد با ۲۵,۴۶ درصد بوده که این درصد برای زنان ۱۱,۳۸ درصد در رشته علوم پایه بوده است.

بر این اساس به نظر می رسد دانشجویان زن به ترتیب اهمیت و استعداد در رشته های علوم انسانی، علوم پایه، فنی و مهندسی، کشاورزی و دامپزشکی، پزشکی و هنر از دانشگاه ها فارغ التحصیل شده اند، که این وضعیت برای دانشجویان مرد عبارتند از: رشته های علوم انسانی، فنی مهندسی، کشاورزی و دامپزشکی، علوم پایه، هنر و در آخر پزشکی است.

جدول (۳-۱۷) دانش آموختگان موسسات آموزش عالی استان بر حسب گروه ها و مقاطع تحصیلی در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۴

گروه های عمده	کاردانی			کارشناسی			کارشناسی ارشد			دکتری حرفه ای و تخصصی			جمع کل			نسبت گروه های تحصیلی به کل (درصد)		
	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن
پزشکی	۰	۰	۰	۱۳۶	۰	۱۳۶	۰	۰	۰	۶۱	۲۳	۸۴	۲۲۰	۲۳	۱۹۷	۰,۶۷	۵,۸۲	۳,۲۳
علوم انسانی	۵۱	۵۲	۱۰۳	۱۶۹۸	۱۲۵۹	۲۹۵۷	۳۹۶	۵۱۹	۹۱۵	۱	۰	۱	۲۱۴۶	۱۸۳۰	۳۹۷۶	۶۳,۴۲	۵۳,۳۷	۵۸,۳۶
علوم پایه	۱	۱	۲	۲۷۵	۱۵۶	۴۳۱	۱۰۸	۷۰	۱۷۸	۱	۰	۱	۳۸۵	۲۲۷	۶۱۲	۱۱,۳۸	۶,۶۲	۸,۹۸
فنی و مهندسی	۱	۲۴	۲۵	۲۸۹	۷۵۶	۱۰۴۵	۲۴	۹۳	۱۱۷	۰	۰	۰	۳۱۴	۸۷۳	۱۱۸۷	۹,۲۸	۲۵,۴۶	۱۷,۴۲
کشاورزی و دامپزشکی	۰	۰	۰	۲۰۴	۲۸۱	۴۸۵	۵۷	۷۲	۱۲۹	۱	۱	۲	۲۶۲	۳۵۴	۶۱۶	۷,۷۴	۱۰,۳۲	۹,۰۴
هنر	۱۸	۱۹	۳۷	۵۹	۹۸	۱۵۷	۳	۵	۸	۰	۰	۰	۸۰	۱۲۲	۲۰۲	۲,۳۶	۳,۵۶	۲,۹۶
جمع	۷۱	۹۶	۱۶۷	۲۶۶۱	۲۵۵۰	۵۲۱۱	۵۸۸	۷۵۹	۱۳۴۷	۶۴	۲۴	۸۸	۳۳۸۴	۳۴۲۹	۶۸۱۳	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

مأخذ: سالنامه آماری استان سال ۱۳۹۳

نمودار شماره ۱۷-۴ وضعیت دانش آموختگان موسسات آموزش عالی
استان برحسب گروه‌های تحصیلی

۱۷-۴- بررسی وضعیت ثبت نام شدگان موسسات آموزش عالی استان بر حسب مقاطع تحصیلی، جنس و شهرستان در سال
تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۴

در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ بیشترین تعداد ثبت نام شدگان موسسات آموزش عالی استان با ۸۰,۳ درصد در شهرستان اردبیل و کمترین تعداد با ۰,۵ درصد در شهرستان کوثر بوده است. از سوی دیگر شهرستانهای مشکین شهر، مغان، نمین به ترتیب با ۴، ۳,۷، ۳,۷ درصد مهمترین شهرستانهای استان به لحاظ درصد ثبت نام شدگان موسسات آموزش عالی بعد از شهرستان اردبیل بوده اند.

بررسی جنسیت ثبت نام شدگان موسسات آموزش عالی در استان بیانگر آنست که سهم ثبت نام شدگان زن در استان ۵۰,۷۴ درصد و سهم ثبت نام شدگان مرد ۴۹,۲۶ درصد بوده که نسبت به شاخص کشوری سهم زنان از شاخص کشوری (سهم ثبت نام شدگان زن ۴۳,۵ درصد و سهم ثبت نام شدگان مرد ۵۶,۵ درصد) بالاتر بوده است. علاوه بر این مقایسه شهرستانی این شاخص حکایت از آن دارد که شهرستان اردبیل با ۷۹ درصد بیشترین ثبت نام شدگان زن و ۸۱,۷ درصد بیشترین ثبت نام شدگان مرد در موسسات آموزش عالی استان و شهرستان کوثر با ۰,۲ درصد کمترین درصد ثبت نام شدگان زن و شهرستان نیر با ۰,۸ درصد کمترین ثبت نام شدگان مرد را در این خصوص شامل گردیده‌اند.

براین اساس شهرستان اردبیل به دلیل مرکزیت استان و نیز شامل شدن بیش از نیمی از جمعیت استان بیشترین مراکز دانشگاهی و تعداد دانشجویان را به خود اختصاص داده است.

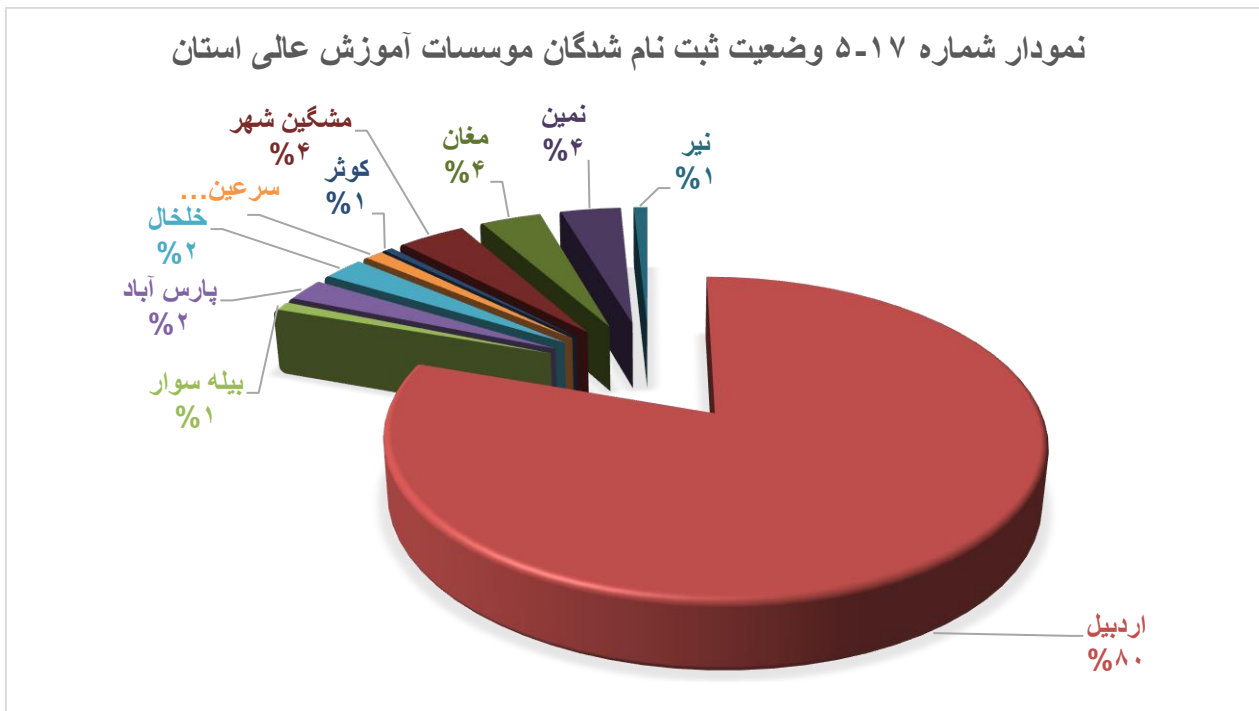
نگاهی به وضعیت ثبت نام شدگان به حسب مقاطع تحصیلی نشان میدهد که مقطع کارشناسی با ۶۸,۴۴ درصد و مقطع کارشناسی ارشد با ۲۸ درصد بیشترین و مقطع کاردانی با ۱,۵ درصد کمترین ثبت نام شدگان موسسات آموزش عالی در استان شامل گردیده اند.

جدول (۴-۱۷) ثبت نام شدگان موسسات آموزش عالی استان بر حسب مقاطع تحصیلی، جنس و شهرستان در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۳

شهرستان	کاردانی			کارشناسی			کارشناسی ارشد			دکتری حرفه ای و تخصصی			جمع کل			سهم زنان و مردان شهرستان از کل ثبت نام شدگان		
	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع
اردبیل	۳۶	۱۲۶	۱۶۲	۲۸۳۳	۲۴۳۱	۵۲۶۴	۱۳۴۷	۱۶۶۷	۳۰۱۴	۱۱۲	۱۲۰	۲۳۲	۴۳۴۴	۴۳۴۴	۸۶۷۲	۷۹	۸۱،۷	۸۰،۳
بيله سوار	۰	۰	۰	۴۱	۶۲	۱۰۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۶۲	۶۲	۱۰۳	۰،۷	۱،۲	۱
پارس آباد	۰	۰	۰	۱۷۵	۸۶	۲۶۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۸۶	۸۶	۲۶۱	۳،۲	۱،۶	۲،۴
خلخال	۰	۰	۰	۱۶۵	۱۰۳	۲۶۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۳	۱۰۳	۲۶۸	۳	۱،۹	۲،۵
سرعین	۰	۰	۰	۴۲	۷۵	۱۱۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۷۵	۱۱۷	۰،۸	۱،۴	۱،۱
کوثر	۰	۰	۰	۱۰	۴۶	۵۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴۶	۴۶	۵۶	۰،۲	۰،۹	۰،۵
مشگین شهر	۰	۰	۰	۲۵۴	۱۸۲	۴۳۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۸۲	۱۸۲	۴۳۶	۴،۶	۳،۴	۴
مغان	۰	۰	۰	۱۹۸	۲۰۰	۳۹۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۰۰	۲۰۰	۳۹۸	۳،۶	۳،۸	۳،۷
نمین	۰	۰	۰	۲۱۹	۱۷۹	۳۹۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۷۹	۱۷۹	۳۹۸	۴	۳،۴	۳،۷
نیر	۰	۰	۰	۴۸	۴۲	۹۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴۲	۴۲	۹۰	۰،۹	۰،۸	۰،۸
جمع	۳۶	۱۲۶	۱۶۲	۳۹۸۵	۳۴۰۶	۷۳۹۱	۱۳۴۷	۱۶۶۷	۳۰۱۴	۱۱۲	۱۲۰	۲۳۲	۵۴۸۰	۵۳۱۹	۱۰۷۹۹	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

مأخذ: سالنامه آماری استان سال ۱۳۹۳

نمودار شماره ۱۷-۵ وضعیت ثبت نام شدگان موسسات آموزش عالی استان

۱۷-۵- عملکرد برخی از شاخصهای آموزش عالی استان در سال ۱۳۹۴-۱۳۹۳

در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۴ تعداد دانشجو در یک صد هزار نفر جمعیت در استان اردبیل ۳۲۲۹ نفر دانشجو بوده است که این شاخص در کشور در سال مذکور ۶۰۹۰ دانشجو بوده که استان تنها ۵۳ درصد رقم شاخص کشوری را پوشش داده است.

بررسی شاخص سهم هیات علمی زن به کل هیات علمی در استان در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۴ رقم ۳۷ درصد بوده که این شاخص در کشور ۲۴,۳ درصد بوده است. علاوه بر این شاخص سهم هیات علمی مرد به کل هیات علمی در استان اردبیل در سال مورد بررسی ۶۳ درصد بوده است که این شاخص در کشور ۷۵,۵ درصد بوده است. از این رو به خوبی بالابودن شاخص استانی سهم زنان هیات علمی از کشور قابل مشاهده است.

نگاهی به وضعیت رتبه هیات علمی دانشگاههای استان نشان می دهد که سهم هیات علمی تمام وقت با مرتبه استاد به کل هیات علمی ۱,۹ درصد بوده که این شاخص در کشور ۵,۳ درصد ، شاخص سهم هیات علمی تمام وقت با مرتبه دانشیار به کل هیات علمی در استان ۱۵,۵۵ درصد و رقم کشوری این شاخص ۱۱,۸ درصد ، سهم هیات علمی تمام وقت با مرتبه استادیار به کل هیات علمی در استان این شاخص ۴۵ درصد و رقم کشوری این شاخص ۵۰,۳۲ درصد ، سهم هیات علمی تمام وقت با مرتبه مربی به کل هیات علمی در استان ۳۲,۲۲ درصد و رقم کشوری این شاخص ۳۷,۲ درصد بوده است. بر این اساس وضعیت استان به لحاظ رتبه های هیات علمی در مقایسه با کشور با درجه دانشیاری ، استادیاری از شاخص کشوری بالاتر بوده ولی در زمینه رتبه های استادی و مربی از شاخص کشوری پایین تر بوده است. از آنجا که داشتن هیات علمی با درجات عالی و استادی در ارتقاء سطح علمی دانشگاههای استان بسیار حائز اهمیت است لذا توجه به شرایط لازم به ارتقای رتبه هیات علمی تمام وقت به جهت کیفی در سیاست گذاری های آموزش عالی استان ضروری است.

لازم به ذکر است که تعداد آموزشگران دانشگاهی غیر هیات علمی در استان در سال مذکور تعداد ۲۶۲۶ نفر بوده است.

جدول (۵-۱۷) عملکرد برخی از شاخصهای آموزش عالی استان در سال ۱۳۹۳

ردیف	شاخص	واحد متعارف	۱۳۹۳
۱	تعداد دانشجو در یک صد هزار نفر جمعیت	دانشجو	۳۲۲۹
۲	نسبت دانشجو به جمعیت ۲۰ تا ۲۴ سال	دانشجو	۳,۵۹
۳	سهم هیات علمی زن به کل هیات علمی	درصد	۳۷
۴	سهم هیات علمی مرد به کل هیات علمی	درصد	۶۳
۵	سهم هیات علمی تمام وقت با مرتبه استاد به کل هیات علمی	درصد	۱,۹
۶	سهم هیات علمی تمام وقت با مرتبه ادانشیار به کل هیات علمی	درصد	۱۵,۵۵
۷	سهم هیات علمی تمام وقت با مرتبه استادیار به کل هیات علمی	درصد	۵۰,۳۲
۸	سهم هیات علمی تمام وقت با مرتبه مربی به کل هیات علمی	درصد	۳۲,۲۲
۱۰	تعداد آموزشگران دانشگاهی غیر هیات علمی	تعداد	۲۶۲۶

مأخذ: سالنامه آماری استان سال ۱۳۹۳

فصل هیجدهم

بهداشت و درمان

۱۸- بهداشت و درمان

بخش بهداشت و درمان به منظور تأمین و ارتقاء سطح سلامت جسمی، روانی و اجتماعی جامعه، در چارچوب سیاست ها و خط مشی های تعیین شده، مجموعه ای نظام یافته از فعالیت ها و عملیات اجرایی است که مهمترین آنها، شامل آموزش بهداشت و پیشگیری و ایمن سازی بر علیه بیماریهای واگیر، بهداشت خانواده و مدارس، بهداشت و سالم سازی محیط زیست، مبارزه با بیماری ها، تأمین و تدارک داروهای اساسی، تغذیه، ایجاد و راه اندازی مراکز و واحدهای ارائه خدمات درمانی سرپایی و بستری و تأمین و آموزش نیروی انسانی پزشکی و پیراپزشکی در زمینه های مختلف پزشکی می باشد.

۱۸-۱- شاخص های بهداشتی

۱۸-۱-۱- جمعیت سرشماری اول سال بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان

زیج حیاتی یکی از ابزارهای ساده و کارآمد نظام اطلاعات مراقبت های اولیه بهداشتی بوده که در سطح خانه های بهداشت مورد استفاده قرار می گیرد. این فرم از ابتدا تا پایان سال باید به دیوار خانه بهداشت در روستا نصب و فرم سال بعد بر روی آن قرار گیرد. ارائه دهندگان خدمات اولیه بهداشتی، وقایع حیاتی اتفاق افتاده در جمعیت تحت پوشش خود را در آن ثبت نموده و در پایان سال پس از جمع بندی به مرکز بهداشت شهرستان و در نهایت به مرکز بهداشت استان ارسال می نمایند.

زیج حیاتی وسیله مناسب برای ثبت داده هایی است که از نظر برنامه ریزی، پایش عملیات و نظارت بر نحوه پیشرفت کارها اساسی می باشند. تجربه نشان داده است که بهورزان در ثبت کردن داده ها بر زیج حیاتی با مشکل رو به رو نیستند و هر گاه که نظارت بر کار آنان به درستی انجام گرفته، دقت اطلاعات ثبت شده نیز قابل اعتماد بوده است.

جمعیت سرشماری اول سال ۱۳۹۳ بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان، تعداد ۱۳۱۲۴۱۸ نفر بوده که نسبت به سال ۱۳۹۲ با ۱۳۰۵۴۴۰ نفر، ۰/۵ درصد افزایش یافته است.

۱۸-۱-۲- میانگین بعد خانوار بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان

میانگین بعد خانوار در سال ۱۳۹۳ بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان، برابر ۴ نفر بوده که نسبت به سال ۱۳۹۲ با ۴/۱ نفر، ۲/۴ درصد کاهش یافته است.

۱۸-۱-۳- رشد طبیعی جمعیت بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان

رشد طبیعی جمعیت در سال ۱۳۹۳ بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان برابر ۱/۲ بوده که نسبت به سال ۱۳۹۲ معادل ۰/۸ درصد افزایش نشان می دهد.

۱۸-۱-۴- میزان باروری کلی

میزان باروری کلی یا (TFR) عبارتست از تعداد فرزندان زنده متولد شده ای که یک زن بطور متوسط در سال های زناشوئی خود (از سن قانونی ازدواج تا یائسگی) به دنیا می آورد. میزان باروری کلی در سال ۱۳۹۳ برابر ۲ بوده که نسبت به میزان سال ۱۳۹۲ با $1/9$ به میزان $5/2$ درصد افزایش یافته است.

۱۸-۱-۵- میزان مرگ و میر نوزادان زیر یک ماه (در هر هزار تولد زنده)

میزان مرگ و میر نوزادان زیر یک ماه که معمولاً در هر هزار تولد زنده بیان می شود از شاخص هایی است که وضعیت بهداشتی و مراقبتهای حیاتی نسبت به نوزادان را نشان می دهد. این شاخص در سال 1393 حدود $10/7$ نفر در هزار تولد زنده بوده که نسبت به سال 1392 (که برابر $10,3$ نفر در هزار تولد بوده) $3,8$ درصد افزایش یافته است. مسلماً توجه بیشتر به مادران باردار و تغذیه دوران بارداری و مراقبت های بهداشتی آنان، جلوگیری از صدمات زایمان نارس کودکان و مراقبت در هفته های اول تولد می تواند وضعیت شاخص را مرتباً بهبود بخشد.

۱۸-۱-۶- میزان مرگ و میر اطفال زیر یک سال (در هزار)

میزان مرگ و میر اطفال زیر یک سال که در هر هزار تولد بیان می شود یکی از اساسی ترین شاخص هایی است که امید به زندگی در جامعه را نشان می دهد. افزایش یا کاهش این شاخص به طور محسوس در شاخص امید به زندگی جامعه مؤثر است میزان مرگ و میر اطفال زیر یک سال در سال ۱۳۹۳ برابر ۱۳ نفر در هزار تولد بوده که نسبت به میزان سال ۱۳۹۲ که برابر $13/7$ نفر در هزار تولد بوده به میزان $5/1$ درصد کاهش یافته است که این کاهش نشان دهنده بهبود در وضعیت بهداشتی اطفال زیر یکسال است.

۱۸-۱-۷- میزان مرگ و میر کودکان زیر 5 سال

این شاخص نیز در هر هزار تولد زنده محاسبه می شود. این شاخص بعد از میزان مرگ و میر کودکان زیر یک سال، دومین شاخص مهم در محاسبه امید به زندگی است. هرچند که اثر آن به اندازه میزان مرگ و میر کودکان زیر یک سال نمی تواند باشد، اما می تواند نشان دهنده مراقبت های اولیه کودکان، وضعیت تغذیه و بهداشت کودکان و همچنین میزان پیشگیری ها باشد. این شاخص در سال ۱۳۹۳ در استان برابر $16/3$ مرگ و میر در هزار تولد زنده بوده که نسبت به سال ۱۳۹۲ (با $15,8$ مرگ و میر در هزار تولد زنده) حدود $3/1$ درصد افزایش یافته است.

۱۸-۱-۸- میزان زایمان ایمن

میزان زایمان ایمن در سال ۱۳۹۳ برابر ۹۹/۹ درصد بوده که نسبت به سال ۱۳۹۲ حدود ۰/۲ افزایش یافته است.

۱۸-۱-۹- نرخ خام موالید (در هزار)

میزان خام تولد یا میزان ناخالص موالید گویای تعداد موالید در هر هزار نفر جمعیت در یک سال معین است.

میزان خام موالید استان در سال ۱۳۹۳ برابر ۱۸ نفر در هزار تولد بوده که نسبت به سال قبل (با ۱۷/۳ تولد در هر هزار نفر) حدود ۴ درصد افزایش یافته است.

۱۸-۱-۱۰- امید به زندگی

میزان امید به زندگی در سال ۱۳۹۳ در زنان روستایی استان ۷۷/۸ بوده که نسبت به سال ۱۳۹۲ با ۷۷/۷ به میزان ۰/۱ درصد افزایش یافته است

میزان امید به زندگی در سال ۱۳۹۳ در مردان روستایی استان ۷۴ بوده که نسبت به سال ۱۳۹۲ با ۷۳ به میزان ۱/۳ درصد افزایش یافته است

۱۸-۱-۱۱- میزان دسترسی به آب آشامیدنی سالم در روستاها

میزان دسترسی به آب آشامیدنی سالم در روستاها در سال ۱۳۹۳ برابر ۹۷/۳ درصد بوده که نسبت به سال ۱۳۹۲ هیچ تغییری نداشته است.

۱۸-۱-۱۲- میزان پوشش واکسیناسیون کودکان (درصد)

میزان پوشش واکسیناسیون کودکان استان در سال های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۲ و درصد تغییرات آن، طبق جدول زیر گزارش شده است.

جدول (۱-۱۸) شاخص های بهداشتی درمانی استان اردبیل در سال های ۱۳۹۲-۱۳۹۳

ردیف	شاخص	سال		درصد تغییرات		
		۱۳۹۲	۱۳۹۳			
۱	جمعیت سرشماری اول سال بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان	1305440	1312418	0/5		
۲	میانگین بعد خانوار بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان	4/1	4	-2/4		
۳	درصد سرباری بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان	43/5	44	1/1		
۴	رشد طبیعی جمعیت بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان	1/19	1/2	0/8		
۵	میزان باروری کلی	1/9	2	5/2		
۶	میزان مرگ ومیر نوزادان(در هزار)	10/3	10/7	3/8		
۷	میزان مرگ ومیر اطفال زیر یکسال(در هزار)	13/7	13	-5/1		
۸	مرگ ومیر مادران به دلیل عوارض زایمان (درصد هزار تولد)	0	26/1	0		
۹	میزان مرگ ومیر اطفال زیر ۵ سال (درهزار)	15/8	16/3	3/1		
۱۰	میزان زایمان ایمن (درصد)	99/7	99/9	0/2		
۱۱	نرخ خام تولد (درهزار)	17/3	18	4		
۱۲	امید به زندگی	زن	شهری	0/1	77/8	77/7
			روستایی			
			کل			
		مرد	شهری	-	-	
			روستایی	1/3	74	73
	کل					
۱۳	میزان پوشش واکسیناسیون کودکان (درصد)	ب.ث.ژ	101	104	2/9	
		ثلاث ۲	100	102	2	
		پرسیو ۳	100	102	2	
		هپاتیت ۳	100	102	2	
		Mmr1	99/3	99/8	0/5	
		Mmr2	97/4	99/4	2	
۱۴	میزان دسترسی به آب آشامیدنی سالم در روستاها (درصد)	97/3	97/3	0		
۱۵	میزان تغذیه انحصاری با شیر مادر تا شش ماهگی (درصد)	0	0	0		
۱۶	میزان استفاده از کل روش های پیشگیری از بارداری در زنان ۱۵-۴۹ ساله استان در مناطق شهری (درصد)	61/2	59/8	-2/2		
۱۷	تعداد مراکز بهداشتی درمانی دولتی در استان	50	50	0		
		52	52	0		
۱۸	تعداد خانه های بهداشت روستایی	517	517	0		

مأخذ: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان اردبیل

۱۸-۲- شاخص های درمانی استان

۱۸-۲-۱- نسبت پزشک به جمعیت (در هزار نفر)

در سال ۱۳۹۳ به ازای هر هزار نفر جمعیت در استان حدود ۰/۷۴ پزشک، (عمومی و متخصص) وجود داشته است که این رقم در سال ۱۳۹۲ نیز ۰/۷۲ نفر بوده است و رشدی حدود ۰,۰۲ درصد داشته است. هم چنین نسبت دندانپزشکان (عمومی و متخصص) به ازاء هر هزار نفر در استان در سال ۱۳۹۳ برابر ۰/۰۹ نفر بوده است که در سال ۱۳۹۲ نیز این شاخص ۰/۰۹ نفر بوده است و رشدی نداشته است.

۱۸-۲-۲- تعداد بیمارستان

در سال ۱۳۹۳ تعداد بیمارستان های استان ۱۵ باب بوده که نسبت به سال ۱۳۹۲ تغییری نیافته است.

۱۸-۲-۳- ضریب اشغال تخت ثابت

ضریب اشغال تخت ثابت در استان در سال ۱۳۹۳، ۷۰/۱۵ درصد بوده که در مقایسه با سال ۱۳۹۲ (با ۶۸/۸ درصد)، ۱/۳ درصد افزایش یافته است.

۱۸-۲-۴- تعداد تخت فعال

در سال ۱۳۹۳ تعداد ۱۷۲۱ تخت فعال در استان وجود داشته که در مقایسه با سال ۱۳۹۲ تغییری نداشته است.

ضریب اشغال تخت فعال در سال ۱۳۹۳، حدود ۷۰/۱۵ درصد بوده که نسبت به سال ۱۳۹۲ (با ۶۸/۸ درصد)، ۱/۳ درصد افزایش داشته است.

۱۸-۲-۵- تعداد آزمایشگاه ها

در سال ۱۳۹۳ تعداد ۴۱ آزمایشگاه در استان اردبیل فعال بودند که نسبت به سال قبل تغییری نداشته است.

۱۸-۲-۶- درمانگاه

در سال ۱۳۹۳ تعداد ۴۴ درمانگاه در استان وجود داشته که نسبت به سال ۱۳۹۲ تغییری نداشته است.

۱۸-۲-۷- تعداد مراکز توانبخشی

در سال ۱۳۹۳ تعداد ۴۱ مرکز توانبخشی اعم از خصوصی و دولتی در استان اردبیل وجود داشته است که نسبت به سال قبل (با ۴۱ مرکز)، تغییری نداشته است.

۱۸-۲-۸- تعداد مرکز رادیولوژی

در سال ۱۳۹۳، تعداد ۲۶ مرکز رادیولوژی در استان مشغول فعالیت بوده اند، که نسبت به سال قبل، تغییری مشاهده نمی شود.

۱۸-۲-۹- مرکز MRI

در سال ۱۳۹۳، تعداد مراکز MRI استان، ۳ مرکز بوده که نسبت به سال قبل، هیچ تغییری نداشته است.

جدول (۲-۱۸) شاخص های عمده درمان در طول سال ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳

ردیف	عناوین برنامه و شاخص هدف	واحد	۱۳۹۲	۱۳۹۳	درصد تغییرات
۱	نسبت کل پزشک به جمعیت	در هزار نفر	0/72	0/74	0/02
۲	نسبت دندانپزشک به جمعیت	در هزار نفر	0/09	0/09	0
۳	ضریب اشغال تخت ثابت	درصد	68/8	70/15	1/3
۴	ضریب اشغال تخت فعال	درصد	68/8	70/15	1/3
۵	تعداد تخت فعال	تخت	1721	1721	0
۶	تعداد تخت ویژه، (CCU، NICU، ICU)	تخت	168	168	0
۷	نسبت تخت بیمارستانی به جمعیت	در هزار نفر	1/31	1/31	0
۸	تعداد آزمایشگاه	باب	41	41	0
۹	تعداد مراکز توانبخشی	باب	41	41	0
۱۰	تعداد مراکز رادیولوژی	باب	26	26	0
۱۱	تعداد بیمارستان	باب	15	15	0
۱۲	تعداد درمانگاه	باب	44	44	0
۱۳	تعداد مراکز (MRI)	باب	3	3	0
۱۴	تعداد مراکز (Ctscan)	باب	8	8	0
۱۵	آنژیوگرافی	دستگاه	1	1	0
۱۶	سنگ شکن برون اندامی	دستگاه	0	0	0
۱۷	پمپ قلب	دستگاه	1	1	0

مأخذ: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان اردبیل

فصل نوزدهم

رفاه و تامین اجتماعی

۱۹- رفاه و تأمین اجتماعی

۱۹-۱- تأمین اجتماعی

سازمان تأمین اجتماعی یکی از بزرگترین سازمان های بیمه ای استان است که با توجه به تنوع کاری و گستردگی مخاطبین نقش مهمی در تحقق عدالت اجتماعی و توسعه پایدار کشور ایفاء می نماید. این سازمان ضامن امنیت خاطر، امید به آینده و پویایی مولدین جامعه است و در سال ۱۳۹۳، تعداد ۱۷۴۲۷۵ نفر بیمه شده اصلی و ۲۵۵۷۲ نفر مستمری بگیر را زیر پوشش دارد.

۱۹-۱-۱- عملکرد شاخص های کلیدی سازمان تأمین اجتماعی

تعداد کل بیمه شدگان اصلی و تبعی تأمین اجتماعی استان در سال ۱۳۹۳ به ۴۹۶۰۶۹ نفر بالغ شده است. تعداد کل بیمه شدگان اصلی تأمین اجتماعی استان در سال ۱۳۹۳ معادل ۱۷۴۲۷۵ نفر بوده است که نسبت به سال ۱۳۹۲ (با ۱۶۷۳۳۵ نفر تحت پوشش) ۴٫۱ درصد افزایش نشان می دهد. در سال ۱۳۹۳ تعداد کارگاه های تحت پوشش تأمین اجتماعی (فعال و نیمه فعال) ۲۶۲۲۷ باب بوده است که نسبت به سال ۱۳۹۲ (با ۲۶۹۲۴ کارگاه) ۲٫۵ درصد کاهش یافته است. همچنین در این سال ۲۵۵۷۲ مستمری بگیر تحت پوشش تأمین اجتماعی بوده که نسبت به سال قبل (با ۲۳۴۸۱ نفر) ۸٫۹ درصد افزایش داشته است. در سال ۱۳۹۳، تعداد دفترچه های درمانی ۳۶۸۲۴۹ جلد بوده که نسبت به سال قبل ۳۱۱۷۶۷ جلد دفترچه، ۱۸ درصد افزایش نشان می دهد. در سال ۱۳۹۳، مقرری بگیران بیکاری در استان ۱۵۳۹ نفر بوده که نسبت به سال ۱۳۹۲ (با ۱۴۳۸ نفر) ۷ درصد افزایش داشته است .

جدول (۱۹-۱) عملکرد شاخص های کلیدی سازمان تأمین اجتماعی استان در سال های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳

ردیف	عنوان شاخص کلیدی	واحد اندازه گیری	۱۳۹۲	۱۳۹۳	نرخ رشد عملکرد	
۱	تعداد بیمه شدگان اصلی	نفر	۱۶۷۳۳۵	۱۷۴۲۷۵	4/1	
۲	تعداد بیمه شدگان اصلی و تبعی	نفر	۴۹۱۳۳۸	۴۹۶۰۶۹	1	
۳	مقرری بگیران بیکاری	نفر	۱۴۳۸	۱۵۳۹	7	
۴	نسبت بیمه شدگان اصلی به جمعیت فعال استان	درصد	۴۰	۴۱	1	
۵	تعداد دفترچه های درمانی	جلد	۳۱۱۷۶۷	۳۶۸۲۴۹	18	
۶	تعداد بازرسی های انجام شده از کارگاه ها	مورد	۲۳۱۳۰	۲۵۰۵۵	8	
۷	تعداد مستمری بگیران	پرونده	۲۳۴۸۱	۲۵۵۷۲	8/9	
۸	ضریب وابستگی مستمری بگیران به بیمه شدگان اصلی	نسبت	7/1	6/8	-4/2	
۹	جمع کل تعهدات	میلیون ریال	۲۰۶۳۳۸۳	۳۰۵۸۵۰۵	48	
۱۰	حداقل مستمری	ماهانه (ریال)	۵۰۳۳۲۲۵	۶۲۹۲۰۷۰	25	
۱۱	تعداد کارگاه های تحت پوشش	باب	فعال	۲۰۰۸۳	۲۲۳۴۷	11/3
			نیمه فعال	۶۸۴۱	۲۸۸۰	-57/9

ماخذ: اداره کل تأمین اجتماعی استان اردبیل

۱۹-۲- اداره کل کمیته امداد امام خمینی(ره)

کمیته امداد یکی از نهادهای حمایتی است که در سطح کشور به صورت گسترده فعالیت می کند. این نهاد در سال 1392 دارای ۴۹ واحد بوده که با ۳۶,۷۳ درصد افزایش در سال 1393 به ۶۷ واحد رسیده است. کمیته امداد استان در سال ۳139 معادل ۱۱۹۹ روستا را تحت پوشش خود قرار داده است که نسبت به سال 1392 معادل ۰,۰۸ درصد افزایش داشته است. تعداد کل خانوارهای تحت پوشش کمیته امداد در سال 1393 معادل ۳۱۴۶۴ خانوار است که نسبت به سال 1392 (با ۳۱۱۸۶ خانوار تحت پوشش کمیته امداد) ۰,۸۹ درصد افزایش داشته است. همچنین میزان مستمری پرداختی کمیته امداد به مددجویان عادی و طرح در سال ۳139 معادل ۵۲۶۱۲۶ میلیون ریال بوده که نسبت به سال 1392 با ۴۳۹۹۴۸۸ میلیون ریال، ۱۹,۵۲ درصد افزایش داشته است. تعداد حامیان کمیته امداد در سال 1393، ۱۳۱۱۲ نفر بوده که نسبت به سال 1392 با ۱۵۱۸۵ نفر حامی ۱۳,۶۷ درصد کاهش داشته است. در سال 1393 به این حامیان 2695 یتیم معرفی شده است و مبلغ دریافتی از حامیان ۴۷۶۶۸ میلیون ریال بوده که نسبت به سال قبل 22.76 درصد افزایش داشته است. همچنین کل درآمدهای اختصاصی جمع آوری شده کمیته امداد در سال 1393 معادل 312003 میلیون ریال بوده که نسبت به سال قبل ۴,۷۴ درصد افزایش داشته است.

کمیته امداد در کل استان، ۱۸۰۳۸۳ صندوق صدقه فعال دارد که مبلغ جمع آوری شده از این صندوق ها، ۳۲۲۵۳ میلیون ریال بوده است.

در سال ۱۳۹۳ تعداد افراد تحت پوشش بیمه درمانی کمیته امداد ۲۴۷۰۸ نفر بوده است که نسبت به سال قبل با ۲۳۶۹۶ نفر، ۴,۲۷ درصد افزایش داشته است.

در سال مذکور این نهاد ۴۷۹۰ دانش آموز و ۱۲۳۲ دانشجو تحت حمایت خود داشته است که نسبت به سال قبل تعداد دانش آموزان تحت حمایت ۸,۰۴ درصد کاهش و تعداد دانشجویان تحت حمایت ۱۶,۷۰ درصد کاهش داشته است.

جدول (۸-۱۹) شاخص های کلیدی کمیته امداد امام خمینی (ره) استان طی سال های ۱۳۹۳-۱۳۹۲

ردیف	عنوان شاخص	1392	1393	درصد تغییرات
1	تعداد واحدهای کمیته امداد	49	67	36/73
2	تعداد روستاهای تحت پوشش	1198	1199	0/08
3	تعداد خانوار تحت پوشش مددجوئی	19125	19330	1/07
4	تعداد نفرات تحت پوشش مددجوئی	41360	40625	-1/78
5	تعداد خانوار تحت پوشش طرح شهید رجائی	12061	12134	0/61
6	تعداد نفرات تحت پوشش طرح شهید رجائی	22028	21928	-0/45
7	تعداد کل خانوار تحت پوشش	31186	31464	0/89
8	تعداد کل نفرات تحت پوشش	63388	62553	-1/32
9	میزان پرداختی به مددجویان تحت حمایت (عادی و طرح) «میلیون ریال»	439948	526126	19/59
10	تعداد خانوار تحت پوشش زندانی	325	357	9/85
11	تعداد نفرات تحت پوشش موردی	886	943	6/43
12	تعداد افراد بیمه شده درمانی	23696	24708	4/27
13	هزینه بیمه وخدمات بهداشتی ودرمانی « میلیون ریال »	45298	62563	38/11
14	تعداد مراکز درمانی طرف قرارداد	211	185	-12/32
15	تعداد دانش آموزان تحت حمایت	5209	4790	-8/04
16	تعداد دانشجویان تحت حمایت	1479	1232	-16/70
17	هزینه خدمات فرهنگی « میلیون ریال »	20538	19989	-2/67
18	تعداد کل فعالیتهای عمرانی	3117	2626	-15/75
19	هزینه فعالیتهای عمرانی « میلیون ریال »	5835	13251	127/1
20	طرح نوسازی و بهسازی مسکن روستایی	54	35	-35/19
21	مبلغ وام نوسازی و بهسازی مسکن روستایی « میلیون ریال »	5670	4375	-22/84
22	تعداد فضای خودکفائی (احدائی و تعمیری)	71	182	156/34
23	هزینه بابت فضای خودکفائی « میلیون ریال »	1334	3887	191/38
24	تعداد کمک هزینه جهیزیه پرداختی	2148	1177	-45/20
25	مبلغ جهیزیه پرداختی « میلیون ریال »	19490	14224	-27/02

ادامه جدول (۸-۱۹) شاخص های کلیدی کمیته امداد امام خمینی (ره) استان طی سال های ۱۳۹۳-۱۳۹۲

ردیف	عنوان شاخص	1392	1393	درصد تغییرات
26	تعداد ایتم دارای حامی	2939	2695	-8/30
27	تعداد حامیان در پایان دوره	15189	13112	-13/67
28	کل مبلغ کمک حامیان به ایتم « میلیون ریال »	38831	47668	22/76
29	تعداد وامهای خودکفایی پرداخت شده از محل منابع امداد	1185	707	-40/34
30	مبلغ وام خودکفایی پرداختی از محل منابع امدادی « میلیون ریال »	42051	47427	12/78
31	تعداد وامهای خودکفایی پرداخت شده از محل تسهیلات بانکی	2584	1667	-35/49
32	مبلغ وام خودکفایی پرداختی از محل تسهیلات بانکی « میلیون ریال »	168179	133763	-20/46
33	تعداد کل خانوار تحت پوشش طرحهای خودکفایی (طرحهای جاری)	24446	28746	17/59
34	تعداد وام قرض الحسنه پرداختی	7888	5007	-36/52
35	مبلغ وام قرض الحسنه پرداختی « میلیون ریال »	81290	62710	-22/86
36	تعداد وام محکومین	18	36	100/00
37	مبلغ وام محکومین « میلیون ریال »	850	2011	136/59
38	تعداد موارد خدمات حقوقی و قضایی	4394	1241	-71/76
39	کل درآمدهای اختصاصی جمع آوری شده « میلیون ریال »	297889	312003	4/74
40	تعداد صندوق صدقات فعال	181877	180383	-0/82
41	مبلغ جمع آوری صندوق صدقات « میلیون ریال »	28023	32253	15/09

ماخذ: کمیته امداد امام خمینی (ره) استان اردبیل

مهمترین هدف در امور حمایتی توجه به نیازمندان، اقشار آسیب پذیر، معلولان و آسیب دیدگان اجتماعی است. افراد و گروه های تحت پوشش این بخش شامل خانواده های نیازمند فاقد سرپرست و یا بد سرپرست، معلولان جسمی، سالمندان، بیماران روانی مزمن، کودکان خیابانی، دختران فراری و زنان ویژه است.

در سال 1393 تعداد جمعیت تحت پوشش سازمان بهزیستی (اعم از توانبخشی، امور اجتماعی و پیشگیری) ۵۷۴۴۹۴ نفر بوده که نسبت به سال 1392 (با 431525 نفر تحت پوشش) 33.13 درصد افزایش داشته است. از کل افراد تحت پوشش بهزیستی، ۱۸۱۶۱ نفر در بخش توانبخشی، 13000 نفر مددجوی تحت پوشش خدمات امور اجتماعی و ۵۴۳۳۳۳ نفر تحت پوشش خدمات پیشگیری سازمان بهزیستی قرار گرفته اند.

در سال 1393 سرانه پرداختی به مستمری بگیران به طور متوسط 530000 ریال بوده که نسبت به سال قبل با 480000 ریال، 10.41 درصد افزایش داشته است.

همچنین در سال مذکور، 288 مهد کودک زیر نظر بهزیستی به صورت دولتی و خصوصی وجود داشت و تعداد 8550 کودک در این مهد کودک ها نگهداری می شوند اما در سال 1392 تعداد مهد کودک های زیر نظر بهزیستی، ۸۴۴۷ مرکز بوده است. در سال 1393 تعداد 17 مرکز نگهداری روزانه و شبانه روزی معلولین ذهنی با 825 معلول فعالیت می کرد که تعداد معلولین ذهنی نسبت به سال قبل ۰/۲ درصد افزایش داشته است.

در سال ۱۳۹۳ طرح های پیشگیری از آسیب های اجتماعی (امور پیشگیری) ۸ طرح بوده و ۶۹۴۰۲ نفر را تحت پوشش طرح پیشگیری و آگاه سازی و مهارت های زندگی قرارداد بود که تعداد افراد تحت پوشش طرح نسبت به سال قبل، ۲۱ درصد افزایش داشته است.

جدول (۴-۱۹) عملکرد بهزیستی استان در سال های 1392 و 1393

ردیف	عنوان	۱۳۹۲	1393	درصد تغییرات
۱	تعداد کل جمعیت تحت پوشش بهزیستی (کل خدمت گیرندگان) توانبخشی	17500	۱۸۱۶۱	۳/۷
۲	تعداد کل جمعیت تحت پوشش بهزیستی (کل خدمت گیرندگان) امور اجتماعی	۱۲۵۰۰	۱۳۰۰۰	۴
۳	تعداد کل جمعیت تحت پوشش بهزیستی (کل خدمت گیرندگان) پیشگیری	۴۰۱۵۲۵	۵۴۳۳۳۳	۳۵
۴	تعداد معلولان تحت مراقبت بهزیستی (شبانه روزی)	۸۱۵	۸۲۰	۰/۶۱
۵	تعداد مراکز نگهداری روزانه و شبانه معلولین ذهنی	۱۷	۱۷	۰
۶	تعداد افراد تحت پوشش در مراکز نگهداری معلولین ذهنی روزانه و شبانه روزی	۸۳۷	۸۲۵	۰/۲
۷	تعداد مراکز فیزیوتراپی تحت پوشش بهزیستی	۳	۳	۰
۸	تعداد افراد تحت پوشش مراکز فیزیوتراپی	۵۸۳	۴۳۷	۲۵
۹	تعداد مراکز شنوایی سنجی	۱	۱	۰
۱۰	تعداد افراد تحت پوشش شنوایی سنجی	۱۴۶۲	۱۰۴۲	۲۸
۱۱	تعداد مراکز گفتار درمانی	۱	۱	۰
۱۲	تعداد افراد سرویس گرفته گفتار درمانی	۵۶۸	۴۹۷	۱۸
۱۳	تعداد مراکز بینایی سنجی	۰	۰	۰
۱۴	تعداد افراد سرویس گرفته بینایی سنجی	۰	۰	۰
۱۵	تعداد مراکز سالمندان	۵	۵	۰
۱۶	تعداد سالمندان سرویس گرفته از مراکز سالمندان	۲۱۰	۱۸۰	۱۴/۲۸
۱۷	تعداد سواد آموزان و آموزش معلولین	۱۲۶۴	۱۴۶۸	۱۶
۱۸	تعداد معلولین اشتغال یافته	۴۱۶	۴۵۳	۸/۹
۱۹	تعداد مهد کودکهای زیر نظر بهزیستی	۲۶۸	۲۸۸	۷/۵
۲۰	تعداد سرویس گرفتگان مهد کودکهای زیر نظر بهزیستی	۸۴۴۷	۸۵۵۰	۱/۲
۲۱	تعداد شیرخوارگاه ها و مراکز نگهداری کودکان بی سرپرست زیر نظر بهزیستی	۷	۷	۰
۲۲	تعداد کودکان بی سرپرست و بدسرپرست	۱۰۸	۱۲۷	۱۷/۶

ادامه جدول (۴-۱۹) عملکرد بهزیستی استان در سال های 1392 و 1393

ردیف	عنوان	1392	1393	درصد تغییرات
۲۳	تعداد خانوارهای بی سرپرست تحت پوشش بهزیستی (مستمری بگیر امور اجتماعی)	۳۳۰۰	۳۶۰۰	۹
۲۴	تعداد افراد مستمری بگیر زیر نظر بهزیستی (مستمری بگیر امور توانبخشی)	۵۱۵۹	۵۱۵۹	۰
۲۵	متوسط پرداختی سرانه (ریال)	۴۸۰۰۰۰	۵۳۰۰۰۰	۱۰/۴۱
۲۶	طرح های پیشگیری از آسیب های اجتماعی (امور اجتماعی)	۶	۶	۰
۲۷	تعداد افراد تحت پوشش طرح پیگیری از آسیب های اجتماعی	۵۳۱۲۱	۱۱۲۴۶۵	۱۱۲
۲۸	تعداد مراکز مشاوره (پیشگیری)	۴۰	۴۲	۵
۲۹	تعداد خدمت گیرندگان از مراکز مشاوره حضوری	۲۰۰۰۰	۲۰۵۰۷	۲/۵
۳۰	تعداد مراکز بازتوانی معتادین	۲۶	۲۸	۷/۷
۳۱	تعداد خدمت گیرندگان از مراکز بازتوانی معتادین	۵۱۱۱	۴۹۵۳	-۳/۱
۳۲	تعداد خدمت گیرندگان از مراکز مشاوره زنتیک	۵۴۹۲	۵۵۲۴	۰/۶
۳۳	تعداد افراد تحت پوشش سنجش بینایی کودکان	۵۲۲۷۶	۶۰۵۵۲	۱۵/۸
۳۴	تعداد طرحهای پیشگیری از آسیب های اجتماعی(امور پیشگیری)	۵	۸	۶۰
۳۵	تعداد تحت پوشش طرح های پیشگیری و آگاه سازی و مهارتهای زندگی	۵۷۲۵۲	۶۹۴۰۲	۲۱
۳۶	امور فرهنگی و ورزشی و جوانان (فوق برنامه)	۳۷۲۸۹	۴۹۲۱	۳۳

ماخذ: اداره کل بهزیستی استان اردبیل

فصل یستم

تربیت بدنی

۲۰- تربیت بدنی

الف- وضعیت استادیوم ها و زمین های ورزشی

در سال ۱۳۹۳ تعداد ۲ استادیوم ورزشی در استان اردبیل وجود داشته و مورد بهره برداری قرار می گرفته است که نسبت به سال ۱۳۹۲، تغییری نداشته است. ضمناً، ۲۳ زمین ورزشی نیز در سال ۱۳۹۳ وجود داشته که نسبت به سال قبل تغییری نکرده است.

جدول (۱-۲۰) تعداد استادیوم ها و زمین های ورزشی اداره کل ورزش و جوانان استان طی سال های ۱۳۹۲-۱۳۹۳

ردیف	عنوان	۱۳۹۲	۱۳۹۳	درصد رشد
۱	تعداد استادیوم ها	۲	۲	۰
۲	تعداد زمین های ورزشی	۲۳	۲۳	۰

مأخذ: اداره کل ورزش و جوانان استان

ب- وضعیت سالن های ورزشی

در سال ۱۳۹۳، در استان اردبیل، تعداد ۲۱۰ سالن ورزشی خصوصی و ۲۱۹ سالن ورزشی دولتی در حال فعالیت بودند که نسبت به سال قبل به ترتیب با ۲۰۰ و ۲۱۸ سالن ورزشی به ترتیب ۵ و ۰,۴۵ درصد رشد را نشان می دهد. ضمناً، سهم بخش خصوصی از تعداد کل سالن های ورزشی استان در سال ۱۳۹۳ حدود ۴۸ درصد بوده که نسبت به سال ۱۳۹۲ با ۴۷ درصد به میزان حدود ۱ درصد رشد داشته است.

کل مساحت سالن های ورزشی دولتی و خصوصی متعلق به وزارت ورزش و جوانان و یا دارای مجوز از آن در استان در سال ۱۳۹۳، برابر ۲۲۲۲۸۴ مترمربع می باشد که نسبت به سال ۱۳۹۲ با ۱۸۲۴۳۸ متر مربع ۲۱,۸۴ درصد افزایش یافته است.

ضمناً، سهم بخش خصوصی از مساحت کل سالن های ورزشی استان در سال ۱۳۹۳ حدود ۱ درصد بوده که نسبت به سال ۱۳۹۲ با ۲ درصد به میزان حدود ۱- درصد کاهش داشته است.

از کل مساحت سالن های ورزشی استان در سال ۱۳۹۳، سهم بخش خصوصی ۴۲۰۰ مترمربع می باشد که نسبت به سال ۱۳۹۲ با ۴۰۰۰ متر مربع، ۵ درصد افزایش یافته است.

جدول (۲-۲۰) تعداد و مساحت سالن های ورزشی اداره کل ورزش و جوانان استان طی سال های ۱۳۹۲-۱۳۹۳

ردیف	عنوان	۱۳۹۲	۱۳۹۳	درصد رشد
۱	تعداد سالن های ورزشی دولتی	218	219	۰.۴۵
۲	تعداد سالن های ورزشی خصوصی	200	210	5
۳	تعداد کل سالن های ورزشی دولتی و خصوصی	418	429	2.63
۴	سهم بخش خصوصی از کل تعداد سالن های ورزشی(درصد)	47	48	1
۵	مساحت سالن های ورزشی دولتی (متر مربع)	178438	180284	1.03
۶	مساحت سالن های ورزشی خصوصی (متر مربع)	4000	4200	5
۷	مساحت سالن های ورزشی دولتی و خصوصی (متر مربع)	182438	222284	21.84
۸	سهم بخش خصوصی از کل مساحت سالن های ورزشی(درصد)	2	1	-1

مأخذ: اداره کل ورزش و جوانان استان

ج- وضعیت مکان های ورزشی

در سال ۱۳۹۳، تعداد ۲۷۰ مکان ورزشی در استان وجود داشته است که نسبت به سال قبل با ۲۶۸ مکان ورزشی، حدود ۰.۷۴ درصد رشد داشته است.

از کل ۲۷۰ مکان ورزشی در سطح استان در سال ۱۳۹۳، تعداد ۱۵۵ مکان ورزشی سرپوشیده و ۱۱۵ مکان ورزشی سرباز می باشد و نسبت به سال ۱۳۹۲ تعداد مکان ورزشی سرپوشیده حدود ۱.۳۰ درصد افزایش داشته است.

مساحت کل مکان های ورزشی استان در سال ۱۳۹۳ به میزان ۹۱۲۷۵۴ متر مربع بوده که نسبت به سال قبل، ۰/۲۰ درصد رشد داشته است.

سهم مساحت مکان های ورزشی سرپوشیده از مساحت کل مکان های ورزشی در سال ۱۳۹۳، ۵۲ درصد بوده که نسبت به سال ۱۳۹۲ با ۵۰ درصد حدود ۲ درصد افزایش یافته است.

جدول (۳-۲۰) تعداد و مساحت مکان های ورزشی اداره کل ورزش و جوانان استان طی سال های ۱۳۹۲-۱۳۹۳

ردیف	عنوان	۱۳۹۲	۱۳۹۳	درصد رشد
۱	تعداد مکان های ورزشی سرپوشیده	۱۵۳	۱۵۵	1.30
۲	تعداد مکان های ورزشی سرباز	۱۱۵	۱۱۵	0
۳	تعداد مکان های ورزشی	۲۶۸	۲۷۰	0.74
۴	سهم تعداد مکان های ورزشی سرپوشیده از کل مکان های ورزشی(درصد)	57	۵۷	0
۵	مساحت مکان های ورزشی سرباز (مترمربع)	865167	۸۶۵۱۶۷	0
۶	مساحت مکان های ورزشی سرپوشیده (مترمربع)	45741	۴۷۵۸۷	4.03
۷	مساحت مکان های ورزشی	910908	۹۱۲۷۵۴	0.20
۸	سهم مساحت مکان های ورزشی سرپوشیده از مساحت کل مکانهای ورزشی(درصد)	50	52	2

مأخذ: اداره کل ورزش و جوانان استان

د- وضعیت ورزشکاران، مربیان و داوران

در سال ۱۳۹۳ در سطح استان اردبیل، تعداد ۳۸۲۱۵ نفر ورزشکار به صورت سازمان یافته ورزش می کردند که نسبت به سال ۱۳۹۲ با ۳۳۹۷۶ نفر، ۱۲,۴ درصد افزایش داشته است .

در سال ۱۳۹۳ حدود ۲۳,۱۶ درصد از ورزشکاران را زنان تشکیل می داده اند که سهم زنان ورزشکار نسبت به سال قبل، ۱,۶ درصد افزایش داشته است .

همچنین تعداد ۳۷۷۷ مربی در سال ۱۳۹۳ در سطح استان فعالیت می کرده اند که نسبت به سال قبل با ۳۳۹۷ مربی، ۱۱,۱۸ درصد رشد داشته است

در سال ۱۳۹۳ سرانه کل فضای ورزشی استان برای هر نفر، ۰,۶۸ متر مربع بوده که نسبت به سال ۱۳۹۲ با ۰/۶۷۸ متر مربع، ۱,۰۰۲ درصد افزایش داشته است.

از دیگر شاخص های مهمی که در این بخش مطرح است شاخص نسبت ورزشکار به مربی است که این شاخص در سطح استان در سال ۱۳۹۳ برابر ۱۰,۱۱ نفر می باشد یعنی برای هر ۱۰,۱۱ نفر ورزشکار یک مربی وجود داشته است. ضمناً، این نسبت در سال ۱۳۹۲ برابر ۱۰,۰ نفر بوده است .

نسبت ورزشکاران به جمعیت در سال ۱۳۹۳، ۳,۰۶ درصد می باشد به عبارتی، از هر ۱۰۰ نفر جمعیت استان تنها ۳/۰۶ نفر به صورت سازمان یافته ورزش می کرده اند و این نسبت در مقایسه با سال ۱۳۹۲، ۰,۶۶ درصد کاهش یافته است.

جدول (۴-۲۰) وضعیت تعداد ورزشکاران، مربیان و داوران اداره کل ورزش و جوانان استان طی سال های ۱۳۹۳-۱۳۹۲

ردیف	عنوان	۱۳۹۲	۱۳۹۳	درصد رشد
۱	ورزشکاران مرد	۲۶۱۲۵	۲۸۳۶۴	8.57
۲	ورزشکاران زن	۷۸۵۱	۸۸۵۱	12.7
۳	ورزشکاران (مرد و زن)	۳۳۹۷۶	۳۸۲۱۵	12.4
۴	سهم ورزشکاران زن از کل ورزشکاران (درصد)	23.10	23.16	1.6
۵	تعداد کل مربیان فعال ورزشی (زن و مرد)	۳۳۹۷	۳۷۷۷	11.18
۶	داوران ورزشی	۲۲۶۰	۲۳۸۳	5.44
۷	ناجی غریق	۴۳۲	۵۰۲	16.20
۸	نسبت ورزشکاران به مربیان (نفر)	۱۰,۰	۱۰,۱۱	1.1
۹	سرانه فضای ورزشی سرباز و پوشیده تربیت بدنی استان (متر مربع برای هر نفر)	۰,۶۷	۰,۶۸	۱,۰۰۲
۱۰	نسبت ورزشکاران به جمعیت (درصد)	۲,۷۲	۳,۰۶	0.34

مأخذ: اداره کل ورزش و جوانان استان

جدول (۵-۲۰) - تعداد ورزشکاران استان در سال ۱۳۹۳ که عضو ملی می باشند

رتبه در کشور	جمع کل	تعداد ورزشکاران استان عضو تیم های ملی		
		زن	مرد	
-	1270	-	-	استان

مأخذ: اداره کل ورزش و جوانان استان

جدول (۶-۲۰) - تعداد ورزشکاران شرکت کننده در اردوهای تیم ملی به تفکیک جنسیت در سال ۱۳۹۳

رتبه در کشور	تعداد ورزشکاران شرکت کننده در تیم های ملی			
	جمع کل	زن	مرد	
-	127	-	-	استان

مأخذ: اداره کل ورزش و جوانان استان

جدول (۷-۲۰) - تعداد اماکن ورزشی روباز استان در سال ۱۳۹۳

رتبه در کشور	تعداد اماکن ورزشی روباز				استان
	جمع کل	متعلق به بخش خصوصی	متعلق به بخش دولتی	متعلق به وزارت ورزش و جوانان	
0	131	0	16	115	استان

مأخذ: اداره کل ورزش و جوانان استان

جدول (۸-۲۰) - تعداد اماکن ورزشی سرپوشیده استان در سال ۱۳۹۳

رتبه در کشور	تعداد اماکن ورزشی سرپوشیده				استان
	جمع کل	متعلق به بخش خصوصی	متعلق به بخش دولتی	متعلق به وزارت ورزش و جوانان	
-	433	210	68	155	استان

مأخذ: اداره کل ورزش و جوانان استان

جدول (۹-۲۰) - تعداد مجموعه های ورزشی استان در سال ۱۳۹۳

رتبه در کشور	تعداد مجموعه های ورزشی				استان
	جمع کل	متعلق به بخش خصوصی	متعلق به بخش دولتی	متعلق به وزارت ورزش و جوانان	
-	17	0	8	9	استان

مأخذ: اداره کل ورزش و جوانان استان

فصل بیست و یکم

فرهنگ و هنر

۲۱- فرهنگ و هنر

۲۱-۱- فرهنگ

فرهنگ و هنر عبارتست از ارزش هایی که اعضای یک گروه معین دارند، هنجارهایی که از آن پیروی می کنند و کالاهای مادی که تولید می کنند. به طور خلاصه فرهنگ را می توان مجموعه دستاوردهای معرفتی انسان در عرصه های عقلی- عملی و هنری دانست که قدرت نقادی، پرورش ذوق و خلاقیت انسانی را ارتقاء می بخشد.

فعالیت های بخش فرهنگ به مجموعه فعالیت هایی اطلاق می شود که دستگاه های اجرایی خاص در دولت، هدایت و اداره و حمایت از آنها را برعهده دارد. مجموعه فعالیت هایی که بخش فرهنگ را شکل می دهد، در تمام کشورها مشابه و شامل اموری همچون کتاب و کتابخوانی، اداره کتابخانه های عمومی و مراکز فرهنگی و هنری و میراث فرهنگی، سینما و تئاتر، رسانه های جمعی به ویژه مطبوعات، فعالیت های دینی و غیره است.

۲۱-۱-۱- بررسی وضعیت کتاب و کتابخانه های استان

بر اساس اطلاعات سالنامه آماری استان اردبیل در سال ۱۳۹۳ در سطح استان ۶۳ کتابخانه به صورت عمومی فعالیت می کردند که نسبت به سال ۱۳۹۲ تغییری نداشته است. تعداد کتاب های موجود در کتابخانه های عمومی استان در سال ۱۳۹۳ برابر با ۳۸۶۰۰۵ جلد بوده است.

بر اساس اطلاعات دریافت شده از اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان اردبیل در سال ۱۳۹۳ معادل ۳۱۲۰۰۰ نسخه کتاب در استان اردبیل منتشر شده است که این رقم در سال ۱۳۹۲ معادل ۱۷۶۰۰۰ جلد بوده است که افزایشی معادل ۷۷,۲۷ درصد را نشان میدهد.

همچنین در سال ۱۳۹۳ در سطح استان ۲۱۲ عنوان کتاب منتشر شده است که نسبت به سال ۱۳۹۲ (با ۱۳۲ عنوان) ۶۰,۶۰ درصد افزایش داشته است.

۲۱-۱-۲- نشریات

با توجه به اطلاعات جدول شماره (۱-۲۱) در سال ۱۳۹۳ تعداد ۶۰ عنوان نشریه در استان اردبیل انتشار یافته است که نسبت به سال قبل ۱۵,۳۸ درصد افزایش داشته است. در سال ۱۳۹۳ تعداد ۹۱ باب چاپخانه در استان فعالیت داشته است که نسبت به سال قبل ۸۹,۵۸ درصد افزایش نشان میدهد. در سال ۱۳۹۲ تعداد ۴۸ چاپخانه در استان فعالیت داشته است.

۲۱-۱-۳- موسسات فرهنگی و هنری

بر اساس اطلاعات دریافت شده از سازمان فرهنگ و ارشاد اسلامی استان اردبیل، تعداد ۹۳ موسسه فرهنگی و هنری در سال ۱۳۹۳ در استان اردبیل فعال بوده اند در همان سال تعداد ۳۹ نمایشگاه فرهنگی و هنری در استان برگزار شده است با آنکه تعداد موسسات فرهنگی و هنری استان نسبت به سال ۱۳۹۲ افزایشی معادل ۵۲٫۴۵ درصد داشته است اما تعداد نمایشگاه های فرهنگی و هنری برگزار شده در استان نسبت به سال ۱۳۹۲ معادل ۳۰ درصد افزایش داشته است.

تعداد سینماهای فعال استان در سال ۱۳۹۳ معادل ۶ باب با ظرفیت ۲۷۷۶ نفر بوده است. بررسی توزیع شهرستانی سینماها در استان نشان میدهد که تعدادی از شهرستان های استان فاقد سالن سینما می باشند که لازم است در خصوص احداث و راه اندازی سالن های سینما در این شهرستان ها برنامه ریزی و اقدامات لازم انجام گیرد.

جدول (۱-۲۱) عملکرد بخش فرهنگ و هنر استانی در طول سال های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳

ردیف	عنوان	واحد	۱۳۹۲	۱۳۹۳	درصد تغییرات
۱	هفته نامه عمومی مجوز داده شده	تعداد	۱۹	۱۹	۰
۲	شمارگان کتب منتشر شده	نسخه	۱۷۶۰۰۰	۳۱۲۰۰۰	۷۷٫۲۷
۳	تعداد عناوین کتاب های منتشر شده	عنوان	۱۳۲	۲۱۲	۶۰٫۶۰
۴	تعداد عناوین نشریات استان	عنوان	۵۲	۶۰	۱۵٫۳۸
۵	چاپخانه های استان	باب	۴۸	۹۱	۸۹٫۵۸
۶	سالن های تئاتر و نمایش	سالن	۱۴	۱۴	۰
۷	موسسات فرهنگی و هنری فعال	باب	۶۱	۹۳	۵۲٫۴۵
۸	سینما	باب	۶	۶	۰
۹	ظرفیت سینماهای استان	نفر	۲۷۷۶	۲۷۷۶	۰
۱۰	نمایشگاه های فرهنگی و هنری برپا شده	نمایشگاه	۳۰	۳۹	۳۰
۱۱	تیراژ روزنامه های محلی به ازای هر هزار نفر	هزار نفر	۳۱۲	۳۶۸	۱۷٫۹۴

مأخذ: اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان-۱۳۹۴

۲۱-۲- میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری

۲۱-۲-۱- امکانات گردشگری در استان

بر اساس اطلاعات دریافت شده از سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان اردبیل در سال ۱۳۹۳ تعداد ۱۱۶ باب هتل در استان اردبیل فعال بوده است. ظرفیت این تعداد هتل ۷۵۵۲ نفر بوده و ضریب اشتغال تخت هتل در سال مذکور ۵۱ درصد بوده است.

از دیگر امکانات گردشگری استان در سال ۱۳۹۳ میتوان به تعداد ۹۹ باب مهمانپذیر با ظرفیت ۴۵۸۵ تخت اشاره نمود. با توجه به کاهش ۱۸,۱۸ درصدی تعداد مهمانپذیرها در استان نسبت به سال ۱۳۹۲، ظرفیت پذیرش آنها نیز ۱۸,۱۰ درصد کاهش یافته است.

۲۱-۲-۲- جاذبه های تاریخی و گردشگری استان

استان اردبیل به لحاظ برخورداری از اقلیم مناسب به ییلاق ایران شهرت یافته و ظرفیت های بسیار و گاهایی نظیری در حوزه طبیعی، تاریخی و فرهنگی دارد و گردشگری به عنوان یکی از مهمترین محورهای توسعه استان می باشد.

مجموعه جهانی شیخ صفی الدین اردبیلی به عنوان یکی از ۱۹ اثر تاریخی ثبت شده در یونسکو در استان اردبیل قرار دارد.

علاوه بر مجموعه جهانی بقعه شیخ صفی الدین اردبیلی، آثار متعدد تاریخی دیگری از جمله: بقعه شیخ جبرائیل کلخوران، بقعه شیخ حیدر مشگین شهر و محوطه تاریخی شهر یری، قلعه اولتان پارس آباد، مجموعه بازار اردبیل، کاروانسرای شاه عباسی نیر، خانه صارم السلطنه نمین، مساجد، قلعه ها، پل ها، خانه های تاریخی و کاروانسراها نشان دهنده اهمیت تاریخی این استان می باشد.

توده کوهستانی سبلان با ۴۸۱۱ متر ارتفاع به عنوان یکی از هفت قطب گردشگری کشور، منشاء چشمه های آب گرم و سرد است و دریاچه واقع در قله آن و شیروان دره سی به عنوان ژئوپارک در استان اردبیل قرار دارد. این استان ۱۱۰ چشمه معدنی دارد که ۷۵ چشمه آن آب گرم ۳۵ چشمه آن

آب سرد است که به همین جهت شعار گردشگری استان " اردبیل، سرزمین چشمه های بهشتی " انتخاب گردیده است.

آب گرم قینرجه با ۸۴ درجه سانتیگراد به عنوان گرم ترین، آب گرم قوتور سویی با ph برابر با ۲,۷ به عنوان اسیدی ترین آب گرم و آب گرم گاو میش گلی با دبی ۶۵ لیتر در ثانیه به عنوان پر آب ترین آب گرم در استان اردبیل قرار دارد.

۱۲ مجتمع آب درمانی از جمله آب درمانی ایرانیان، شهر آفتاب، سردابه، قیه سویی، قینرجه مشکین شهر، شابیل، وله زیر، ژنرال، قهوه سویی، پهنلو، قینرجه نیر، بش باجیلار و گیوی در شهرستان های اردبیل، سرعین، مشکین شهر، نیر، وکوثر قرار داشته و توسعه توریسم سلامت در استان را رونق می بخشد.

استان اردبیل دارای ۳۷ منطقه نمونه گردشگری در سطح بین المللی، ملی، منطقه ای و محلی و ۱۲ روستای هدف گردشگری و ۵۲ روستای دارای قابلیت طبیعی و تاریخی است.

تله کابین مجموعه گردشگری حیران، پیست اسکی روی برف و تله سیژ آلوارس شهرستان سرعین و مجموعه پل معلق با ۳۶۵ متر طول و ۸۰ متر ارتفاع در منطقه نمونه گردشگری خیابو تا گردولی در شهرستان مشکین شهر در استان اردبیل قرار دارد.

تنوع تولید صنایع دستی، استان اردبیل را در زمره استان های مهم و فعال تولید کننده محصولات صنایع دستی کشور قرار داده است. بیش از ۵۰ نوع محصول صنایع دستی در مناطق روستائی، عشایری و شهری استان اردبیل تولید و به بازارهای داخل و خارج از کشور عرضه می شود. قالی، ورنی، گلیم، مسند، جاجیم، انواع محصولات چرمی و... از جمله تولیدات مهم صادراتی به خارج از کشور به شمار می آیند. ساوالان بالی (عسل سبلان)، آیران آشی (آش دوغ) و قارا حلوا (حلوای سیاه) از سوغاتی های استان اردبیل بوده و اغلب گردشگران در مسافرت به استان اردبیل از گوشت و لبنیات در کنار دیگر سوغاتی های استان خریداری می کنند.

استان اردبیل دارای ۷۵ هزار نفر جمعیت عشایری با ۴۳ طایفه است که از نظر جمعیت رتبه سوم کشوری را داشته و توسعه عشایری در استان را رونق می بخشد. کشت و صنعت مغان و پارس آباد در شهرستان پارس آباد با زمین های مکانیزه زراعی و باغی و دامپروری و صنایع تبدیلی عاملی برای توسعه توریسم کشاورزی در استان می باشد.

به طور کلی از جاذبه های تاریخی و گردشگری استان اردبیل در سال ۱۳۹۳ میتوان به موارد زیر اشاره نمود:

۱- تعداد بناهای تاریخی استان ۱۶۰ اثر می باشد این بناها شامل مساجد، مدارس، گرمابه ها، آرامگاهها، بازارها، تکایا، کاروانسراها، پلها، کلیساها، خانقاه ها، قلعه ها، امامزاده ها، خانه ها و سایر بناهای تاریخی می باشد.

۲- این استان دارای یک بنای تاریخی واجد ارزش بین المللی می باشد. بقعه شیخ صفی الدین اردبیلی به عنوان یک بنای تاریخی بین المللی به ثبت رسیده است.

۳- همانگونه که در بالا نیز اشاره شد محیط طبیعی این استان با چشم اندازهای زیبا و بکر و منحصر به فردش که با شرایط اقلیمی مساعد نیز همراه گردیده است که یکی از جاذبه های گردشگری این استان می باشد همراه شدن این دو با چشمه های آب های گرم و سرد معدنی در نقاط مختلف استان علی الخصوص شهرستان سرعین که در نوع خود بی نظیر و کم نظیر هستند جذابیتی صد چندان برای گردشگران به وجود آورده است. به طوری که سالیانه میلیونها نفر از سراسر کشور و حتی از سایر کشورها به این استان مسافرت می کنند. بر اساس اطلاعات دریافت شده از طرف سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان اردبیل در سال ۱۳۹۳ تعداد مسافران اقامتی در استان در حدود ۲۱۰۰۸۵۶ نفر و تعداد جهانگردان اقامتی ۱۵۸۱۳۰ نفر بوده است.

جدول (۲-۲۱) عملکرد شاخص های بخش میراث فرهنگی و گردشگری استان طی در سال های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳

عنوان	واحد	۱۳۹۲	۱۳۹۳	درصد تغییرات
تعداد موزه ها	باب	۸	۸	۰
تعداد بازدید کنندگان از موزه ها	نفر	۲۲۰۶۸۴	۲۳۲۹۷۹	۵,۵۷
نسبت جمعیت به موزه در استان	نفر	۱۵۶۰۶۱	۱۵۶۰۶۱	۰
تعداد بناهای تاریخی	اثر	۱۵۵	۱۶۰	۳,۲۳
تعداد بازدید کنندگان از بناهای تاریخی	نفر	۱۰۰۰۰	۱۵۰۰۰	۵۰
هتل	تعداد	۱۱۰	۱۱۶	۵,۴۵
ضریب اشتغال تخت هتل	درصد	۴۸	۵۱	۶,۲۵
مهمانپذیر	تعداد	۱۲۱	۹۹	-۱۸,۱۸
ظرفیت هتل ها	نفر	۷۳۲۴	۷۵۵۲	۳,۱۱
ظرفیت مهمانپذیرها	نفر	۵۵۹۸	۴۵۸۵	-۱۸,۱۰
رستوران ها و چلوکبابی های بین راهی	تعداد	۲۱	۲۰	۴,۷۶
مسافران اقامتی در استان	نفر	۲۱۰۵۲۶۸	۲۱۰۰۸۵۶	۰,۲۱
جهانگردان اقامتی در استان	نفر	۱۵۸۴۶۱	۱۵۸۱۳۰	-۰,۲۱
صدور مجوزهای	تعداد	۱۰۱۴	۴۸۵	-۵۲,۱۷
کارگاهی صنایع دستی	پروانه	۷	۵	-۲۸,۶
ایجاد و توسعه مراکز	تعداد	۹	۹	۰
آموزشی در استان	تعداد	۱۱۰۹	۷۲۹	-۳۴,۲۷
برگزاری نمایشگاه های صنایع دستی	تعداد	۰	۴	۱۰۰
تعداد رشته های صنایع دستی رایج استان	درصد	۴۶	۴۸	۴,۳۵

مأخذ: اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان-۱۳۹۴

۲۱-۳- صدا و سیما

بر اساس اطلاعات دریافت شده از طرف سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مرکز اردبیل، درصد پوشش جمعیتی شبکه های سراسری سیما، در استان اردبیل به تفکیک شهرستان نشان می دهد که در سال ۱۳۹۳ شاخص مذکور در شهرستان های اردبیل، بیله سوار، پارس آباد، سرعین، مشکین شهر و نمین حداقل بالای ۹۴ درصد بوده است بیشترین مقدار این شاخص در شهرستان سرعین با صد درصد پوشش جمعیتی می باشد. اما در شهرستان های خلخال، کوثر و مغان این شاخص به ترتیب برابر با ۷۳ درصد، ۶۵ درصد و ۷۵ درصد است.

بررسی درصد پوشش جمعیتی شبکه های سراسری و استانی صدای جمهوری اسلامی ایران مرکز اردبیل نشان می دهد که در سال ۱۳۹۳ شاخص درصد پوشش جمعیتی شبکه سراسری صدا (رادیو ایران) روی موج AM ۹۵ درصد و درصد پوشش جمعیتی شبکه استانی صدا روی موج AM نیز ۹۵ درصد بوده است.

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۴-۲۱) در سال ۱۳۹۳ مدت تولید برنامه های صدای جمهوری اسلامی ایران مرکز اردبیل در مجموع ۲۹۲۵ ساعت و ۲۶ دقیقه و ۳۰ ثانیه و مدت تولید برنامه های سیما در مرکز اردبیل ۱۳۵۱ ساعت و ۲۸ دقیقه و ۴۰ ثانیه بوده است. در سال مذکور در حدود ۳۴۵ ساعت و ۳۵ دقیقه برنامه های با موضوع اجتماعی در سیما مرکز اردبیل تولید شده است که بیشترین مدت زمان برنامه های تولیدی در سیما مرکز اردبیل می باشد. موضوعات تاریخی با ۴۷ ساعت و ۵۱ دقیقه کمترین مدت زمان برنامه های تولید شده در سیما مرکز اردبیل را داشته است.

بررسی مدت زمان پخش برنامه های صدا و سیما مرکز اردبیل در سال ۱۳۹۳ نشان می دهد که در مجموع ۸۷۸۴ ساعت از طریق صدای جمهوری اسلامی مرکز اردبیل برنامه پخش گردیده است. مدت پخش برنامه از طریق سیما مرکز اردبیل نیز ۸۷۸۴ ساعت بوده است.

اطلاعات بیشتر در این خصوص در جداول شماره (۵-۲۱) و (۶-۲۱) آمده است.

جدول (۳-۲۱) درصد پوشش جمعیتی شبکه های سراسری به تفکیک شهرستان های استان در سال ۱۳۹۳

نمین	نیر	مشکین شهر	مغان	سرعین	کوثر	خلخال	پارس آباد	بيله سوار	اردبیل	
۹۶	۹۷	۹۴	۷۵	۱۰۰	۶۵	۷۳	۹۹,۸	۹۹,۸	۹۹,۹	درصد پوشش شبکه یک سیما
۹۶	۹۷	۹۴	۷۵	۱۰۰	۶۵	۷۳	۹۹,۸	۹۹,۸	۹۹,۹	درصد پوشش شبکه دو سیما
۹۶	۹۷	۹۴	۷۵	۱۰۰	۶۵	۷۳	۹۹,۸	۹۹,۸	۹۹,۹	درصد پوشش شبکه سه سیما
۹۶	۹۷	۹۴	۷۵	۱۰۰	۶۵	۷۳	۹۹,۸	۹۹,۸	۹۹,۹	درصد پوشش شبکه چهار سیما
۹۶	۹۷	۹۴	۷۵	۱۰۰	۶۵	۷۳	۹۹,۸	۹۹,۸	۹۹,۹	درصد پوشش شبکه استانی سیما
۹۶	۹۷	۹۴	۷۵	۱۰۰	۶۵	۷۳	۹۹,۸	۹۹,۸	۹۹,۹	درصد پوشش شبکه خیر سیما
۹۶	۹۷	۹۴	۷۵	۱۰۰	۶۵	۷۳	۹۹,۸	۹۹,۸	۹۹,۹	درصد پوشش شبکه آموزش سیما
۹۶	۹۷	۹۴	۷۵	۱۰۰	۶۵	۷۳	۹۹,۸	۹۹,۸	۹۹,۹	درصد پوشش شبکه قرآن سیما

مأخذ : سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران-مرکز اردبیل -۱۳۹۴

جدول (۴-۲۱) مدت تولید برنامه های محلی صدا و سیما مرکز اردبیل در سال های ۱۳۹۲ - ۱۳۹۳ (ثانیه:دقیقه:ساعت)

موضوع	نوع رسته		صدا		سیما	
	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳
اجتماعی	۷۴۶:۰۵:۰۹	۷۱۹:۴۸:۵۱	۴۸۹:۲۵:۱۷	۳۴۵:۳۵:۳۳		
ارزشهای دفاع مقدس	۷۷:۴۷:۴۸	۷۷:۱۷:۱۲	۵۰:۰۶:۳۲	۵۳:۱۲:۵۵		
اطلاعات عمومی	۲۸۴:۴۵:۰۰	۳۰۵:۱۶:۱۲	۶۸:۰۳:۳۲	۸۶:۳۵:۲۶		
اقتصادی	۲۹۸:۰۹:۱۲	۲۸۹:۰۹:۳۰	۱۸۲:۵۶:۵۵	۱۱۶:۰۷:۳۱		
تاریخی	۶۱:۵۵:۵۴	۵۵:۱۴:۳۳	۳۱:۳۸:۱۶	۴۷:۵۱:۰۰		
سیاسی	۶۱:۰۱:۰۰	۵۲:۰۴:۱۲	۴۷:۳۲:۵۰	۵۳:۱۸:۱۷		
علم و فن	۱۳۴:۲۶:۱۵	۱۲۶:۲۵:۱۵	۵۷:۵۵:۴۹	۵۸:۴۲:۴۱		
فرهنگی	۵۵۱:۵۳:۰۶	۵۴۴:۱۹:۱۲	۱۰۸:۴۴:۰۷	۱۹۵:۳۶:۵۳		
معارف اسلامی	۴۹۵:۰۱:۵۴	۴۷۹:۱۸:۵۷	۲۹۶:۵۸:۰۴	۲۲۵:۰۳:۵۳		
ورزش و تفریحات سالم	۲۹۴:۱۹:۴۲	۲۷۶:۳۲:۳۶	۸۸:۵۱:۱۷	۱۶۹:۲۴:۳۱		
جمع کل	۳۰۰۵:۲۵:۰۰	۲۹۲۵:۲۶:۳۰	۱۴۲۲:۱۲:۳۹	۱۳۵۱:۲۸:۴۰		

مأخذ : سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران-مرکز اردبیل -۱۳۹۴

جدول (۵-۲۱) درصد پوشش جمعیتی شبکه های سراسری و استانی مرکز اردبیل در سال های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳

ردیف	عنوان	۱۳۹۲	۱۳۹۳	درصد تغییرات
۱	درصد پوشش جمعیتی شبکه سراسری صدا (راديو ايران) روی موج AM	۹۳	۹۵	۲
۲	درصد پوشش جمعیتی شبکه استانی صدا روی موج AM	۹۲	۹۵	۳
۳	درصد پوشش جمعیتی شبکه جوان صدا روی موج اف ام	۹۹,۸	۹۹,۸	۰
۴	درصد پوشش جمعیتی شبکه قرآن روی موج اف ام	۶۵	۷۰	۵
۵	درصد پوشش جمعیتی شبکه معارف روی موج اف ام	۶۵	۷۰	۵
۶	درصد پوشش جمعیتی شبکه ورزش صدا روی موج اف ام	۶۵	۷۰	۵
۷	درصد پوشش جمعیتی شبکه پیام صدا روی موج اف ام	۹۷	۹۹	۰
۸	درصد پوشش جمعیتی شبکه فرهنگ صدا روی موج اف ام	۹۵	۹۵	۰
۹	درصد پوشش جمعیتی شبکه استانی صدا روی موج اف ام	۶۰	۷۵	۱۵
۱۰	تعداد فرستنده پر قدرت تلویزیونی در استان	۱۷	۲۰	۳
۱۱	تعداد ایستگاه های موج متوسط رادیویی	۳	۳	۰
۱۲	درصد پوشش شبکه یک سیما	۹۹,۸	۹۹,۸	۰
	درصد پوشش شبکه دو سیما	۹۹,۸	۹۹,۸	۰
	درصد پوشش شبکه سه سیما	۹۹,۸	۹۹,۸	۰
	درصد پوشش شبکه چهار سیما	۷۳	۷۵	۲
	درصد پوشش شبکه استانی سیما	۹۹,۸	۹۹,۸	۰
	درصد پوشش شبکه خبر سیما	۸۳	۸۵	۲
	درصد پوشش شبکه آموزش سیما	۵۵	۶۵	۱۰
	درصد پوشش شبکه قرآن سیما	۶۵	۷۰	۵

مأخذ: سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران-مرکز اردبیل -۱۳۹۴

جدول (۶-۲۱) مدت پخش برنامه های صدای جمهوری اسلامی ایران - مرکز اردبیل (ساعت و دقیقه)

طی سال های ۱۳۹۲ - ۱۳۹۳

سال	شرح	اخبار	برنامه	میان برنامه	جمع
۱۳۹۲		۲۵۵:۴۴:۰۰	۳۰۰۵:۲۵:۰۰	۵۴۹۸:۵۱:۰۰	۸۷۶۰۰۰۰۰۰
۱۳۹۳		۲۵۵:۴۴:۰۰	۲۹۲۵:۲۶:۳۰	۵۶۰۲:۴۶:۰۰	۸۷۸۴۰۰۰۰۰

مأخذ: سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران-مرکز اردبیل -۱۳۹۴

جدول (۷-۲۱) مدت پخش برنامه های سیمای جمهوری اسلامی ایران - مرکز اردبیل (ساعت و دقیقه)

طی سال های ۱۳۹۲ - ۱۳۹۳

سال	شرح	اخبار	برنامه	میان برنامه	جمع
۱۳۹۲		۴۶۲:۱۲:۰۰	۱۴۲۲:۱۲:۳۳۹	۶۸۷۵:۳۵:۲۱	۸۷۶۰۰۰۰۰۰
۱۳۹۳		۴۶۸:۲۴:۰۰	۱۳۵۱:۲۸:۴۴۰	۶۹۶۴:۰۷:۲۰	۸۷۸۴۰۰۰۰۰

مأخذ: سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران-مرکز اردبیل -۱۳۹۴

جدول (۸-۲۱) مدت پخش برنامه های برون مرزی جمهوری اسلامی ایران - مرکز اردبیل (ساعت و دقیقه)

طی سال های ۱۳۹۲ - ۱۳۹۳

سال	شرح	اخبار	برنامه	میان برنامه	جمع
۱۳۹۲		۲۰۷:۰۵:۰۰	۱۰۶۵:۴۸:۰۰	۵۹۴:۰۴:۰۰	۱۸۶۶:۵۷:۰۰
۱۳۹۳		۲۱۳:۲۰:۰۰	۱۰۶۷:۳۸:۰۰	۸۸۳:۰۲:۰۰	۲۱۶۴۰۰۰۰۰

مأخذ: سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران-مرکز اردبیل -۱۳۹۴

